SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR
SFÂNTUL TEOFAN ZĂVORÂTUL
SFÂNTUL IGNATIE BRIANCIANINOV

despre

CUM LUPTĂM CU GÂNDURILE?

Tipărită cu binecuvântarea
Prea Sfinţitului Părinte GALACTION,
Episcopul Alexandriei şi Teleormanului

EDITURA Axa BOTOȘANI
Botoșani, str. Constantin Gane nr. 16,
Cod 710147
Tel./fax: 0231/585050 ■ Mobil: 0729.585050

Sfântul Ioan Gură de Aur, Sfântul Teofan Zăvorâtul, Sfântul Ignatie Briancianinov / *Cum luptăm cu gândurile?*
ISBN: ISBN: 978-973-660-527-7

Prefață

Sfinţii Părinţi spun că atât timp cât trăim pe pământ, ar trebui să ne rugăm neîncetat și să cugetăm necontenit gânduri mântuitoare de suflet, pentru a ne despătimi sufletele noastre. Sfântul Isaac Sirul spune: „Căci mai bine îţi este să te dezlegi de legătura păcatului, decât să eliberezi rob din robie. [...] Mai de folos îţi este să te îngrijești **să învii din patimi** sufletul tău căzut, **prin mișcarea gândurilor tale în cele dumnezeiești,** decât să învii pe cei morţi." „Cel ce suspină un ceas pentru sufletul său e mai bun decât cel ce folosește lumii întregi prin gândirea lui. Cel ce s-a învrednicit să se vadă pe sine e mai bun decât cel ce s-a învrednicit să vadă pe îngeri. Căci cel din urmă comunică prin ochii trupești, dar cel dintâi prin cei ai sufletului..." *(Filocalia X).* Iar Sfântul Teofan Zăvorâtul citându-l pe Sfântul Nicodim Aghioritul spune și el că: „Și chiar dacă ai răscumpăra sute de robi creștini din mâinile păgânilor, dându-le libertate, aceasta nu te va mântui, dacă tu însuţi vei rămâne în robia patimilor" *(Războiul nevăzut).* Deci, despătimirea sufletelor noastre ar trebui să ne fie preocuparea de căpetenie atât timp cât trăim pe pământ.

Sfinţii Părinţi spun că răul care există în lume se datorează doar nelucrării cu mintea noastră, leneviei minţii noastre de a ne ruga neîncetat și de a cugeta tot timpul gânduri mântuitoare de suflet. Mulţi Sfinţi Părinţi arată cum nu se poate mai grăitor lucrul acesta. Sfântul Maxim Mărturisitorul spune: „Unii spun că n-ar fi **răul în făpturi** dacă n-ar fi vreo altă putere care ne atrage spre el. Iar aceasta **nu e nimic altceva decât neîngrijirea de lucrările firești ale minţii.** Căci cei ce au grijă de acestea fac cele bune, iar pe cele rele nu le fac niciodată. Deci, dacă vrei, **alungă negrija, și vei alunga totodată și păcatul.** Căci păcatul este întrebuinţarea greșită a ideilor, căreia îi urmează reaua întrebuinţare a lucrurilor." „Firesc este pentru partea raţională din noi să se supună raţiunii dumnezeiești și să stăpânească peste partea neraţională. Să se păzească așadar această rându-

ială în toate, și nu va mai fi răul în făptură, nici vreo putere care să atragă spre rău“ *(Filocalia II).*

Cuviosul Teodor al Edessei spune și el că: „Și, ca să rezum totul, un singur lucru are de făcut sufletul raţional în trup: să se dorească după scopul său propriu. Iar fiindcă lucrarea voinţei fără înţelegere rămâne nemișcată, **avem datoria să lucrăm cu mintea…“** *(Filocalia IV).* Temelia tuturor faptelor bune și după Sfântul Isaac Sirul, constă în a lucra neîntrerupt cu mintea, așa cum vrea Dumnezeu să lucrăm. „Să știi că orice faptă pe care o faci fără socoteală și cercetare e zadarnică, oricât s-ar părea de cuviincioasă. Pentru că Dumnezeu socotește ca dreptate dreapta socoteală și nu lucrarea fără dreaptă socoteală“ *(Filocalia X).* Dacă ne vom referi la Sfinţi Părinţi mai apropiaţi zilelor noastre, vom vedea că și ei spun la fel. Sfântul Ignatie Briancianinov spune: „Istoria omenirii dă mărturie în chip de netăgăduit despre faptul că **fărădelegile oamenilor,** altminteri îmbunătăţiţi **au fost lucrări lipsite de dreapta socotinţă** sau, totuna, lucrări **înaintea cărora nu a mers judecata**“ *(Predici la Octoih).* Iar Sfântul Teofan Zăvorâtul spune și el că: „Dacă **oamenii cad în necredinţă** – și acum sunt foarte mulţi care cad –, cad nu din altă pricină decât **[din] lipsa gândirii sănătoase.** Ei **nu vor să judece** și se lasă mânaţi de păreri amăgitoare, pe care înșelăciunea inimii stricate le face lesne să pară vrednice de crezare“ *(Tâlcuiri din Sfânta Scriptură pentru fiecare zi din an).*

Ceea ce e foarte grav însă e faptul că cei mai mulţi dintre noi nu știm că în cea mai mare parte a timpului, lăsându-ne pradă patimilor datorită nelucrării cu mintea noastră a gândurilor mântuitoare de suflet, îl lăsăm pe diavol să gândească în locul nostru. Sau, mai bine zis, gândim ceea ce vrea el. De aceea, ca să nu dăm intrare diavolului să stăpânească sufletul nostru, trebuie să ne rugăm neîncetat și să cugetăm mereu gânduri mântuitoare de suflet. Sfântul Isaac Sirul spune: **„Păziţi-vă, o, iubiţilor, de nelucrare.** Pentru că în ea se ascunde o moarte știută. Căci în lipsa ei [a nelucrării] nu poate cădea călugărul în mâinile celor ce se străduiesc să-l lovească. **Nu ne osândește Dumnezeu pentru psalmii nerostiţi în ziua aceea, nici pentru nelucrarea din pricina rugăciunii, ci pentru că prin părăsirea acestora se dă intrare dracului.** Iar când aceștia află intrare și intră și închid ușile ochilor noștri, împlinesc în noi în chip silnic și necurat cele ce pun pe lucrătorii lor sub judecata dumnezeiască, adică sub pedeapsa

ei cea mai cumplită. Şi ne facem vinovaţi din pricina părăsirii acestor lucruri mici, de care ar trebui să ne îngrijim pentru Hristos, cum s-a scris de către cei prea-înţelepţi. Cel ce nu și-a supus voia sa lui Dumnezeu, va fi supus potrivnicului său. Deci, aceste lucruri ce ţi se par mici să le socotești ca pe niște ziduri împotriva celor ce vor să ne robească“ *(Filocalia X)*.

Lucrul cel mai important, pe care trebuie să-l știm și să-l facem, este să ne silim a distinge tot timpul între gândurile minţii noastre și cele ale diavolului din sufletul nostru. Apoi, descoperindu-le pe cele demonice, să le alungăm cu mânie prin gânduri potrivnice lor și rugăciune neîncetată către Dumnezeu. Cât privește gândurile bune, Sfântul Teofan Zăvorâtul spune că: „nu trebuie să le împlinim întotdeauna – se întâmplă ca gândurile care sunt bune în sine să nu fie potrivite în anumite împrejurări.“ De aceea trebuie ca „ce este bun să cercetăm, făcând doar ceea ce se va arăta a fi bun cu adevărat“ *(Tâlcuiri din Sfânta Scriptură pentru fiecare zi din an)*. Iar gândurile care sunt cu adevărat bune, noi trebuie să ne silim a le dezvolta pe mai departe, avându-L pe Dumnezeu însoţitor în cugetarea lor.

Dar pentru a vedea cât de important este a ne deosebi tot timpul de diavolul și gândurile aduse de el în sufletul nostru, iată cum scoate în evidenţă acest lucru Sfântul Teofan Zăvorâtul: „Grăbiţi-vă să vă deosebiţi de vrăjmaș și să deveniţi potrivnici lui. În lupta duhovnicească nu e la fel ca în lupta trupească. În cea trupească, vrăjmașul vine în faţa ta și îl vezi – iar în lupta duhovnicească atât vrăjmașul cât și noi suntem în același suflet și în aceeași inimă; și **tot necazul ne vine în cea mai mare parte din faptul că nu știm să-l deosebim pe vrăjmaș de noi înșine și să ne despărţim de el. Noi credem că mișcarea pătimașă care ne tulbură ne reprezintă pe noi, firea noastră, o cerinţă firească, ce trebuie satisfăcută – în vreme ce ea nu ne reprezintă pe noi, firea noastră, ci pe vrăjmașul nostru**, cel venit de aiurea. Această rătăcire este izvorul tuturor căderilor noastre în păcat și al tuturor faptelor noastre greșite. Dacă am reuși să deosebim patima de noi înșine ca pe ceva dușmănos nouă, nu ne-am îndupleca s-o satisfacem, ci am fi însufleţiţi de ură și împotrivire faţă de ea“ *(Pregătirea pentru spovedanie și Sfânta Împărtășanie)*. Cele spuse mai sus de Sfântul Teofan Zăvorâtul le vom găsi spuse și de alţi Sfinţi Părinţi în scrierile din cartea aceasta.

Referitor la chipul în care **diavolul** ne face să gândim ceea ce vrea el, fără ca noi să ne dăm seama de aceasta, Cuviosul Leonid de la Optina spune că: „Atunci când vrăjmașul îţi abate gândurile la ceva, el nu spune: *Du-te de fă asta sau aceea.* El **pare să gândească în locul tău, și îţi spune cu propriul tău gând:** ***Mi-ar place să fac asta sau aceea. Cred că e un lucru bun acesta, dar acela dăunător; m-am hotărât să fac cutare.*** **Adesea toate acestea nu sunt gândurile tale, ci ale lui**, dar camuflate sub masca propriului tău „eu“, sau sub cea a „eu-lui“ lui. Tu ai impresia că ele sunt gândurile tale, dar nu-s; tu nu auzi decât insinuările lui“ *(Viaţa și învăţăturile stareţului Leonid de la Optina).*

Pentru a ști cum să-l descoperim pe diavol când gândește în mintea noastră ca și cum am fi noi înșine, sau când gândește împreună cu noi, Sfântul Ioan Scărarul spune: „Acestui prea-spurcat îi place de multe ori să batjocorească pe Domnul și cele ce se săvârșesc în înseși Sfintele Liturghii și în însuși timpul înfricoșatelor Taine. Din aceasta cunoaștem în chip vădit că nu sufletul nostru este cel ce rostește acele cuvinte nelegiuite, neînţelese și de negrăit înlăuntrul nostru, ci dracul urâtor de Dumnezeu care a fost izgonit din ceruri, pentru că și acolo căuta să împroaște pe Dumnezeu cu hule. Dacă ar fi ale mele acele nerușinate și necuviincioase cuvinte, cum m-aș închina darului, primindu-l? Cum aș putea ocărî și, în același timp, binecuvânta?“ *(Filocalia IX).*

Uneori însă diavolul chiar ne îndeamnă la lucruri bune, fiind astfel și mai greu de descoperit pentru cei care nu știu acest lucru. Sfântul Maxim Mărturisitorul, în răspunsul pe care îl dă la întrebarea 56 din *Filocalia III* spune: „Căci niciunul dintre acești draci vicleni nu împiedică vreodată râvna omului virtuos, ci înlăturând mai degrabă lipsurile virtuţilor îndeamnă la și mai mari silinţe, făcându-se împreună-râvnitor cu cei ce se nevoiesc, ca să atragă la sine inima celui ce se străduiește, după ce a pierdut măsura constantă a moderaţiei, și să-l conducă pe neobservate spre altă ţintă decât cea spre care credea că merge. […] Căci **[dracii] nu urăsc neprihănirea și nu se scârbesc** de post, nici de împărţirea de ajutoare, sau de primirea de străini, sau de cântarea de psalmi, sau de citiri, sau de învăţăturile cele mai înalte, sau de culcarea pe jos, sau de veghere, sau **de toate celelalte prin care se caracterizează viaţa după Dumnezeu, până ce scopul și cauza celor ce se săvârșesc le slujește lor.“**

Dacă ne vom sili să ne rugăm neîncetat lui Dumnezeu și să facem totul după Voia Sa, având tot timpul o cugetare smerită, diavolul nu va mai putea să ne facă să cugetăm gândurile sale ucigătoare de suflet. Sfântul Ignatie Briancianinov, citându-l pe Sfântul Isihie al Ierusalimului, spune că: „Cel ce nu are rugăciune curată de gânduri nu are armă pentru luptă: vorbesc de rugăciunea care lucrează neîncetat înlăuntrul sufletului, despre rugăciunea în care, prin chemarea lui Hristos, este lovit și ars vrăjmașul ce ne luptă în taină. " „Este cu neputinţă a curăţi inima și a alunga din ea duhurile necurate fără deasa chemare a lui Iisus Hristos" *(Experienţe ascetice, vol. I).* Iar în alt loc Sfântul Ignatie spune: „Puterea satanei, ce rămâne în om nebăgată de seamă și neînțeleasă când acesta duce viață împrăștiată, se tulbură când aude numele Domnului Iisus chemat de cei care se roagă. Ea răscoală în om toate patimile, prin mijlocirea lor clatină cumplit întreaga ființă a omului, pricinuiește în trup felurite suferințe ciudate" *(Experiențe ascetice, vol. IV).*

Iar Sfântul Ioan Scărarul spune: „În toate lucrurile săvârșite și în toate felurile de vieţuire, fie întru ascultare, fie întru neascultare, fie văzute, fie gândite, acesta să-ţi fie dreptarul: dacă sunt după Dumnezeu. De pildă: dacă noi, cei începători, săvârșind vreun lucru oarecare nu câștigăm din lucrarea lui în suflet mai multă smerenie decât cea pe care o avem, nu socotesc că-l săvârșim cu voia lui Dumnezeu, fie că e mic, fie că e mare." **„...nimicitoarea de căpetenie a tuturor patimilor este smerita cugetare. Căci cei ce au câștigat-o pe ea au biruit toate"** *(Filocalia IX).*

Ca și Sfântul Ioan Scărarul, și Sfântul Isaac Sirul spune: „Patimile sunt dezrădăcinate și alungate prin cugetarea neîntreruptă la Dumnezeu." „Pentru aceasta, deci, e nevoie să ne întristăm neîncetat cu cugetul, întru smerenie și cu întristarea dreptei socoteli (unui adevărat discernământ). Că de vom dobândi-o pe aceasta, ea ne va face fii ai lui Dumnezeu și ne va înfăţișa înaintea Lui, chiar și fără fapte bune. Iar fără de ea (fără smerenie), toate faptele noastre sunt deșarte, ca și toate virtuţile și toate lucrările. **Deci schimbarea cugetării o voiește Dumnezeu. Căci prin cugetare ne îmbunătăţim și prin cugetare ne înrăim. Ajunge ca ea singură să stea neajutorată (de fapte) înaintea lui Dumnezeu și să grăiască pentru noi"** *(Filocalia X).*

Iar Sfântul Ignatie Briancianinov spune că: „Rugăciunea noastră să fie pătrunsă de simţământul pocăinţei, să se împreuneze cu plânsul și înșelarea nu va lucra niciodată în noi“ *(Experienţe ascetice vol. I).* Și iarăși: „Să urmăm, fraților, învățăturii lui Hristos! Să urmăm viețuirii, purtării, felului de a gândi al sfinților bineplăcuți ai lui Dumnezeu! Să nu ne dăm în lături a ne lepăda, pentru mântuirea noastră, de firea noastră căzută! Pentru adevărata iubire de sine, să lepădăm dragostea amăgitoare de sine, egoismul nostru! Pentru lucrarea cea mântuitoare după dreptarul poruncilor Evangheliei, să lepădăm de la noi lucrarea după dreptarul legilor firii căzute, ce sunt iubite lumii și vrăjmașe lui Dumnezeu! Să urâm părutele fapte bune ce răsar din rațiunea cu nume mincinos, din mișcările sângelui, din simțămintele inimii, oricât ne-ar părea de înalte, neprihănite, sfinte simțămintele și gândurile noastre. Aceste fapte sunt în stare doar să dezvolte în noi părerea de sine, trufia, amăgirea de sine, care duc în pierzare. Ele nu luminează ochii sufletului așa cum îi luminează porunca Domnului (Ps.18,9); dimpotrivă, ele întăresc orbirea sufletului, fac această orbire de netămăduit. Cei ce le săvârșesc vor merge în muncile cele veșnice, ca unii care fac binele firii căzute, bine întotdeauna amestecat cu răul, bine spurcat, de la care Domnul Își întoarce, ca de la o urâciune satanicească, privirile Sale sfinte. Pentru a săvârși binele firii căzute nu e nevoie să fii creștin: ele sunt ale întregii omeniri căzute. Unde se săvârșesc faptele bune ale firii căzute în laudele tunătoare ale lumii, Mântuitorul lumii e scos afară, lepădat. Faptele credinței, faptele mântuirii – sau, ceea ce același lucru, împlinirea poruncilor evanghelice – sunt doar ale creștinilor. “ Și iarăși: „Adâncă e căderea noastră: foarte puțini sunt oamenii care se recunosc pe sine drept ființe căzute, ce au nevoie de Mântuitor; cei mai mulți privesc starea lor de cădere ca pe o stare de triumf deplin – întrebuințează toate sforțările pentru a [o] face cât mai temeinică, pentru a dezvolta starea lor de cădere“ *(Experiențe ascetice, vol. IV).*

Dar pentru a face cele spuse mai sus de Sfinţii Părinţi trebuie să avem necontenită luare-aminte la sine pentru a nu lăsa necercetat nici unul din gândurile ce trec prin mintea noastră pe care să nu-l raportăm la scrierile Sfinţilor Părinţi. În privinţa cercetării gândurilor, Sfântul Maxim Mărturisitorul spune: „Deci **cel ce** a dobândit destoinicia (deprinderea, habitudinea) cunoștinței dumnezeiești și **nu mai ignoră niciunul din gându-**

rile vrăjmașului nu se teme de vreunul din atacurile ascunse ale lui.“ (*Filocalia II).*

Iar Sfântul Petru Damaschinul spune: „Fără atenţie și fără priveghe-rea minţii, e cu neputinţă să ne mântuim și să ne izbăvim de diavol, care *umblă răcnind ca un leu, căutând pe cine să înghită* (1Ptr.5,8).“ Și iarăși: „Iar noi ce vom zice, neluând aminte la noi nicidecum, ci fiind, unii, asemenea fariseilor? Posturi, privegheri și cele asemenea, e drept, au unii dintre noi; și adeseori și o cunoștinţă din parte [despre lucrurile folositoare de suflet]. Dar **nu avem dreaptă socoteală, pentru că nu vrem să luăm aminte la noi înșine și să cunoaștem ce se cere de la noi.** Fiindcă nici **nu avem răbdare să luăm aminte la gânduri,** ca să câștigăm experienţa din multele războaie și gânduri…“ „Deci **toată grija omului să fie pentru păzirea simţurilor și a gândurilor,** ca să nu stea, sau să nu facă ceva ce nu i se pare că este după Dumnezeu“ *(Filocalia V).* Sfântul Simeon Metafrastul spune și el că: „E de trebuinţă, așadar, de nevoinţă multă și de osteneală ascunsă și nearătată, de cercetarea gândurilor și de exercitarea simţurilor slăbite ale sufletului, pentru a deosebi binele și răul și a întări și reînviora prin alipirea sârguincioasă a minţii la Dumnezeu mădularele obosite ale sufletului“ *(Filocalia V).*

Iar cât privește raportarea gândurilor ce ne trec prin minte la scrierile Sfintei Scripturi și implicit cele ale Sfinţilor Părinţi, pentru a vedea dacă nu sunt cumva dintre cele care par bune, Sfântul Ignatie Briancianinov spune: **„Ţi-a venit vreun gând bun? Oprește-te.** Să nu tinzi nicidecum spre împlinirea lui în mod pripit și nechibzuit. Simţi în inimă vreo înclinaţie bună? Oprește-te; să nu îndrăznești să te lași atras de ea. **Pune-te în lumina Evangheliei și vezi dacă gândul tău cel bun și înclinaţia cea bună a inimii tale sunt în acord cu sfânta învăţătură a Domnului“** *(Ofrandă monahilor contemporani).*

În mare măsură, dacă vom chibzui mult cu mintea noastră înainte de a face ceva, nu vom putea fi prinși de diavolul în capcanele lui. De aceea Sfântul Teofan Zăvorâtul spune că: „Există în jurul nostru și în noi o anumită forţă rea care ne înșală cu diferite bunătăţi amăgitoare, încurcându-ne treburile, făcându-ne să pierdem vremea sau chiar să făptuim lucruri rele. **Dușmanul stă în spatele nostru și ne tot dă ghes. În mare măsură ne ajută să-i ţinem piept și propria noastră raţiune; să nu facem deodată**

tot ce ni se pare bun, ci să cumpănim mai întâi din toate părţile. Când veţi sta să cântăriţi pe toate părţile, atunci iluzia binelui, cu care duşmanul îşi învăluie toate îndemnurile, se va risipi. Dar raţiunea noastră nu apucă totdeauna să facă aceasta, pentru că nu rareori duşmanul o ameţeşte şi pe ea cu şoaptele sale" *(Ce este viaţa duhovnicească).*

Din nefericire, cei mai mulţi oameni, aproape toată viaţa lor, nu fac cele spuse mai sus de Sfinţii Părinţi. Asta se întâmplă și datorită faptului că ei nu știu nimic despre cum trebuie să lupte cu gândurile și nici de felul lucrării diavolului asupra lor. Nu știu că el poate gândi odată cu ei sau îi poate face să cugete gândurile lui crezând că sunt ale lor. Iar diavolul reușește să facă aceasta pentru că ei, nu se silesc să gândească îndeajuns de mult, raportându-se tot timpul la gândirea Sfinților Părinți, pentru a alege cea mai bună soluţie înainte de a cuvânta sau face ceva. De aceea mulți dintre cei care nu știu cum trebuie dus războiul duhovnicesc, rămân împătimiţi până la moartea lor. Alţii, mai gândesc, ce-i drept, înainte de a face ceva, dar fiindcă nu se roagă neîncetat și nu raportează tot timpul gândirea lor la gândirea Sfinţilor Părinţi, deseori cad și ei în capcanele diavolului, și îi fac voia sa. De aceea Sfântul Ignatie Briancianinov spune că: **„Minții noastre întunecate de păcat nu-i ajung nicidecum, pentru a se mântui, propriile gânduri, ce sunt neputincioase, șovăielnice, amăgitoare: ea are neapărată nevoie ca prin citirea cu luare-aminte sau ascultarea cu osârdie a Cuvântului lui Dumnezeu să ia din el gânduri dumnezeiești și să se înțelepțească prin ele"** *(Predici la Octoih).* Iar Sfântul Maxim Mărturisitorul în *Filocalia II* spune: „Cel ce a luptat vitejește cu patimile trupului și a războit cu tărie duhurile necurate și a alungat din ţinutul sufletului său gândurile lor, acela să se roage să i se dea inimă curată și să i se înnoiască *duh drept întru cele dinlăuntru* (Ps.50,11), adică să fie golit cu desăvârșire de gândurile întinate și să fie umplut prin har de gândurile dumnezeiești..." De aceea, dacă vrem să-i ajutăm pe semenii noștri să se despătimească, trebuie să le vorbim despre ceea ce ne spun Sfinții Părinți în legătură cu lupta cu gândurile. Altminteri, toate ideile din lume dacă le-ar citi dintr-o mulțime de cărți sau li le-ar spune diferiți povățuitori duhovnicești, nu i-ar putea ajuta atât de mult la despătimire, ca și sfaturile Sfinților Părinți care ne arată cum trebuie dus războiul duhovnicesc și în special cum trebuie de luptat cu gândurile pătimașe sau rele.

Toată lupta noastră duhovnicească trebuie să fie dusă împotriva gândurilor rele, care aduc patimile în sufletele noastre. Sfântul Maxim Mărturisitoul spune: „Tot războiul monahului [și al mireanului] împotriva dracilor urmărește să despartă patimile de înţelesuri (de chipuri). Căci altfel nu poate privi lucrurile fără patimă.“ „Altceva este lucrul, altceva înţelesul lui, și altceva patima. Lucrul este, de pildă: bărbat, femeie, aur și așa mai departe. Înţelesul (chipul) este amintirea simplă a ceva din cele de mai sus. Iar patima este iubirea neraţională sau ura fără judecată a ceva din cele de mai înainte. Deci lupta monahului [și a mireanului] este împotriva patimii.“ „Mintea, aplecându-se spre cele văzute, înţelege lucrurile potrivit cu firea, prin mijlocirea simţurilor. Și nici mintea nu e rea, nici înţelegerea cea după fire, nici lucrurile, nici simţurile. Căci acestea sunt lucrurile lui Dumnezeu. Ce este rău atunci? Vădit este că patima, asociată la înţelesul cel după fire, și deci ea poate să lipsească din cugetarea înţelesurilor dacă mintea priveghează“ *(Filocalia II)*.

Deci, în esenţa sa, patima este conţinută în gândurile rele, care, pot lipsi din cugetările noastre dacă mintea priveghează, dacă ia aminte la toate gândurile sale pentru a le alunga de când le surprinde pe cele rele și pe cele care par bune, prin gânduri potrivnice lor și rugăciune neîncetată către Dumnezeu.

Semnul neînșelător că gândim bine atunci când vedem lucrurile sau persoanele este cel arătat de Sfântul Maxim Mărturisitorul: „Dacă mintea e curată când primește înţelesurile lucrurilor, acestea o stârnesc spre contemplarea duhovnicească a lor. Dar dacă din trândăvie s-a făcut necurată, rămâne simplu la înţelesuri, când e vorba de alte lucruri; iar când e vorba de oameni, le preface în gânduri spurcate și viclene“ *(Filocalia II).* Cele spuse aici de Sfântul Maxim Mărturisitorul, le vom înţelege mai bine când vom citi într-un alt loc din Prefaţă, un fragment din scrierile Sfântului Nicolae Velimirovici.

Pricina tuturor patimilor omenești constă în a-i da trupului mai mult decât ceea ce este strictul necesar. De aceea mulţi Sfinţi Părinţi, ca și Sfântul Maxim Mărturisitorul din care citám mai jos, ne cer să nu-i dăm trupului decât strictul necesar, pentru a avea cât mai mult timp pe care să-l închinăm cugetării neîntrerupte la Dumnezeu și să ne izbăvim astfel de toate patimile. „Începutul tuturor patimilor este iubirea trupească de sine,

iar sfârșitul este mândria. **Iubirea trupească de sine este iubirea neraţională faţă de trup. Cine a tăiat-o pe aceasta a tăiat deodată toate patimile care se nasc din ea“** *(Filocalia II).* Chiar dacă, citind cartea aceasta, vom vedea cum privesc Sfinţii Părinţi sărăcia, adică ca pe un lucru ce ne ajută la mântuire dacă ne vom mulţumi doar cu strictul necesar pentru vieţuirea trupească, ca să înţelegem mai bine cine este cel cu adevărat sărac, îl cităm iarăși pe Sfântul Maxim Mărturisitorul: „Sărac este cel ce s-a lepădat de toate avuţiile și nu mai are nimic pe pământ afară de trup; iar de acesta nu-l mai leagă nici o afecţiune [afectare], ci toată grija de sine a încredinţat-o lui Dumnezeu și creștinilor evlavioși“ *(Filocalia II).*

Având în vedere că la temelia tuturor lucrurilor și persoanelor stau gândurile, și că totul depinde de felul cum lucrăm cu ele, cel mai folositor lucru pe care trebuie să-l facem atunci când le percepem constă în analizarea lor, apoi să comparăm gândirea noastră asupra lor cu gândirea Sfinţilor Părinţi, iar dacă o vedem diferită de a lor, să ne silim a ne-o însuși, a o înlocui cu gândirea lor.

Sfântul Ioan Gură de Aur spune: „De unde vom ști cine vede drept folosul copilului și cine este acela căruia i se pare că vede, dar nu vede deloc folosul lui? Acest lucru se va învedera dacă voi face ca ideile mele să fie puse la probă și să se ia la întrecere cu ideile altora, ca niște luptători în arenă; niște arbitri obiectivi să hotărască care dintre aceste idei sunt mai bune“ *(Despre feciorie, Apologia vieţii monahale, Despre creșterea copiilor).* Arbitrii obiectivi pentru noi nu sunt alții decât Sfinții Părinți. Compararea neîntreruptă a gândurilor sau ideilor noastre și ale celor ce ne vin de la semenii noștri, cu cele asemănătoare pe care le găsim în scrierile Sfinţilor Părinţi, ne dă putinţa de fiecare dată să vedem superioritatea gândirii Sfinţilor Părinţi faţă de cea a tuturor celorlalţi oameni și să gândim așa cum vrea Dumnezeu de la noi, fără să greșim în gândirea noastră. Cât privește citirea Sfinților Părinți, e bine să-i citim pe cei care au sintetizat scrierile multor Sfinți Părinți de până la ei, cum ar fi de pildă Sfântul Teofan Zăvorâtul și Sfântul Ignatie Briancianinov.

Pe lângă analizarea și compararea gândurilor noastre cu cele asemănătoare din scrierile Sfinţilor Părinţi, trebuie să ne gândim de fiecare dată și la finalitatea unor astfel de gânduri, atât în viaţa aceasta cât și în cea viitoare. Sfântul Ioan Gură de Aur spune: „**Să nu ne gândim la cei ce se dez-**

miardă în desfătări, ci la sfârșitul lor: aici adică îngrășarea sau buhăiala trupului, iar acolo viermele neadormit și focul cel veșnic. Nu te gândi, zic, la cei ce răpesc avutul altuia, ci la sfârșitul lor: aici adică frică și spaimă, iar acolo legăturile cele nedezlegate. Nu te gândi la cei ce iubesc slava deșartă, ci la ceea ce se naște de aici: aici adică robie și prefăcătorii urâcioase, iar acolo pagubă de nesuferit și ardere veșnică. **Dacă deci vom vorbi între noi de acestea, dacă le vom șopti întruna poftelor noastre celor rele, grabnic vom scoate din noi dragostea de cele de acum, în același timp vom și aprinde în noi dorul de cele viitoare"** *(Lumina Sfintelor Scripturi, vol. II).* Atât în privinţa tuturor patimilor, dar mai ales în privinţa patimii desfrânării, trebuie să vorbim întru noi mereu cu scopul despătimirii de ea, cu gânduri bune potrivnice celor rele, după pilda celor pe care le vom găsi în scrierile Sfântului Ioan Gură de Aur din această carte. Fiindcă doar așa ne vom izbăvi de patimi, nu dacă ne vom folosi din când în când, *ci clipă de clipă*, de gânduri contrare patimilor și de rugăciune neîncetată către Dumnezeu.

Ca și Sfântul Ioan Gură de Aur, și Sfinţii Varsanufie și Ioan, ne dau aceleași îndemnuri când e vorba de cercetarea gândurilor și păzirea de robia patimilor: „**A cerceta gândurile înseamnă că atunci când vine gândul, să se ia seama la ce naște el**. Îţi dau o pildă: presupune că cineva te-a ocărât și că tu ești frământat de gândul să-i răspunzi. Spune atunci gândului: *Dacă răspund îl voi tulbura și el se va supăra împotriva mea. Deci e mai bine să îndur puţin și îmi va trece.* Dacă se ivește nu un gând împotriva cuiva, ci un gând în el însuși, trebuie să cercetezi acest gând și să-ţi spui: ***Unde va sfârși acest gând rău? El va sfârși în gheenă. Și gândul te va lăsa liniștit.*** Și pentru toate gândurile fă la fel: îndată ce apare un gând, cercetează-l și taie-l. Cât despre robie, trebuie multă veghe ca, precum zic Părinţii, dacă un gând trage mintea ta spre desfrânare, să-l îndrepţi spre curăţie; dacă spre lăcomia pântecelui, să-l conduci spre cumpătare; dacă spre ură, să-l călăuzești spre iubire și la fel cu alte patimi." Iar în alt loc aceiași Sfinţi spun: „Nu e necuvenit [ca] să fie orice lucru curat și cu bună înfăţișare în folosirea lui. Dar nu trebuie făcut din aceasta o patimă. Căci Domnul se bucură de toată curăţia. Dar **când te vezi împătimindu-te de un lucru, adu-ţi aminte de sfârșitul lui, cum se strică, și vei lua odihnă (din partea împătimirii)**. Căci nimic nu rămâne la aceeași înfăţișare, ci

toate sunt stricăcioase și pieritoare" (*Filocalia XI).* Iar Sfântul Isaac Sirul spune: **„Cel ce poate să vadă sfârșitul la care ajung deopotrivă toate, nu are nevoie de alt învăţător pentru lepădarea grijilor vieţii"** *(Filocalia X)*.

La cele spuse mai sus de Sfinţii Părinţi în privinţa finalităţii gândurilor noastre, iată încă un citat din Sfântul Ioan Scărarul care zice: „Să-ţi fie întinderea în pat chip al zăcerii tale în mormânt și vei dormi mai puţin. Desfătarea de la masă să-ţi aducă aminte că vei fi hrană dureroasei desfătări a viermilor și te vei desfăta mai puţin. Nici când te împărtășești de băutura apei, să nu uiţi de setea din văpaia aceea (veșnică) și negreșit vei sili firea (la cumpătare). Iar când suferim necinstirea – cinstită și ocara și cearta întâi-stătătorului, să ne gândim la înfricoșata hotărâre a Judecătorului și vom junghia întristarea și amărăciunea fără judecată, adunate în noi, cu blândeţea și răbdarea, ca și cu un cuţit cu două tăișuri " *(Filocalia IX).*

Dar toate cele spuse până acum de Sfinţii Părinţi în legătură cu lupta cu gândurile, nu ne vor duce la mântuire dacă nu le vom face neîntrerupt. Căci iată ce spun Sfinţii Părinţi în continuare: Sfântul Ioan Scărarul: „Precum nu se poate trăi, după fire, fără mâncare, așa nu poate fi fără grijă cel ce voiește să se mântuiască, nici măcar un cât de scurt timp pâna la moarte" *(Filocalia IX)*; și iarăși, Sfântul Macarie cel Mare: „În orice clipă se produc de către suflet gânduri noi, și tot așa și de răutate. Sufletul are multe gânduri tainice și în orice clipă produce și naște altele; tot așa și răutatea, are multe gânduri (tainice) și în orice clipă (produce) și naște gânduri noi împotriva sufletului." **„Deci, dacă, pentru moment, mintea devine ușuratică, dacă cedează faţă de gândurile cele necurate, numaidecât câștigă teren duhurile minciunii, intră și-i distrug frumuseţile, ruinează gândurile cele bune și pustiesc sufletul"** *(Omilii Duhovnicești);* și iarăși, Sfântul Petru Damaschinul: „…nu este ceva care să ne ajute la lucrul bun ca rugăciunea curată, nici piedică la dobândirea virtuţilor ca împrăștierea și rătăcirea cugetării, chiar dacă e de scurtă vreme" *(Filocalia V).*

Un mijloc important care ne ajută mult în lupta cu gândurile, și pe care îl găsim recomandat în scrierile Sfântului Teofan Zăvorâtul, constă în a prevedea dinainte cele ce ni se pot întâmpla în diverse situaţii, și a ne gândi dinainte ce trebuie să facem pentru a lucra întotdeauna așa cum vrea Dumnezeu de la noi. Trebuie să facem în așa fel, ca nu cumva, printr-o râvnă fără de chibzuinţă, să nu ne dăm seama și să ne încărcăm conștiinţa

cu o mulţime de păcate grele pentru care o să avem foarte mult de suferit după aceea. Mai ales când e vorba de hotărâri cruciale pentru viaţa noastră, alegerea profesiei, căsătoria, intrarea în monahism ș.a.m.d, noi ar trebui să gândim foarte mult și în amănunţime dinainte, în legătură cu tot ce vom face pe viitor, adică să vedem dintru început toate lucrurile de care ar trebui să ţinem seama, să prevedem diversele situaţii nedorite ce s-ar putea întâmpla din cauza lipsei de prevedere.

Bine ar fi să gândim dinainte, pe baza învăţăturii Sfinţilor Părinţi, în linii mari, cum trebuie să facem în orice situaţie. Dacă am cugeta îndelung înainte de alegerea profesiei, nu ne-am orienta în niciun caz asupra profesiilor care sunt incompatibile cu credinţa noastră ortodoxă și nici n-am practica vreo profesie înainte de a fi îndeajuns de copţi la minte pentru ea. Cât privește căsătoria, trebuie să ne asigurăm că persoana cu care ne vom căsători a gândit și ea foarte mult în amănunt la toate problemele care se pot ivi în căsătorie, și datorită argumentelor ce și le-a adunat din scrierile Sfinţilor Părinţi, e hotărâtă, pentru a nu-și atrage asupra sa pedepsele lui Dumnezeu atât în viaţa aceasta sau chiar și în viaţa viitoare, să nu facă avorturi nicidecum (inclusiv prin folosirea pilulelor, steriletului și altor mijloace avortive), să nu facă perversiuni sexuale sau alte păcate grave opritoare de la primirea Sfintei Împărtășanii, să-și ducă toată viaţa într-o mare modestie mulţumindu-se doar cu strictul necesar (1Tim.6,8), pentru a-și putea închina viaţa cugetării neîncetate la Dumnezeu, și în general, să nu se rușineze de cuvântul Evangheliei și de învăţătura Sfinţilor Părinţi, și de a-și duce viaţa potrivit lor.

Un alt mijloc important pentru a ne izbăvi de lâncezeala duhovnicească adusă de gândurile rele, constă, după Sfântul Teofan Zăvorâtul, în grăirea întru sine-ne îmbărbătându-ne să luptăm cu ispitele ce vin asupra noastră necontenit, mai mult prin gânduri, decât prin sentimente și dorinţe sau vreri. Trebuie să alternăm însă cu chibzuială această vorbire cu noi înșine, prin vorbirea cu Dumnezeu și sfinţii Săi, ca prin mijlocirea și ajutorul lor, să putem activa tot timpul cele trei puteri ale sufletului: raţiunea, sentimentul și voinţa noastră, care sub influenţa duhurilor rele au căzut în lâncezeală duhovnicească, fiindcă numai prin harul lui Dumnezeu puterile sufletului devin lucrătoare. Pentru a lucra în această privinţă mai cu izbândă asupra noastră, zice Sfântul Teofan Zăvorâtul, e bine

să ne înconjurăm cu gânduri însufleţitoare: despre scârboșenia păcatului, despre cât de mult Îl jignește păcatul pe Domnul, Care este milostiv cu noi, despre cât de mult ne înjosește păcatul pe noi, despre necazul în care ne aruncă și în viaţa aceasta și în cea viitoare ș.a.m.d. Iar Cuviosul Isaia Pustnicul învaţă: „Spune deci sufletului tău: dacă te temi de păcătoșii asemănători ţie, ca să nu vadă păcatele tale, cu cât mai mult nu trebuie să te temi de Dumnezeu, Care ia aminte la toţi? Și din sfătuirea aceasta cu tine, vine în tine frica de Dumnezeu în suflet" *(Filocalia XII).*

Trebuie de precizat că peste tot locul unde se spune despre vorbirea împotriva gândurilor rele, aceasta trebuie să o facem către sinea noastră mai ales, pentru a ne determina să nu mai luăm deloc în seamă gândurile rele, și, datorită analizării și comparării lor cu gândurile Sfinţilor Părinţi, să le vedem astfel micimea, scurtimea, îngustimea și absurditatea lor. Ele sunt unilaterale, nu privesc niciodată în ansamblu asupra lucrurilor și persoanelor, și nici nu au în vedere viaţa viitoare, ci doar deșertăciunile vieţii pământești. Grăirea împotriva gândurilor rele faţă de diavolul care le aduce în sufletul nostru împătimit e proprie celor ce „au luat putere de Sus să facă aceasta." Ceilalţi, mai ales cei luptaţi de gândurile hulei și ale deznădejdii, nu trebuie să vorbească nicidecum împotriva unor astfel de gânduri stăruitoare și chinuitoare, ci să le ignore cu totul și să se roage lui Dumnezeu pentru a se izbăvi de ele. Căci dacă nu vor face așa, nu se vor izbăvi de ele. Sfântul Ioan Scărarul spune: „Precum cel închis în casă aude cuvintele trecătorilor, dar nu vorbește cu ei, așa și sufletul ce petrece în sine însuși, auzind hulele dracului, se tulbură, căci acela trece prin el. Cel ce-l dispreţuiește pe acesta s-a eliberat de patimă. Dacă însă cugetă că poate lupta cu el altfel, până la urmă e înfrânt. Că cel ce voiește să stăpânească duhurile cu cuvintele este asemenea celui ce încuie vânturile" *(Filocalia IX).*

Cuviosul Nichita Stithatul ne arată și el cât de folositoare este vorbirea cu noi înșine în lupta cu gândurile rele, mai ales când e vorba de gândurile patimii mândriei. „Când acest drac necurat și foarte viclean te va momi pe tine, care ai sporit în virtute, cu înălţime de scaune, aducându-ţi în amintire și înălţându-ţi lucrarea, ca pe una mai presus de a altora, ba șoptindu-ţi că ești destoinic să călăuzești și suflete, prinde-l pe el cu mintea și nu-l lăsa să scape, dacă ai luat putere de Sus să faci aceasta. Și prinzându-l, du-te cu gândul la vreun lucru netrebnic pe care l-ai făcut și dezvăluindu-l

pe acesta înaintea lui, zi către el: *Oare cei ce fac unele ca acestea sunt vrednici să urce la un asemenea scaun de conducere și ți se pare destoinic să povățuiască suflete și să le aducă mântuite lui Hristos? Dacă tu zici acestea, am tăcut.* Deci neavând acela ce să-ţi răspundă, se va mistui ca fumul de rușine și nu te va mai supăra cu atâta putere. Iar dacă nu este în viaţa ta mai presus de lume vreo faptă sau vreo lenevie netrebnică, pune-te faţă în faţă cu poruncile și cu patimile Domnului și vei afla că-ţi lipsește atât de mult din desăvârșire, cât îi lipsește unui lac ca să fie mare. Căci dreptatea oamenilor e atât de mult mai prejos decât dreptatea lui Dumnezeu, pe cât e de mult pământul în privinţa măririi mai prejos de cer și ţânţarul mai prejos de leu" *(Filocalia VI).*

Un alt lucru important pe care trebuie să-l știm bine în privinţa luptei cu gândurile pătimașe este faptul că: **„…fără lupta cu raţionamentul (pus în slujba ispitei) nu vine sfârșitul ispitei"** *(Filocalia XI).* Un model de luptă cu raţionamentele puse în slujba ispitei ni-l dă părintele Dumitru Stăniloaie la explicaţia din nota dată la acest citat, unde spune: „A răspunde răului cu rău, a căuta satisfacerea plăcerii, dă impresia că întărește fiinţa noastră. Pe aceasta se întemeiază argumentarea părută raţională a ispitei. Trebuie să demascăm falsitatea acestei argumentări, arătând că întărind prea mult trupul, întărim pentru un timp ceea ce e pieritor și slăbim sufletul cel nemuritor, slăbind puterea și libertatea noastră ca subiect. Peste tot [Sfinţii] Varsanufie și Ioan văd mântuirea omului prin întărirea a ceea ce e netrecător în fiinţa lui. Cel bun e tare. Săvârșirea binelui e o întărire a existenţei. Ontologicul deplin implică eticul. Hristos întărește pe om pe cruce și comunicându-ne tăria Lui de a suporta și noi greutăţile, ispitele, ne face și fiinţa noastră tare, pentru că o face bună."

Deci indiferent cu ce gânduri ispititoare vine diavolul pentru a stârni păcatele în sufletul nostru, imediat ce le-am surprins, datorită atenţiei neîncetate la gânduri, noi trebuie să venim împotriva lor cu o mulţime de gânduri potrivnice și să ne rugăm lui Dumnezeu să ne izbăvească de ele. Dacă ne-ar veni, să zicem, gânduri tot mai multe în legătură cu patima desfrânării, să ne reamintim cele spuse despre desfrânare de Sfântul Ioan Gură de Aur în cartea aceasta și să dezvoltăm pe baza gândirii lui, nenumărate alte gânduri care să ne facă să ne scârbim cu totul de plăcerea desfrânată. Și ne vom scârbi și vom fugi de ea văzându-i gândurile sărace ce stau la

baza ei, care îngustează mintea noastră și ne aduc rușine și pe pământ și în viaţa viitoare prin săvârșirea ei. Să ne amintim ce spune și Sfântul Ioan Scărarul despre acest lucru: **„Toţi dracii se luptă să întunece mintea noastră, apoi îi insuflă cele plăcute lor – căci dacă mintea nu va fi adormită, comoara nu se va jefui –, dar cel al curviei, mai mult decât toţi.** Acesta, întunecând adeseori mintea conducătoare, îi face pe oameni să săvârșească acele lucruri pe care numai cei ieșiţi din minte le săvârșesc. De aceea, trezindu-se mintea după o vreme, ne rușinăm nu numai de cei ce ne văd, ci și de noi înșine pentru faptele, pentru vorbele și pentru înfăţișările noastre necuviincioase și ne uimim de orbirea noastră de mai înainte. De aceea mulţi, cunoscând aceasta, s-au oprit de la rău." **„Gândurile necurate și urâte se ivesc în inimă de la amăgitorul inimii, de la dracul curviei. Pe acestea le tămăduiește înfrânarea și socotirea lor ca nimic"** *(Filocalia IX).*

Dacă ne-am sili să gândim într-un chip cât mai folositor de suflet în privinţa patimii osândirii aproapelui, Sfântul Teofan Zăvorâtul ne învaţă: „Drept aceea, frate, de vreme ce vrăjmașul te urmărește priveghind, căutând cum să semene în tine răul, priveghează și tu cu mai multă trezvie asupra ta, ca să nu cazi în mrejele pe care ţi le întinde. Deci de îndată ce el îţi arată vreun neajuns la aproapele tău, grăbește-te să respingi de la tine acest gând, neîngăduindu-i să se înrădăcineze în tine și să crească, ci scoate-l afară din tine, ca să nu rămână nici urmă din el, înlocuindu-l cu gânduri despre bunele calităţi pe care le cunoști la aproapele tău sau pe care oamenii le au în general. La aceasta adaugă, dacă încă mai simţi imboldul de a-l osândi, adevărul că nu ţi s-a încredinţat ţie această autoritate de a-l judeca și că, luând-o asupra ta, te faci tu însuţi în acel moment vrednic de judecată și osândă nu înaintea oamenilor neputincioși, ci înaintea lui Dumnezeu, atotputernicul Judecător al tuturor. **Această schimbare a gândului este cel mai puternic mijloc nu numai pentru alungarea gândurilor trecătoare de osândire, ci și pentru a ne dezvăţa cu totul de acest viciu.** Un al doilea mijloc pentru aceasta, de asemenea foarte puternic, este să nu uităm amintirea propriei noastre răutăţi, a patimilor și a faptelor noastre necurate și rele, și, prin urmare, să menţinem în noi neîncetat simţământul nevredniciei noastre" *(Războiul nevăzut).*

Dar ca să nu socotim răul drept bine, atunci când vrem să nu-i judecăm pe semenii noștri văzând faptele lor rele, Sfântul Ignatie Briancianinov ne învață: „Omul nu vede răutate în aproapele său atunci când toate legăturile sale cu el sunt [ab] sorbite de milostivirea față de el. Dar nu cumva această nevedere a neajunsurilor aproapelui este orbire a minții, e socotire a răului drept bine? Dimpotrivă: orbirea minții, necunoașterea păcatului și a răului, socotirea răului drept bine sunt însușiri ale păcătoșilor, ce își îndreptățesc păcatul lor. **Sfinții lui Dumnezeu, luminați de Duhul lui Dumnezeu, înțeleg răul în toată amănunțimea lui, înțeleg cursele lui și cât e el de otrăvit.** Ei, cu ajutorul acestei cunoașteri date de către Duhul, se păzesc cu deosebită osârdie de cunoașterea din cercare a păcatului, pe care o dă plinirea păcatului cu lucrul. *Cel ce s-a născut din Dumnezeu,* spune Sfântul Ioan de Dumnezeu Cuvântătorul, *nu păcătuiește – ci cel ce s-a născut din Dumnezeu se păzește pe sine, și cel rău nu se atinge de el* (1In.5,18). Cu mijlocirea milostivirii harice pe care adevărații creștini o respiră față de aproapele, ei rămân străini de păcătoșenia aproapelui, ce se împărtășește prin osândire celui ce osândește și strică propria lui stare de liniște, bucurie, sfințenie." „...firea înnoită are cunoașterea și vederea harică a răului, care este dăruită de Dumnezeu, cunoaștere și vedere a răului care nu doar că nu încalcă neștirbirea răului în om, ci și slujesc la păzirea cu cea mai mare strășnicie a omului de cunoașterea din cercare a răului, care e pierzătoare pentru om. Firea înnoită vede și cunoaște răul în sine, în oameni și în draci, însă rămâne nespurcată de rău – fiindcă această vedere și cunoaștere a firii înnoite nu sunt proprii omului, nu se dobândesc prin propriile sforțări ale omului, ci îi sunt dăruite de către Dumnezeu. Cunoașterea răului dobândită de oameni prin cădere poate fi asemuită cunoașterii de către bolnavi a bolilor de care suferă; iar cunoașterea răului de către oamenii înnoiți – cunoașterii bolilor de către doctori. Bolnavii cunosc din cercare boala, dar nu cunosc nici pricinile ei, nici mijloacele de tămăduire; doctorii, necunoscând din cercare boala, o cunosc totuși neasemuit mai mult decât bolnavii: cunosc pricinile ei și mijloacele prin care ea se poate vindeca " *(Experiențe ascetice, vol. IV).*

Dacă ne-am sili să cugetăm necontenit gânduri potrivnice patimilor, am ajunge, în timp, atât de plini de gânduri mântuitoare de suflet, încât nici nu am mai băga deloc în seamă gândurile rele cu care ne ispitește

diavolul. Sfântul Isaac Sirul spune că: „**Nepătimirea nu constă în a nu simţi patimile, ci în a nu le primi**, din pricina multelor și feluritelor virtuţi, arătate și ascunse, pe care le-au dobândit unii care au slăbit patimile în ei, încât ele nu se mai pot răscula ușor împotriva sufletului. **Iar cugetarea nu are nevoie să ia mereu aminte la ele, pentru că în tot timpul e plină de înţelesurile ce-i vin din gândirea și îndeletnicirea cu chipurile vieţuirii celei bune ce se mișcă în minte. De aceea, când patimile încep să se miște, cugetarea e răpită dintr-odată din apropierea lor de vreun înţeles ce s-a ivit în minte. Și patimile rămân nelucrătoare, cum a zis fericitul Marcu.**" „Precum în cele ale firii, pe măsură ce crește trupul nostru, sufletul primește o cunoștinţă de tot mai multe feluri și simte cele din lume și se deprinde în ele zi de zi, așa **și în cele ale Duhului primește cineva vederea duhovnicească și sfinţirea dumnezeiască și se deprinde în ele, pe măsură ce mintea înaintează în viaţa cugetării"** *(Filocalia X)*.

Dar ca să vedem mai bine cum gândește o minte împătimită faţă de una despătimită, dăm mai jos un fragment din scrierile Sfântului Nicolae Velimirovici. În acest fragment, ca și în analizele gândurilor ce stau la baza patimii desfrânării pe care le găsim în scrierile Sfântului Ioan Gură de Aur din această carte, vedem foarte bine diferenţa dintre gândirea pătimașă și cea nepătimașă, după calitatea gândurilor celor două gândiri. Cea pătimașă privește persoanele ca pe niște obiecte ce satisfac plăcerile trupești și e o gândire care nu are deloc în vedere viaţa sufletului, pe când gândirea nepătimașă vede persoanele ca pe niște izvoare nesecate de gânduri dătătoare de viaţă și cugetă la toate, avându-L pe Dumnezeu însoţitor în cugetarea lor. Gândurile pe care le are cineva în minte cu privire la toată zidirea lui Dumnezeu sunt cele ce ne arată, prin mulţimea și calitatea lor, ce valoare are persoana respectivă. Și noi înșine ne putem da seama de cât de mântuitor este lucrul pe care îl facem în orice timp, în funcţie de mulţimea gândurilor despătimitoare și dătătoare de smerenie pe care ni le aduce, indiferent care este acel lucru: rugăciune, citire din cărţi sfinte, ascultarea sfaturilor cuiva, ș.a.m.d. **De aceea mult ne-am folosi dacă, pe măsură ce citim o carte sfântă, ne-am întreba mereu ce gânduri despătimitoare ne aduce și cât de mult ne predispune la smerenie**. La fel ar trebui să facem când ascultăm sfaturile cuiva sau când sfătuim noi pe

cineva. Asta ne va face să nu primim și să nu spunem altceva decât ceea ce folosește cu adevărat la mântuire.

Dar iată ce ne spune Sfântul Nicolae Velimirovici: „Tot ceea ce percepe omul care alege împărăţia lumească din această lume el acceptă a fi drept realitatea însăși și o evaluează în relaţie cu propriile sale interese. Dacă el privește o pepită de aur, el nu se gândește la aur ca la un obiect creat de Dumnezeu și nici nu caută în el semnificaţia simbolică a aurului; în schimb el se gândește doar la plăcerile pe care și le-ar putea satisface cu aurul acela. Dacă vede ţarina altuia, el nu se gândește la minunea de recoltă care crește din pământ; în schimb el se gândește la profitul pe care i l-ar aduce acea ţarină ori alta asemenea ei. Dacă acesta vede un miel alb pe o pajiște verde, el nu se gândește la miel ca miel; în schimb el se gândește la miel ca fel de mâncare la cină. Dacă se întâlnește cu soţia altuia el nu se gândește la ea ca mamă și nici măcar ca la o creaţie artistică a nemuritorului Artist; în schimb, el cugetă la lucruri rușinoase și insultătoare. Dacă este conducătorul unei naţiuni el nu se gândește cu cutremur la responsabilitatea sa faţă de Dumnezeu și faţă de poporul său, și nici nu-I cere Domnului înţelepciune ca să-și poată cârmui cu vrednicie naţiunea. În schimb el se gândește doar la ceea ce îi datorează poporul. În ceea ce-i privește pe vecinii săi, cârmuitori ca și el, aceștia se gândesc doar la felul în care îi pot umili, le pot răsturna guvernele sau cuceri ţările. **Drept urmare tot cugetul omului care-și alege împărăţia lumească este trupesc, lumesc și animalic.** Mintea unuia ca acesta e cu totul întunecată în faţa adevărului, cu totul acoperită de pânze de păianjen. Și el își întinde chiar păienjenișul minţii sale pretutindeni în jurul său – iar aceste păienjenișuri sunt cugetele prostești, întunecate și aberante ale minţii sale.

Pe de altă parte, omul care alege veșnica și nemuritoarea împărăţie a cerurilor, cugetă la toate prin Creatorul tuturor. Când vede aurul el se gândește la Cel Care a creat acest frumos metal și l-a ascuns în tainiţele pământului. În plus se mai gândește la strălucirea adevărului pe care o simbolizează acest metal din perspectivă duhovnicească și la virtuţile sufletului pe care el le simbolizează din perspectivă morală. Când vede ţarina vecinului el cugetă la ea mai întâi ca la proprietatea lui Dumnezeu, la o ţarină în care Dumnezeu Însuși este cel dintâi și principalul lucrător. Ca atare el laudă în cugetele sale truda stăpânului ţarinei care a curăţat-o și a

îngrijit-o, a arat-o și a semănat-o. Iar înlăuntrul său el se roagă Stăpânului universului să binecuvinteze marele efort al acelui om și să dea rodnicie ţarinei sale astfel încât copiii omului să poată fi hrăniţi și să-L slăvească pe Cel Ce este Creatorul lor. Dacă el vede un miel pe pajiște, el se gândește la Atotînţeleptul Proniator care îl îmbracă atât de minunat pe miel, hrănindu-l și păzindu-l. Dacă se întâlnește cu soţia altuia el se gândește cu respect la ea ca la o mamă, căreia Tatăl ei și al său i-a poruncit să împlinească o sarcină aparte și să afle o cale de mântuire în timpul acestui scurt exil pe pământ. Dacă este conducătorul unei naţiuni, el se gândește cu cutremur la responsabilitatea sa faţă de Dumnezeu și de poporul său; el Îi cere înţelepciune lui Dumnezeu, spre a-și putea călăuzi cu vrednicie naţiunea spre slava lui Dumnezeu. Înlăuntrul său el îi binecuvintează pe vecinii săi conducători și se roagă la Dumnezeu pentru ei și pentru naţiunile lor ca pentru proprii săi fraţi“ *(Taina și semnificaţia bătăliei de la Kosovo)*.

Dacă am lucra bine cu gândurile noastre, – dată fiind decadenţa duhovnicească din zilele noastre nemaiîntâlnită până acum, ajungându-se în viitor la cuvintele Mântuitorului: *Dar Fiul Omului, când va veni, va găsi oare credinţă pe pământ?* (Lc.18,8) –, ar trebui ca pe măsură ce înaintăm în timp, să fim tot mai tare războiţi de diavol. Sfântul Ioan Scărarul spune: „Unde suntem războiţi, acolo luptăm fără îndoială și noi, cu tărie, cu vrăjmașul. Căci când nu luptăm noi împotriva lui, ni se face și el prieten“ *(Filocalia IX).* Iar în *Filocalia XI,* se spune că: „Dacă făcând cineva un bine, n-a avut vreun gând care să-l necăjească, nu trebuie să creadă că va rămânea fără vreun necaz. [...] Căci chiar dacă nu se ivește vreun necaz în vremea săvârșirii binelui, e de trebuinţă să fie necăjit omul după aceea.“

De asemenea ar trebui ca pe măsură ce înaintăm în viaţă, să scăpăm una după alta de patimile noastre, după cum spune Sfântul Ioan Gură de Aur. Sfântul Teofan Zăvorâtul spune și el că: „Măsuraţi-vă nu prin nevoinţe, ci prin omorârea patimilor. Dacă una moare, este un pas înainte“ *(Sfaturi înţelepte).*

Duhovnicii zilelor noastre doar atunci ar trebui să fie cu conștiinţa împăcată, când vor vedea la fiii lor duhovnicești, că au părăsit, în timp mai scurt sau mai lung, patimile de care erau ţinuţi. Iar în relaţiile cu semenii noștri, un indiciu sigur al modului cum vor decurge ele, îl vom avea atunci când, analizându-i foarte bine, vom vedea că știu cum să lupte cu gân-

durile rele, și când îi vom vedea gândind, simţind și voind, așa cum vrea Dumnezeu de la ei. Sfântul Ignatie Briancianinov spune: **„… cunoașterea esenţială a omului se dobândește prin studierea felului său de a gândi și de a simţi, a felului său de a lucra; cu cât va fi mai *amănunţită* studierea aceasta, cu atât cunoașterea devine mai exactă“** *(Despre vedenii, duhuri și minuni).* Oamenii nu înaintează duhovnicește așa cum trebuie decât atunci când știu foarte bine cum să lupte cu gândurile pătimașe. De aceea până nu află tot ce e necesar de știut despre cum trebuie de luptat cu ele, oricât de multe cărți ar citi și oricât de multe sfaturi ar primi, prea puțin îi folosesc, ei rămân pe mai departe împătimiți, și mulți nu-și dau seama despre acest lucru până în ceasul ieșirii din viață, așa cum spune Sfântul Ioan Scărarul despre cei ținuți de patima mândriei.

Dar ca să nu rămânem nefolosiţi duhovnicește de adâncimea cugetărilor a doi mari Sfinţi Părinţi filocalici în legătură cu gândurile, ca și de alte lucruri foarte folositoare de suflet, dăm mai jos câteva fragmente din scrierile lor. Sfântul Antonie cel Mare spune: „Oamenii se socotesc raţionali. Însă pe nedrept, căci nu sunt raţionali. Unii au învăţat cuvintele și cărţile vechilor înţelepţi. Dar raţionali sunt numai aceia care au sufletul raţional, pot să deosebească ce este binele și ce este răul, se feresc de cele rele și vătămătoare sufletului și toată grija o au spre cele bune și folositoare sufletului; iar acestea le săvârșesc cu multă mulţumire către Dumnezeu. Numai aceștia trebuie să se numească oameni raţionali.“ **„Omul cu judecată, luând aminte la sine, cumpănește cele ce i se cuvin și-i sunt spre folos. Acela cugetă care lucruri sunt folositoare pentru firea sufletului său și care nu. Așa se ferește el de cele nepotrivite, care i-ar vătăma sufletul și l-ar despărţi de nemurire.“** „Om se numește sau cel raţional, sau cel ce îngăduie să fie îndreptat. Cel ce nu poate fi îndreptat este neom, căci aceasta se află numai la neoameni. Iar de unii ca aceștia trebuie să fugim, căci celor ce trăiesc laolaltă cu păcatul nu li se îngăduie să se afle niciodată printre cei nemuritori.“

„Raţiunea ne face vrednici să ne numim oameni. Iar de nu o avem pe aceasta, numai cu glasul și cu forma mădularelor ne deosebim de dobitoace. Să recunoască omul cu mintea întreagă că este nemuritor, și va urî toată pofta cea păcătoasă, care se face între oameni pricină de moarte.“ „… trebuie să ne arătăm că suntem oameni cu adevărat raţionali prin deprinderea

întru viața virtuoasă și plăcută lui Dumnezeu, și nu numai prin forma trupului. Iar sufletul cu adevărat rațional și iubitor de Dumnezeu îndată pricepe toate ale vieții, câștigă îndrumarea plină de dragoste a lui Dumnezeu, Îi mulțumește cu adevărat și către El își are tot zborul și toată cugetarea."

„... cei ce se silesc spre viața duhovnicească trebuie să cerceteze cu frică ce trebuie să facă și ce să nu facă. De asemenea, să creadă că legile lui Dumnezeu le sunt de folos, tăind de la suflet toate gândurile păcătoase." „Cercetează și probează cele ale tale, deoarece căpeteniile și stăpânitorii numai peste trup au stăpânire, nu și peste suflet. Acest lucru să-ți fie totdeauna în grijă. Deci dacă poruncesc ucideri, sau fărădelegi, sau nedreptăți vătămătoare de suflet, nu trebuie să li te supui, chiar de ți-ar chinui trupul. Căci Dumnezeu a creat sufletul liber și de sine stăpânitor în cele ce le face, bine sau rău." „Omul rațional nu are lipsă de cuvântări multe, ci numai de câte trebuie ca să afle voia lui Dumnezeu. Astfel ajunge omul iarăși la viața și lumina veșnică." „... înțelept este bărbatul ce place lui Dumnezeu, care vorbește puține și pe cele de trebuință și plăcute lui Dumnezeu." „Când afli pe vreunul gâlcevindu-se și luptându-se împotriva adevărului și a lucrului vădit, pune capăt gâlcevii părăsind pe unul ca acela, fiindcă și-a împietrit cu totul mintea. Căci precum apa cea rea strică vinul cel bun, așa și vorbirea cu vrajbă strică pe cei virtuoși cu viața și cu socotința." „Cei ce pricep cu anevoie cele de folos, oricât de limpede ar fi spuse, sunt socotiți bolnavi. Iar cei ce înțeleg adevărul, dar îi stau împotrivă fără rușine, și-au omorât rațiunea și și-au sălbăticit purtările. Unii ca aceștia nu-L cunosc pe Dumnezeu și nu li s-a luminat sufletul."

„Cei ce cunosc pe Dumnezeu sunt plini de toată bunăvoința și, dorind cele cerești, disprețuiesc cele pământești. Unii ca aceștia nu plac la mulți, dar nici lor nu le plac multe. De aceea sunt nu numai urâți, ci și luați în râs de mulți smintiți. Ei însă rabdă toate în sărăcie, știind că cele ce le par multora rele pentru ei sunt bune. Căci cel ce înțelege cele cerești crede lui Dumnezeu, știind că toate sunt făpturile voii Lui. Cel ce însă nu le înțelege nu crede niciodată că lumea este zidirea lui Dumnezeu și că a fost făcută pentru mântuirea omului." „Cel într-adevăr om se silește să fie evlavios. Iar evlavios este cel ce nu poftește cele străine. Și străine sunt omului toate cele create. Pe toate le disprețuiește, așadar, ca unul ce este chip al lui Dumnezeu. Iar chip al lui Dumnezeu se face omul când viețuiește în

chip drept și plăcut lui Dumnezeu. Însă nu e cu putinţă să se facă aceasta de nu se va lepăda de toate cele din lume. Iar cel ce are minte iubitoare de Dumnezeu știe tot folosul sufletesc și toată evlavia ce se naște din ea**. Bărbatul iubitor de Dumnezeu nu învinuiește pe nimeni pentru păcatele sale. Iată semnul sufletului care se mântuiește."**

„Mintea vede toate, chiar și cele din Ceruri. Și nimic nu o întunecă, fără numai păcatul. Prin urmare, celui curat nimic nu-i este neînţeles, iar cuvântului său nimic nu-i este cu neputinţă de exprimat." „Este o rânduială a lui Dumnezeu ca, pe măsură ce crește trupul, sufletul să se umple de minte, ca omul să poată alege dintre bine și rău ceea ce îi place. **Dar sufletul care nu alege binele nu are minte. Toate trupurile au suflet, nu însă și toate sufletele, minte.** Căci mintea iubitoare de Dumnezeu vine la înţelepţi, cuvioși, drepţi, curaţi, buni, milostivi și binecinstitori. Iar prezenţa minţii se face omului ajutor spre Dumnezeu." „Mintea se arată în suflet, iar natura în trup. Mintea îndumnezeiește sufletul, iar natura e revărsată în trup. **În tot trupul este natură, dar nu în tot sufletul minte. De aceea, nu tot sufletul se mântuiește."** „Sufletul cu adevărat raţional, văzând fericirea celor răi și bunăstarea celor nevrednici, nu se smintește dorindu-și fericirea lor în viaţa aceasta, cum fac oamenii nesocotiţi. El cunoaște lămurit nestatornicia lucrurilor, ascunsurile vieţii cu vremelnicia ei și judecata care nu poate fi mituită. Un suflet ca acela crede că Dumnezeu nu-l va trece cu vederea nici despre partea hranei trebuitoare" *(Filocalia I).*

Iar Sfântul Ioan Scărarul spune: **„Semnul iertării căderii stă în a te socoti pururea dator."** „Străpungerea adevărată este durerea neîmprăștiată a sufletului care nu-și dă nici o mângâiere, ci își închipuie în fiecare ceas desfacerea (moartea) și așteaptă ca pe o apă răcoritoare mângâierea lui Dumnezeu, care mângâie pe călugării smeriţi." „Când vedem, în cei ce par să plângă după Dumnezeu, mânie și mândrie, să socotim lacrimile lor potrivnice (lui Dumnezeu): *Căci ce părtășie are,* zice, *întunericul cu lumina?* (2Co.6,14)." „De vom lua seama, vom afla că de multe ori se ivește în noi ceva vrednic de râs, de la draci. Astfel, dacă ne-am săturat, ne pricinuiesc străpungerea inimii, iar dacă am postit, ne învârtoșează iarăși, ca, amăgindu-ne cu lacrimi false, să ne predăm desfătării, adică maicii patimilor. Să nu ne supunem deci acestora, ci să facem dimpotrivă."

„Chiar de ai vedea pe cineva greșind în ceasul morţii, nici atunci să nu-l osândești. Căci necunoscută este oamenilor judecata lui Dumnezeu. Unii au făcut greșale mari la arătare, dar au făcut lucruri și mai mari în ascuns. S-au înșelat deci iubitorii de osândiri, prinzând fum în loc de soare." „Precum închipuirea de sine poate pierde pe cel ce o are chiar fără altă patimă, tot așa și judecarea altora, chiar de se află singură și de sine în noi, poate să ne piardă cu desăvârșire, dacă fariseul acela a fost judecat numai din aceasta (Lc.18,14)."

„Șezând la masa cu bucate, adu-ţi aminte de moarte și de judecată. De abia așa vei împiedica puţin patima [lăcomiei pântecelui]. Bând băutura, nu înceta să-ţi aduci aminte de oţetul și de fierea Stăpânului. Și, negreșit, sau te vei înfrâna, sau, suspinând, îţi vei face cugetul mai smerit."

„E cu neputinţă să iasă foc din zăpadă. Dar **e și mai cu neputinţă să se afle smerita cugetare între cei de altă credinţă (eterodocși).** Virtutea aceasta este a celor credincioși și bine-cinstitori, dar, și a acestora, numai dacă sunt curăţiţi." „Dacă firea și raţiunea și chipul celei mai de pe urmă mândrii este să făţărim, de dragul slavei, virtuţi ce nu le avem în noi, apoi semnul celei mai adânci smerite cugetări este să ne înfăţișăm ca vinovaţi pentru păcatele care nu sunt ale noastre de dragul dispreţuirii." „Mulţi au dobândit mântuirea fără mai înainte-vestiri, luminări, semne și minuni. Dar **fără smerenie, nimeni nu va intra în cămara de nuntă**. Căci ea e păzitoarea celor dintâi, iar fără ea cele dintâi îi pierd pe cei mai ușori." „Nu se poate vedea în zidire foc mic și mare; și **nu poate rămâne în smerita cugetare nemincinoasă vreun fel de împătimire de cele materiale. Cât timp păcătuim cu voia, nu este smerenia în noi.** Acesta este semnul neaflării ei în noi." „Patimile s-au depărtat uneori nu numai de la unii credincioși, ci și de la unii fără credinţă, afară de una [mândria]. Ele au lăsat-o pe aceea singură să umple locul tuturor, ca una ce e cea dintâi dintre ele. Căci aduce atâta vatămare, că și din cer poate coborî."

„Îndoiala în hotărârea ce trebuie luată și neîncredinţarea (nesiguranţa), stăruind mult timp, sunt semnul unui suflet neluminat și iubitor de slavă. Căci nu e nedrept Dumnezeu, ca să se închidă în faţa celor ce bat cu smerenie. Domnul caută în toate scopul: atât în cele ce trebuie făcute fără întârziere, cât și în cele ce trebuie amânate. De aceea toate cele curate de împătimire și de orice întinare, făcute în primul rând pentru

Domnul și nu pentru altceva, chiar dacă nu sunt negreșit bune, ni se vor socoti ca bune…“ „Sunt draci necuraţi, foarte vicleni printre cei vicleni, care ne sfătuiesc nu numai pe noi să săvârșim păcatul, ci voiesc să facem părtași și pe alţii la săvârșirea răului, ca să ne pricinuiască o mai cumplită osândire. **Am văzut pe unul învăţând de la altul deprinderea cea rea. Și cel ce învăţa pe celălalt, venind la simţirea de sine, a început să se pocăiască și s-a oprit de la rău; dar pocăinţa lui și-a pierdut tăria și rodul din pricina ucenicului.“** „Precum focul nu naște zăpada, așa nici cel ce caută cinstea aici nu se va bucura de cea de acolo.“ „Precum o singură scânteie arde, de multe ori, multă materie, așa un singur bine poate să șteargă, de multe ori, mulţime de mari păcate.“ „Precum corabia care are un bun cârmaci ajunge neprimejduită la liman cu ajutorul lui Dumnezeu, așa și sufletul care are un păstor bun urcă ușor la cer, chiar dacă ar fi săvârșit foarte mule rele.“

„Dacă lăcomia pântecelui stă în aceea că cel stăpânit de ea se silește pe sine să mănânce chiar fără poftă, firea înfrânării stă în aceea că cel ce se nevoiește în ea, chiar când e flămând, își stăpânește firea sa nevinovată.“ „Dacă desfrânarea stă în aceea că cel stăpânit de ea se înfierbântă și după animalele necuvântătoare, firea neprihănirii are faţă de toate o simţire ca faţă de cele neînsufleţite.“ „Dacă hotarul iubirii de arginţi stă în aceea că cel stăpânit de ea nu încetează niciodată să strângă și nu se poate sătura niciodată, hotarul neagonisirii stă în a nu cruţa cineva nici trupul său.“ „Dacă hotarul trândăviei e a nu avea răbdare în nici o odihnă, al răbdării este a se socoti cineva în orice necaz ca fiind în odihnă.“ „Dacă oceanul mâniei stă în a se înfuria chiar când nu e nimeni de faţă, al îndelungii răbdări stă în a fi cineva la fel de liniștit fie că e de faţă, fie că nu e de faţă cel ce-l defaimă.“ „Dacă înălţimea slavei deșarte stă în a face cineva schime și fapte făţarnice chiar când nu e de faţă nimeni care e obligat să-l laude, semnul lipsei de slavă deșartă se arată în a nu se lăsa cineva niciodată furat cu cugetarea de prezenţa celor ce-l laudă.“ „Dacă semnul pierzaniei, sau al mândriei stă în a se mândri cineva în orice stare sărăcăcioasă sau dispreţuită s-ar afla, dovada smereniei mântuitoare stă în a avea cineva un cuget smerit în faptele și isprăvile cele mai înalte.“ „Dacă **dovada împătimirii totale stă în a se supune cineva repede tuturor gândurilor și pornirilor semănate de draci,** eu am învăţat că semnul sfintei nepătimiri stă

în a putea zice cu adevărat: *Abătându-se cel rău de la mine, n-am cunoscut* (Ps.100,4), nici cum a venit, nici pentru ce, nici cum a plecat, ci sunt întreg nesimţitor faţă de acestea, fiind în întregime unit cu Dumnezeu, acum și pururea în viitor."

„Întristează pe cel bolnav pentru o vreme, ca să nu se lungească mult timp boala, sau să moară din pricina tăcerii vrednice de osândă. Mulţi au socotit, din pricina tăcerii cârmaciului, că plutesc bine, pâna ce s-au izbit de stâncă." „Nu te scuza cu neștiinţa: căci cel ce nu știe și face lucruri vrednice de pedepsire se va bate că nu a învăţat." „…e mai bine să fie alungat cineva din mănăstire, decât să fie lăsat să-și facă voia lui. Căci cel ce-l alungă îl face de multe ori mai smerit pe cel alungat și, prin aceasta, să-și taie singur voia lui. Iar cel ce pare să se poarte cu aceștia cu iubire de oameni și cu pogorământ îi face ca în ceasul morţii să-l blesteme, ca pe unul ce mai degrabă i-a amăgit în loc să-i folosească" *(Filocalia IX).*

Dat fiind faptul că în zilele noastre diavolului îi este îngăduit de Dumnezeu să ne ispitească mult mai subtil decât altă dată în cursul istoriei omenirii, pentru a nu rămâne vătămaţi duhovnicește de ascultarea povăţuitorilor duhovnicești ce sfătuiesc greșit, sau chiar de citirea fără dreaptă socoteală a scrierilor Sfinţilor Părinţi, iată ce ne sfătuiesc ei în scrierile de mai jos: Sfântul Petru Damaschinul spune: „…să nu citească cineva cele ce nu slujesc la a bineplăcea lui Dumnezeu. Dar dacă neștiind aceasta, a citit vreodată, să se nevoiască degrabă să șteargă amintirea lor, prin citirea duhovnicească a dumnezeieștilor Scripturi, mai ales a celor ce îl ajută la mântuirea sufletului, după starea la care a ajuns. Dacă este încă făptuitor, să citească vieţile și cuvintele Părinţilor, iar dacă harul l-a ridicat la cunoștinţa dumnezeiască, să citească toate Scripturile dumnezeiești. […] În afară de acestea să nu citească nimic. Căci ce trebuinţă este să ia duh necurat în loc de Duh Sfânt?" (*Filocalia V).* Iar Sfântul Ignatie Briancianinov spune: „Semnul după care recunoaștem că o carte e cu adevărat folositoare de suflet, este că a fost scrisă de un sfânt scriitor, mădular al Bisericii de Răsărit, încuviinţat și recunoscut de Sfânta Biserică" *(Experienţe ascetice, vol. I).*

Într-un alt loc Sfântul Ignatie Briancianinov spune: „Când existau povăţuitori harici, abaterile începătorilor erau lesne băgate de seamă și vindecate; acum însă nu are nici cine să vindece, nici cine să bage de

seamă abaterile. **Adeseori o abatere pierzătoare e socotită de povăţuitorii necercaţi drept sporire mare; cel care se abate e îmboldit să se abată și mai mult.** Abaterea, lucrând asupra monahului [sau mireanului] și nefiind băgată de seamă, continuă să lucreze, să îl abată din ce în ce mai mult de la direcţia adevărată. [...] **Din această pricină, atunci când cărţile părintești ne-au rămas ca singur mijloc de călăuzire, trebuie să le citim cu deosebită fereală, alegându-le cu mare grijă,** ca nu cumva să preschimbăm singurul mijloc de călăuzire în mijloc ce duce la lucrare greșită și la neorânduiala ce vine din aceasta. *Să căutăm,* spune Sfântul Ioan Scărarul despre alegerea povăţuitorului, *nu înainte-văzători, nu străvăzători, ci mai presus de toate adevăraţi smeriţi cugetători și care se potrivesc cel mai mult neputinţei ce ne-a cuprins, după năravul nostru și locul vieţuirii.* Același lucru trebuie spus și despre cărţi, precum s-a zis deja mai sus: trebuie să alegem din ele nicidecum pe cele mai înalte, ci pe cele mai apropiate de starea noastră, care înfăţișează lucrarea ce ne e potrivită“ *(Experienţe ascetice, vol. IV)*.

În cartea Cuviosului Serafim Rose, intitulată *Locul Fericitului Augustin în Biserica Ortodoxă,* Sfântul Fotie cel Mare explică amănunţit care este concepţia ortodoxă în privinţa unui Părinte care a învăţat ceva greșit în scrierile sale. Sfântul Fotie spune că în astfel de cazuri noi trebuie să ne luăm întotdeauna după ceea ce au învăţat toţi Sfinţii Părinţi, adunaţi în sinoade locale sau ecumenice. Sfântul Fotie cel Mare spune: *„Dacă zece sau chiar douăzeci de Părinţi au spus aceasta, 600 și încă mult mai mulţi nu au spus-o. Cine oare necinstește pe Părinţi? Oare nu aceia care, închizând întreaga evlavie a câtorva Părinţi în puţine cuvinte și așezându-i împotriva sinoadelor, îi vor mai bine pe aceștia, iar nu cinul cel fără de număr (al celorlalţi Părinţi)? Sau cei ce aleg ca apărători ai lor pe Părinţii cei mulţi? Cine îi necinstește pe Sfinţii Augustin, Ieronim și Ambrozie? Oare nu acela ce îi silește să grăiască împotriva celui de obște Stăpân și Învăţător? Sau poate acela care, nefăcând nimic de acest fel, dorește ca toţi să urmeze hotărârea Stăpânului de obște?“*

Dacă am vieţui bine duhovnicește, ar trebui ca neîncetat să ne îmbogăţim mintea cu tot mai multe gânduri bune, despătimitoare. Ar trebui ca să ne lărgim înţelegerea noastră și să vedem tot mai precis mulţimea gândurilor ce stau la baza lucrurilor și persoanelor și toate legăturile dintre ele. Sfântul Ignatie Briancianinov spune că: „...**pocăinţa îl înalţă pe**

lucrătorul ei la cele mai largi vederi duhovnicești: ea descoperă înaintea lui propria lui cădere și căderea întregii omeniri, pătimirea lui și pătimirea întregii omeniri sub jugul stăpânitorului acestei lumi, minunata lucrare de răscumpărare și celelalte taine, pe care cititorul să le cunoască din cercare. Cuvintele nu sunt de ajuns pentru destăinuirea lor“ *(Ofrandă monahilor contemporani).* În timp ce dacă vieţuim în păcate, ne sărăcim tot mai mult mintea prin gândurile pătimașe, care se reduc doar la a ne întreţine plăcerile trupești, ignorând celelalte aspecte ale vieţii duhovnicești. Omul, când decade cu totul duhovnicește, nu numai că are o gândire săracă, împuţinându-i-se gândurile, dar ele devin și tot mai absurde și mai rușinoase. De asemenea, omul primește fără să judece toate gândurile demonice. Sfântul Ioan Scărarul spune: **„…dovada împătimirii totale stă în a se supune cineva repede tuturor gândurilor și pornirilor semănate de draci…“** *(Filocalia IX).*

Cu cât omul e mai sărac în gânduri și mai plin de simţăminte pătimașe nestăvilite, cu atât devine mai întunecat la minte. Sfântul Ignatie Briancianinov spune: **„Gândul deșert, pământesc, ocupându-l necontenit pe om, pricinuiește în el o sărăcire a înţelegerii, împiedicând dobândirea de cunoștinţe folositoare și trebuincioase: dimpotrivă, gândul la Dumnezeu, împropriindu-se creștinului, îl îmbogăţește cu înţelegere duhovnicească“** *(Experienţe ascetice, vol. IV)*. Ideea de mai sus o găsim spusă mai înainte la Sfântul Maxim Mărturisitorul, care în *Filocalia III* spune: „Căci ceea ce e lumină pentru plăcerea simţurilor, pentru minte este adânc de întuneric.“ Gândind în chip pătimaș am putea spune că facem același lucru ca și diavolii, care, își cheltuiesc „toată puterea cugetării dată lor după fire în preocuparea cu nimicul“ *(Filocalia III)*.

Dar ca să știm cât de tare suntem influențați și stăpâniți de diavoli atunci când stăm în patimile sugerate necontenit de ei, și pentru a lupta să ne despătimim, să luăm aminte la ce ne spun Sfinții Părinți. Sfântul Ignatie Briancianinov spune: „Mi s-a povestit următorul lucru cu privire la un oarecare lucrător al rugăciunii. Monahul cu pricina era chemat de către binefăcătorii mănăstirii în orașul reședință de gubernie. Vizitându-i, era tot timpul strâmtorat, negăsind ce să discute cu ei. Odată, a mers la un iubitor de Hristos foarte evlavios. Acesta l-a întrebat pe monah: *De ce nu mai sunt acum îndrăciți? Cum să nu fie, a răspuns monahul, sunt mulți.*

Dar unde sunt? – a întors cuvântul iubitorul de Hristos. Monahul a răspuns: *În primul rând, eu. Terminați! Ce tot spuneți?* – a strigat gazda cu un zâmbet contorsionat, plin de nedumerire și groază. *Fiți încredințat…* – a dat monahul să continue. *Terminați, terminați!* – i-a curmat gazda vorba și a început să discute cu altcineva, despre un alt subiect. *Cuvântul crucii* și lepădarea de sine *sunt nebunie* (1Co.1,18) pentru cei ce nu înțeleg lucrările acestea și puterea lor. Ce om care nu cunoaște plânsul în rugăciune și tainele pe care acesta le descoperă va pricepe cuvintele ieșite din adâncul plânsului? **Cel ce a ajuns prin nevoința duhovnicească la vederea de sine se vede pe sine ferecat de patimi, vede duhurile lepădate lucrând în el și prin el"** *(Experiențe ascetice, vol. I).*

Iar Sfântul Teofan Zăvorâtul spune: „În împărăția stăpânitorului acestui veac, lucrurile stau cu totul altfel. Acolo nimeni nu știe cine e împăratul său. **Dacă cel mai disperat iubitor al acestei lumi și-ar da seama că împăratul lui este satana cel rău și întunecat, căruia îi slujește ca un rob spre propria sa pierzare, ar năzui cu groază să iasă din tărâmul lui – însă vrăjmașul și-a ascuns chipul grețos de fiii acestui veac, și iubitorii acestei lumi sunt robi, fără să știe cui.** Auziți mereu: *Asta nu-i voie, cealaltă nu e voie, și așa trebuie, și pe dincolo se cuvine,* și când întrebați: *De ce? Cine a poruncit?,* nimeni nu poate da răspuns. Toți sunt strâmtorați și îngreunați de regulile care funcționează la ei, chiar le osândesc și le ocărăsc, însă nimeni nu îndrăznește să se abată de la ele, de parcă s-ar teme de cineva care îi supraveghează, și este gata să-i tragă la socoteală, dar pe care nimeni nu poate totuși să îl arate și să-l numească. **Lumea este ansamblul persoanelor care slujesc unei năluci necunoscute a închipuirii lor, sub care de fapt se ascunde cu viclenie satana cel răutăcios.**

Ce legi sunt în Împărăția lui Hristos? Hristos, adevăratul nostru Dumnezeu, a zis limpede: *Fă așa și pe dincolo, și Îmi vei fi plăcut, și te vei mântui. Leapădă-te de tine însuți, fii sărac cu duhul, blând, pașnic, curat cu inima, răbdător, să iubești dreptatea, să rămâi în evlavie înaintea Mea ziua și noaptea, să-i dorești aproapelui tău binele și să-i faci binele, și toate poruncile Mele să le împlinești cum se cuvine, fără să te cruți.* Vedeți cât de limpezi și bine hotărnicite sunt toate acestea? Și nu doar limpezi, ci și pecetluite pentru totdeauna cu o neschimbare de neatins: cum este scris, așa va fi până la sfârșitul veacului. Și oricine intră în Împărăția lui Hristos știe, probabil,

ce are de făcut; nu așteaptă nici un fel de schimbări în așezămintele de lege ale Bisericii, drept care și merge pe calea sa cu bună nădejde, având deplină încredințare că va ajunge fără îndoială la ceea ce caută.

În împărăția stăpânitorului acestui veac, lucrurile stau cu totul altfel. Acolo nu-ți poți opri nicidecum gândul la ceva bine hotărnicit. Duhul iubitorilor acestei lumi este cunoscut: duhul egoismului, al trufiei, al interesului, al plăcerii și senzualității de tot felul. Dar aplicațiile acestui duh, legea și regulile lumii, sunt atât de șubrede, nedefinite, schimbătoare, încât nimeni nu poate băga mâna în foc că mâine n-o să înceapă a socoti vicios lucrul pe care acum îl admiră. Obiceiurile lumii curg ca apa, și regulile ei în ce privește îmbrăcămintea, vorbirea, întâlnirile, relațiile, felul de a sta, de a ședea și îndeobște orice sunt nestatornice ca mișcarea văzduhului: acum sunt așa, iar mâine vine în zbor o nouă modă de nu știu unde și întoarce totul pe dos. **Lumea este o scenă pe care satana își bate joc de biata omenire, punând-o să se învârtă la porunca sa ca niște maimuțe sau păpuși la iarmaroc, punând-o să socoată lucru de preț, important, esențial, ceea ce în sine este mărunt, nimicnic, deșert.** Și **toți** sunt prinși cu asta, **toți**: și mici, și mari, fără a-i excepta nici pe cei care și prin obârșie, și prin educație, și prin poziția lor lumească ar putea, pare-se, să-și întrebuințeze timpul și eforturile pentru ceva mai bun decât nălucile acestea“ *(Răspunsuri la întrebări ale intelectualilor, vol. II).*

Ca să știm mai bine care este principiul suprem după care trebuie să ne luăm când e vorba de toate gândurile sau ideile posibile pe lumea aceasta, trebuie să ne punem iarăși în legătură cu învăţătura tuturor Sfinţilor Părinţi. Potrivit principiului enunţat de Sfântul Vincenţiu de Lerini, doar acele învăţături sunt adevărate și valabile pentru toţi, care au fost crezute la fel în toate locurile, în toate timpurile și de către toţi oamenii. În cartea *Commonitorium* a Sfântului Vincenţiu de Lerini, acesta spune: „… dumnezeieștile Scripturi să fie tâlcuite după tradiţia Bisericii Universale [Sobornicești] și conform regulilor dreptei credinţe. De asemenea, în această Biserică dreptcredincioasă și apostolească ei [oamenii dreptei credinţe] trebuie să urmeze **universalitatea, vechimea, unanimitatea**.“ Însă, dacă vom analiza noile învăţături care s-au generalizat deja astăzi, raportându-le la acest întreit principiu, vom vedea că ajung să fie crezute de către toţi oamenii, din toate locurile, **dar nu și din toate timpurile**. Aceasta arată cum

nu se poate mai limpede, că ele nu sunt adevărate, ci mincinoase. Referitor la cele spuse aici, Sfântul Ignatie Briancianinov spune: „Ce m-a izbit mai înainte de toate în scrierile Părinţilor Bisericii Ortodoxe? Conglăsuirea lor – conglăsuire minunată, măreaţă. Optsprezece veacuri mărturisesc într-un glas în gurile lor o singură învăţătură, învăţătura dumnezeiască!“ *(Experienţe ascetice, vol. II).* Deci, și noi dacă vrem să fim împreună cu toţi sfinţii, trebuie să nu primim și să nu punem în practică, decât acele învăţături care conglăsuiesc cu toţi sfinţii, din toate veacurile, până în vremea Mântuitorului Hristos.

În cartea de faţă redăm pe scurt adunări din scrierile a trei mari Sfinţi Părinţi. La început am așezat scrieri ale Sfântului Ioan Gură de Aur, care sunt cele mai accesibile tuturor, urmate de cele ale Sfântului Teofan Zăvorâtul, editate deja într-o altă carte (fragmente din ea sunt incluse în cartea de faţă), iar la sfârșit am adăugat scrierile Sfântului Ignatie Briancianinov. Scrierile sale sunt ceva mai greu de înţeles dar foarte folositoare de suflet pentru vremurile pe care le trăim astăzi. Scrierile Sfântului Ignatie trebuiesc neapărat citite, pentru a sesiza foarte bine înșelările și subtilele ispite demonice cu care e mai greu de luptat în zilele noastre, după cum spune chiar el în scrierile sale. N-au fost incluse fragmente din toate scrierile mai importante ale celor trei mari Sfinţi Părinţi, pentru a nu lungi prea mult cartea de faţă.

Pe lângă scrierile din care s-au făcut spicuiri în această carte, printre alte scrieri foarte importante care trebuiesc citite amintim pe cele ale Sfântului Nicodim Aghioritul, cea mai importantă putând fi socotită *Carte foarte folositoare de suflet.* În această carte, Sfântul Nicodim Aghioritul îi face să înţeleagă pe toţi cei care o citesc fără prejudecăţi, că primirea la împărtășirea cu Sfintele Taine a celor cu păcate opritoare, așa cum sunt ele precizate în Sfintele Canoane, nu este în duhul Sfintei Scripturi și al Sfinţilor Părinţi. Asta pentru că nu li se spune credincioșilor decât arareori de către duhovnici, că nu pot fi primiţi la Sfânta Împărtășanie atât timp cât nu părăsesc păcatele și nu fac canonul cerut de Sfinţii Părinţi pentru ele.

Să ne fie limpede tuturor: potrivit învăţăturii Sfintei Scripturi și Sfinţilor Părinţi, cei cu păcate opritoare n-ar trebui să fie dezlegaţi de preoţi la Împărtășire, decât după ce părăsesc astfel de păcate, stau opriţi de la Împărtășire răstimpul pe care l-au hotărât Sfinţii Părinţi pentru gravita-

tea păcatelor lor, și după ce fac nevoințele trupești și duhovnicești pe care le-au cerut ei în acest sens. Este cum nu se poate mai dăunător duhovnicește să primești la Împărtășire atât pe cei cu păcate opritoare împreună cu cei care nu au asemenea păcate. Ar trebui ca păstorii să arate în munca lor de pastorație cine nu se poate împărtăși și să vorbească mai întâi despre despătimire. În zilele noastre cei mai mulţi credincioși trăiesc în păcate de moarte, pe care nu vor să le părăsească până atunci când nu le mai pot face, ca în cazul avorturilor de pildă. Pe măsură ce trece timpul se înmulţește numărul duhovnicilor care fac abuz de pogorăminte în aplicarea Canoanelor sau hotărârilor Sfinţilor Părinţi. Sfântul Paisie de la Neamţ ne atrage luare aminte asupra gravităţii acestui fapt: „Vă spun și aceasta, că eu am căutat cu râvnă în toate Sfintele Canoane, dacă nu cumva se găsesc oarecare epitimii (canonisiri – n.n.) fără îndepărtarea de la împărtășirea cu Sfintele Taine, dar nu am putut găsi. Însă este prea înfricoșată și înspăimântătoare certarea pusă asupra preoţilor care îndrăznesc să împărtășească pe cei opriţi de Sfintele Canoane. Pe amândoi (preot și credincios – n.n.) Biserica îi aseamănă cu Iuda vânzătorul“ (*Vieţile Sfinţilor – Luna Noiembrie*).

Mai mult decât atât, cei cu păcate opritoare nu numai că nu pot fi dezlegaţi la Împărtășire, dar nici de păcate nu pot fi dezlegaţi în Taina Spovedaniei în toate cazurile. Căci iată ce spun Sfinţii Părinţi: Sfântul Simeon Noul Teolog: „…nu s-a auzit vreodată, nici nu stă scris în dumnezeieștile Scripturi să primească cineva păcatele altuia și să dea seama pentru el, fără ca acela care a păcătuit să fi arătat mai întâi roade vrednice de pocăinţă proporţional cu felul păcatului, și să fi pus la baza ei ostenelile lui…“ *(Imne, Epistole și Capitole, Scrieri III);* Sfântul Simeon al Tesalonicului: „… preoţii nici nu au voie a canonisi și a dezlega toate păcatele după priceperea lor; și mai ales cele ce sunt ale lepădării [de credinţă], aceștia nu le pot dezlega, fără numai arhiereii, asemenea și ale uciderii, și greșalele preoţilor, ale jurământului și altele“ *(Tratatul II)*; Sfântul Nicodim Aghioritul: **dacă duhovnicul dezleagă pe cineva „mai înainte de a face acela canonul, sau mai înainte de a mărturisi (de a se făgădui) că îl va face, unul ca acela se face vinovat de toate păcatele celui pe care l-a dezlegat“** (*Convorbiri duhovnicești,* Arhim. Ioanichie Bălan); iar Sfântul Teofan Zăvorâtul spune că nu trebuie dezlegaţi la spovedanie cei care „nu făgăduiesc să-și schimbe ideile“, iar, în alt loc spune: „când își va îndeplini cano-

nul cu sinceritate, atunci să-l și dezlegaţi. Și să-l îndemnaţi să se abţină de la păcate“ *(Sfaturi înțelepte).*

Cei ce doresc să vadă încotro se îndreaptă creștinii zilelor noastre să se gândească la câteva lucruri foarte grave: astăzi nu mai găsim decât foarte rar tineri care să vină la cununia religioasă în stare de feciorie trupească; de asemenea, familii care să mai nască mulţi copii – rare, prea puţine! Dacă familiile de azi fac un copil sau doi (ori nici unul), părinţii lor aveau trei sau patru, iar bunicii sau străbunicii lor aveau opt sau nouă, sau chiar mai mulţi. Deci avorturile, chiar dacă existau, erau mai rare, erau mai puţine, pentru că creștinii dinainte erau conștienţi că avortul este crimă, pe când astăzi avortul este prezentat ca un „drept“, „emancipare“, sau chiar ca „gest umanitar“! În România, după legalizarea avortului din 26 decembrie 1989, s-a înregistrat oficial un număr foarte mare de avorturi: 11 milioane în zece ani (1990-2000). (Vezi Dr. Christa Todea-Gross, Pr. Prof. Dr. Ilie Moldovan, *Îndrumarul medical și creștin despre viață al Federației Organizaţiilor Ortodoxe Pro-Vita din România,* Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2008, p.173). Dar din 2000 până în zilele noastre…? Dacă mai punem la socoteală avorturile care se fac prin folosirea anticoncepţionalelor și a sterilетelor sau a altor mijloace avortive, și din cauza cărora se fac și mai multe avorturi, deși mulţi nu știu acest lucru! – vedem prea bine cât de mare este deosebirea dintre creștinii zilelor noastre și cei dinainte. Pe lângă aceste păcate grave, trebuie spus că datorită propagandei făcute imoralităţii și după plecarea masivă a românilor în ţările apusene, se înmulţesc și la noi păcatele împotriva firii (gomoria și sodomia), că divorţurile au devenit o modă, în timp ce în secolul al XIX-lea, pe vremea Sfântului Ignatie Briancianinov ele nici nu existau, așa cum arată el în scrierile sale, ca să nu mai spunem de alte păcate grave care au devenit astăzi o normalitate.

Dacă omul este lăsat de duhovnicii zilelor noastre să se împărtășească având păcate de moarte, nu este ajutat duhovnicește, ci este făcut să nesocotească consecinţele păcatului asupra lui, să se adâncească și mai mult în înșelarea de sine și să se îndepărteze de calea mântuirii. Sfinţii Părinţi care au stabilit prin sinoade canoanele pentru păcatele de moarte, insuflaţi fiind de Duhul Sfânt, nu le-au dat cu scopul de a-i pedepsi pe credincioși, ci de a-i ajuta să se mântuiască. De aceea duhovnicii care fac prea mult pogorământ în privinţa epitimiilor pentru păcate, se plasează dea-

supra autorităţii Sfinţilor Părinţi care au dat aceste canoane. Dreptarul fundamental al duhovnicului ar trebui să fie *Pidalion*, Ed. Credinţa strămoșească, 2007, *Pravila bisericească* a Ieromonahului Nicodim Sachelarie, iar pentru toţi credincioșii – *Carte foarte folositoare de suflet* a Sfântului Nicodim Aghioritul.

Dar pentru că se vorbește foarte rar și nelămuritor despre care anume sunt păcatele care ne opresc de la Sfânta Împărtășanie, despre gravitatea și consecinţele lor, deși ar fi necesar să se spună cu orice prilej despre acestea, dăm mai jos o listă cu cele mai grave dintre ele. Frate creștin, ia aminte că, potrivit canoanelor Sfinţilor Părinţi, nu te poţi împărtăși dacă n-ai fost botezat ortodox și ești păgân sau eretic, dacă susţii că toate credinţele sunt adevărate, dacă săvârșești avorturi (azi mai ales prin mijloace moderne ca: sterilet, anticoncepţionale, injecţii, fertilizări „in vitro" și altele care sunt avortive), dacă săvârșești desfrânare sau preadesfrânare (adulter), dacă ești într-o căsătorie mixtă (ca de pildă între un ortodox și o neortodoxă căreia nu i s-a făcut în prealabil trecerea la Ortodoxie, cum se arată în *Pidalion* la Canoanele 46 și 47 ale Sfinţilor Apostoli), care este tot desfrânare, dacă ai divorţat necanonic (adică nu din cauza adulterului sau a căderii în erezie) și apoi te-ai căsătorit a doua oară și te-ai cununat la biserică, căci este preadesfrânare pentru cel care a divorţat necanonic (Canonul 48 al Sfinţilor Apostoli), dacă ești căsătorit în mod nevalid (adică în grade de rudenie trupească sau duhovnicească nepermisă de canoanele sau hotărârile Sfinţilor Părinţi, căsătorie care trebuie desfăcută), dacă săvârșești păcate trupești socotite în Sfânta Scriptură ca strigătoare la cer, precum gomoria și sodomia, dacă apelezi sau practici diverse forme de vrăjitorie, dacă practici tehnici orientale ca yoga și altele, dacă ești liber-cugetător, ateu, mason, sau dacă ai căzut în apostazie sub orice formă, lepădându-te de Mântuitorul nostru Iisus Hristos, dacă ai o profesie în care săvârșești și te faci părtaș la păcate grele – de pildă, lucrezi ca ginecolog și faci nenumărate avorturi, sau lucrezi la farmacie și vinzi anticoncepţionale sau alte mijloace care sunt avortive, sau ești într-o funcţie publică și dai legi și hotărâri anticreștine, sau lucrezi în mass media și afectezi în rău sufletele sau ai alte profesii asemenea acestora –, dacă îndemni și ajuţi la săvârșirea păcatelor de mai sus sau dacă săvârșești alte păcate grele pentru care Dumnezeu ingă-

duie să ai necazuri și diferite probleme, ca să te trezești din somnul păcatelor și să lupți pentru a le părăsi și a pune în locul lor faptele bune.

Trebuie să știm că, potrivit învăţăturii Sfintei Scripturi (1Co.11,27-31) și învăţăturilor Sfinţilor Părinţi, cei ce se împărtășesc cu păcate opritoare, dacă nu sunt pedepsiţi de Dumnezeu pe lumea aceasta, negreșit vor fi pedepsiţi pe lumea cealaltă. Sfântul Ignatie Briancianinov spune: „*Să se cerce omul pe sine* (1 Co.11,28). Să se cerceteze pe sine înainte să se apropie de Sfintele Taine – și dacă este cufundat în spurcăciunea păcatului să se depărteze de înfricoșata împărtășire, ca să nu se umple măsura păcatelor sale și să nu le pecetluiască desăvârșit prin **cel mai greu păcat: batjocorirea Sfintelor Taine ale lui Hristos, batjocorirea lui Hristos.** [...] Apropiindu-se de Tainele lui Hristos din putoarea păcatului, aruncându-se în putoarea păcatului după primirea Tainelor, nevăzând asupra lor pedeapsa neîntârziată, ei presupun că nu urmează niciodată vreo pedeapsă. Greșită părere! Iudeilor le-a fost prezisă desăvârșită și nestrămutată pedepsire pentru uciderea de Dumnezeu; aceasta însă a urmat la câteva zeci de ani după săvârșirea neîntrecutei nelegiuiri. Negrăita milostivire și îndelungă răbdare a lui Dumnezeu încă mai aștepta pocăinţa lor. Această milostivire și îndelungă răbdare așteaptă și pocăinţa noastră. Pedeapsa este amânată iar și iar: ea însă va veni negreșit asupra păcătoșilor nepocăiţi, îndărătnici, care săvârșesc dinadins păcatul. Începutul ei se vede cel mai des în moartea năprasnică sau într-o boală care înlătură putinţa pocăinţei. Pedeapsa ca atare e împlinită în tărâmul de dincolo de mormânt“ *(Predici la Triod și Penticostar).*

Așadar, să ne facem numaidecât timp să citim în întregime scrierile la care am făcut referire în această carte, dacă vrem să ne despătimim cu adevărat sufletele noastre, să avem dreaptă socoteală în tot ceea ce facem și să-L milostivim pe Dumnezeu să ne mântuiască. Pentru că, după cum spune Sfântul Ignatie Briancianinov în cartea *De la întristarea inimii la mângâierea lui Dumnezeu*: „Cu cât vremurile sunt mai departe de arătarea luminii dumnezeiești pe pământ, cu atât s-a adâncit lipsa adevăraţilor îndrumători sfinţi și a sporit belșugul de învăţători mincinoși; de când a fost descoperit tiparul, aceștia au potopit pământul ca niște amare ape apocaliptice, care au omorât sufletește o mulţime de oameni.“ Ca să nu fim uciși și noi sufletește, prin sfaturi greșite și prin citirea scrierilor pe

nedrept socotite folositoare de suflet, dacă vrem să ne mântuim, să citim doar atâtea scrieri câte trebuie, și doar pe acelea care sunt cu adevărat mântuitoare de suflet. Să-i citim și să-i răscitim pentru a-i pune în practică, mai ales pe Sfântul Ioan Gură de Aur, Sfântul Teofan Zăvorâtul și Sfântul Ignatie Briancianinov!

Ieromonah Artemie Popa

Sfântul Ioan Gură de Aur

Despre feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor
(Ed. I.B.M. al B.O.R, București, 2007)

„Vai de voi, ereticilor! Sunteți mai nenorociți chiar decât păgânii! Pe păgâni îi așteaptă negreșit dincolo chinurile iadului; dar cel puțin au aici, pe pământ, o oarecare plăcere: că se căsătoresc, că se bucură de averile lor și de toată tihna și desfătarea date de viața aceasta pământească. Voi însă vă chinuiți și suferiți și aici, și dincolo; aici, pe pământ, cu voia voastră, dincolo, pe lumea cealaltă, fără voia voastră. Păgânii nu vor primi nici răsplată, nici pedeapsă pentru post și feciorie; voi însă, pentru faptele de pe urma cărora așteptați nenumărate laude, tocmai pentru acelea veți primi cea mai cumplită pedeapsă și, printre altele, veți auzi: *Duceți-vă de la Mine în focul cel veșnic pregătit diavolului și îngerilor lui* (Mt.25,41), că ați postit și ați trăit în feciorie! **Postul și fecioria, în ele înseși, nu sunt nici bune, nici rele; ajung bune sau rele prin voința celor care le practică, prin gândul pus la temelia postului sau a fecioriei.** Astfel de virtuți, săvârșite de păgâni, sunt fără rod. Păgânii nici n-au răsplată dacă le săvârșesc, deoarece nu postesc și nici nu trăiesc în feciorie de frica de Dumnezeu. Voi însă, care luptați împotriva lui Dumnezeu, care huliți creaturile lui Dumnezeu, spunând că sunt rele, voi nu numai că nu sunteți răsplătiți pentru postul și fecioria voastră, dar mai sunteți încă și pedepsiți.“ (p.9-10)

„Rămâne, într-adevăr, neatins trupul fecioarei eretice, dar ce folos, dacă i se strică ce are mai bun în ea, dacă i se strică sufletul, gândurile sufletului!“ (p.12)

„La început, după cum am spus mai sus, căsătoria avea aceste două pricini: nașterea de copii și potolirea poftelor. În urmă însă, după ce s-au umplut de oameni pământul, marea și toată lumea, căsătoria nu mai are

decât o pricină pentru a exista: îndepărtarea desfrâului și a desfrânării. [Se înțelege că Sfântul Ioan Gură de Aur nu vrea să concluzionăm de aici, că împreunarea trupească se poate face prin ferirea de a avea copii, de orice fel ar fi ea, și mai ales, de cea făcută cu mijloace moderne: sterilet, pilule contraceptive, injecții și altele, care sunt avortive. E bine a citi în acest sens broșura *Avortul și anticoncepţionalele,* Ed. Artemis, 2006]. Căsătoria este de mare folos pentru cei care și acum, după predicarea Evangheliei, se tăvălesc în mocirla patimilor, pentru cei care doresc să ducă o viață asemănătoare porcilor, pentru cei care nu se pot stăpâni de a-și strica trupul și sufletul în locașurile de desfrâu. Pentru aceștia, deci, căsătoria este de mare folos, căci îi scapă de necurăție, îi scapă de umblatul din femeie în femeie și le dă putința să trăiască în sfințenie și castitate." (p.33)

„Te întreb acum: Este căsătoria de vreun folos omului care poate să se țină pe picioarele lui, omului care n-are nevoie de ajutorul ei? Pentru un astfel de om, căsătoria nu-i nici folositoare, nici necesară; este mai degrabă o piedică în calea virtuții. Nu numai că pune virtuții o mulțime de piedici, dar o lipsește de cea mai mare parte de laude." (p.41)

Pentru a putea trăi în feciorie și castitate este nevoie de: gânduri sănătoase, posturi și privegheri îndelungate, păzirea poruncilor, dar mai presus de toate trebuie să nu ne încredem niciodată în propriile noastre puteri. **„Gândurile noastre trebuie să stea ziua și noaptea gata de luptă, să fie înfricoșătoare poftelor celor nerușinate. Puțin dacă ar slăbi paza, diavolul e gata, e lângă noi, cu focul în mână, ca să-l azvârle asupra noastră și să aprindă templul lui Dumnezeu"** (p.42)

„Ce se va întâmpla însă într-o căsnicie în care bărbatul este îngăduitor, iar femeia rea, certăreață, cicălitoare, luxoasă, boală comună tuturor femeilor, și plină de alte păcate și mai mari! Cum va suporta nenorocitul acela supărările și scârbele de fiecare zi? Cum va suporta mândria și nerușinarea femeii sale? Ce se va întâmpla, iarăși, într-o căsnicie în care, dimpotrivă, femeia este cuviincioasă și potolită, iar bărbatul este încrezut, disprețuitor, mânios, mândru și din pricina averii lui, și din pricina puterii ce i-o dă funcția sa? Ce se va întâmpla într-o căsnicie ca aceasta, în care bărbatul o tratează pe soția lui ca pe o roabă și se poartă cu ea tot atât de prost ca și cu slujnicele? Cum va suporta o atât de mare silnicie și violență?

Ce să facă, deci, femeia aceasta, dacă bărbatul ei îi întoarce necontenit spatele și continuă să facă mereu așa? Apostolul Pavel spune: *Rabdă toată această robie! Numai atunci vei fi liberă, când îți va muri soțul tău! Atâta timp cât îți trăiește soțul, trebuie să faci una din două: sau să-l înveți cu multă râvnă, ca să se facă mai bun, sau, dacă aceasta nu-i cu putință, să suporți cu bărbăție războiul acesta nepotolit și lupta aceasta neîmpăcată.* Pavel spunea mai sus: *Să nu vă lipsiți unul pe altul, decât din bună înțelegere* (1Co.7,5). Acum însă, după ce s-a despărțit de bărbatul ei, îi poruncește să se înfrâneze chiar dacă nu vrea: *Iar dacă se desparte de bărbatul ei, să nu se mai mărite, sau să se împace cu bărbatul ei* (1Co.7,11).

Vezi, deci, că o femeie măritată este amenințată din două părți de război? Sau trebuie să rabde în tăcere asalturile puternice ale poftei trupului, sau, dacă nu vrea, trebuie să lingușească pe bărbatul său, care o înjură în fiecare zi, să i se plece lui și să-i facă toate gusturile; să se lase bătută, ocărâtă, să ajungă de râsul slugilor, sau să sufere altceva de felul acesta. Într-adevăr, bărbații sunt destul de pricepuți și descoperă multe mijloace când vor să-și pedepsească femeile lor. Dacă femeia nu vrea să suporte toate aceste nedreptăți, atunci trebuie să practice o înfrânare fără rod și fără folos. O numesc fără rod și fără folos, pentru că înfrânarea ei nu-i făcută pe temeiul unei făgăduințe drepte; nu-i făcută din dorința sfințeniei, ci din pricina mâniei pe care i-o poartă bărbatului. Apostolul spune: *Să nu se mai mărite, sau să se împace cu bărbatul ei.* Dar dacă nu vrea să se împace? Mai este încă o cale ca să scape din toate aceste necazuri! Care? Să aștepte moartea bărbatului!

După cum unei fecioare care s-a hotărât să trăiască în înfrânare, nu-i mai este îngăduit să se căsătorească, pentru că Mirele ei trăiește veșnic și este nemuritor, tot astfel și unei femei măritate numai atunci îi este îngăduit să se căsătorească a doua oară, când îi moare bărbatul. Dacă s-ar îngădui unei femei să treacă de la un bărbat la altul în timp ce-i trăiește soțul, dacă i s-ar îngădui să sară din patul unuia în patul altuia, la ce-ar mai folosi căsătoriile, o dată ce bărbații ar întrebuința fără deosebire femeile lor și toți s-ar amesteca cu toate femeile, fără să mai țină socoteală dacă e femeia lui sau nu? E cu putință, oare, să nu se piardă dragostea dintre soți, dacă trăiește cu aceeași femeie astăzi unul, mâine altul, iar poimâine altul? Pe bună dreptate Domnul numește adulter un astfel de trai.

Aș putea fi întrebat: Pentru ce iudeii au primit îngăduința de a se despărți de soțiile lor? (Dt.24,1-4). Ca să nu se războiască între ei, ca să nu se umple casele lor de sângele celor din același neam. Spune-mi, te rog, cum ar fi fost mai bine: Să fie dată pe ușă afară soția urâtă, sau să fie înjunghiată în casă? Așa ar fi făcut dacă nu li s-ar fi îngăduit bărbaților să le alunge din casă. Din pricina aceasta Legea veche spune: *Dacă vei urî pe femeia ta, desparte-te de dânsa* (Dt.24,1). În Legea Nouă însă, pentru că Dumnezeu se adresează unor oameni îngăduitori, unor oameni cărora nu le este îngăduit nici să se mânie, le spune: *Dacă se desparte de soțul ei, să nu se mai mărite* (1Co.7,11). Vezi silnicia? Vezi robia de neînlăturat? Vezi lanțul care încătușează și pe un soț, și pe celălalt? Într-adevăr, căsătoria este un lanț, nu numai din pricina mulțimii grijilor, nici numai din pricina supărărilor de fiecare zi, dar și din pricină că silește pe cei căsătoriți să se supună unul altuia mai cumplit de cum se supune o slugă stăpânului său. *Bărbatul să stăpânească pe femeia sa!* (Fc.3,16), spune Scriptura. Care este folosul acestei stăpâniri? Nici unul, căci îl face și pe bărbat, la rândul lui, rob celei stăpânite de el, născocind o stranie și ciudată despăgubire a acestei robii.

Soțul și soția se pot asemăna cu picioarele înlănțuite ale celor condamnați la muncă silnică. După cum picioarele acestora sunt legate, și ei înșiși sunt legați unul de altul printr-un lănțișor fixat de fiecare capăt de lanțuri și nu pot să pășească în toată voia din pricină că sunt siliți să-și potrivească pasul cu pasul celuilalt, tot astfel și sufletele celor căsătoriți, pe lângă propriile lor griji și necazuri, mai au și necazul ce le vine de pe urma legăturii ce-i înlănțuie unul de altul, necaz care-i strânge mai cumplit decât orice laț și le răpește amândorura libertatea, prin aceea că nu dă exclusiv unuia singur conducerea, ci împarte puterea ei și la unul, și la altul.

Unde sunt aceia care erau gata să sufere orice condamnare de dragul mângâierii avute de pe urma satisfacerii poftelor trupului? Nici cea mai mică plăcere nu rămâne întreagă odată ce cei doi soți își cheltuiesc toată vremea în certuri și în ocări. Iar robia aceasta de a fi silit să suferi fără voie răutatea celuilalt este îndestulătoare ca să pună în umbră orice plăcere. Din pricina aceasta fericitul Pavel, la începutul poruncilor sale date cu privire la căsătorie (1Co.7,2), încearcă mai pe ocolite să oprească pe creștini de a se îndrepta spre căsătorie, spunându-le că este îngăduită căsătoria de frica

desfrânării, din pricina neînfrânării și din pricina aprinderii trupului; dar când a văzut că aceste cuvinte ale sale nu sunt destul de puternice spre a-i îndepărta de căsătorie, aduce un argument și mai puternic decât cele de mai înainte, anume acela care i-a silit pe ucenici să spună Domnului: *Atunci nu mai este de folos a se însura* (Mt.19,10). Iar argumentul acesta este următorul: Nici un om căsătorit nu este stăpân pe el însuși. Aceste cuvinte nu sunt spuse sub formă de sfat și de îndemn; ele sunt constrângătoare ca o lege și ca o poruncă. Alegerea stă în fața noastră, suntem liberi să ne însurăm sau să nu ne însurăm; dar, după ce ne-am căsătorit, nu mai suntem liberi să facem ce vrem; dimpotrivă, trebuie să suportăm robia, cu voia sau fără voia noastră. Pentru ce? Pentru că am făcut această alegere pe deplin conștienți, pentru că știm bine obligațiile și legile căsniciei, pentru că de bună voie ne-am pus jugul pe grumaji." (p.68-72)

„Femeia nu-ți poate ajuta decât în treburile de puțină importanță; dacă vrei s-o iei ca ajutor în treburi de mare însemnătate, nu numai că nu ți-i de nici un folos, dar te mai și împiedică prin grijile pe care ți le aduce pe cap." (p.83)

„Nu înlătur cu desăvârșire pe femeie de la ajutorul ce-l poate da bărbatului în cele duhovnicești. Doamne ferește! Afirm însă că poate să facă aceasta nu atunci când săvârșește obligațiile legate de căsătorie, ci atunci când pășește pe calea virtuții marilor și fericiților bărbați, rămânând totuși cu firea femeie. Va putea fi de ajutor bărbatului nu atunci când umblă după găteli și sulimanuri, nu atunci când umblă după distracții și desfătări, nu atunci când cere bărbatului bani și iar bani, nu atunci când caută luxul, nu atunci când cheltuiește fără sfârșit și fără socoteală, ci atunci va fi de ajutor bărbatului, când este mai presus de toate lucrurile de pe pământ, când își întipărește în sufletul său o viețuire apostolică, atunci când arată în purtările ei multă blândețe, multă modestie, mult dispreț față de bani și față de avere, multă resemnare. Da, atunci va putea să mântuie pe bărbatul ei. Va fi de ajutor bărbatului ei când va spune: *Dacă avem ce mânca și cu ce ne îmbrăca, avem de toate* (1Tim.6,8); când va nutri astfel de gânduri chiar prin faptele sale, când va râde și nu-i va păsa de moartea trupului, când va spune că viața aceasta pământească nu prețuiește nici două parale, când va socoti, ca și profetul, toată slava lumii acesteia ca floarea ierbii (Is.40,6). Prin urmare, femeia va putea mântui pe bărbat nu prin fap-

tul că trăiește cu el ca femeie, ci, prin faptul că duce o viață după poruncile Evangheliei.“ (p.83-84)

„Dacă face altfel, dacă cere cu stăruință cele pe care de obicei le cer femeile, nu numai că nu-i este de nici un folos, dar îl mai și vatămă.“ (p.84)

„Dar dacă vrei să afli mai lămurit ce înțeles au cuvintele *să ai femeie ca și cum n-ai avea* (1Co.7,29) du-te cu mintea la cei care trăiesc fără de femei, la cei care s-au răstignit pentru lume (Ga.6,14), la cei care au renunțat la toate cele din lume. Ce fel de viață duc aceștia? Cum trăiesc? Nu sunt nevoiți să tocmească cârduri de slujnice; n-au nevoie de bijuterii și coliere, de atâtea și atâtea hectare de pământ. **Toate aceste griji le lasă la o parte și se îngrijesc numai de hrana lor și de o haină pe care s-o îmbrace. Aceasta poate s-o facă și un om căsătorit.** Poate să ajungă să aibă aceeași filosofie, aceeași concepție despre lume și viață. Cuvintele lui Pavel citate mai sus, *să nu vă lipsiți unul de altul* (1Co.7,5), se referă numai la legăturile trupești dintre soț și soție. În privința aceasta Pavel poruncește ca un soț să urmeze voinței celuilalt; nu îngăduie ca unul dintre ei să fie stăpân.

În ce privește însă îmbrăcămintea, felul de trai și toate celelalte ocupații, unde trebuie pusă în practică concepția creștină despre lume și viață, filosofia creștină, un soț nu mai trebuie să dea socoteală înaintea celuilalt soț. Bărbatul poate, chiar împotriva voinței soției sale, să suprime din casa sa tot luxul, toate petrecerile, toate ospețele, toate grijile și ocupațiile fără rost și zadarnice. Tot așa, nici soția nu poate fi silită de bărbatul ei, împotriva voinței ei, să se împodobească, să umble după slava deșartă și să se îngrijească de lucruri fără de rost și fără de folos. Și e foarte drept să fie așa. Și iată de ce. Legăturile trupești dintre soț și soție pornesc dintr-o dorință strâns legată de firea omenească; din pricina aceasta ele se bucură de multă îngăduință; din pricina aceasta un soț n-are dreptul să lipsească pe celălalt soț, împotriva voinței lui, de obligațiile conjugale. Toate celelalte preocupări din viața celor căsătoriți: luxul, petrecerile, mulțimea de prisos a slugilor, ocupațiile fără rost nu sunt legate de însăși firea omenească, ci se nasc datorită trândăviei și mândriei. Întemeiat pe acest adevăr, Pavel nu silește pe cei căsătoriți să se supună unul altuia când e vorba de aceste griji, așa cum poruncește această supunere când e vorba de legăturile trupești dintre soț și soție. Prin urmare, cuvintele *să ai femeie ca și cum n-ai avea* înseamnă a nu ne încărca cu griji de prisos, griji care izvorăsc din capri-

ciile și din dorința de lux a soțiilor noastre; înseamnă a avea numai atâta grijă cât se cuvine unui suflet unit cu noi, unui suflet care preferă să trăiască înțelepțește și modest." (p.125-127)

„Aș putea fi întrebat? Dar dacă și fecioara se îndeletnicește cu multe și este prinsă de griji lumești? O fecioară nu trebuie să fie așa! Pe o astfel de fecioară ai scos-o din ceata fecioarelor. Nu-i de ajuns ca cineva să nu se căsătorească, spre a fi rânduită printre fecioare. Trebuie să aibă și curăție sufletească. Când spun curăție sufletească, nu spun numai că trebuie să fie slobodă de pofte urâte și rușinoase, să nu dorească podoabele și luxul, ci să nu aibă nici o preocupare și nici o grijă lumească. Dacă nu-i așa, la ce bun curăția trupească?" (p.130)

„Feciorіa tocmai pentru aceea este superioară căsătoriei, pentru că taie orice prilej grijilor de prisos și dă putință celor care au îmbrățișat feciorіa să-și afierosească tot timpul lor faptelor bineplăcute lui Dumnezeu. Dacă o fecioară nu face asta, apoi este cu mult mai prejos decât o femeie căsătorită; își acoperă sufletul cu spini și înăbușă, sămânța curată, sămânța cerească." (p.130-131)

„De unde vom ști cine vede drept folosul copilului și cine este acela căruia i se pare că vede, dar nu vede deloc folosul lui? Acest lucru se va învedera dacă voi face ca ideile mele să fie puse la probă și să se ia la întrecere cu ideile altora, ca niște luptători în arenă; niște arbitri obiectivi să hotărască care dintre aceste idei sunt mai bune." (p.208)

„Bogatul este mai nefericit și mai bolnav decât îndrăgostitul și bețivul. Ar putea să-și plângă și mai mult nefericirea nu numai pentru că dragostea de avuţii arde în el cu mai multă furie, dar și pentru că nu ascultă de sfatul nici unui om, dragostea lui de avuţii fiind mai puternică decât dragostea de femei sau de băutură. Îndrăgostiţii de băutură și de femei, după satisfacerea poftelor lor, se satură, pe când cei stăpâniţi de avuţii, nu. **Pentru acest motiv am și fost siliţi să ni-i imaginăm pe iubitorii de băutură și de femei, căci în viaţa de toate zilele se văd mai rar oameni care să fie atât de mult stăpâniţi de dragostea de băutură sau de dragostea de femei;** în ce privește însă dragostea de avuţii, vom da exemple nenumărate din viaţa de toate zilele." (p.214)

„Nu vei putea spune că fiul tău este gol, atâta vreme cât este îmbrăcat cu hainele virtuții, nici nu-l vei putea vedea mistuit de foame, atâta

vreme cât cunoaște adevărata mâncare. Bogații, dimpotrivă, sunt mistuiți de griji când vine peste ei foamea sau lipsa de haine. Prin urmare, și din acest punct de vedere, n-ai păcătui deloc dacă i-ai numi pe bogați săraci, ba încă foarte săraci, iar pe monahi, într-adevăr bogați. Un om care poate să-și îndestuleze viața, în orice loc și cu hrană, și cu băutură, și cu adăpost și cu bucurii, un om care nu numai că nu se supără, dar chiar găsește mai multă bucurie în viața lui decât voi într-a voastră, este învederat că unul ca acesta e mai bogat decât voi, bogații, care numai în casele voastre puteți avea asigurate și liniștea, și hrana. Fiul tău [monah] nu știe ce înseamnă plânsul din pricina sărăciei. Bogăția fiului tău este mai bună decât bogăția ta nu numai din pricină că e mai mare și că dă mai multă satisfacție, ci și din pricină că nu i-o poate lua nimeni, că niciodată nu se preface în sărăcie, nu este supusă nesiguranței viitorului, nu-i încărcată de griji, nu-i atacată de invidie. Bogăția lui este de admirat, de lăudat și de slăvit. Despre bogăția voastră nu se poate spune asta. Oamenii nu numai că nu vă laudă din pricina bogăției voastre, dar vă și urăsc, se scârbesc de voi, vă invidiază și uneltesc împotriva voastră. Fiul tău însă este admirat de toată lumea pentru că e îmbogățit cu adevărata bogăție, și de asta nici nu-i invidiat și nici nu se uneltește împotriva lui.

Spune-mi acum, care bogăție din cele două, despre care am vorbit mai sus, este mai potrivită sănătății? Nu este, oare, aceea pe care o are un om ca fiul tău, care are, ca și viețuitoarele sălbatice, un trup puternic și robust tocmai pentru că respiră aerul curat al văzduhului, bea apa limpede a izvoarelor, miroase parfumul curat și nefalsificat al florilor și livezilor, și nu bogăția aceea din lume, pe care o aveți voi, bogații, care, pentru că vă aflați ca într-o mocirlă, sunteți mai molatici și mai bolnăvicioși? Dacă fiul tău are întâietatea în privința sănătății, apoi este învederat că și în privința bucuriilor!

Cine crezi că duce o viață plină de mai multe bucurii: cel culcat pe o iarbă deasă, lângă un izvor limpede, sub umbra copacilor cu frunze dese, care-și desfătează ochii cu frumusețile naturii, care are sufletul mai curat decât aerul și stă departe de învălmășagul și zgomotul acestei lumi, sau cel care stă închis într-o casă? Nu-i așa că acela dintâi? Și așa este, căci nu e marmura mai curată decât aerul, umbra plafonului casei mai plăcută decât umbra copacilor și nici mozaicul pardoselii mai plăcut decât pămân-

tul împodobit cu felurite flori. Despre adevărul celor spuse de mine, înșiși voi bogații îmi sunteți martori, căci dacă v-ar sta în putere să aveți arbori deasupra caselor voastre și să aveți în casele voastre balsamul și frumusețea florilor din livezi, le-ați prefera pe acestea în locul acoperișurilor de aur și a pereților pictați cu măiestrie. Pentru asta, atunci când doriți să scăpați de greutățile pe care vi le dă bogăția și să vă odihniți, părăsiți palatele voastre și vă duceți în mijlocul naturii.“ (p.219-221)

„Să ne gândim deci cât de mare este păcatul nostru și, pășind din treaptă în treaptă, să arătăm că nepurtarea de grijă de copii este un păcat care întrece pe toate celelalte și merge chiar până la culmea răutății.“ (p.246)

„Și ca să nu credeți că gândesc aceste lucruri așa, de dragul gândului, voi dovedi cu fapte grozăvia acestui păcat, ca să știți că, dacă toate faptele noastre ar fi bine rânduite cu privire la sufletul nostru, însă nu ne vom îngriji de mântuirea copiilor, vom fi pedepsiți cu pedeapsa cea mai mare. Vă voi da o dovadă, nu a mea, ci una care se află în Sfintele Scripturi. Era un preot la iudei, om cumpătat și îngăduitor, care se numea Eli. Acest Eli era tatăl a doi copii. Deși vedea că fiii lui merg pe căi greșite, totuși nu-i dojenea, nici nu-i împiedica. Mai bine spus îi mustra, dar nu făcea asta cu toată tăria. Păcatele acestor copii erau: desfrânarea și lăcomia. Scriptura spune că mâncau cărnurile sfinte înainte de a fi sfințite și înainte de a fi aduse ca jertfă lui Dumnezeu (1Rg.2,16-17).

Cu toate că tatăl lor știa asta, nu i-a pedepsit, încerca să-i întoarcă de la păcatul lor prin sfaturi, spunându-le necontenit astfel de cuvinte: *Nu, copiii mei, nu faceți așa, că nu-i bun auzul pe care-l aud despre voi că faceți poporul să nu mai slujească Domnului. Dacă va păcătui om față de om, se vor ruga pentru el Domnului; dar dacă va păcătui omul față de Dumnezeu, cine se va ruga pentru el?* (1Rg.2,24-25). Greutatea acestor cuvinte era mare și rușinea îndestulătoare ca să aducă la simțiri pe un om cu minte. Cuvintele tatălui au scos la iveală păcatul lor, au arătat cât este de înfricoșător și le-au făcut cunoscut cât de greu de suferit și cât de înspăimântătoare este pedeapsa ce-i amenință. Dar pentru că Eli n-a arătat față de fiii săi toată asprimea trebuitoare, a pierit și el împreună cu aceștia. Eli nu trebuia să se mărginească numai la amenințări. Trebuia să-i îndepărteze de la fața lui, să-i biciuiască. Trebuia să fie cu ei cu mult mai neîndurător și mai aspru. Dar pentru că n-a făcut asta, Eli a ațâțat pe Dumnezeu la luptă și împotriva

lui, și împotriva fiilor lui. Pentru că și-a cruțat fără socoteală fiii, a pierdut, o dată cu mântuirea copiilor lui, și propria sa mântuire." (p.247-248)

„Să nu mi se spună că mulți oameni au avut mai puțină grijă de copiii lor decât Eli, și totuși n-au primit pedeapsa lui Eli. Asta nu-i adevărat! Din pricina acestui păcat mulți oameni au suferit adeseori pedepse mai cumplite chiar decât pedeapsa lui Eli. De unde vine moartea copiilor înainte de vreme? De unde bolile cumplite și fără de sfârșit și peste noi, și peste copiii noștri? De unde pagubele, de unde accidentele, de unde neajunsurile, de unde nenumăratele nenorociri? De acolo că nu avem nici o grijă de copiii noștri când sunt răi. Spusele mele nu sunt o simplă presupunere. Întâmplarea bătrânului Eli este îndestulătoare să ne convingă. Dar vă voi mai cita și cuvintele unui bărbat înțelept. Vorbind despre copii, spune așa: *Nu te bucura de fiii necredincioși; dacă nu au frică de Dumnezeu, să nu ai încredere în viața lor* (Sir.16,1-3). Vei suspina din pricina doliului înainte de vreme și vei cunoaște moartea lor neașteptată. Mulți, după cum am spus mai sus, au suferit aceste pierderi. Alții au scăpat, dar până la sfârșit nu vor scăpa nici ei. Pedeapsa va cădea pe capul lor. Când vor pleca dincolo, vor fi pedepsiți și mai strașnic." (p.251)

„Dacă am fi prin fire răi, poate că am avea un cuvânt de apărare, dar pentru că ajungem răi sau buni prin libertatea voii noastre, ce scuză potrivită ar putea invoca tatăl care va lăsa să se piardă și să ajungă om rău ființa cea mai iubită și mai scumpă dintre toate ființele de pe pământ, copilul? Că nu vrea tatăl său să-l facă bun? Dar care părinte ar putea spune asta? Însăși firea lui îl silește și-l mână să-și facă bun copilul. Că nu a putut? Tatăl nu poate spune nici asta. Faptul că a avut copilul în mâinile sale de când era fraged, că este cel dintâi și singurul căruia i s-a încredințat puterea asupra copilului, că îl are în casă, sub ochii săi, necontenit, îi face lesnicioasă și cu totul ușoară supravegherea copilului. **Sunt convins că proasta creștere a copiilor și înrăirea lor nu se datorește altui fapt decât dragostei pătimașe ce o avem pentru bunurile materiale ale acestei lumi.** Grija de cele lumești și preferința părinților numai pentru bunurile pământului, îi silesc să nu se îngrijească de copii și, o dată cu asta, să nu se îngrijească nici de sufletele lor. Acești părinți (să nu se creadă că vorbesc cu patimă) sunt mai răi decât asasinii de copii. Aceștia despart sufletul de trup, ceilalți,

părinţii, prin purtarea lor, aruncă în focul gheenei sufletul lor, o dată cu trupul lor." (p.255)

„Poţi spune cu mâna pe inimă că te-a auzit fiul tău sfătuindu-l vreodată, sau ştie el prin el însuşi că jurământul, chiar jurământul drept, este un păcat înaintea lui Dumnezeu? (Mt.5,33-37). I-ai spus tu vreodată că nu poate să se mântuiască cel care ţine minte răul şi e ranchiunos? Scriptura spune: *Căile celor ce ţin minte răul duc spre moarte* (Pr.12,28). I-ai spus tu vreodată fiului tău că Dumnezeu dispreţuieşte aşa de mult pe bârfitor, încât i-a interzis citirea cuvintelor dumnezeieşti? (Sol.1,11). I-ai spus tu vreodată fiului tău că Dumnezeu aruncă din ceruri pe omul îngâmfat şi pe ocărâtor şi-l dă focului gheenei? (Is.13,11). I-ai spus tu vreodată fiului tău că cel care se uită la vreo femeie cu ochi desfrânaţi este privit ca un om care a şi săvârşit păcatul şi este pedepsit ca desfrânat? (Mt.5,27-28). L-ai sfătuit vreodată să fugă de păcatul săvârşit în fiece clipă, judecarea aproapelui, care atrage după sine o pedeapsă cumplită? (Mt.7,1-5). I-ai citit tu vreodată legile puse de Hristos pentru aceste păcate? Sau poate nici tu nu ştii că există astfel de legi. Cum deci va putea fiul tău să săvârşească poruncile lui Hristos, când nici tu, tatăl lui, care trebuie să-l înveţi aceste porunci, nu le ştii? Dacă această grozăvie s-ar mărgini numai la atât, de a nu le da nici un sfat folositor, grozăvia n-ar fi atât de mare; dar voi îi împingeţi să săvârşească fapte potrivnice poruncilor lui Hristos.

Când părinţii îşi îndeamnă copiii să studieze elocinţa, nu-i poţi auzi spunându-le altceva decât aceste cuvinte: Cutare, om de proastă condiţie socială şi din părinţi de jos, pentru că a studiat elocinţa şi ştie să vorbească bine, a ajuns mare demnitar, şi-a făcut avere mare, şi-a luat femeie bogată, şi-a zidit casă luxoasă, este temut şi slăvit de toţi. Altul apoi, cutare, pentru că a învăţat limba latină, are o funcţie înaltă la curtea domnească şi conduce şi rânduieşte treburile curţii. Un alt tată dă de exemplu pe alţii; dar toţi părinţii dau fiilor lor de exemplu numai pe oamenii străluciţi şi renumiţi pe pământ. Nimeni, niciodată, nu pomeneşte de cei străluciţi şi renumiţi în ceruri, ba dimpotrivă, dacă ar încerca cineva să-i pomenească şi să-i dea de exemplu, l-ar alunga ca pe unul care distruge rânduiala lumii. Aşadar, dacă de la început îi încântaţi cu astfel de cuvinte, apoi nu-i învăţaţi altceva decât temelia tuturor relelor, căci le sădiţi în suflet două patimi foarte puternice: dragostea de bani şi dragostea de slava deşartă, cea din

urmă mai rea decât cea dintâi. Fiecare dintre aceste patimi, luată separat, este îndestulătoare să distrugă sufletul unui copil; dar când sunt unite și cad împreună pe sufletul lui fraged, ca niște șiroaie de munte unite împreună, distrug toate însușirile bune ale copilului…“ (p.257-259)

„Porunciți copiilor voștri să facă fapte ce nu pot mântui, le dați astfel de porunci ca și cum singurul vostru gând și toată silința voastră ar avea ca scop pierderea fiilor voștri.“ (p.262)

„Lucrul cel mai cumplit nu-i numai că le dați sfaturi potrivnice poruncilor lui Hristos, ci mai ales că înveșmântați viciul cu nume strălucitoare, anume: numiți cultură și civilizație mergerea necontenită la cursele de cai și la spectacolele teatrale; spuneți că un om este liber dacă este bogat; numiți mărinimie sufletească dărnicia făcută din dragostea de slavă și de dragul laudelor mulțimii; numiți îndrăzneală semeția prostească; numiți dragoste de oameni mesele întinse însoțite de chefuri și desfrânare; numiți om de curaj pe cel ce săvârșește nedreptăți și face rău. Apoi, ca și cum n-ar fi de-ajuns această înșelăciune, dați virtuților nume contrarii lor: înțelepciunii îi spuneți mojicie, blândeții – stânjeneală, dreptății – lașitate, smereniei – slugărnicie, renunțării la drepturile tale de dragul liniștii și al păcii, slăbiciune. Dați virtuților aceste nume ca și cum v-ați teme ca nu cumva să scape de pieire copiii voștri dacă ar auzi de la alții adevăratul lor nume.

Cel mai bun mijloc pentru îndepărtarea păcatelor este de a da păcatelor numele lor adevărat și propriu lor; numirea păcatelor cu propriul lor nume are puterea de a zgudui atât de tare conștiința celor ce păcătuiesc, încât adeseori mulți din cei care se împăunează cu faptele lor rușinoase nu suferă cu liniște să fie numiți ceea ce sunt, ci, la auzul acestor nume, se sălbăticesc și se prefac în fiare, ca și cum le-ai pricinui cea mai cumplită suferință. De pildă, dacă ai numi pe o femeie – stricată, sau pe un tânăr – desfrânat, așa cum merită ei din pricina faptelor rușinoase pe care le săvârșesc, dacă le-ai spune de-a dreptul curvari, ți i-ai făcut dușmani de moarte, ca și cum le-ai fi făcut cel mai mare rău. Și asta se întâmplă nu numai cu curvarul, ci și cu lacomul, și cu bețivul, și cu îngâmfatul, și, în general, cu toți care săvârșesc păcate mai mari chiar; nu i-ai vedea atât de supărați și atât de necăjiți din pricina faptelor ce le săvârșesc și din pricina vorbelor ce le spune lumea pe socoteala lor, cât din pricină că le dai numele ce li se cuvine.

Cunosc oameni care s-au înțelepțit când au fost numiți cu adevăratul lor nume și au ajuns mai buni când au văzut câtă ocară cuprinde numele ce li se dă. Dar voi ați distrus și această mângâiere, acest mijloc de mântuire. Ceea ce-i mai cumplit însă este că dați copiilor voștri astfel de sfaturi nu numai prin cuvinte, ci și prin fapte. Le construiți case strălucite, le cumpărați moșii costisitoare, îi înconjurați cu tot luxul; prin toate mijloacele, ca printr-un nor des, le puneți în umbră sufletul. Cum voi putea deci să mă conving că fiii voștri pot să se mântuiască, dacă văd că îi îndreptați spre fapte prin care Hristos a spus că pier toți cei ce le săvârșesc? Cum voi putea deci să mă conving că fiii voștri pot să se mântuiască…" (p.263-264)

„Decăderea morală a societății omenești își are pricina în faptul că socotim că numai monahii trebuie să aibă o viețuire creștină desăvârșită, pe când toți ceilalți au îngăduința să trăiască în trândăvie, disprețuind poruncile lui Hristos." (p.294)

„Ce vrei să spui cu aceste cuvinte? Toți cei căsătoriți pier? Nu pot să se mântuiască? Nu spun asta! Spun numai că vor trebui, din pricina greutăților legate de căsătorie, să-și dea mai multă osteneală dacă vor să se mântuiască. Cel dezlegat aleargă mai iute decât cel cu picioarele legate. Răsplata celui căsătorit însă va fi mai mare și cununile mai strălucitoare [zici tu]! Deloc! Singur își pune în spate greutățile legate de căsătorie, când ar putea să nu și le pună." (p.298-299)

„… părinții care nu dau copiilor lor o educație creștină să nu mai aibă pretenția să se mai numească părinți. Când însă vor naște pe fiii lor în alt chip, adică atunci când îi vor învăța să trăiască creștinește, da, atunci să ceară și nepoți; numai atunci au dreptul să vadă și nepoți." (p.299-300)

„Chiar dacă fiii noștri, cu toate sfaturile noastre de a rămâne în lume, n-ar fi cuprinși și rostogoliți de grijile vieții, ci ar înfrunta cu bărbăție ispita și ar îmbrățișa pustia, totuși vom primi aceeași pedeapsă pentru că am voit să-i împiedicăm din drumul lor. După cum cel care îndeamnă pe tineri să îmbrățișeze viața monahală, fie că-i convinge, fie că nu, își are plata lui deplină (căci a făcut tot ce i-a stat în putință), tot astfel și cel care vrea să-i strice, fie că reușește, fie că nu, va suferi aceeași pedeapsă, căci și acesta a făcut tot ce i-a stat în putință ca să-și ajungă scopul." (p.320)

Lumina Sfintelor Scripturi (antologie tematică din opera Sfântului Ioan Gură de Aur), vol. I (A-I)

(Ed. Anestis, 2008)

Drd. Liviu Petcu

„… dacă tânărul înainte de căsătoria lui a obișnuit să trăiască în necurăție și desfrâu, la fel va face și în căsnicie. Pentru o perioadă scurtă de timp va fi mulțumit de soția lui. Dar grabnic se va întoarce la lucrurile de dinainte, la vorbe porcoase, la glume viclene, la fapte de desfrâu, pe care nu-mi este îngăduit să le descriu." (p.250)

„Frumusețe trupească să nu cerem. Nu-i vezi pe atâția și atâția care și-au luat femei frumoase, cum și-au distrus viețile în chip jalnic? Și nu-i vezi pe alții, care fără să aibă femei frumoase au trăit foarte fericiți? Însă nici femeie bogată să nu căutăm. Nimeni să nu aștepte să devină bogat prin căsătorie. Vrednică de scârbă și de nesocotire este o asemenea îmbogățire, în plus, cum spune Apostolul, *Cei ce vor să se îmbogățească, aceia cad în ispită și în cursă și în multe pofte nebunești și vătămătoare, care-i cufundă pe oameni în ruină și-n pierzare* (1Tim.6,9). De la femeie, deci, să nu ceri bani, ci virtuți. E cu putință să fii nepăsător față de cele importante și să te îngrijești de cele lipsite de importanță?"(p.253)

„Vă rog și vă sfătuiesc pe cei ce urmați să vă însurați, să ieșiți în întâmpinarea lui Pavel și să citiți legiuirile despre nuntă așezate de el, și să vă instruiți mai întâi ce poruncește să facem, să cercetați acea femeie dacă este rea și vicleană ori robită de beție, batjocoritoare, fără pic de minte, ori alt scăzământ de acest fel, și abia după aceea să vorbiți despre nuntă. Dacă vezi că Pavel îți dă deplină putere să cercetezi, găsind una din aceste patimi la aceea, desparte-te de ea și ai cutezanța de a-ți lua alta, ca să fii departe de orice primejduire. **Dar să-ți lepezi femeia după nuntă nu îngăduie, ci poruncește ca pe cea care are toate celelalte neputințe în afară de desfrâu, s-o iubești și s-o ții la tine, și astfel te asigură că trebuie să porți toată răutatea femeii.** Iar dacă acest lucru este greu și împovorător, fă orice și preocupă-te ca să-ți iei o soție bună, îngăduitoare, vrednică de încredere, știind că altfel faci una din două: ori îți iei soție rea și îi porți povara ori – și aceasta nu-i de dorit – o alungi, și atunci cazi în adulter." (p.254)

„Să nu ne uităm la bunuri, ci la blândețea felului de trai și la curăție și la întreaga înțelepciune. Căci femeia cu mintea întreagă și îngăduitoare și cu bună măsură în toate, chiar dacă este săracă, poate să facă sărăcia mai dorită decât bogăția. Fiindcă cea stricată și destrăbălată și certăreață, și dacă s-ar afla mii de comori într-însa, le risipește mai repede ca vântul și aduce asupra bărbatului dimpreună cu sărăcia mii de alte rele. Să nu căutăm bogăția, ci soția potrivită cu starea noastră." (p.255)

„Și pentru ca iubirea să nu se micșoreze, ci să se întindă la toată omenirea, [Dumnezeu] n-a îngăduit ca oamenii să se căsătorească cu surori și fiice, impunându-ne despărțirea de rudele noastre. De aceea se spune: *Acela Care i-a făcut de la început, bărbat și femeie i-a făcut* (Mt.19,4)." (p.259)

„*Dar,* zici tu, *dacă nu vor dănțui la nuntă nici fecioarele, nici femeile măritate, apoi cine să dănțuiască*? Nimeni, căci ce nevoie mare este de a dănțui? Printre tainele religioase ale elinilor sunt și dansurile, însă în tainele noastre trebuie a predomina tăcerea, buna podoabă, rușinea și modestia." (p.264)

„Atunci este cu adevărat căsnicie, când cei doi soți se înțeleg nu numai atunci când le merge bine, ci și când trec prin primejdii. Prin asta se vădește dragostea adevărată!" (p.267)

„Nu pot trăi la un loc doi oameni care nu se străduiesc pentru același lucru." (p.268)

„Căci după cum dacă femeia se răzvrătește împotriva bărbatului, nimic sănătos nu va fi în casă, chiar dacă toate celelalte lucruri merg strună, tot așa și dacă ea este în același gând cu el și împăciuitoare, nu va fi nimic neplăcut, chiar dacă se vor ivi mii de necazuri în fiecare zi. Și dacă așa se fac nunțile, atunci vom putea și pe copii cu mare ușurință să-i ducem spre virtute. Căci când mama este astfel împodobită cu multă cumințenie și cu întreaga înțelepciune și cu toată virtutea, va putea să-l țină pe bărbat lângă ea și să-l aibă cu totul a-l ei prin dorirea ce i-o insuflă pentru ea. Și ținându-l pe el cu sine, îl va avea ca ajutor plin de râvnă pentru îngrijirea copiilor și așa îl va atrage și pe Dumnezeu spre a le purta de grijă." (p.268-269)

„Viața noastră este alcătuită din treburi în afară de casă și din treburi dinlăuntrul casei. Pe toate acestea Dumnezeu le-a împărțit în două: pe cele din afara casei le-a întrebuințat bărbaților, iar pe cele dinlăuntrul

casei, femeilor. Schimbă această rânduială, și vei vedea că totul se strică, totul se pierde.“ (p.279)

„Aceasta mai cu seamă este a se supune cineva lui Dumnezeu, adică a suferi chiar și cele potrivnice și a nu pune în mișcare legea la fiece pas. Pentru aceea, iubind pe cel te iubește, nu pare că faci vreo faptă mare, pe când iubind pe cel ce te urăște, unul ca acesta mai cu seamă este cel ce se încununează. Cam în acest fel și tu gândește-te, că dacă suferi pe bărbatul tău care este aspru, apoi atunci vei primi cunună strălucită – pe când dacă el va fi liniștit și blând cu tine, apoi pentru ce să-ți dea Dumnezeu cununa și răsplata?“ (p.282)

„Datoria bărbatului este de a iubi, iar a femeii de a urma pe bărbat. Dacă fiecare își îndeplinește această datorie, toate sunt în ordine. Fiindcă dacă femeia este iubită, devine și ea iubitoare; și dacă se supune bărbatului, el devine îngăduitor și blând. Privește acum, că chiar în natură aceasta este ordinea, ca unul să iubească iar celălalt să se supună. Când cel ce stăpânește iubește pe cel stăpânit, atunci totul merge bine. Nu atât se cere iubirea celui stăpânit către stăpânitor, pe cât se cere din partea acestuia către cel stăpânit, căci din partea aceluia este ascultarea și supunerea. […] Deci dacă femeia ta se supune, tu nu-ți lua ifos de stăpân absolut; și nici tu femeie, dacă bărbatul te iubește, să nu te înfumurezi.“ (p.288)

„Așadar, Apostolul a spus că toate problemele căsniciei pot fi rezolvate, dacă bărbatul își iubește femeia și femeia își respectă bărbatul. N-a explicat însă în ce fel se vor realiza acestea. Vă voi explica eu: nesocotind banii, năzuind la virtuțile sufletului și având frică de Dumnezeu. *Orice va făptui cineva, bun sau rău, va fi răsplătit pe măsură de Domnul* (Parafrază la Ef.6,8). Așadar nu de dragul ei, ci de dragul lui Hristos și ascultând de El, s-o iubească pe femeia lui. Dacă se gândește așa, ispita sau cearta nu se vor cuibări între ei. Femeia să nu creadă pe nimeni când soțul ei este vorbit de rău. Dar nici nu trebuie să urmărească bănuitoare unde intră și de unde iese tovarășul său de viață.

Bărbatul, de asemenea, nu trebuie să îngăduie calomnii despre femeia sa, însă nici să nu-i nască bănuieli prin purtarea lui. De ce, omule, rătăcești de colo-colo toată ziua și te aduni acasă abia seara, fără să-i dai explicații mulțumitoare soției tale? Dacă-ți va reproșa asta, să nu-ți pară rău. Reproșurile ei dovedesc iubire, nu îndrăzneală și răceală. Și iubirea ei pentru tine

o face să-i fie teamă. Îi e teamă ca nu cumva vreo alta să i te răpească, ca nu cumva să-i ia tot ce are mai de preț, ca nu cumva să-i rupă legătura căsniciei. Ești dator deci să faci tot ce poți pentru a n-o amărî pe femeia ta. Dar nici femeia nu trebuie să-l nesocotească pe bărbatul ei pentru vreun motiv, mai ales dacă este sărac. Să nu cârtească și să nu hulească spunând, de pildă: *Lașule și fricosule, leneșule, nesârguinciosule și somnorosule! Cutare, chiar dacă se trage dintr-o familie săracă, prin multe osteneli și primejdii a făcut avere mare. Și iată, femeia lui poartă haine scumpe, umblă cu trăsura, are atâția slujitori, iar eu te-am luat pe tine, care ești măcinat de sărăcie și trăiești fără rost!*

Femeia nu trebuie să-i spună bărbatului ei asemenea vorbe. Trupul nu se răzvrătește împotriva capului, ci i se supune. Însă cum va răbda sărăcia? De la cine va afla mângâiere? Să se gândească la femeile mai sărace ca ea. Să cugete câte fete provenite din familii bune, nu numai că nu au primit nimic de la bărbații lor, ci și-au cheltuit și averea lor pentru ei. Să socotească primejdiile care însoțesc o astfel de bogăție, și va prefera atunci viața săracă dar liniștită. În general, dacă își iubește soțul, nu va grăi nicicând cârteli sau vorbe de ocară la adresa lui. Va prefera să-l aibă lângă ea fără averi, decât să fie bogat dar ea să trăiască în nesiguranța și neliniștea care însoțesc lucrările negustorești.

Nici bărbatul însă, auzind cârtelile și ocările femeii sale, nu trebuie s-o înjure sau s-o lovească, sub pretext că are putere asupra ei. Mai bine s-o sfătuiască și s-o povățuiască liniștit fără ca vreodată să ridice mâna asupra ei. S-o învețe filosofia cerească, creștină, care este adevărata bogăție. **S-o învețe nu numai prin cuvinte, ci și prin fapte, că sărăcia nu este deloc rea.** S-o învețe să nesocotească slava și să iubească smerenia; și atunci ea nici cârteli n-ar mai rosti, nici bani nu și-ar mai dori. S-o învețe să nu iubească, bijuterii de aur și hainele luxoase și multele parfumuri, nici să nu-și dorească în casă mobilă scumpă și podoabe de prisos. Toate acestea vădesc zădărnicie și prostie. Podoabele ei și ale casei sale să fie buna cuviință și decența. Și ea și casa în care locuiește să fie înmiresmate de mireasma înțelepciunii și a virtuții." (p.298)

„Dar dacă voiești numaidecât să placi bărbatului, apoi ai prin ce să-i placi: prin gingășie, prin blândețe, prin onestitate. Căci crede-mă, femeie, că dacă bărbatul tău ar fi de o mie de ori aplecat spre desfrânări și nestă-

pânit, totuși acestea la un loc de le vei avea: blândețea, cinstea, neîngâmfarea, iconomia, simplitatea mai mult îl vor atrage spre tine." (p.305)

„Cel care își lasă pe femeia lui, spune Hristos, *o face să săvârșească adulter, iar cel care ia pe cea lăsată, face adulter.* Bărbatul care își lasă femeia, se face pe sine însuși vinovat de păcat, chiar dacă nu ia altă femeie, tocmai pentru că a făcut-o să săvârșească adulter; iar cel care-și ia altă femeie, săvârșește și el adulter. Să nu-mi spui că a lăsat-o acela! Chiar dacă a lăsat-o, rămâne totuși femeia celui care a lăsat-o. Apoi, ca să nu facă pe femeie mai obraznică, pentru că toată vina a fost aruncată pe bărbatul care a lăsat-o, Hristos îi închide și ei ușa unei noi căsătorii, spunând: *Iar cel care ia pe cea lăsată face adulter.* Prin aceste cuvinte Hristos duce pe femeie pe drumul cel bun, chiar fără voia ei: o oprește de a se mai căsători și nu-i îngăduie să aibe vreun prilej de micime sufletească. Într-adevăr, dacă femeia știe că vrând-nevrând, trebuie sau să trăiască cu bărbatul pe care l-a avut de la început, sau, dacă pleacă din casa bărbatului ei, să nu mai aibă nicăieri nici o scăpare, atunci va fi nevoită, chiar fără voia ei, să-și iubească soțul. Să nu te miri, dar, că Hristos nu Se adresează femeii când dă aceste porunci. Femeia este mai slabă. De aceea o și lasă la o parte, dar o pune pe calea cea bună, amenințând pe bărbat. Hristos a făcut ceea ce face un tată care are un copil rău. Tatăl lasă la o parte pe copilul său și mustră pe cei care i-au stricat copilul, interzicându-le să mai aibă legături cu el, să se mai apropie de el.

Dacă ți se pare grea porunca aceasta, atunci adu-ți aminte de poruncile date de El mai înainte, în care a fericit pe ascultătorii Săi, și vei vedea că și această poruncă este cu putință de îndeplinit, fiind ușoară. Da, cum să-ți alungi femeia din casă când ești blând, făcător de pace, smerit, milostiv? Cum să te cerți cu soția ta când tu împaci pe alții? Nu numai prin asta, dar și în alt chip a făcut Hristos ușoară porunca aceasta. Prin cuvintele: *în afară de cuvânt de desfrânare*, Hristos lasă bărbatului numai un singur caz când își poate lăsa femeia; că altfel s-ar fi ajuns iarăși la același lucru. Dacă i-ar fi poruncit bărbatului să o țină în casă, deși femeia lui a trăit cu mulți bărbați, atunci fapta bărbatului ar duce iarăși tot la adulter. Vezi ce acord este între porunca aceasta și cele spuse mai sus? Bărbatul care nu se uită cu ochi desfrânați la o femeie nu săvârșește adulter; iar dacă nu săvârșește adulter nu dă prilej unui alt bărbat să-și lase femeia lui. Pen-

tru aceea, deci, Hristos îl strânge pe bărbat cu toată tăria, îl îngrădește cu frică, ridică asupra lui mare primejdie dacă își lasă soția; căci pe bărbat îl face răspunzător dacă femeia săvârșește adulter. Așadar, ca să nu socotești la auzul cuvintelor: *Scoate-ți ochiul tău*, că aceste cuvinte le-a spus și despre femeie, Domnul a adăugat la timp îndreptarea aceasta, **îngăduindu-i bărbatului să-și lase femeia numai într-un singur caz [adulterul]; în altul, nicidecum.“** (p.308-309)

„*Ceea ce a unit Dumnezeu, omul să nu despartă.* Hristos arată deci că divorțul este și împotriva firii și împotriva legii; împotriva firii, pentru că se taie trupul; împotriva legii, pentru că cei ce vor să divorțeze fac lucrul acesta împotriva lui Dumnezeu Care i-a unit și a poruncit să nu se despartă.“ (p.309)

„*Femeia de bărbat să nu se despartă. Iar de se va și despărți, să nu se mărite, sau să se împace cu bărbatul său* (1Co.7,10-11). **Fiindcă s-au întâmplat dezbinări, zice, fie din pricina înfrânării, fie din alte pricini și micimi de suflet, pentru aceea este cu mult mai bine ca nici începutul să nu se facă, iar de cumva s-a făcut, apoi rămână femeia cu bărbatul, și chiar dacă nu mai are legături cu dânsul, cel puțin nu mai are pe alt bărbat.“** (p.310)

„Care este, așadar, leguirea pe care ne-a dat-o Pavel? *Femeia* – zice – *este legată prin Lege*; prin urmare, nu trebuie să se despartă cât timp trăiește bărbatul. Nici să nu meargă la alt bărbat, nici să se unească prin o a doua nuntă. Ia vezi cu câtă precizie s-a folosit de cuvinte! Căci nu a zis *să trăiască împreună cu bărbatul* cât timp e viu, ci *femeia e legată prin Lege* câtă vreme trăiește bărbatul ei; încât, chiar dacă îi dă carte de despărțire, chiar dacă părăsește căminul, chiar dacă pleacă la altul, legată fiind prin Lege, adulteră se face una ca aceasta. Dacă bărbatul vrea să se descotorosească de femeie, ori femeia vrea să-l lase pe bărbat, să-și aducă aminte de cuvintele acestea și să cugete că Pavel stă de față și o prigonește, strigând: *femeia este legată prin Lege.* Căci, după cum robii fugari, chiar dacă părăsesc casa stăpânului sunt împiedicați de lanțuri, așa și femeia, chiar dacă îl lasă pe bărbat, are legea împotrivindu-se ei asemenea unui lanț, **osândind-o și pe adulteră și pe cei care o primesc.** Cât timp mai este bărbatul, adulter se cheamă acest lucru. Și tot cel ce se însoară cu cea fugită săvârșește adul-

ter. Și doar atunci – zice Pavel – îi este cu putință să se mărite a doua oară, când se dezleagă de lanț, când se sfârșește bărbatul." (p.311)

„Să ne încredem în această bună leguire și să lepădăm de la noi înșine orice rușine, și **nici pe femeile noastre să nu le alungăm, nici pe cele alungate de alții să nu le primim.** Cu ce ochi va privi bărbatul pe femeie, cu ce ochi se vor uita la ea prietenii și slugile? *Căci dacă moare soțul și cineva ia femeia aceluia, și dacă numai văzând chipul celui mort, ce nu pătimește și suferă, ce fel de viață va mai avea dacă bărbatul ei trăiește? Știind cel ce o ia că este soția aceluia, cum va veni acasă, cu ce dispoziție a voinței, cu ce ochi o va privi pe soția aceluia ca fiind a sa*? Ba mai mult, nici a unuia, nici a celuilalt nu va putea spune cineva că este pe drept una ca aceasta. Căci adultera este femeia nimănui. Fiindcă a călcat și legămintele cu acela și nici la tine nu a venit prin leguirea cuvenită. Cum dar nu e nebunie să aduci în casă un lucru plin de atâtea rele? Împuținatu-s-au oare femeile? Pentru ce, dar, fiind atâtea, nu ne este cu putință să ne luăm femeie după legea cuvenită și cu conștiință curată? Ci alergăm la cele ce ne sunt oprite, răscolind căsniciile și aducând răzmerițe între cei de același neam, făcându-ne din toate părțile dușmănie, deschizând gurile altora spre mii de osânde și făcând de rușine însăși viețuirea noastră. Și ceea ce este mai cumplit decât toate e că ne strângem pedeapsă de neînduplecat în ziua judecății.

Căci ce vom spune Celui Ce ne va judeca atunci când, aducând legea în mijloc și citind-o, va zice: Am poruncit ca pe femeia lepădată să nu o iei, pentru că fapta este adulter. Cum, dar, ai îndrăznit să o iei printr-o nuntă oprită? Ce vom zice și cum vom da răspuns? Căci acolo nu e de trebuință să se aducă înainte legile cele din afară, ci silite sunt să tacă și pe cei înfricoșați îi leapădă în focul gheenei dimpreună cu adulterii și cu cei ce au nedreptățit căsniciile altora. **Cel ce s-a despărțit de femeie fără pricină – în afară de cea de desfrânare – și cel ce s-a însurat cu cea divorțată, trăindu-i încă bărbatul, vor fi la fel pedepsiți, dimpreună cu cea divorțată.** De aceea, mă rog și vă implor, și pun sufletul pentru voi, să nu alunge bărbații femeile, nici femeile să nu-și lase bărbații." (p.312-313)

„Să chemăm conștiința noastră și să-i cerem socoteală de cuvintele, de faptele și de gândurile noastre; să cercetăm ce s-a săvârșit spre folosul nostru, și ce s-a săvârșit spre paguba noastră. Să vedem ce cuvânt s-a cheltuit rău, în ocări, în cuvinte de rușine, în insulte; **să vedem ce gând a pornit**

ochiul spre desfrânare, ce gând a trecut la faptă spre paguba noastră, fie cu mâinile, fie cu limba, fie cu privirea chiar." (p.345)

Din textul de la Deuteronom 13,1-3 trebuie să înțelegem: „Aceasta înseamnă că dacă vreun prooroc se va arăta, va face semne, va învia morții, va curăța leproșii sau va vindeca schilozii și te va chema, arătându-ți aceste minuni, să nu mai crezi în Dumnezeul tău și să te lepezi de El, să nu crezi în puterea lui. Domnul Dumnezeul tău te încearcă ca să vadă dacă-L iubești din toată inima ta și din tot sufletul tău. Este limpede dar, că demonii nu vindecă. Dacă totuși Dumnezeu le îngăduie cândva să tămăduiască vreo boală, așa cum fac oamenii, este ca să te încerce și nu pentru că Dumnezeu n-ar ști, ci ca să înveți să nu-i suferi pe demoni nici dacă tămăduiesc. Dar ce vorbesc eu de tămăduirea trupului? Dacă cineva te sperie cu gheena ca să te lepezi de Hristos, să nu primești." (p.414)

„De aceea Stăpânul nostru Hristos, știind că firea noastră se ispitește ușor și că voința ne e trândavă, a pus lege, care îngrădește și oprește privitul cu curiozitate, ca să stingă de departe flacăra care se naște în noi. El spune: *Cel care se uită la femeie ca să o poftească, a și făcut preadesfrânare cu ea în inima lui* (Mt.5,28). Cu alte cuvinte Hristos spune: *Opresc privirea desfrânată, ca să vă scap de fapta rușinoasă. Să nu socotești că numai împreunarea face păcatul! Nu! Gândul este acela care aduce osânda!*" (p.416-417)

„Nu în unirea trupurilor stă necurățenia, ci în cugete și în voia omului." (p.418)

„Să nu spui: Ce mare lucru este dacă mă uit cu curiozitate la o femeie? **Dacă săvârșești desfrânarea cu inima, repede o vei îndrăzni și cu trupul."**(p.419)

„Nimeni iubind o femeie măritată, nu poate fi om bun." (p.420)

„Dacă ai devenit mădular al desfrânatei, nu sta în biserică, ca să nu pângărești locul. Însă dacă te pocăiești și te îndreptezi, Domnul te va primi în locașurile Sale cerești." (p.421)

„Mulți dintre cei ce iau aminte la desfrânate, cumplit sunt pierduți și aici, răbdând vicleniile desfrânatelor. Căci acelea sunt geloase pe consoarta lui și-l rup de apropiata sa și îl înlănțuie cu totul prin dragostea lor. Și fac farmece și întrebuințează filtre și urzesc multe descântece. Și așa, îl aruncă într-o slăbiciune cumplită și îl predau stricăciunii și unei epuizări

totale, și mai aduc asupră-i mii de alte rele, ca să-l piardă din viața aceasta. Dacă nu te temi de gheenă, omule, teme-te de vrăjitoriile lor." (p.422)

„Dacă cineva este mai plecat spre plăcere, mai abitir să fugă de vorbirea împreună cu desfrânatele." (p.423)

„Vorbind de gheenă și de pedeapsă, și fiindcă celor neevlavioși și care preferau a trăi în astfel de plăceri [făcând sodomie] nu li se păreau acestea demne de credință, ci mai degrabă ridicole, **Apostolul arată că pedeapsa se găsește în chiar această plăcere smintită."** (p.424)

„Însă nimic nu poate fi mai inutil decât un desfrânat și un pederast [homosexual]. Nu numai sufletul, ci și trupul pederastului este necinstit și vrednic de a fi alungat de pretutindeni. Și de câte gheene sunt oare vrednici aceștia?" (p.425)

„Unii spun că **pofta trupului se naște din** creier; alții spun că din coapse. Eu însă aș spune că nu se naște din altă parte decât dintr-o **voință desfrânată și dintr-o minte nesupravegheată.** Dacă sufletul ne este curat, nu ne vatămă deloc mișcările trupului." (p.428)

„Când tu vezi o femeie frumoasă, nu te gândi de îndată cum ai putea să te bucuri de plăcerea ei, ci cum să te izbăvești de acea plăcere." (p.432)

„Cum că îndeletnicirea și grija pot de la cel dintâi atac să alunge răul, aceasta este vădit din mai multe părți. Când tu, de pildă, vezi vreo femeie frumoasă, și simți ceva pentru dânsa, să n-o mai vezi defel, și atunci ai scăpat. Și *cum am să pot a nu o mai vedea*, zici tu, *fiind tras de pofta de a o vedea*? Predă-te pe sineți altor îndeleltniciri, de pildă, cărților folositoare, îngrijirilor de cele necesare, epitropisirii și îngrijirii de orfani, ajutorării celor nedreptățiți, rugăciunilor, filosofiei pentru cele viitoare; cu de-acestea ocupă-ți sufletul. În chipul acesta vei putea îndrepta nu numai o rană proaspătă, ci chiar și pe cea învechită și înțepenită, cu ușurință o vei alunga. Că dacă batjocura face, pe cel ce dorește, a desface dorirea, după cum spune și proverbul, apoi cu cât mai mult aceste îndeletniciri duhovnicești nu ne vor depărta de rele, dacă am voi a ne depărta? Dar dacă noi pururea stăm de vorbă și ne petrecem timpul cu niște astfel de săgeți ce întruna ne însăgetează, vorbind și auzind cele ale lor, prin aceasta noi întreținem boala. Dar cum vei putea spune că stingi focul, dacă în fiece clipă tu îl aprinzi din nou? Aceste rele izvorâte din obișnuință să se spună celor tineri, iar celor ajunși de acum bărbați și în stare a filosofa să li se

spună ceea ce este mai mare decât toate, adică frica de Dumnezeu, aducerea aminte de gheenă și dorința de Împărăția cerurilor – căci toate acestea sunt de-ajuns spre a stinge focul.

Pe lângă toate acestea, mai gândește-te și la aceea, că adică ceea ce vezi, nimic alta nu este, fără numai flegmă, și sânge, și suc al unei hrane trecute în putrezire. *Dar*, zici tu, *floarea este încântătoare la vedere*. Dar, iubitule, nimic nu este mai încântător ca florile ce ies din pământ, și cu toate acestea și ele putrezesc și se veștejesc. **Deci nici aici nu te uita numai la frumusețea ei, ci pogoară-te mai afund cu gândirea, și atunci, dezvelind cu cugetul acea pieliță frumoasă, privește cu amănunțime cele ce sunt sub dânsa. Fiindcă și trupurile celor ce pătimesc de idropică strălucesc frumos și în afară nu au nimic urât, dar dacă cu cugetarea ne-am atinge de sucurile ce zac înlăuntrul acelor trupuri, noi nu am putea iubi astfel de oameni.** Dar poate că ochiul acelei femei este gingaș, și zburdalnic în privire, sprâncenele sunt frumos întinse și genele bat în vânăt, și fecioara este blândă, și căutătura liniștită.

Privește bine și aici, și vei vedea că nimic nu este, fără numai nervi, și vine, și pielițe, și artere. Însă tu închipuie-ți ochiul acesta îmbolnăvit, îmbătrânit, veștejit de tristețe, umflat de mânie, cât de grețos este, cât de iute se nimicește și cum piere mai repede decât cele scrise. De la acestea apoi strămută-ți mintea la frumusețea cea adevărată. *Dar*, zici tu, *nu văd frumusețea sufletului*. De vei voi, o vei vedea, căci după cum te poți minuna de cei ce lipsesc și nu-i poți vedea cu ochii trupești, ci numai cu cugetul, tot așa este cu putință a vedea și frumusețea sufletului fără ochii aceștia trupești. Nu ai istorisit de multe ori despre vreun chip sau vreo față frumoasă? Și ai pătimit ceva în zugrăvirea acelei frumuseți? Întipărește-ți și de astă dată frumusețea sufletului și dezmiardă-te cu frumusețea lui!“ (p.433)

„Și tu, dar, când vezi o femeie frumoasă la chip și minunat îmbrăcată, când vezi că pofta te ațâță, ridică ochii la cununa ce ți-e gătită sus, ca să treci cu vederea peste un astfel de chip!… Copiii, când sunt însoțiți de pedagog, nu aleargă de colo-colo, nu stau pe drum cu gurile căscate, nici nu se minunează de orice; cu atât mai mult tu n-ai să faci asta când vezi că Hristos este alături de gândurile tale! *Cel care se uită la o femeie ca să o poftească a și făcut desfrânare cu ea în inima lui.*“ „Să ardem aici desfrânarea cu cuvântul învățăturii, ca să nu fim siliți să o ardem acolo cu focul ghe-

enei." „Să ne închipuim un tăietor de lemne. Vrea să taie un stejar. Își ia toporul și dă cu el la rădăcină. Dacă-i dă o lovitură și nu cade copacul cel fără roade, nu-i dă, oare, altă lovitură, a patra, a cincea, a zecea? Fă și tu la fel! Stejar este desfrânarea, e copac fără roade; face ghindă, hrană pentru porci. De multă vreme e înrădăcinată desfrânarea în sufletul tău! A acoperit conștiința ta cu coajă de copaci. Cuvântul meu e toporul. L-ai auzit într-o singură zi! Cum să fie doborâtă desfrânarea dintr-o dată, când e înrădăcinată în tine de atâta vreme? Să nu te minunezi de-mi vei auzi cuvântul de două ori, de trei ori, de o sută de ori, chiar de zeci de mii de ori! Caută numai să tai lucrul cel rău și vânjos, adică obișnuința cea rea." (p.434)

„Când vei vedea o femeie frumoasă, având ochi luminoși și veseli, cu obrazul strălucind și cu chipul de o neasemănată frumusețe, care îți va aprinde gândul și-ți va crește pofta, pune-ți în minte că este pământ și cenușă și sufletul tău va înceta să se mai turbeze. Descoperă pielea feței ei și atunci vei vedea care este frumusețea. Nu privi numai fața cea de deasupra, **ci treci cu gândul înlăuntru** și nu vei afla altceva fără numai oase și vene și flegmă. Și de nu sunt de ajuns acestea, gândește-te că ea se schimbă, îmbătrânește, se îmbolnăvește, i se afundă ochii, obrazul i se îngălbenește și toată floarea aceea se strică. Gândește-te de ce te minunezi și rușinează-te de judecata ta, că te miri de lut și de cenușă și te aprinzi de praf și spuză. Și zic acestea nu prihănind firea. Să nu fie! Nici ocărând-o și defăimând-o, ci pregătind doctorii celor bolnavi. Și pentru aceasta a făcut-o Dumnezeu în acest fel, ca să-Și arate și puterea Sa și purtarea Sa de grijă față de noi, căci cu prostimea firii ne îndeamnă la smerenie și ne potolește orice poftă, și să-Și arate și înțelepciunea Sa, făcând din lut atâta frumusețe. De aceea atunci când micșorăm firea, descoperim meșteșugul Ziditorului."

„Femeia nu are stăpânire peste trupul său, ci bărbatul. Asemenea și bărbatul nu are stăpânire peste trupul său, ci femeia. Când vezi vreo desfrânată amăgind, uneltind împotrivă, cătând la trupul tău, spune-i: *Nu este al meu trupul, ci al femeii mele. Nu îndrăznesc să-l folosesc rău, nici să-l dau altei femei.* La fel să facă și femeia." (p.435)

„De ai război de către pofta curviei, adu-ți aminte de focul muncii și se va stinge acea poftă vicleană." (p.436)

„…și de aș voi să îți văd plăcerea [din împreunare], nu aș găsi-o nicăieri. Căci care timp voiești a-ți fi de mulțămire și plăcere? Cel dinainte de împre-

unare? Dar acel timp este mai mult de nebunie, de smintire, căci a scrâșni din dinți și a-ți pierde dreapta judecată nu vine de la plăcere, fiindcă dacă ar fi fost din plăcere, nu ți-ar fi pricinuit din acelea de care suferă cei ce au dureri. Căci și cei ce se luptă cu pumnul în stadion, și cei loviți scrâșnesc din dinți, și femeile ce sunt în facere sfârșindu-se de dureri același lucru îl fac. Astfel că aceasta nu este plăcere, ci mai mult un fel de ieșire din sine, o smintire, mai mult tulburare. Dar poate timpul de după împreunare? Nici acesta nu este de plăcere, fiindcă nici de femeia ce a născut nu zicem că este în plăcere, ci că s-a izbăvit de dureri. Aceasta deci nu este plăcere, ci mai degrabă boală și moleșire, sau cel mult este mijlocia acestor două. Deci care este timpul plăcerii? Nu este nici unul sau, deși este, apoi este atât de scurt încât mai că nici nu este. Deși ne-am silit mult ca să găsim acel timp și să punem stăpânire pe el, totuși nu am putut. Nu așa este și cu timpul celui înfrânat, căci acesta este întins și tuturor învederat, sau mai bine zis, întreaga lui viață este în plăcere, conștiința lui fiind liniștită, valurile fiindu-i alinate și de nicăieri neavând nici o tulburare. Deci fiindcă mai ales acesta este în plăcere, pe când iubitorul de plăcere este veșnic în tulburare și tristețe, apoi să fugim de desfrânare și să iubim cumpătarea, ca astfel să ne învrednicim și bunătăților viitoare, cărora fie ca toți să ne învrednicim." (p.437)

„Ai îndrăzni oare să te apropii și să vorbești cu unii care au fost prinși și condamnați pentru că au încercat să pună mâna pe putere? Eu nu cred. Nu-i oare absurd să fugi cu atâta grabă de oameni care fac rău unui om, dar să ți-i faci prieteni pe cei ce au ocărât pe Dumnezeu și să prăznuiești tu, care te închini Celui răstignit, cu cei ce L-au răstignit (se referă la iudei)? Aceasta nu-i numai prostie, ci cumplită nebunie!" (p.705)

„Ascultați răspuns de dosădire voi care vă împrieteniți și mâncați cu ereticii, că sunteți vrăjmași ai lui Hristos, că nici cel ce se împrietenește cu vrăjmașii împăratului nu poate să-i fie lui prieten, că încă nici a trăi nu e vrednic, ci împreună cu vrăjmașii îl vor pierde." **„Deci ascultați cei ce vă împrieteniți cu ei, că la cei spurcați nimic nu le este curat, ca să scăpați de urgia ce vine asupra lor. Dar câți vă pângăriți cu ei la desfătări, cum îndrăzniți de vă împărtășiți cu dumnezeieștile Taine ale lui Hristos?** Sau n-auziți pe fericitul Pavel strigând că nu puteți să mâncați și din masa Domnului și din masa dracilor? Ieșiți din mijlocul lor, zice pro-

orocul, și de necurat nu vă atingeți! Oare ascultați de acestea ce le zicem? Oare vă plecați spre aceasta? Sau în zadar grăim și ostenim? Însă pentru cei ce vor și se nevoiesc să audă cuvântul și să-l facă, nu mă voi mânia, nici nu voi înceta a zice cuvintele lui Pavel: *Nu faceți, îndoindu-vă, în alt chip ca cei necredincioși, pentru că ce unire are întunericul cu lumina?*“ „Auziți, ortodocșilor, și nu vă amestecați cu ereticii! **Ascultați păstorilor și vă cutremurați și nu tăceți, ci mărturisiți vicleșugul păgânătății lor. Nu dați loc diavolului, nu lăsați ușă lupilor!“** (p.706)

„*Dar ce*, zici tu, *dacă vrăjmașii noștri sunt și elinii (păgâni) apoi nu trebuie a-i urî?* A urî, da, însă nu pe dânșii, ci credința lor; nu pe om, ci fapta lui cea rea, părerea lui cea stricată. Omul este lucrul lui Dumnezeu, pe când rătăcirea este lucrul diavolului.“ (p.707)

„Sub numele de eretic apostolul îl înțelege pe cel neîndreptat sau, mai bine zis, pe cel ce nu dă speranță de îndreptare. Căci, după cum a-l trece cu vederea pe cel ce dă speranță de schimbare este rezultatul trândăviei, tot așa și a umbla cu lingușiri și cu binele pe lângă cei ce nu dau semne de îndreptare este semn de cea mai de pe urmă prostie și tâmpire, fiindcă prin aceasta noi îi facem mai cutezători.“ (p.709)

„Căci nici nu este îngăduit creștinilor să stârpească rătăcirea cu sila și cu constrângerea, ci să lucreze la mântuirea oamenilor cu convingerea, cu cuvântul, cu bunătatea.“ „Psalmul citit azi (Ps.141), ne duce la lupta cu ereticii, nu ca să-i doborâm că stau în picioare, ci ca să-i ridicăm, că zac la pământ. Așa e lupta noastră! Nu face din vii morți, ci din morți, vii! E plină de bunătăți, de multă blândețe! Nu prigonesc cu fapta, ci cu cuvântul! Nu pe eretic, ci erezia. **Nu urăsc pe om, ci rătăcirea, și vreau să o nimicesc, nu lupt cu omul, că omul e lucrarea lui Dumnezeu, ci cu gândirea pe care a stricat-o diavolul, și vreau s-o îndrept.**“ (p.713)

„Aruncă undița cea plăcută a dragostei, și astfel, cercetând cu ea cele ascunse, **scoate din prăpastia pierzării pe cel pe care îl îneacă gândurile sale**. Păruta lui învățătură bună vine sau din prejudecată, sau din neștiință. Arată-i că învățătura lui e străină de învățătura încredințată de Hristos Sfinților Apostoli. Iar dacă omul care s-a abătut din calea cea dreaptă va voi să primească sfatul tău, el, după cuvântul proorocului, cu viață va viețui (Iz.3,21), iar tu îți vei izbăvi sufletul tău. Dar dacă nu va vrea, ci stăruie în îndărătnicia lui, tu, ca să nu te acoperi de vină, mărturisește-ți numai

credința ta, cu îndelungă răbdare și bunătate, ca să nu-ți ceară Judecătorul din mâna ta sufletul lui.“ (p.714-715)

„Cel ce se izbăvește de patimi grabnic se va izbăvi și de rătăcire și se va învrednici de adevăr. Să nu crezi că-ți este de ajuns la aceasta numai să nu fi lacom sau să nu curvești, ci trebuie a împreună-lucra toate cu cel ce caută adevărul. Pentru aceea și zice Petru: *Cu adevărat cunosc că Dumnezeu nu este alegător de față, ci în tot neamul, cela ce se teme de el și lucrează dreptate, primit este la Dânsul* (FA.10,34-35), adică îl cheamă și-l trage spre adevăr. Nu vezi pe Pavel, că era mai grozav decât toți în a război și a alunga pe creștini? Însă cu toate acestea, fiindcă avea o viață neprihănită și nu făcea aceasta din vreo patimă omenească, apoi a și primit Creștinismul, ba încă pe toți i-a întrecut. Dar dacă ar zice cineva: *Apoi cum cutare Elin, deși este bun, cinstit și iubitor de oameni, totuși stă în rătăcire?* – noi am putea răspunde că el are vreo altă patimă, ca de pildă slava deșartă, trândăvia sufletului, sau că nu se îngrijește de mântuirea sa, ci se învârtește de azi pe mâine fără țintă și cum s-ar întâmpla.“ (p.715-716)

„Plânge-i pe cei necredincioși, plânge-i pe cei care prin nimic nu se deosebesc de ei, adică pe cei care au murit fără a fi luminați de Sfântul Botez, fără a fi pecetluiți cu harul Sfântului Duh. Aceștia sunt cei cu adevărat vrednici de suspine, pentru că se găsesc în afară de împărăție, laolaltă cu cei condamnați. *Adevărat, adevărat, zic ție: de nu se va naște cineva din apă și din duh, nu va putea să intre în împărăția lui Dumnezeu* (In.3,5).“ (p.718-719)

„Taina aceasta a Sfintei Împărtășanii ne poruncește să fim totdeauna curați nu numai de jaf și de răpire, dar chiar de cea mai mică dușmănie.“ (p.727)

„Nici un Iuda să nu fie aici! Nici un iubitor de argint! Dacă nu ești ucenic pleacă! Masa aceasta nu-i primește pe unii ca aceștia. *Cu ucenicii Mei vreau să fac Paștele!* (Mt.26,18), a spus Domnul. Masa aceasta este masa aceea de la Cina cea de Taină, întru nimic mai prejos. N-a făcut-o pe aceea Hristos, iar pe aceasta un om. Nu, ci și pe aceasta tot El. Acesta este foișorul acela unde era El cu ucenicii Lui atunci (Lc.22,12). De acolo a plecat la Muntele Măslinilor (Mt.26,30). Să plecăm și noi de aici spre mâinile săracilor. Munte al Măslinilor este locul unde sunt săracii. (…) Nici un om cu inimă de piatră să nu se apropie de Sfintele Taine, nici unul

care-i crud și nemilos, nici unul care-i cu totul necurat. Cuvintele acestea vi le spun și vouă care vă împărtășiți și vouă celor ce împărtășiți. Este de neapărată trebuință să vi se spună și vouă, ca să împărțiți aceste daruri cu multă băgare de seamă. **Nu mică vă va fi osânda dacă îngăduiți să se împărtășească de la această masă cineva pe care-l știți cu vreun păcat.** Sângele lui Hristos din mâinile voastre se va cere. De-ar fi general, de-ar fi mare dregător, de-ar fi chiar cel cu diadema pe cap, oprește-l dacă se apropie cu nevrednicie! Tu ai mai multă putere decât el. Dacă ți s-ar fi încredințat să ai grijă de curățenia apei unui izvor din care bea o turmă și ai vedea că vine la apă o oaie plină toată de noroi la gură, n-ai lăsa-o să se aplece să bea, ca să nu tulbure izvorul; aici însă nu ți s-a încredințat izvorul unei ape, ci izvorul sângelui și al Duhului." (p.728)

„Când îi vezi pe unii că se apropie, deși au păcate mai murdare decât pământul și noroiul, nu te revolți și nu-i oprești? Ce iertare mai poți avea? Pentru aceasta v-a cinstit Dumnezeu pe voi, preoților, cu această cinste, ca să-i deosebiți pe unii de alții. Aceasta e vrednicia voastră; aceasta-i trăinicia voastră, aceasta-i toată cununa voastră, nu ca să umblați într-o haină albă și strălucitoare. Dar de unde știu eu pe cutare și pe cutare? Nu vorbesc de cei pe care nu-i cunoști, ci de cei pe care-i cunoști. Vrei să-ți spun ceva mai înfricoșător? Nu e atât de mare grozăvia să spunem că au călcat în picioare pe Hristos, că au socotit ceva de rând sângele Testamentului și au batjocorit harul Duhului (Evr.10,29). **Cel care păcătuiește și se apropie de Sfintele Taine este mai rău decât un îndrăcit: îndrăciții, pentru că sunt stăpâniți de demoni, nu sunt pedepsiți; aceștia însă pentru că se apropie cu nevrednicie sunt dați osândei veșnice.** Așadar nu numai pe aceștia să-i alungăm, ci pe toți pe care-i vedem că se apropie cu nevrednicie. Nimeni să nu se împărtășească, dacă nu-i ucenic! Nici un Iuda să nu se împărtășească, ca să nu pățească ce-a pățit Iuda. Trup al lui Hristos este și mulțimea aceasta.

Vezi, dar, ca tu, care împărtășești cu Sfintele Taine, să nu mânii pe Stăpân dacă nu cureți trupul acesta! Vezi să nu-i dai sabie în loc de hrană! Dacă un om nevrednic vine din neștiință să se împărtășească, oprește-l, nu te teme! Teme-te de Dumnezeu, nu de om! Dacă te temi de om, vei fi disprețuit de om. Dar dacă te temi de Dumnezeu, vei fi respectat și de om. Dacă nu îndrăznești să oprești de la Sfânta Împărtășanie pe unul nevred-

nic, adu-l la mine. Nu-i voi îngădui o astfel de îndrăzneală. Mai degrabă mă voi despărți de suflet decât să împărtășesc cu sângele Stăpânului pe un nevrednic; mai degrabă îmi voi răspândi sângele meu decât să împărtășesc cu sângele acesta atât de înfricoșător pe unul care nu merită. **Nu ai nici o vină dacă nu cunoști pe cel nevrednic, deși l-ai cercetat cu de-amănuntul.** Cele ce ți le-am spus, le-am spus de cei pe care-i cunoști. Dacă vom îndrepta pe cei pe care-i cunoaștem, Dumnezeu ni-i va face cunoscuți repede și pe cei pe care nu-i cunoaștem. Dar dacă îngăduim să se împărtășească cei pe care-i cunoaștem că sunt păcătoși, pentru ce să ne mai facă Dumnezeu cunoscuți pe cei pe care nu-i cunoaștem? Nu spun cuvintele acestea ca să oprim de la împărtășire pe oameni, nici să-i alungăm din biserică, ci ca să-i aducem la Sfânta Împărtășire după ce s-au îndreptat, ca să ne dăm silința să-i îndreptăm. Așa vom face îndurător și pe Dumnezeu. Vom găsi mulți oameni care să se împărtășească cu vrednicie [în sec. IV numit și veacul de aur al Bisericii creștine, se găseau într-adevăr mulți care să se împărtășească cu vrednicie, azi însă, situația este exact pe dos] și vom primi și mare răsplată și pentru râvna noastră și pentru grija ce o purtăm de alții." (p.728-729)

„De aceea am postit postul de patruzeci de zile, și ne-am adunat de atâtea ori aici ascultând rugăciunile și predica, pentru ca, prin această râvnă, ștergând păcatele ce s-au lipit de noi în orice chip anul acesta, cu duhovnicească încredere să ne împărtășim în chip evlavios din acea jertfă fără sânge; dacă nu va fi așa, zadarnic și fără nici un folos ne-am necăjit cu acest post. De aceea fiecare să se socotească, ce păcat și-a îndreptat, ce virtute a dobândit, de ce nărav s-a scăpat, ce pată de pe el și-a spălat-o, și întru ce s-a făcut mai bun. Și dacă va descoperi că de pe urma postului s-a ales cu acest frumos câștig și e încredințat că și-a îngrijit rănile cu cea mai mare luare aminte, să se apropie. **Dacă, nesocotind acestea, nu se va putea lăuda decât cu postul, și nu va putea dovedi că în alte privințe s-a făcut mai bun, să rămână afară și să intre numai atunci când se va fi curățat de toate păcatele.** Să nu se bizuie numai pe post acela care a stăruit în rele fără să se îndrepte." (p.732)

„Căci precum cel care curvește [azi majoritatea tinerilor trăiesc în curvie și foarte mulți dintre cei divorțați și recăsătoriți, chiar dacă s-au cununat la biserică, nefiind divorțați canonic – adică neavând ca pricină de

divorţ adulterul sau căderea în erezie cum se arată în *Pidalion*, Ed. Credinţa strămoşească, 2007, p. 94-98 – trăiesc și ei în preacurvie] și hulește nu se poate împărtăși din Sfânta Masă, tot așa cel care are un dușman, și-i păstrează mânie neîncetat, nu poate primi Sfânta Împărtășanie." (p.733)

„Nimeni, dar, să nu fie prefăcut, nimeni să nu fie plin de răutate, nimeni să nu aibă venin în cuget, ca să nu se împărtășească spre osândă. Căci și atunci diavolul a intrat în Iuda după ce s-a împărtășit; diavolul n-a dispreţuit Trupul Stăpânului, a dispreţuit pe Iuda, pentru nerușinarea lui, ca să afli că **în aceia care se împărtășesc cu nevrednicie cu Dumnezeieștile Taine, în aceia, mai cu seamă, intră mereu diavolul, ca și în Iuda atunci.** Cinstea este de folos celor vrednici, dar cei care se bucură cu nevrednicie de cinste își atrag mai mare osândă. Nu vă spun acestea ca să vă înfricoșez, ci ca să vă întăresc. Nimeni, dar, să nu fie Iuda, nimeni când vine să se împărtășească să nu aibă venin de răutate. Sfânta Jertfă este o hrană duhovnicească. Și după cum atunci când hrana cea trupească ajunge într-un stomac bolnav, care are sucuri rele, hrana mărește și mai mult boala, nu din pricina ei, ci din pricina bolii stomacului, tot astfel se întâmplă și cu Tainele cele duhovnicești: și ele, când intră într-un suflet plin de răutăţi, îl strică și mai mult îl pierd, nu din pricina lor, ci din pricina bolii sufletului care a primit Tainele." (p.745)

„Pentru că zice dumnezeiescul Apostol: cel ce mănâncă și bea cu nevrednicie, vinovat este Trupului și Sângelui Domnului nostru Iisus Hristos, adică, câtă muncă vor lua evreii ce au răstignit pe Iisus Hristos, atâta va lua și acela. Că precum acei ucigași sunt vinovaţi sângelui, așa și cei ce nevrednici se împărtășesc cu Sângele și Trupul lui Hristos. Ca și cum cineva ar sparge sau ar întina haina împăratului, pe împăratul batjocorește; așa și la Sfintele Taine, este ca și când ar omorî Trupul Domnului nostru Iisus Hristos, cei ce-L primesc cu suflet și cu gând necurat, încât atâta sunt de multe cele ale nelegiuirii, pe cât sunt cele ale batjocoririi." **„De vei vedea pe cineva curvind și va vrea să se împărtășească așa nevrednic, spune preotului în taină că cutare om este nevrednic și vrea să se împărtășească și oprește pe necuratul. Iar de vei acoperi, ești părtaș la păcatul acela.**" (p.746)

„Evangheliștii și-au scris Evangheliile lor nu ca Platon, care a scris acea lucrare numită *Republica* sau ca Zenon sau ca altcineva care a dat reguli

de purtare în viață și a alcătuit legi. Toți aceștia au arătat prin scrierile lor că au fost inspirați de un duh rău, un demon sălbatic, care duce război oamenilor, un dușman al creștinătății, un vrăjmaș al bunei rânduieli, un demon care răstoarnă totul. Poți spune altceva, când ei, în scrierile lor, cer ca femeile să fie comune bărbaților, când aduc pe fecioare goale în arene în văzul bărbaților, când îngăduie concubinajul, când amestecă și răstoarnă totul și calcă în picioare legile firii? Toate cele spuse de ei sunt născociri ale demonilor și împotriva firii. Despre acestea însăși firea ne poate da mărturie, că ea însăși nu îngăduie astfel de lucruri. [...] Nu poți spune că Evangheliile au fost primite de toți pentru că sunt scurte și simple. Nu, pentru că sunt cu mult superioare scrierilor amintite mai sus. Nici prin vis nu s-au gândit filosofii aceia la feciorie, și nici la numele ei, la sărăcia de bună voie, la post sau la ceva asemănător tot atât de înalt. Pescarii noștri, însă, n-au izgonit numai pofta, nici n-au pedepsit numai fapta, ci și privirea desfrânată, insultele, râsul dezmățat, îmbrăcămintea nepotrivită, mersul necuviincios, strigătul, mergând cu purtarea de grijă până la cele mai mici fapte din viața omului. Au umplut toată lumea cu sadul fecioriei. Au convins pe oameni să filosofeze despre Dumnezeu și despre cele din ceruri așa cum nimeni dintre filosofi n-a filosofat vreodată. Cum ar fi putut filosofa așa, când ei au îndumnezeit chipurile animalelor sălbatice, ale fiarelor, ale târâtoarelor și ale altor animale mult mai nevrednice? Și iată, învățăturile înalte ale pescarilor sunt primite și crezute, înfloresc și se răspândesc în fiecare zi, pe când învățăturile filosofilor se duc, pier, dispar mai iute ca pânza de păianjen. Și pe bună dreptate, pentru că demonii le-au propovăduit. Din pricina aceasta sunt pline de desfrânare, pline de multă întunecime și de mai multă nerozie."

„Poate fi, oare, ceva mai de râs decât o lucrare ca *Republica* lui **Platon**, în care filosoful, în afară de cele spuse mai sus, ca să poată arăta ce este dreptatea, a scris pagini întregi pline de neclaritate? **Chiar dacă spusele sale ar avea vreun folos, totuși sunt cu totul netrebuincioase pentru viața oamenilor.** Dacă un plugar, un fierar, un zidar, un corăbier, într-un cuvânt un meseriaș, care se hrănește din lucrul mâinilor sale, și-ar părăsi meseria și munca sa cinstită și și-ar cheltui atâția și atâția ani ca să învețe din scrierile unui filosof ce este dreptatea, ar ajunge să moară de foame

înainte de a o învăța și ar pleca de pe lumea aceasta sfârșindu-și viața în chip silnic, fără să ajungă să învețe ceva practic." (p.782-783)

„Filosofia este un bun destul de mare. Eu vorbesc despre a noastră căci, în ce privește învățătura neamurilor, aceasta nu este decât cuvinte și povești și încă povești care n-au nimic filosofic în ele. În sfârșit, printre ei totul se face din mândrie și din vanitate. Filosofia este deci un bine destul de mare, pentru că, chiar în această viață ea ne răsplătește. Spre exemplu, **cel ce disprețuiește bogățiile, simte deja, de acum, tot folosul acestui dispreț, el este lipsit de orice grijă în plus și fără de folos. Cel ce calcă în picioare slava, primește de aici de jos răsplata sa, pentru că el nu este rob nimănui, fiindcă se bucură de adevărata libertate. Cel ce dorește bunurile cerului, primește în această viață răsplata sa, pentru că el nu face nici un caz de lucrurile prezente și trece cu ușurință peste toate greutățile și necazurile acestei vieți."** (p.784)

„Dorința după posturi de cinste – dintre toate patimile, dorința aceasta duce cel mai mult la pieirea sufletului omenesc." (p.792)

„Vă rog, dar, să ne străduim totdeauna să fim însuflețiți de gânduri curate. **Gândul curat este pricina tuturor bunătăților.** Bunul Stăpân nu se uită atât la ceea ce facem cât la ceea ce avem înăuntru, în mintea noastră, de acolo de unde pornesc faptele noastre; și, uitându-se la gândurile noastre lăuntrice, primește faptele noastre sau își întoarce spatele. Fie de ne rugăm, fie de postim, fie de facem milostenie – că acestea sunt jertfele noastre cele duhovnicești –, fie de facem o altă faptă duhovnicească, să o facem mânați de gânduri curate, ca să primim cunună vrednică de osteneli. N-am face, oare, cea mai mare prostie să îndurăm ostenelile, dar să fim lipsiți de răsplată, din pricină că n-am făcut faptele de virtute după cum cer legile date de Dumnezeu? **Da, este cu putință, este cu putință datorită nespusei iubiri de oameni a lui Dumnezeu, să primim cunună chiar pentru o faptă nesăvârșită, numai pe temeiul gândului.**" „Nicăieri n-a spus (Dumnezeu) că trupul este de vină pentru săvârșirea păcatelor, ci necontenit a spus că de vină este gândul nostru cel rău. Nu este de vină ochiul care vede, ci mintea și cugetul. Adeseori când mintea ne este îndreptată în altă parte, ochiul nu vede pe cei din față. Prin urmare, vederea nu se datorește în întregime ochiului." (p.793)

„Într-adevăr, orice ar fi ei, elini, iudei, eretici sau creștini, cu toții mărturisesc acest lucru: că *Dumnezeu este drept*. Dar în această lume sunt mulți păcătoși care pleacă dincolo nepedepsiți, la fel cum și mulți virtuoși pleacă după ce au pătimit aici multe rele. Deci, dacă Dumnezeu este drept, atunci unde-i va recompensa cu bune pe cei buni și cu rele pe cei răi, dacă gheenă nu există și nu va fi nici învierea morților? **Acest cuvânt repetat fără încetare și acelora, și nouă, nu ne va lăsa să ne îndoim despre înviere.“** (p.819)

„Așa, însuși Domnul ne îngrozește cu iadul. De aceea să nu ne îndoim de existența iadului, ca să nu ajungem într-însul. Căci cine nu crede că există iad, pururea va fi ușuratic la minte și leneș, iar cel ce va fi așa, desigur va ajunge în iad. De aceea să nu ne îndoim de iad, ci foarte mult să vorbim despre dânsul, ca astfel cu atât mai puțin să păcătuim.“ „Orice cuvinte pe care le luăm din Scriptură despre iad, spun [cei ce nu cred în el], că sunt doar amenințări și că nu se vor înfăptui. Bine, să acceptăm – chiar dacă asta dovedește necuviință – că așa ar fi cu privire la cele viitoare. Însă cu privire la cele ce s-au întâmplat, pentru cele ce s-au făptuit deja, ce ne vor spune? Îi întrebăm: Ați auzit de marea nenorocire, de acea distrugere a lumii care s-a petrecut în vremea lui Noe! Nu cumva și aceea a fost spusă doar ca o amenințare? Nu s-a întâmplat, nu s-a înfăptuit? N-o mărturisesc chiar și munții Armeniei, unde s-a oprit corabia pentru a aduce aminte de întâmplare? Și atunci mulți ziceau că nu se va întâmpla nimic rău. O sută de ani a construit corabia bietul Noe, o sută de ani a strigat, dar nimeni nu l-a crezut. Și pe când nu credeau în cuvintele amenințătoare, i-a aflat pedeapsa adevărată. Așadar Cel Care i-a pedepsit atât de aspru, nu ne va pedepsi mult mai aspru pe noi? Căci fărădelegile timpurilor noastre nu sunt deloc mai mici ca cele din vremea aceea.“ (p.820)

„Auzi ce spune Pavel: *Să nu ne desfrânăm, cum s-au desfrânat unii israeliți și într-o singură zi au căzut douăzeci și trei de mii; nici să-L ispitim pe Domnul, așa cum L-au ispitit unii din ei și au pierit de șerpi; nici să cârtiți, așa cum au cârtit unii din ei, și au fost nimiciți de către pierzătorul* (1Co.10,8-10). Așadar dacă desfrânarea și cârtirea au o asemenea urmare nimicitoare, ce urmare vor avea păcatele noastre? Și să nu te amăgești, văzând că acum Dumnezeu nu pedepsește imediat. Aceia au fost pedepsiți atunci în același ceas pentru că nu știau nimic despre iad. Tu însă vei plăti

acolo păcatele pe care le faci aici. Apoi gândește-te și la următorul lucru: Dacă pe israeliți, care se aflau într-o stare duhovnicească de prunc, i-a pedepsit Dumnezeu atât de aspru, cum se va milostivi de noi? Așa ceva ar fi lipsit de judecată. Noi, chiar și pentru aceleași păcate ca ale lor, avem o vină mai mare. De ce? Fiindcă ne-am învrednicit să primim har mai mare, harul lui Hristos, harul Sfântului Duh.“ (p.821)

„Iar dacă sunt unii care nu cred în pedepsele viitoare, să-i facem prin cele trecute să se îngrijească de virtute, povestindu-le de sodomiți, vorbindu-le de potop, amintindu-le de pedepsele date egiptenilor, pentru ca, înțelepțindu-se cu pedepsirea altora și ducând viață curată, să primească și învățătura despre iad și înviere. Pentru că și acum toți câți nu cred în judecata viitoare nu au altă pricină de a nu crede decât aceea că au o viață stricată și o conștiință rea. Prin urmare, dacă ne curățim de păcate și dacă ne învață minte frica pricinuită de pedepsele trecute, vom fi înduplecați să primim și învățătura despre pedepsele cele viitoare.“ (p.822)

„De ți se va fi întâmplat să mergi într-o baie înfierbântată sau de te-au prins vreo dată frigurile cu căldură mare, atunci să-ți aduci aminte de para muncii și de atunci te vei scula și vei fugi de păcat; cel ce are lucruri și bune și rele tot are oarecare mângâiere puțină de [în] muncă, pentru că iată că îți zic păcătosule să nu te lași să cazi în deznădăjduire și să zici, lasă să fac toate păcatele de vreme ce am să merg în iad. Ești curvar, nu te face și sodomit; ești fur, nu te face și ucigaș, și tot vei avea mai puțină muncă, iar cel ce este pustiu de tot felul de bunătăți nu poate să zică câte rele va petrece dacă se va duce în munca cea fără de moarte, pentru că acolo va fi mare cercetare lucrurilor celor rele.“ (p.830)

„Pentru ce nu voiești tu să ierți? *M-a mâhnit foarte adânc,* zici tu, *mi-a făcut o nedreptate înmiită, m-a adus chiar la primejdie de viață.* Dar ce sunt toate acestea? El, totuși, nu te-a răstignit, ca jidovii pe Domnul! Dacă tu nu ierți mâhnirea pricinuită ție de aproapele tău, nici Tatăl cel ceresc nu-ți va ierta ție păcatele tale; și cu ce conștiință vei putea tu să te rogi și să zici: *Tatăl nostru, care ești în ceruri, sfințească-se numele Tău*, și celelalte mai departe? Hristos tocmai pentru mântuirea oamenilor a dat însuși sângele Său, pe care aceștia l-au vărsat. Ce poți tu să faci care să se asemene cu aceasta? Când tu nu ierți pe vrăjmașul tău, strici nu atât lui, cât ție însuți, gătindu-ți pentru ziua cea viitoare a Judecății o osândă veș-

nică. Căci Dumnezeu de nimenea nu se îngrețoșează așa de tare și pe nimenea nu osândește așa de mult ca pe cel ce râmâne neîmpăcat, a cărui inimă este umflată de mânie și aprinsă de izbândire." „...dacă ne lipsește împăcarea, atunci, de am avea mii de fapte bune, toate acelea vor fi deșarte și zadarnice." (p.851)

„...cel stăpânit de această patimă [invidia], de ale sale păcate nu se grijește defel, iar pentru binele străinilor se topește de ciudă." (p.860)

„De aceea, chiar de ar face cineva minuni, chiar de ar trăi în feciorie, chiar de ar posti, chiar de s-ar culca jos pe pământ, și prin aceste virtuți ar ajunge la înălțimea îngerilor, totuși pentru o asemenea faptă [invidia], va fi mai pângărit decât curvarii și preacurvarii, și mai nelegiuit decât tâlharii și profanatorii de morminte." (p.863)

„Unii ca aceștia pururea se află plini de tulburare și de mâhnire și sufletele lor merg la iad, că nu este păcat mai rău decât zavistia, adică decât pizma, pentru că preacurvarul se alege cu ceva dulceață și apoi în scurtă vreme se curățește de păcat, că îmbătrânește sau se îmbolnăvește și acelea-l opresc și se pocăiește și se mântuiește, iar zavistnicul, mai înainte de cel ce se zavistuiește, el pe sine se muncește și se pedepsește și nu părăsește păcatul niciodată, ci se face ca porcul care se tăvălește în gunoi și se aseamănă cu diavolul." (p.865)

„Cum vom scăpa, dar, de acest păcat? Dacă ne vom gândi că, după cum desfrânatului nu-i este îngăduit să intre în biserică, tot așa nici invidiosului; ba cu mult mai mult acestuia decât aceluia. Acum însă noi nici nu socotim invidia păcat. De aceea nici nu ne sinchisim. Dacă însă am ajunge să ne dăm seama bine că invidia e un mare păcat, ne-am dezbrăca ușor de el. Plângi deci și suspină! Bocește și roagă pe Dumnezeu! Fii încredințat că ești stăpânit de un greu păcat și pocăiește-te! Dacă gândești așa, scapi repede de boală" (p.868).

„... unui slab chiar Pavel poate să-i aducă vătămare, pe când pe cel tare nici satana nu poate să-l vatăme vreodată." „Vezi că aceia fără minte și nepăsători nu câștigă nimic din cele ce le sunt de folos, dar **cei cu minte teafără și treji scot cel mai mare folos din cele pentru care alții se scandalizează?** Acest lucru poate fi văzut și în cazul lui Iuda și a lui Iov. Fiindcă Iuda n-a fost mântuit nici de Hristos, Care a îndreptat lumea, dar Iov n-a fost vătămat nici de diavolul care i-a pierdut pe atâția." (p.871)

„Cine însă este ușuratic la minte și nu are un îndemn tare spre bine, acela cade în păcat și se aruncă pe sine în pierzare, chiar de nu ar fi diavolul.“ „Noi admitem că la foarte multe păcate satana ne ademenește; însă la cele mai multe noi înșine ne dedăm, prin trândăvia și lenevirea noastră. Nicăieri nu zice Sfânta Scriptură că, la fratricidul lui Cain, satana ar fi fost în joc. Dar să presupunem că satana a șoptit lui Cain gândul cel rău, totuși vinovăția păcatului rămâne asupra aceluia care a primit șoptirea, a urmat ei și i-a dat cel dintâi prilej de a se apropia de sufletul său. [...] Însă zicând eu acestea, nu voiesc să eliberez pe satana de ocară, că el pândește pe fiii omenești, ci voiesc să zic numai că, dacă noi n-am păcătui cu propria noastră voință, nimeni n-ar putea să ne arunce în pierzare. Iară cel ce se lasă amăgit așa lesne ca Eva, sau precum Cain, acela de dinainte trebuie să fi fost ușuratic la minte și nu cu destulă pază asupra sa, căci satana n-ar fi avut atâta putere dacă sufletul ar fi fost priveghetor și cu îngrijire de mântuirea sa.“ (p.872)

„Și după cum copiii sunt aspru bătuți când nu-și fac lecțiile și se iau cu joaca, tot așa și noi vom primi cea mai cruntă pedeapsă dacă acum ne cheltuim toată râvna cu clădiri de case și acareturi, iar la înfricoșătoarea judecată nu vom putea să arătăm, prin fapte, lecțiile cele duhovnicești. Nimeni nu va fi exceptat: tată, frate, oricine. Toate casele și acareturile noastre vor pieri, dar osânda, strânsă de pe urma lor, rămâne veșnic, e nemuritoare. Așa se întâmplă și cu copiii: când tatăl le strică jucăriile, pentru că sunt leneși și nu-și caută de carte, copiii plâng necontenit!“ (p.886).

Lumina Sfintelor Scripturi (antologie tematică din opera Sfântului Ioan Gură de Aur), vol. II (Î-Z)
(Ed. Anestis, 2008)

Drd. Liviu Petcu

„Noi trebuie să mâncăm atât cât ne este de ajuns să trăim, și să ne îmbrăcăm cu haine atât cât să ne acopere trupul, adică să ne acoperim goliciunea și nimic mai mult; iar o astfel de haină o poate avea oricine.“ (p.5)

„…să nu-i fericim pe cei care se bucură de plăceri materiale, ci pe cei care se feresc de ele. Aceștia se îndreaptă spre rai, pe când celalţi, merg spre iad.“ (p.11)

„Deci ce înţeles au cuvintele: *Nu judecaţi, ca să nu fiţi judecaţi?* (…) După părerea mea aici Hristos nu ne poruncește să nu judecăm în general nici un păcat, nici nu ne oprește să facem așa ceva, ci oprește pe cei care, plini de nenumărate păcate, tăbărăsc pe alţii pentru păcate întâmplătoare. Cred că Hristos face aici aluzie și la iudei, care erau strașnici acuzatori ai semenilor lor pentru greșeli mici și neînsemnate, deși ei săvârșeau, fără să se sinchisească, păcate mari.“ (p.59)

„Ce? Dacă este cineva desfrânat, să nu-i spun că desfrânarea este un păcat, să nu-l îndrept pe cel ce trăiește în desfrâu? Îndreaptă-l, dar nu ca dușman, nici nu-l pedepsi ca vrăjmaș; ci ca doctor pregătește-i leacul! Hristos n-a spus: *Să nu oprești pe păcătos*, ci: *Să nu judeci!*, adică să nu-i fii aspru judecător. De altfel, după cum am spus mai înainte, porunca aceasta nu privește păcatele mari, păcatele interzise cu desăvârșire, ci păcatele ce nici nu par a fi păcate.“ (p.61)

„Da, vom da socoteală de păcatele săvârșite cu voie și fără de voie. *De cel care se va lepăda de Mine înaintea oamenilor,* spune Hristos*, Mă voi lepăda și Eu de el înaintea Tatălui Meu* (Mt.10,33). Chiar dacă lepădarea de Hristos este fără voia noastră, totuși nu scăpăm de pedeapsă, ci vom da socoteală și de ea. Vom da socoteală și de cele pe care le știm și de cele pe care nu le știm. *Nu mă știu vinovat cu nimic*, spune Pavel, *dar nu cu aceasta m-am îndreptăţit* (1Co.4,4). Vom da socoteală de cele făcute cu știinţă și de cele făcute cu neștiinţă. *Le mărturisesc lor,* spune Pavel, *că au râvnă pentru Dumnezeu, dar nu cu știinţă* (Rm.10,2); totuși aceasta nu le e de ajuns pentru apărarea lor. Scriindu-le corintenilor, le spune: *Dar mă tem ca nu cumva, precum șarpele a amăgit pe Eva cu vicleşugul său, tot așa să abată gândurile voastre de la curăţia cea întru Hristos* (2Co.11,3).“ (p.63)

„Și nu numai din pricina unei vieţi stricate, ci, de multe ori, chiar numai din pricina unui singur defect ne vom duce în gheenă, dacă nu vom avea cu noi celelalte bunuri care să contrabalanseze.“ (p.64)

„[La Judecata obștească] vom da seama până și de cele mai mici dintre păcate, precum și pentru meritele noastre, mari sau mici, va fi cea

mai exactă cercetare. Vom da seama și de privirile cele desfrânate, și de cuvintele cele zadarnice, și de râsul cel prostesc, și de beţia cea aiuritoare. Vom lua plată chiar și pentru un pahar cu apă rece, ba și numai pentru o picătură." (p.69)

„Fiecare din noi să cugetăm la sarcinile de păcate pe care le avem, și să așezăm ca contra-balanţă binefacerile noastre, și încă mai multe chiar să punem în cumpănă, pentru ca nu numai păcatele să se stingă, dar încă ca dreptăţile noastre să se aibă în vedere la justificarea noastră. Dacă nu vor fi tot pe atâtea fapte bune, pe câte fapte rele sunt în sarcina noastră, ba încă chiar mai multe, ca astfel din cele prisoselnice să ni se calculeze la justificarea noastră, nimeni nu ne va putea sustrage de la pedeapsă." (p.70)

„Cei ce fac binele se vor bucura de bunătăţile cele din ceruri, pe când acei ce deși poate nu pot fi acuzaţi pentru vreun rău, dar totuși fiindcă au neglijat de a practica fie chiar una din faptele bune, vor fi târâţi în focul gheenei împreună cu cei ce au făcut toată viaţa lor numai rele." „E mai bine ca să nu ne mai punem niște astfel de întrebări necugetate, ca de exemplu: cel ce nu a făcut nici un rău în viaţa sa, dar în același timp nu a făcut și nici un bine, în care anume loc va sta? Pentru că chestiunea e limpede. A nu face cineva binele, este același lucru cu a face răul." (p.81)

„Dar cum de nu este nici unul, veţi zice voi, care să se îndulcească de repaus atât aici cât și dincolo? Aceasta, iubiţilor, nu poate să fie, numărându-se [între] lucrurile cele cu neputinţă. Căci, desigur, nu se poate ca pe acea lume să se îndulcească de cinste cel ce trăiește aici fără grijă, în siguranţă și în desfătare, cu necumpătare și cu ușurătate de minte. Cine voiește a fi acolo părtaș la cinste, acela nu poate trăi aici fără cercare și osteneală. Deși nu l-ar apăsa sărăcia, totuși el are a se lupta de-a pururea împotriva poftelor, iar aceasta nu este o mică muncă și povară. Deși nu l-ar chinui vreo boală, totuși îl rănește fierbinţeala mâniei; și înfrânarea mâniei pricinuiește dureri nu mici. Deși n-ar veni asupră-i vreo nenorocire, totuși el are a se lupta de-a pururea cu gândurile cele păcătoase; iar spre a înfrâna poftele cele nestăpânite, a birui ambiţia, a smeri semeţia, a se lepăda de dezmierdări și a trăi cu o aspră înfrânare, se cere osteneală nu mică. Cine însă nu face acestea și alte asemenea lucruri,

acela nu se poate mântui. Prin urmare, cerul nu se poate dobândi fără osteneală, fără luptă și încercări." (p.134)

„Pentru că femeile celelalte, care se împodobesc spre a atrage spre ele ochii celor cu care se întâlnesc, chiar dacă nu rănesc pe nimeni, își primesc osânda cuvenită lor. A făcut farmece, a pregătit otrava, deși n-a dus paharul la gura nimănui; mai bine spus, paharul l-a dus, dar nu s-a găsit nimeni ca să-l bea." (p.138)

„Atâta vreme căt ne împodobim trupul e greu să ne împodobim sufletul. Nu e cu putinţă ca în același timp să ne împodobim și sufletul și trupul." (p.140)

„Pe muierile acelea ce se împodobesc pentru a curvi, oare nu le vei crede că se împreună cu diavolul? Și cine va grăi împotriva acestui cuvânt? Iar dacă cineva ar grăi împotrivă, apoi atunci să dezvelească sufletul unei astfel de muieri, și va vedea numaidecât pe acel viclean drac cum o stăpânește." (p.143)

„Să nu ne împodobim trupul, fiindcă această grijă este de prisos și prostească. Să nu învăţăm pe bărbaţi să iubească numai faţa; căci dacă tu ești împodobită în așa fel, uitându-se la faţa ta, iute va fi atras spre desfrânare; iar dacă tu îl vei învăţa să iubească purtarea femeii și podoaba sufletului ei, el nu va desfrâna cu ușurinţă, căci nici nu va găsi unele ca acestea la o desfrânată, ci din contră. Să nu-l deprinzi a se lăsa să fie stăpânit de râs sau de îmbrăcămintea sumară, ca nu cumva otrava să se îndrepte contra ta. Învaţă-l să se bucure totdeauna de cumpătare, și vei putea face acest lucru, dacă și înfăţișarea ta va fi la fel, fiindcă dacă tu ești îngâmfată și îmbrăcată sumar, cum vei putea scoate din gură vorbe demne și cuviincioase? Și cine oare nu va râde de tine și nu te va lua în bătaie de joc?" (p.146)

„De ai fi ca să placi bărbatului tău, ai purta podoabele și în casă, dar nu este așa." (p.149)

„Viaţa creștinului trebuie a fi încărcată de sânge, de sânge însă, nu ca să se verse sângele străin, ci a fi cineva gata de a-și vărsa sângele său. **Cu atâta bunăvoinţă deci noi ne vărsăm sângele nostru, când aceasta o facem pentru Hristos, cu câtă bunăvoinţă ar vărsa cineva apă,** (căci apă este sângele care circulă primprejurul trupului), și cu atâta ușurinţă ne dezbrăcăm de trup, cu câtă ușurinţă ne dezbrăcăm de haine. **Aceasta**

se întâmplă însă, dacă nu suntem legaţi cu averi, cu case; dacă nu atârnăm de dragostea celor de faţă.“ (p.159)

„Sfinţi, însă, sunt toţi cei care au credinţă dreaptă împreună cu viaţa. Chiar dacă nu fac semne și minuni, chiar dacă nu scot demoni, totuși sunt sfinţi.“ (p.168)

„Te-au împresurat poate mii de rele și de păcate? Și ce urmează de aici? Încă nu te-ai dus până acum în iad, unde nimeni nu se va mai putea mărturisi și pocăi; încă nu s-a desfășurat priveliștea aceea îngrozitoare, și tu ești în afară de primejdie, și încă poţi ca în lupta cea mai de pe urmă să te bucuri de biruinţă. Încă nu ai ajuns acolo, ca să auzi ceea ce i s-a spus bogatului: *Între noi și voi s-a întărit prăpastie mare* (Lc.16,26).“ (p.169)

„De ai cădea de mii de ori, de mii de ori să te spovedești, că nu este alt lucru mai rău decât deznădăjduirea.“ (p.170)

„Să cunoaștem deci și noi aceste legi ale iubirii de oameni. Căci și pe un cal, dacă-l vezi că este la marginea prăpastiei, îi pui frâu și zăbală și-l împiedici cu putere, ba de multe ori îl și baţi – deși aceasta este pedeapsă, însă această pedeapsă este mama scăpării lui. Tot așa fă și cu păcătosul. Leagă-l bine, până ce va îmblânzi pe Dumnezeu. Nu-l lăsa dezlegat, ca nu cumva să se lege cu urgia lui Dumnezeu. Dacă eu îl voi lega, Dumnezeu nu-l va lega, iar dacă eu nu-l voi lega, atunci îl așteaptă legăturile cele nedezlegate. *Că dacă ne-am fi judecat pe noi înșine,* zice, *nu am mai fi judecaţi* (1Co.11,31). Deci să nu crezi că aceasta vine de la cruzime și neomenie, ci încă de la cea mai înaltă blândeţe, și de la cea mai bună vindecare, și de la cea mai mare îngrijire. *Dar*, zici tu, *i-au și dat un timp destul de îndelungat ca pedeapsă*. Cât timp, spune-mi? Un an, doi sau trei? Dar eu nu caut la mulţimea timpului sau a anilor, ci la îndreptarea sufletului.

Așadar, aceasta să mi-o arăţi: dacă acel păcătos s-a umilit, dacă s-a schimbat, și atunci totul s-a făcut; iar dacă nu este aceasta, apoi de nici un folos nu-i este timpul cel îndelungat. Căci nici noi nu căutăm dacă rana a fost legată pe timp îndelungat, ci dacă legătura a folosit cu ceva. De cumva a folosit și într-un timp scurt, să nu o mai pui; iar de nu a folosit cu nimic, apoi și după zece ani pune-o, și acesta să-ţi fie hotar al dezlegării rănii: câștigul sau vindecarea celui legat. Dacă așa ne vom îngriji și de noi înșine [duhovnicii], și de alţii, și nu ne vom uita de fel

la socotinţele oamenilor și la rușinea de dânșii, ci gândindu-ne la rușinea și pedeapsa de acolo [din viaţa viitoare] – iar mai presus de toate, că întărâtăm pe Dumnezeu – și vom pune doctoriile pocăinţei, atunci grabnic îi vom duce la sănătatea cea adevărată și ne vom învrednici și de bunătăţile viitoare." (p.175-176)

„… pe trufie o zămișlește înţelepciunea cea din afară." (p.181)

„Dar cum veţi evita voi acest rău [mândria]? Voi îl veţi evita dacă veţi reflecta în voi înșivă asupra naturii voastre, asupra mulţimii păcatelor voastre, asupra mărimii chinurilor; dacă veţi considera cât este de slab și de trecător ceea ce pare strălucitor lumii, și că toate acelea vor pieri mai repede decât iarba și decât florile primăverii. **Nu, diavolul orice efort ar face, nu va putea să umfle ușor inimile noastre de mândrie, nici să ne ducă la trădare, dacă ne vom ocupa adesea de aceste gânduri și dacă ne vom aduce aminte cât mai des de oamenii virtuoși."** (p.188)

„Cum am putea stinge, de exemplu, patima mândriei și a îngâmfării drăcești? Cunoscând pe Dumnezeu, căci dacă ea vine de acolo că nu cunoaștem pe Dumnezeu, apoi cunoscându-L cum trebuie a-L cunoaște, orice mândrie va fi alungată. Gândește-te la gheenă, gândește-te la cei mai buni decât tine, gândește-te la păcatele tale, gândește-te la cele ce ai a da seamă lui Dumnezeu, și dacă te gândești la toate acestea, apoi iute vei domoli cugetul, iute îl vei încovoia." (p.191)

„Să cugetăm la slăbiciunea naturii noastre, să ne aducem aminte de mulţimea greșelilor noastre, să știm cine suntem și vom avea un motiv îndestulător pentru a ne umili." (p.192)

„Dar care este timpul când se cuvine să ne mâniem? Când nu ne mâniem pentru a ne răzbuna, ci pentru a ţine drepţi pe cei ce cad, pentru a întoarce pe căile cele drepte pe cei păcătoși." (p.194)

„Dar prin ce vom ajunge noi la această blândeţe? Amintindu-ne adesea în mintea noastră păcatele noastre, plângându-le cu amar. Sufletul care trăiește în această tristeţe, care s-a pătruns de durerea păcatelor sale, nu se mânie și nu se supără pentru nimic. Acolo unde este doliu nu poate fi mânie; unde este durere, acolo nu este nici o grabă; unde este înfrângerea inimii, nu mai este nici dezbinare, nici ceartă. O inimă tristă și necăjită n-are timp și putere de a se mânia, ci va scoate suspine adânci, ea va vărsa lacrimi amare." (p.199-200)

„Pentru ca omul să poată mânca, el trebuie să fie viu. Dacă omul este mort, el nu mai poate primi mâncare. Tot așa, pentru a trăi veșnic, omul are nevoie de credinţă în Hristos, credinţă care se hrănește și cu fapte bune. Cine nu crede în Hristos, chiar de ar avea fapte bune, nu poate dobândi Împărăţia cerurilor. Pe când fără fapte, omul poate dobândi viaţa veșnică, dacă are credinţă vie. O să vă dovedesc lucrul acesta în continuare. Tâlharul care a fost răstignit împreună cu Hristos a câștigat raiul numai prin credinţa lui. Sutașul Corneliu a făcut multă milostenie și s-a rugat mult, dar nu L-a cunoscut pe Hristos. Și pentru că faptele fără credinţă sunt goale, preabunul și dreptul Dumnezeu i-a trimis aceluia un înger, care i-a spus: *Rugăciunile tale și milosteniile tale s-au suit, spre pomenire înaintea lui Dumnezeu* (FA.10,4). Poate că sutașul Corneliu s-a întrebat: *Dacă rugăciunile și milosteniile mele au fost primite de Dumnezeu, de ce anume mai am nevoie acum ca să fiu drept?* Iar îngerul l-a lămurit: *Trimite bărbaţi la Iope și cheamă să vină un oarecare Simon, care se numește și Petru. El este găzduit la un om oarecare Simon, tăbăcar, a cărui casă este lângă mare. Acesta îţi va spune ce să faci* (FA.11,13-14). Dacă sutașul Corneliu s-a mântuit prin cele ce i-a spus Petru, înseamnă că nu i-au fost de ajuns faptele sale bune pentru mântuire. Mai avea nevoie și de credinţă.“ (p.208)

„Să nu încetăm să facem totul pentru cei păcătoși și trândavi; să-i sfătuim, să-i învăţăm, să-i rugăm, să-i povăţuim, să-i îndemnăm, chiar dacă nu avem nici un folos. Că și Hristos știa mai dinainte că n-are să se îndrepte vânzătorul, dar n-a încetat de a face totul, sfătuindu-l, ameninţându-l, văitându-l; nu pe faţă, nici arătat, ci îndeosebi.“ (p.211)

„Dacă toate le-am face, iar pe aproapele cu nimic nu l-am folosi, nu vom intra în Împărăţia cerurilor.“ „Nu, vă rog, căci nu poate fi o altă probă mai mare de iubire adevărată, decât aceea de a nu trece cu vederea pe fraţii care greșesc. Ai văzut poate pe unii dușmănindu-se; ei bine, intervin-o între dânșii și rupe dușmănia. Ai văzut pe alţii răpind cu lăcomie averile străine; împiedică-i de la aceasta. Ai văzut poate nedreptăţiţi; ia-le apărarea, căci prin aceasta nu le-ai folosit lor atâta, pe cât ţie singur.“ (p.214)

„După cum suferă aceeași pedeapsă nu numai hoţii, ci și cei care pot să-i împiedice, dar nu-i împiedică, tot așa sunt pedepsiţi la fel nu numai

cei necredincioși, ci și cei care pot să-i întoarcă de la necredinţă, dar nu vor, fie din lene, fie din nepăsare." (p.215)

„I-ai spus o dată și nu te-a ascultat? Atunci spune-i și a doua și a treia oară, spune-i de atâtea ori până îl vei face să te asculte. În fiecare zi ne vorbește Dumnezeu și nu-L ascultăm, și El totuși nu ne părăsește; însușește-ţi dar și tu această grijă pentru aproapele. De aceea suntem laolaltă, și locuim împreună în cetăţi, și ne adunăm în biserici, ca să purtăm laolaltă greutăţile unii pe ale altora, și ca să ne îndreptăm unii altora greșelile." (p.216-217)

„ De aceea a fost acela pedepsit și aruncat în întunericul cel mai dinafară (Mt.25). Pentru aceea, ca să nu ne întâmpine și pe noi același lucru, să îndemnăm și să sfătuim pe fraţii noștri, fie că ascultă ei cuvintele noastre sau nu. Dacă ei ne vor urma, se vor ferici și pe dânșii și pe noi; iar dacă nu ne vor urma, vor atrage asupră-le cea mai grea osândă, fără ca noi, în ce ne privește, să suferim cea mai mică vătămare. Noi ne-am făcut datoria, le-am dat sfatul și povăţuirea cea bună; neurmarea lor nu poate a ne aduce vreo vătămare. Nu atunci păcătuim noi, când nu câștigăm pe alţii, ci numai atunci când neglijăm de a le da îndemn și povăţuire. Iară dacă noi totdeauna i-am îndemnat și i-am sfătuit bine, de acolo înainte, Dumnezeu nu pe noi, ci pe dânșii are să-i tragă la socoteală." **„Vai acelora care nu caută să mântuiască pe confraţii lor, nu-i îndeamnă, nu le dau sfat!" „… chiar dacă toate faptele vieţii noastre ar fi cât se poate de bune, dacă nu ne îngrijim și de mântuirea altora, nu avem nici un folos de pe urma lor. Căci acest păcat este îndestulător să ne arunce în adâncul iadului.** Dacă nici o scuză nu poate scăpa de pedeapsă pe cei care n-au voit să-și ajute aproapele cu cele materiale, chiar dacă ar fi trăit în feciorie (Mt.25,1-13), atunci urmează că vor suferi cele mai cumplite chinuri cei care au neglijat să facă o faptă cu mult mai mare decât ajutorarea cu cele materiale – căci grija de suflet e cu mult mai mare. Dumnezeu n-a creat pe om ca să se ocupe numai de el, ci să fie de folos și altora. Pentru asta și Pavel îi numește pe credincioși stele (Flp.2,15)." (p.218)

„Nu pot să cred că se poate mântui cel care nu muncește pentru mântuirea aproapelui său. Nici sluga cea vicleană și leneșă n-a avut vreun folos că și-a păstrat întreg talantul, ci s-a pierdut tocmai pen-

tru că nu l-a înmulţit și nu l-a îndoit (Mt.25, 24-30).“ „Chiar dacă a-i duce o viaţă duhovnicească înaltă, nu vei avea îndrăzneală dinaintea lui Dumnezeu dacă vei fi indiferent faţă de fraţii tăi care merg pe calea pierzaniei.“ „Cel care se îngrijește să ajute la mântuirea unui frate leneş și să-l scoată din gheara diavolului se aseamănă, atât cât îi este cu putinţă omului, cu Dumnezeu. Aceasta este cea mai mare dintre virtuţi și dintre izbânzi.“ (p.219)

„Fiecare dintre noi este dator să mântuiască și pe alţi fraţi, ca și la judecata cea viitoare să întâmpinăm pe Hristos cu multă îndrăznire și să-i aducem Dânsului închinare mai mult decât orice. Sufletele noastre și ale oamenilor celor rătăciţi să meargă la Dânsul. Și pentru unii ca aceștia, măcar de ne-ar bate, de ne-ar omorî, să răbdăm, numai pe ei să-i mântuim, pentru că și cei bolnavi și neputincioși de multe înjură pe doctor, iar noi numai una poftim, să vedem sănătatea celui care ne înjură. Cum dar nu este aceasta mare nebunie, ca pentru trupurile oamenilor să facem atâta nevoinţă de mare și multă chinuială, grijind mai înainte de sănătatea lor, iar pentru nevoinţa sufletelor oamenilor și a fraţilor noștri celor pierduţi să ne lenevim?“

„Deci așa fă și tu, măcar de ţi-ar fi a osteni până la moarte, ca să înţelepţești pe fratele tău și să nu ostenești niciodată sfătuindu-l și îndreptându-l, până când se va întoarce și se va pocăi și se va lăsa de rele și aceasta ce o faci tu pentru cel păcătos o socotește Dumnezeu de mare mucenicie.“ **„Frate, nu părăsi niciodată de a învăţa și a certa pe fratele tău, măcar de te și înjură și înfricoșează că-ţi va face pagubă;** toate acestea să le suferi cu multă răbdare, până când vei dobândi mântuirea sufletului lui, că de-ţi va fi el ţie vrăjmaş tare și rău, dar Dumnezeu îţi va fi prieten și ajutor, nu numai aici, în această lume, ci mai vârtos în ziua aceea a judecăţii, mare dar îţi va dărui.“ (p.220-221)

„Omul îndrăgostit de trup, scos din minţi de chipul frumos al unei fete, dacă nu va vrea cu raţiunea să cunoască urâţenia la care ajunge trupul, o va cunoaște cu privirea. Că multe fete, de aceeași vârstă cu iubita lui, de multe ori mai frumoase decât ea, după ce au murit, la o zi sau două, încep să miroasă, să se topească, să putrezească și să facă viermi. Gândește-te, dar, ce fel de frumuseţe iubești și pentru ce frumuseţe ţi-ai ieșit din minţi!“ (p.308)

„Cel care a îmbrăţişat viaţa monahală la bătrâneţe trebuie să-și cheltuiască toată vremea cu spălarea păcatelor săvârșite până la intrarea sa în monahism. Toată grija lui trebuie să fie îndreptată în această direcţie. Adeseori nici atât nu-i de ajuns, pleacă din lumea aceasta cu rămășiţele rănilor primite în tinereţe. Cel care a îmbrăţişat monahismul din copilărie nu-și mai pierde timpul cu asta, nici nu mai stă să-și vindece rănile, chiar de la început primește premiile vieţuirii sale desăvârșite. Cel dintâi să fie bucuros dacă-și poate repara toate înfrângerile, cel de-al doilea este victorios chiar de la început și adaugă victorii peste victorii; este întocmai ca un învingător la jocurile olimpice, care a mers din copilărie până la bătrâneţe din biruinţă în biruinţă și care pleacă din lumea aceasta cu fruntea încununată de nenumăraţi lauri." (p.367)

„Nu încerca de a îndrepta totul deodată, fiindcă nu vei putea, ci încetul și câte puţin. Dacă îl vezi [pe cineva] ducându-se la ospeţe și beţii, sfătuiește-l, îndreaptă-l și-l ajută, fie chiar că te-ar vedea și pe tine având vreun defect. Că astfel va suferi certarea ta, când mai ales va vedea că și tu ai nevoie de certare și că nu ai succese în totul, nici nu ești dascăl, ci faţă de dânsul ești ca un prieten și frate ajutător." „Pavel supune la chin și la pedeapsă nu numai pe cei ce săvârșesc răul, ci și pe cei care îl încuviinţează (Rm.1,32). Iar profetul David dă aceeași pedeapsă nu numai celor ce fură, ci și celor care aleargă cu ei (Ps.48,13). Și pe bună dreptate; că cel care îl știe pe cel care face răul și-l dosește și-l ascunde, îi dă prilej să ajungă și mai nepăsător și-l face să săvârșească răul cu mai multă libertate."

„Spui că este greu și supărător lucru să vestești astfel de cuvinte celor care săvârșesc aceste păcate? Greu și supărător lucru este să taci! Tăcerea aceasta aduce pieire și asupra voastră, a celor care îi ascundeţi pe făptași, și asupra acelora care stau tăinuiţi, căci pornește pe Dumnezeu cu război împotriva voastră. Cu mult mai bine este să fiţi urâţi de semenii voștri lucrând pentru mântuirea lor, decât să Se mânie Dumnezeu pe voi. De se supără semenul tău pe tine acum, cu nimic nu te va putea vătăma; dar, mai bine spus, îţi va mulţumi mai târziu că l-ai vindecat. Dumnezeu însă te va pedepsi cu cea mai grea pedeapsă dacă taci și dosești, făcând favor păgubitor semenului tău. Prin urmare, dacă taci, pornești și pe Dumnezeu cu război împotriva ta, și-l vătămi și pe

fratele tău. Dacă însă îi spui și-l dai de faţă, vei face ca și Dumnezeu să pogoare mila Lui asupra ta, și-l vei câștiga și pe semenul tău; îţi vei face din el un prieten devotat, căci a cunoscut prin propria lui viaţă binefacerea pe care i-ai făcut-o. **Să nu socotiţi dar că faceţi un bine fraţilor voștri dacă nu-i mustraţi cu toată asprimea când vedeţi că săvârșesc vreo faptă necugetată.** Când ţi se fură o haină, nu-l socotești oare dușman și pe cel care a văzut pe hoţ, iar nu numai pe făptaș?" (p.382-383)

„Mare lucru este să poţi îndura mustrările! Mare lucru este să poţi mustra. Acesta este semn de mare purtare de grijă. Când vedem pe un om că are haina descusută într-o parte sau că o altă îmbrăcăminte îi stă rău, îl facem atent și i-o îndreptăm, dar când îl vedem cu viaţa stricată nu spunem un cuvânt! Trecem nepăsători pe lângă el când vedem că duce o viaţă păcătoasă. Deși pentru haine îl așteaptă numai râsul, pe când pentru suflet, primejdie și pedeapsă. Spune-mi, te rog: Vezi pe fratele tău căzând în prăpastie, îl vezi că are o viaţă păcătoasă, că nu vede ce trebuia să facă, și nu-i întinzi mâna, nu-l ridici de jos? Nu-l mustri, nu-l cerţi? Pui înaintea mântuirii lui dorinţa de a nu-l supăra, de a nu-i deveni nesuferit? Ce iertare vei avea de la Dumnezeu? Ce cuvânt de apărare? N-ai auzit că Dumnezeu a poruncit iudeilor să nu treacă nepăsători pe lângă vitele rătăcite ale vrăjmașilor lor, să nu le lase căzute sub poveri (Ieş.23,4-5)? Vom trece noi, oare, cu vederea sufletele fraţilor noștri, care cad în fiecare zi, când iudeii primiseră de la Dumnezeu poruncă să nu uite nici de vitele vrăjmașilor? Nu-i oare cea mai mare cruzime și sălbăticie să nu avem nici atâta purtare de grijă faţă de oameni cât aveau aceia pentru vite? **Acest lucru a întors totul pe dos, aceasta ne-a stricat viaţa; aceasta, pentru că nu îndurăm cu curaj mustrările și nici nu vrem să mustrăm pe alţii."** (p.383-384)

„Domnul nu mustra, în auzul tuturora, pe cei care veneau la El cu gânduri rele; le răspundea după inima lor, ca să înţeleagă numai ei mustrarea, fiindu-le de un îndoit folos: întâi că le arăta că știe ce au pe cuget, apoi că le dădea putinţa să-și îndrepte viaţa prin aceea că nu i-a dat de gol în faţa mulţimii." „Aceasta este adevărată îndreptare și nesupărătoare pentru nimeni, când îndreptându-ţi vorba către unul, tu în realitate mustri pe un altul. În acest fel, cel certat nu se poate supăra, deoarece nu te-ai adresat direct lui, dar în același timp, subtil, el va primi

doctoria îndreptării, pe care i-ai aplicat-o." „Dacă de la început chiar ai certat aspru pe cineva, l-ai făcut singur neîmblânzit și fără rușine, iar dacă l-ai adus la smerenie prin vorbe blajine, apoi i-ai îndoit grumazul, i-ai tăiat îndrăzneala și l-ai făcut să cate la pământ." „Noi care mustrăm, să ne apropiem de cei mustraţi cu toată blândeţea, cu toată înţelepciunea. Chiar de ai vedea pe fratele tău păcătuind, tu totuși – după cum și Hristos a poruncit – nu da în vileag mustrarea ce-i vei face-o, ci numai între tine și dânsul mustră-l, nu luându-l în râs; nu călca pe cel ce zace jos rănit, ci fiind însuţi trist și îndurerat; și când poate tu păcătuiești, arată-te gata a primi mustrarea." (p.384)

„Dojanele când nu sunt prea aspre și grele, atunci mai ales sunt bine primite." „Peste tot locul, el, (Pavel), amestecă acuzaţiile la un loc cu laudele." „Certarea cea mai aspră, care mai cu seamă poate stârni pe cineva, este cea făcută cu blândeţe." (p.386)

„Știu că mulţi aud cu neplăcere cuvintele acestea. Dar care ar fi folosul tăcerii? Dacă aş tăcea și nu v-aş supăra deloc cu spusele mele, ar fi cu neputinţă să vă scap de pedeapsă cu tăcerea, ba, dimpotrivă, tocmai tăcerea ar mări pedeapsa; și nu numai vouă, ci și mie mi-ar pricinui pedeapsă o tăcere ca aceasta. Ce folos de vorbe plăcute, dacă nu ajută la treburi, ba te mai și vatămă? Ce câștig să te bucur cu cuvântul, dar de fapt să te supăr? Ce câștig ai să-ţi încânt auzul, dar să-ţi chinuiesc sufletul? De aceea e de neaparată trebuinţă să vă supăr aici pe pământ, ca să nu fim osândiţi dincolo." **„Dacă păcătoșii se pocăiesc cu greu, chiar când toată lumea îi ţine de rău, când vor mai putea deschide ochii cei ce trăiesc în păcate, când nu numai că nu sunt ţinuţi de rău, dar mai sunt și lăudaţi?** N-ai auzit că și Pavel a ţinut de rău pe corinteni, că prin încuviinţările și laudele lor nu numai că nu l-au făcut pe cel desfrânat să-și recunoască păcatul, ci l-au făcut să și stăruiască în păcat?" (1Co.5,1-2) (p.388)

„Să alergăm necontenit la Dumnezeu; în orice necaz să căutăm mângâierea Lui; în orice nenorocire, mila Lui, izbăvirea Lui; în orice încercare, ajutorul Lui. Oricât de mare ar fi răul, oricât de mari nenorocirile, Dumnezeu le poate pune capăt, le poate îndrepta. Nu numai atât, ci bunătatea Lui ne va da și toată tăria, și puterea, și slava cea bună, și sănătatea trupului, și filosofia sufletului, și bunele nădejdi, și putinţa de

a nu păcătui iute. Să nu murmurăm, dar, ca robii cei nerecunoscători, nici să învinuim pe Stăpân, ci în toate să-I mulţumim și o singură faptă să o socotim rea: păcatul faţă de El. Dacă vom fi însufleţiţi de astfel de gânduri faţă de Dumnezeu, nu vor veni peste noi nici boala, nici sărăcia, nici necinstea, nici lipsa de roade, nimic din cele ce par a fi pline de tristeţe, ci vom avea necontenit bucurii curate și sfinte și vom dobândi și bunătăţile cele viitoare." (p.411)

„Căci Dumnezeu poate astăzi chiar să ne scape de toate nenorocirile, dar nu le va sfârși, cu toate acestea, înainte de a ne fi văzut curăţiţi de păcate, până ce nu ne va vedea că am schimbat viaţa, ne-am căit și suntem statornici." (p.415)

„Nu-mi judeca după cele din afară pe om, ci după cele dinlăuntru. Când vezi un pom, la ce te uiţi mai întâi? La frunze sau la rod? Tot așa și cu omul. Nu-l judeca după cele din afară, ci după cele dinlăuntru. Uită-te la rod, și nu la frunze. Nu cumva să fie măslin sălbatec, și să-l socotești măslin bun. Nu cumva să fie lup, și tu să-l socotești om. **Nu-l judeca dar după fire, ci după voinţă; nu după înfăţișare, ci după gând, și nu numai după gând, ci mai cercetează-i și viaţa.** Dacă-i iubitor de săraci, e om. Dacă se ocupă cu afacerile, este stejar. De este răpitor, e lup. De este viclean, e viperă." „Îmi va zice fiecare din voi: cum mă voi face om? **Atunci te vei face om când vei birui cu gândul patimile trupului cele necuvântătoare."** (p.434)

„... potolești cu gândul cel binecredincios furia patimilor." (p.459)

„ Dacă vezi un tânăr vieţuind în sărăcie și făcând mii de rele, tu nu-i învinovăţi trupul, ci pe vizitiul care-l târăște în rele, vreau să zic cugetul lui." (p.461)

„El, (Pavel), n-a zis: *păcatele pe care le lucrau mădularele voastre,* ci*: lucrau în mădularele voastre*, arătând prin aceasta că **începutul răului era în altă parte, în raţionamentele omului și în libera lui voinţă, iar nicidecum în mădularele trupului."** (p.462)

„Nu vom cădea niciodată în păcate de ne vom feri să săvârșim fapte indiferente, fapte care nu-s nici bune, nici rele. Astfel multora li se pare o faptă indiferentă uitatul la femei, dar din fapta asta se naște pofta cea nerușinată, iar din poftă, desfrânarea, iar din desfrânare, iarăși pedeapsă și osândă." (p.480)

„Să nu ne gândim la cei ce se dezmiardă în desfătări, ci la sfârșitul lor: aici adică îngrășarea sau buhăiala trupului, iar acolo viermele neadormit și focul cel veșnic. Nu te gândi, zic, la cei ce răpesc avutul altuia, ci la sfârșitul lor: aici adică frică și spaimă, iar acolo legăturile cele nedezlegate. Nu te gândi la cei ce iubesc slava deșartă, ci la ceea ce se naște de aici: aici adică robie și prefăcătorii urâcioase, iar acolo pagubă de nesuferit și ardere veșnică. Dacă deci vom vorbi între noi de acestea, dacă le vom șopti întruna poftelor noastre celor rele, grabnic vom scoate din noi dragostea de cele de acum, în același timp vom și aprinde în noi dorul de cele viitoare." „Nu te îndreaptă conștiința? Atunci vine vreo boală trupească și îndreaptă totul și paguba a izbutit să facă un om de treabă și din cel mai cutezător." (p.488)

„De arde în tine focul poftelor celor păcătoase, gândește-te la focul acelei pedepse, și focul cel dintâi se va stinge în tine. Gândești tu să spui vreun neadevăr? Adu-ţi aminte de scrâșnirea dinţilor cea din iad, și frica de dânsa va fi frâu pentru gura ta." (p.489)

„… chiar dacă nu fugim de păcat, dar dacă înfierăm păcatul, vom ajunge negreșit să și fugim de el." (p.490)

„… nenorocirile sau pedepsele aduse peste noi de Dumnezeu în viaţa aceasta taie o mare parte din chinurile de dincolo." (p.502)

„Sunt unii oameni care au nevoie numai aici pe pământ de judecată, când păcatele lor sunt mai mici și când, după ce au fost pedepsiţi, nu se mai întorc la vechile lor păcate, cum se întorc câinii la vărsătura lor (2Ptr.2,22). Sunt alţi oameni care sunt pedepsiţi și pe pământ, și pe lumea cealaltă, din pricină că au săvârșit mari păcate. În sfârșit, sunt alţi oameni care vor fi pedepsiţi numai pe lumea cealaltă, pentru că au săvârșit păcate atât de mari, mai mari decât ale tuturora, încât nici nu sunt vrednici să fie bătuţi aici pe pământ cu ceilalţi oameni. Scriptura spune: *Și cu oamenii nu vor fi biciuiţi* (Ps.72,5). Ei sunt păstraţi ca să fie pedepsiţi împreună cu dracii." (p.503)

„Fiindcă omul care face aici ceva rău, iar apoi în loc să fie pedepsit se bucură de cinste de la oameni, va pleca de aici având cinstirea drept cea mai mare chezășie a pedepsei." (p.505)

„Unii păcătoși suferă pedepse și aici pe pământ, dar nu scapă nici de pedeapsa de dincolo; dar pedeapsa de dincolo le este mai ușoară, pentru

că pedepsele de aici micșorează pedeapsa de dincolo. Ascultă-L pe Hristos, că nefericește Betsaida, spunând: *Vai ţie, Horazime, vai ţie Betsaida, că de s-ar fi făcut în Sodoma minunile care s-au făcut în voi, de mult cu sac și cenușă s-ar fi pocăit. De aceea vă spun vouă: Mai ușor va fi pământului Sodomei și Gomorei în ziua judecăţii decât vouă* (Mt.11,21-22), [vezi și Mt.10,15]. Vezi, iubite, că prin cuvântul *mai ușor* a arătat că vor fi pedepsiţi și pe lumea cealaltă și aceștia care au fost pedepsiţi aicea cu o pedeapsă atât de mare, suferind arderea aceea de vii nemaivăzută și nemaiîntâlnită, dar vor fi pedepsiţi mai ușor, din pricină că s-a dezlănţuit și aici pe pământ asupra lor mânia lui Dumnezeu!" „Noi vedem mulţi stricaţi a căror fel de a fi arată o sănătate desăvârșită și care se bucură de o soartă fericită. Eu cred, dar să nu ne încredem în aceasta și să-i plângem ca fiind cei mai nenorociţi dintre oameni. Dacă ei nu suferă nimic aici, este pentru ei o arvună și o vedere a unui chin mai aspru care le este păstrat. Sfântul Pavel o arată prin aceste cuvinte: *dar, fiind judecaţi de Domnul, suntem pedepsiţi, ca să nu fim osândiţi împreună cu lumea* (1Co.11,32)." (p.512-513)

„Poţi să-mi arăţi în ce constă plăcerea ce o ai de pe urma legăturii tale cu femeile? Nu, căci plăcerea nu iese la iveală nici chiar în timpul săvârșirii actului, iar după săvârșirea actului, s-a stins și plăcerea. Așa-numita plăcere ce o simţi în timpul actului nu este plăcere, ci frământare, tulburare, durere, furie, mare zguduire și fierbere." (p.520)

„Nu-i nici o deosebire între plăcerile rușinoase ale vieţii și umbră și vis; plăcerea se stinge înainte de săvârșirea păcatului; dar chinurile pe care le primești pentru niște plăceri atât de trecătoare n-au sfârșit. Plăcerea-i de scurtă durată, dar suferinţa veșnică." (p.521)

„Iar prin pocăinţă nu înţeleg numai depărtarea de păcatele de mai înainte, ci și săvârșirea de fapte bune, mai mari decât păcatele. Că spunea Ioan: *Faceţi roade vrednice de pocăinţă!* (Mt.3,8). Cum să le facem? Dacă vom face fapte bune contrare păcatelor ce-am săvârșit. De pildă: Ai răpit averile altora? Dă-le și pe ale tale! Te-ai desfrânat mult? Depărtează-te și de femeia ta anumite zile, înfrânează-te! Ai ocarât și ai bătut pe cei din jurul tău? Binecuvintează pe cei ce te ocărăsc și fă bine celor ce te bat! Că nu-i de ajuns pentru însănătoșirea noastră să scoatem numai săgeata din trup, ci trebuie să punem și leacuri pe rană. Ai chefuit și te-ai îmbătat

mai înainte? Postește și bea numai apă, ca să speli vătămarea pricinuită de chefuri și beţie! Te-ai uitat cu ochi pofticioși la frumuseţe străină? Nu te mai uita deloc la vreo femeie, ca să fii în mai mare siguranţă!“ (p.525)

„Nădejdea pocăinţei trebuie să ne-o pierdem numai atunci când vom fi în iad. Numai acolo acest leac este neputincios și fără de folos. Dar, atâta vreme cât suntem aici pe pământ, chiar dacă am fi bătrâni de tot, pocăinţa își arată marea sa putere. De asta și diavolul face tot ce poate ca să înrădăcineze în noi gând de deznădejde. Știe că nu rămânem fără plată, chiar dacă pocăinţa ne este puţină. Da, după cum are gata plata cel ce dă un pahar de apă (Mc.9,41), tot așa și cel ce se căiește de cele ce-a făcut, chiar de nu arată pocăinţă pe măsura păcatelor lui, își are răsplata acestei pocăinţe. Dreptul Judecător nu trece cu vederea nici un bine, oricât de mic ar fi.“ (p.531)

„Pentru toate acestea deci suspină, și să o faci necontenit, fiindcă aceasta este adevărată mărturisire. Nu te arăta astăzi vesel și mâine posomorât, apoi iarăși vesel, ci petreci totdeauna în plâns și zdrobire de sineţi. *Fericiţi cei ce plâng*, zice, *că aceia se vor mângâia,* adică cei ce plâng și se jelesc necontenit. Rămâi deci făcând aceasta necontenit, și fiind cu băgare de seamă la tine însuţi, și zdrobindu-ţi inima, întocmai celui care, pierzând pe fiul său cel adevărat, l-ar jeli întruna.“ (p.540)

„Mai bine este a nu păcătui deloc. Însă nu este puţin lucru pentru mântuire ca cel ce a păcătuit să fie îndurerat și să se osândească în sufletul său și să-și biciuiască conștiinţa cu multă amănunţime. Căci o asemenea osândire este o parte a dreptăţii și într-adevăr duce la a nu mai păcătui.“ „Să pedepsim gândurile ce ne conving să păcătuim, să ne străpungem conștiinţa și să ne cerem socoteală pentru cele făptuite de noi. Căci astfel vom putea și să facem ușoară povara păcatelor noastre, și să ne bucurăm de multă iertare, și să petrecem viaţa aceasta cu bucurie, și să avem parte de bunătăţile ce au să fie.“ **„… regretul, tristeţea păcatului comis va fi totdeauna cea mai esenţială, cea mai indispensabilă dintre condiţiile iertării.** Cât este de puternică această tristeţe în faţa lui Dumnezeu! Cât este de victorios acest regret!“ (p.542)

„…nu este altă doctorie mai bună ca aceasta spre ștergerea păcatelor, precum este pomenirea lor cea deasă și prihănirea lor neîncetată.“ (p.545)

„… trebuie neapărat ca acela căruia i s-a încredinţat slujba cuvântului, sau să spună credincioșilor cu îndrăznire toate cele scrise în lege, urmărind totdeauna folosul, nu plăcerea ascultătorilor, sau, de teama supărării ascultătorilor săi, să piardă și mântuirea sa, și mântuirea credincioșilor săi, din pricină că vrea să le fie pe plac, așa cum nu trebuie. Este foarte primejdios și pentru predicator, și pentru ascultători să se ascundă vreuna din legile dumnezeiești. Sunt vinovaţi de ucidere predicatorii care nu tălmăcesc fără teamă toate poruncile lui Dumnezeu.“ (p.598)

„Un scriitor mare trebuie să fie el însuși criticul operelor sale; el însuși, cu ajutorul minţii care le-a creat, să judece de sunt bune sau rele; să nu ţină niciodată seama de părerea greșită și necompetentă a altora. Tot așa și cel ce a primit sarcina să lupte pentru învăţătura creștină, să nu ia aminte la laudele credincioșilor săi, dar nici să cadă abătut când nu este lăudat, ci să-și alcătuiască așa predicile lui, ca ele să placă lui Dumnezeu.“ (p.601)

„Noi nu vom conteni de a vă grăi aceleași, fie că veţi crede, fie că nu veţi crede. Ne temem însă, ca nu cumva vorbindu-vă într-una aceleași, și voi neascultând, prin aceasta să facem ca mai mare pedeapsă să se dea celor neascultători.“ **„Când păcătoșii și după sfătuirile noastre rămân tot în păcatele lor, noi nu trebuie a înceta a sfătui în continuare.** Fântânile curg chiar dacă nimenea nu scoate apă, izvoarele forfotesc și când nimenea nu ia apă din ele și pâraiele curg chiar când nimeni nu însetează. Așadar și învăţătorul trebuie să-și facă datoria sa cum se cuvine, chiar dacă nimeni nu l-ar asculta.“ (p.601-602)

„… să fiţi și dascălii altora, să fiţi în stare să-i învăţaţi și pe alţii. Vă rog, dar, ca fiecare din voi, după ieșirea de la biserică, să repetaţi cu semenii voștri cele auzite aici; fiecare să spună ce-a ţinut minte și să primească de la celălalt cele ce el a reţinut. În acest chip să strângeţi în mintea voastră tot ce aţi auzit și așa să plecaţi acasă; și având vie în minte predica, să frământaţi în voi înșivă aceste dumnezeiești învăţături.“ (p.607)

„Tămăduiţi-i astfel pe fraţii voștri! Eu sunt răspunzător de mântuirea voastră, a celor de aici; voi însă, de mântuirea celor ce lipsesc. Nu pot să mă întâlnesc cu ei! Să mă întâlnesc atunci cu ei prin voi și prin spusele voastre. Dragostea voastră să fie punte între ei și mine. Faceţi ca prin limba voastră cuvintele mele să ajungă la urechile lor.“ (p.609)

„Dar ce? zici tu; *Dumnezeu îi hirotonește pe toţi, chiar și pe cei nevrednici?* Nu pe toţi îi hirotonește Dumnezeu, însă prin toţi lucrează – chiar de ar fi și nevrednici – pentru mântuirea poporului. Căci, dacă Dumnezeu a vorbit pentru popor printr-un măgar și prin Valaam (Nm. 22-24), printr-un om spurcat, cu atât mai mult prin preot. Căci ce nu face Dumnezeu pentru mântuirea noastră? Ce nu grăiește El? Prin cine nu lucrează? Că, dacă El a lucrat prin Iuda și prin cei ce prooroceau, cărora le va zice: *Niciodată nu v-am cunoscut pe voi. Depărtaţi-vă de la Mine cei ce lucraţi fărădelegea* (Mt.7,23), iar alţii încă și alungau demoni, cu atât mai mult va lucra prin preoţi.“ (p.620)

„Voi n-aveţi grijă decât de voi înșivă și dacă vă purtaţi bine, voi n-aveţi de dat seamă pentru alţii. Dar un preot, un păstor, dacă se mulţumește să trăiască numai el bine, dacă n-are o grijă destul de mare de voi și de toţi cei ce-i sunt încredinţaţi lui, el va merge în iad cu cei răi; adesea el piere, nu pentru greșealele sale proprii și pentru păcatele lui, ci pentru ale altora, dacă n-a făcut tot ceea ce-i stă în puterea sa ca să-i îndrepte.“ (p.637-638)

„Pentru a face faţă tuturor acestor greutăţi, nu i s-a dat preotului alt ajutor decât ajutorul cuvântului. Dacă este lipsit de puterea cuvântului, atunci sufletele credincioșilor săi – vorbesc de credincioșii mai slabi în credinţă și mai iscoditori – nu vor avea o soartă mai bună decât corăbiile veșnic ameninţate de furtună. De aceea preotul trebuie să facă totul ca să dobândească această putere, puterea de a predica.“ (p.644)

„Ce folos are preotul dacă se luptă bine cu păgânii, dar iudeii îi jefuiesc turma? Ce folos are preotul dacă-i biruie și pe păgâni și pe iudei, dar maniheii îi răpesc oile? Ce folos are preotul dacă, după ce îi doboară la pământ pe manihei, îi sfâșie oile dușmanii dinăuntru, care strecoară în sufletele credincioșilor credinţa că oamenii sunt supuși destinului? Dar pentru ce să înșir toate rătăcirile diavolului? Dacă păstorul nu știe să combată bine toate aceste rătăciri diavolești, lupul poate mânca, cu o singură rătăcire, cele mai multe oi.“ (p.646)

„Voi, preoţii, trebuie să daţi aceste daruri sfinte [Sfânta Împărtășanie] cu multă luare-aminte, altfel veţi ajunge în iad. Dacă știţi că cineva a săvârșit păcat și rămâne nepocăit, nu-i îngăduiţi să ia parte la cina pascală.“ (p.648)

„Nu din lucrurile ce a făcut dascălul, ci din vorbele ce le-ai auzit de la dânsul și nu le-ai împlinit, din acestea, zic, Dumnezeu îţi va scoate vinovăţia. Încât, dacă tu vei face cele poruncite, vei sta atunci cu toată încrederea înaintea Dreptului Judecător, iar dacă nu vei asculta de cele ce ţi-a spus dascălul, apoi chiar de ai avea de arătat mii de preoţi stricaţi, totuși aceasta cu nimic nu-ţi va folosi.“ (p.651)

„Dacă preotul are o credinţă stricată (greșită), chiar înger din cer de ar fi, tu nu te supune; iar dacă învaţă drept, nu te uita la viaţă, ci la cuvintele lui.“ (p.673)

„Vei spune: *Unii clerici pricinuiesc sminteli, vătămând astfel sufletele.* Așa este. Ce spune Evanghelia? Smintelile trebuie să vină, dar vai omului aceluia prin care vine sminteala (Mt.18,7). Iar eu adaug: vai de cel care se smintește, pentru că sminteala sa arată cât de căldicele îi sunt credinţa și evlavia. Iar pe cei căldicei, Domnul îi va vărsa din gura Sa, așa cum este scris în Apocalipsă (Ap.3,16). Oamenii care sunt cu adevărat credincioși și evlavioși se feresc de sminteală. Ei tac și se roagă pentru liniștirea celor care s-au smintit și pentru întoarcerea lor în sânul Bisericii. Numai cei cu puţină credinţă sau cu credinţă falsă și cei lipsiţi de evlavie se smintesc atunci când văd păcatele clericilor. Ei nu fac decât să sporească sminteala prin bârfele și răutăţile pe care le scot pe gura lor. De ce se poartă așa? Fie ca să facă rău Bisericii (lucru zadarnic), fie să justifice (tot zadarnic) propria lor ticăloșie.“ (p.674)

„Despre un prieten spun că mă iubește nu doar când mă laudă, ci și când mă critică și caută să mă îndrepte. Nu-ţi este prieten acela care te laudă mereu, și când faci bine și când faci rău! Acela nu-ţi este prieten, ci înșelător, prieten fals. Prietenul, omul care caută să-ţi fie de folos, te laudă când ai făcut o faptă bună, și te critică atunci când ai greșit ceva.“ (p.684)

„Așadar, dacă, așa cum spuneam, prieteniile avute ne-ar dăuna, să fugim de acestea și să ne lipsim de ele. În situaţia în care pe oricare dintre asemenea prieteni nici nu-l ajuţi și capeţi în schimb din partea lui numai pagubă, câștigă putinţa de a rămâne fără pierdere în urma destrămării prieteniei; să fugi de prieteniile acestora, dacă îţi sunt dăunătoare. Doar fugi, nu te certa, nici nu purta război. La fel îndeamnă și

Pavel când spune: *dacă se poate, pe cât stă în puterea voastră, trăiţi în pace cu toţi oamenii* (Rm.12,18).“ (p.689)

„Nu daţi cele sfinte câinilor, nici nu aruncaţi mărgăritarele voastre înaintea porcilor, ca nu cumva să le calce în picioare și întorcându-se să vă sfâșie (Mt.7,6). Deși mai târziu Hristos a poruncit: *Ceea ce auziţi la ureche propovăduiţi de pe case!* (Mt.10,27), totuși porunca aceasta nu-i potrivnică celeilalte. Nu ne-a poruncit să spunem tuturora, fără deosebire, ci să spunem cu îndrăznire acelora cărora trebuie să le spunem. Prin *câini* Hristos a arătat aici pe cei ce duc o viaţă nelegiuită, care nu mai au nici o nădejde de o schimbare în mai bine; prin *porci* a arătat pe aceia care duc necontenit o viaţă desfrânată. Și despre unii și despre alţii, Domnul a spus că nu sunt vrednici să audă învăţătura Sa.“ (p.692)

„De aceea nu e mic câștigul dacă nu le cunosc, pentru că așa nu pot să le dispreţuiască; dacă le cunosc, paguba e dublă: nu au nici ei vreun folos din ele, ci mai mult se vatămă, și-ţi pricinuiesc și ţie o mulţime de necazuri.“ (p.693)

„Răutatea nu stă în firea omului, ci în gândul lui, în voinţa lui, în libera sa voie.“ (p.698)

„Răul rămâne rău în orice împrejurare, dar mai cu seamă atunci este rău când socotești că nici n-ai nevoie de îndreptare; și este încă și mai cumplit răul când, rău fiind, socoţi că mai poţi îndrepta și pe alţii.“ (p.699)

„Te-a bătut cutare? Ei, și ce-i cu asta? Te-a făcut mai răbdător! Ţi-a răpit averile? Ţi-a luat cea mai mare parte din povară! Ţi-a ciuntit slava? Îmi vorbești iarăși de un alt chip de libertate! Ascultă ce spun și filosofii păgâni! Ei spun: *Nu suferi răul, dacă nu ţi-l însușești.* Ţi-a luat casa, casa aceea mare cu curte și grădină? Dar iată, înaintea ta e tot pământul, clădirile publice, pe care le poţi avea după cum vrei, fie spre desfătarea ta, fie spre folosul tău. Și ce este mai încântător sau mai frumos decât bolta cerului?“ (p.702)

„De aceea, în ceasul rugăciunii noastre, de fiecare dată când ne dăm seama că gândul nostru s-a îndepărtat de Dumnezeu și s-a apropiat de problemele de zi cu zi, să-l aducem înapoi și să-l silim să rămână atent și nedezlipit de înţelesurile rugăciunii. Dacă ne-am pierdut atenţia, să spunem rugăciunea din nou, de la capăt, și dacă iarăși gândul nostru se îndepărtează, să spunem rugăciunea și a treia oară, și a patra oară. Să

nu ne oprim din rugăciune până când nu am reușit să o spunem toată, de la un capăt la celălalt, având cuget treaz și netulburat. Iar când diavolul va înţelege că nu depunem armele, atunci va renunţa și el să mai lupte cu noi.“ (p.729)

„Cei ce vor să-i asculte Dumnezeu când se roagă, trebuie întâi să fie vrednici darului aceluia pe care-l cer, iar nu nevrednici. A doua, să se roage după legile lui Dumnezeu. A treia, să se roage pururea și adesea și în toată vremea. A patra, să nu ceară vreun lucru putred și pământesc. A cincea, când cere să nu fie numai pentru folosul lui, ci pentru toţi fraţii ortodocși creștini; și dacă se roagă așa, cu aceste cinci cereri, i se ascultă rugăciunea, iar de cere în alt fel nu i se ascultă, măcar de ar fi și drept cel ce cere.“ „De obicei, Dumnezeu nu-Și pleacă așa de ușor urechea atunci când se roagă alţii pentru noi, cât atunci când ne rugăm noi pentru noi înșine, chiar de-am fi plini de mii de păcate.“ (p.757)

„Omul care nu se roagă lui Dumnezeu și nu dorește să stea de vorbă cu Dumnezeu este mort, fără suflet și fără minte.“ „Când văd că un om nu iubește rugăciunea, nici nu are dragoste fierbinte și puternică de rugăciune, știu bine că omul acela nu are nimic de seamă în sufletul său.“ (p.779)

„Căci sărac nu este cel care nu are nimic, ci acela care la multe râvnește.“ (p.780)

„Apoi dacă voiești cu orice preţ a nu avea trebuinţă de nimeni, cere și dorește-ţi sărăcia; iar dacă ar trebui a te ruga pentru ceva, să te rogi și să ai grijă numai pentru pâine și haină…“ (p.781)

„Nimeni nu poate arăta pe cineva care ar fi murit de foame sau de frig. Și atunci de ce tremuri și de ce te temi de sărăcie? Nu poţi răspunde la nimic.“ (p.782)

„Un bărbat oarecare, sfânt, a spus ceva care s-ar părea că e îndrăzneţ, dar cu toate acestea a spus. Și ce a spus? Nici sângele martirului nu va șterge păcatul acesta [al schismei și ereziei].“ (p.800)

„Vrei să știi ce mare folos ai de pe urma citirii Sfintelor Scripturi? Cercetează-te să vezi ce gânduri îţi vin în minte când auzi cântându-se un psalm și ce gânduri îţi vin când auzi un cântec de lume! Ce gânduri îţi vin când ești în biserică, și ce gânduri când ești la teatru! Și vei vedea câtă deosebire este între o stare sufletească și alta, deși sufletul este unul.“

„Dar ce folos are un om dacă aude cuvintele lui Dumnezeu și nu le face? Nu mic îi va fi folosul chiar numai dacă aude cuvintele lui Dumnezeu. [Are folos căci], se va osândi, va ofta și va ajunge cândva și la săvârșirea celor spuse de Dumnezeu. Că dacă nu are conştiinţa păcatului, când se va depărta de păcat, când se va osândi?“ (p.823)

„Dar dacă continuaţi citirea voastră [din Sfintele Evanghelii] până la sfârșit, sigur că veţi arunca toate lucrurile veacului, veţi râde de tot ceea ce este pământesc; dacă ești bogat, tu nu te vei mai îngriji de bogăţii, când vei fi învăţat că această logodnică a unui tâmplar, stând într-o casă săracă, este Maica Domnului; dacă ești sărac, tu nu vei mai roși pentru sărăcia ta, atunci când vei fi învăţat că Creatorul lumii n-a roșit să locuiască într-o iesle smerită.“ (p.824)

„De-ţi dă unul un sfat bun, primește sfatul, chiar de-ar fi de la slugă; de-ţi dă altul un sfat rău, respinge sfatul, chiar de ţi l-ar da un mare dregător. Trebuie să te uiţi mereu la felul sfatului, nu la dregătoria celui ce-ţi dă povaţa.“ (p.848)

„Nici să socotim că ceea ce noi am sfătuit sau am povăţuit pe cineva trebuie a fi numaidecât ascultat și a se îndeplini întocmai, ci numai acele ce li s-ar părea de folos, numai acelea primească-se de toţi. Că mulţi din cei cu vederile scurte văd de multe ori mai bine decât cei cu vederile cele mai agere, pentru că cercetează poate mai cu amănunţime și mai cu stăruinţă. Și nici să zici: *Dar pentru ce mă chemi la sfat, dacă nu asculţi de ceea ce-ţi spun?* – fiindcă astfel de vorbe nu pot fi ale unui sfătuitor, ci ale unui tiran. Căci cel ce sfătuiește este stăpân numai a spune cele ale lui; iar dacă cel sfătuit ar găsi că altceva i-ar fi lui de folos, pe când celălalt ar voi să se facă numai ceea ce el a spus, apoi atunci nu mai este sfătuitor, ci tiran, după cum am spus.“ (p.849)

„Gândiţi-vă în sfârșit că cel ce nu încetează cu sfătuirea, deși ar face-o în deșert va câștiga o plată mai mare decât acela care este ascultat, căci acela care de-a pururi îndeamnă fără să fie ascultat totuși nu obosește și dă dovadă de cea mai adevărată și călduroasă dragoste.“ (p.849-850)

„Așa e obiceiul sfinţilor! De fac vreo faptă rea, o dau în vileag, plâng în fiecare zi și o fac cunoscută tuturor. De fac, însă, vreo faptă mare și demnă de laudă, o ascund și o dau uitării.“ (p.852)

„Cel care se socotește drept înaintea lui Dumnezeu este un spurcat, chiar dacă-i mai sfânt decât toţi oamenii." (p.856)

„Unii pot spune: *Sfinţenia și virtutea sunt bune și vrednice de laudă, dar nu le putem dobândi pentru că rudele și prietenii noștri ne stau împotrivă, își bat joc de noi și ne împing spre păcat.* Cu cei care ne împiedică să ducem o viaţă creștinească și ne îndeamnă la rele, trebuie să întrerupem orice legătură. Bineînţeles că dacă avem șanse să îi îndreptăm fără să suferim noi înșine vreo pierdere sufletească, atunci trebuie să facem tot ce putem pentru ei. Dar dacă ei nu se îndreaptă, iar noi suntem în primejdie din cauza purtării lor, atunci este nevoie să fugim cât mai departe de ei." (p.863)

„Cel care caută laudele nu este om liber. Pentru că nu face ceea ce-i place lui, ci ceea ce place altora. Astfel, slava deșartă nu va întârzia să-l scoată de pe drumul virtuţii." (p.867)

„Când ești lăudat de toată lumea, faci dovadă deplină că nu pui preţ mare pe virtute. Cum poate fi lăudat de toată lumea omul virtuos, când el caută să smulgă pe cei nevinovaţi din mâna celor răi, pe cei asupriţi din gheara celor ce vor să le facă rău? Și iarăși, dacă vrea să îndrepte pe cei păcătoși și să laude pe cei ce fac fapte de virtute, nu e firesc ca pe unii să-i laude, iar pe alţii să-i ţină de rău? De aceea spune Hristos: *Vai vouă când toţi oamenii vă vor vorbi de bine!* " (p.868)

„Cum vom ajunge noi la ţintă? Opunându-i slava slavei. Cum, în sfârșit, dispreţuim bogăţiile acestui pământ? Atunci când ne gândim la celelalte; precum dispreţuim această viaţă, atunci când ne gândim la cealaltă care este mai bună; noi vom putea la fel să alungăm slava acestei lumi atunci când ne vom gândi la o slavă mai frumoasă, la aceea care este adevărată slavă." (p.874)

„Ai săvârșit fapte bune fără număr? Ai dobândit multe virtuţi? Toate acestea sunt zadarnice dacă nu ești un om smerit. Orice izbândă este fără valoare dacă nu este însoţită de smerenie." „De-ai face mii de bunătăţi în toată viaţa ta, ori milostenie, ori rugăciuni, ori postiri, ori alte fapte bune și nu vei pune smerenia temei, numai în deșert te ostenești. Că nu este nici o faptă bună a noastră care să poată sta fără de smerenie, ci ori feciorie, ori curăţie și banii și averea vei urî, ori altă bunătate de vei face,

toate acelea necurate sunt și pângărite și mai urâte înaintea lui Dumnezeu, nefăcându-se împreună cu dragostea și smerenia." (p.887)

„*Cu toată smerenia*, zice, nu numai în vorbe și nici numai în fapte, ci și în purtare și în grai; nu către unul smerit, iar către celălalt insolent, ci către toţi fii smerit, fie mari sau mici, fie prieteni sau dușmani. Aceasta e adevărata smerenie." (p.889)

„Precum sunt mulţi care par că nu sunt stăpâniţi de slavă deșartă, și totuși sunt stăpâniţi de acea patimă, tot așa și smerindu-se cineva se îngâmfă, prin aceea că el cugetă lucruri mari de dânsul. De pildă: a venit la tine un frate sau o slugă oarecare, l-ai primit în casa ta, i-ai spălat picioarele, dar imediat ai cugetat în sine lucruri mari, zicând: *Am făcut ceea ce nimeni n-a mai făcut; am câștigat smerenia.*" (p.890)

„Smerește-te și ţi-ai șters șiruri de păcate." „Smerește-te, și vei face să dispară multele tale păcate." „Ea [smerenia], ar fi suficientă sieși să ne facă să intrăm în harul lui Dumnezeu." (p.894)

„Pentru smerenia ta vei primi întreaga plată chiar dacă ai lucrat din ceasul al unsprezecelea (Mt.20,9). *Chiar dacă nu vei avea nici o pricină de mântuire*, zice Scriptura, *pentru Mine voi face, ca să nu se necinstească numele Meu.* **Suspinul tău numai, lacrimile tale, pe toate le ia în seamă Domnul și le face pricină de mântuire.** Așadar să nu ne lăudăm, ci să ne numim nefolositori, ca să ajungem folositori! Dacă spui că ești plin de fapte bune, le-ai pierdut pe toate, chiar dacă ai săvârșit într-adevăr fapte bune; dar dacă spui că nu ești bun de nimica, ai ajuns folositor, chiar dacă n-ai făcut nici o faptă bună. De aceea este de neapărată trebuinţă să uităm toate faptele noastre bune." (p.896)

„…pe omul slab îl vatămă și Pavel, iar pe cel tare nici diavolul nu-l poate vătăma." (p.897)

„Să facem tot posibilul pentru a nu fi un subiect de sminteală și de cădere aproapelui nostru. Oricât de curată și de sfântă ar fi viaţa noastră, dacă îi smintim pe alţii, totul este pierdut pentru noi." (p.899)

„Gândiţi iarăși la doi desfrânaţi, unul bogat, altul sărac. Care din doi dă mai multă nădejde de mântuire? Negreșit cel sărac. De aceea, nu zice că cel bogat este norocit, pentru că trăiește în desfătare și prisosinţă; mai vârtos trebuie să socotești norocit, pe acela care, fiind desfrânat, este sărac și se chinuiește de foame, căci sărăcia este pentru dânsul dascălul

unei vieţi mai bune. Așadar, când vezi un păcătos norocit, plângi, căci răul lui este îndoit; el este bolnav și totodată nevindecabil. Iar când vezi un păcătos în nenorocire, mângâie-te, atât pentru că el prin nenorocire se va îmbunătăţi pentru viitor, cât și pentru că el prin aceasta curăţă multe dintre păcatele săvârșite de dânsul." (p.911)

„Așa, răbdarea în suferinţă este o faptă bună atât de mare, încât ea chiar și pe cei mai mari păcătoși îi slobozește de datoria lor cea grea; iar când se află la un om mai dinainte drept, ea îi dă cea mai mare siguranţă despre fericirea cea cerească. Pentru cei drepţi răbdarea în suferinţă este o cunună strălucită, care lucește mai luminat decât soarele; iar celui păcătos ea îi este de ajuns pentru iertarea călcărilor de lege ale sale." (p.917)

„Nimic nu este de preţ ca sufletul omului, nici chiar lumea întreagă. Așa că, chiar de ai da săracilor mii de averi, totuși nimic n-ai făcut dacă n-ai întors la credinţă măcar un suflet omenesc." (p.921)

„Nimeni din cei care nu și-au șters aici pe pământ păcatele, nu poate scăpa dincolo de pedeapsă; ci, după cum cei din închisori sunt duși cu lanţurile lor la tribunal, tot așa toate sufletele, când pleacă de aici, sunt duse la înfricoșătorul scaun de judecată, având în jurul lor fel de fel de lanţuri de păcate." (p.925)

„Dacă desfrâul este un rău, apoi este un rău și prezentarea lui pe scenă. Nu mai spun cât de desfrânaţi sunt actorii care joacă astfel de piese, care reprezintă desfrâul și adulterul pe scenă! Nu mai spun cât de neînfrânaţi și de nerușinaţi îi fac pe spectatori! Nu este privire mai desfrânată și mai neînfrânată decât privirea celui care dorește să vadă astfel de spectacole." „De aceea (diavolul) a zidit și teatre în orașe, a făcut iscusiţi pe actori ca, prin vătămarea sufletească adusă de cuvintele lor, să răspândească o ciumă ca aceasta în tot orașul." „Nu-mi spune că sunt ficţiuni piesele de teatru! Ficţiunile acestea au făcut pe mulţi să ajungă desfrânaţi și multe case s-au stricat! Și mai cu seamă pentru asta suspin, pentru că văd că nu vi se par rele cele de pe scenă, ci le aplaudaţi, strigaţi și râdeţi când desfrâul este prezentat fără rușine." (p.933)

„Că toţi cei care se duc la teatru sunt neapărat cuprinși de păcatul desfrânării; nu pentru că fac desfrânare cu femeile de acolo, ci pentru că le privesc cu ochi desfrânaţi. Că și aceștia sunt cuprinși de desfrâu." (p.934)

„... Că deși nu te-ai împreunat cu desfrânata, dar cu pofta te-ai împreunat cu ea, și cu mintea ai lucrat păcatul. Și nu numai în acel timp, ci terminându-se spectacolul și după ce ea s-a dus, idolul ei zace în sufletul tău, luând de acolo cuvintele, gesturile, privirile, umbletul, podoaba, cântecele cele desfrânate și alte nenumărate rele. Oare nu de aici sunt stricările caselor? Oare nu de aici divorţurile? Oare nu de aici luptele și vrajbele? Oare nu de aici toate cele urâte, care nu se pot spune în cuvinte?" (p.935)

„La teatru sunt drame imorale. Că piesele de la teatru ar fi imorale, este suficient pentru a se convinge [cineva] de aceasta când se văd urzeala, obiectul, peripeţiile, intrigile. Totul aici este desfrânare și adulter." (p.936)

„Cei care în tinereţile lor se îmbată de plăceri nu sunt în stare să înţeleagă mărimea necuprinsă a robirii sufletului lor." (p.938)

„Dacă te-ai întristat pentru un păcat, ţi-ai șters acest păcat și te-ai ales și cu cea mai mare bucurie; dacă te-ai mâhnit pentru fraţii tăi căzuţi, te-ai înviorat și te-ai mângâiat pe tine și i-ai câștigat iarăși și pe aceia. Și chiar dacă nu i-ai ajutat întru nimic, vei avea cea mai mare răsplată." „Oricine s-a rugat adesea în durere și a vărsat lacrimi, știe cu câtă bucurie s-a ales, cum și-a curăţat cugetul, cum s-a sculat plin de bună nădejde, căci după cum spun de atâtea ori, **nu firea lucrurilor, ci cugetul nostru ne mâhnește sau ne veselește."** (p.941)

„Un creștin, dacă se întristează vreodată, trebuie să aibă numai două pricini de întristare: sau când păcătuiește el înaintea lui Dumnezeu, sau când păcătuiește aproapele său." (p.943)

„După cum hoţii pot, cu multă ușurinţă, să fure lucrurile din casă și să ucidă pe stăpânii casei după ce s-a înnoptat și s-a stins lumina, tot astfel și **diavolul, după ce răspândește în suflet, în loc de noapte și întuneric, tristeţea, încearcă să răpească toate gândurile care păzesc sufletul pentru ca, odată ce l-a lăsat pustiit și neajutorat, să-l umple cu nenumărate răni."** „Nu-i diavolul cel care pricinuiește tristeţea, ci tristeţea face puternic pe diavol și ne bagă în cap gândurile cele rele." „Pentru ce deci ești scârbit? Că ai pierdut averea? Dar gândește-te la cei ce nu au nici pâinea cea de toate zilele, și atunci degrab vei căpăta mângâiere. Și pentru orice rele, tu să nu plângi cele petrecute, ci să fi mulţumit că nu s-a întâmplat mai rău." (p.944)

„Nimic nu este mai întristător lucru decât a te împotrivi lui Dumnezeu. Nefiind însă aceasta, apoi **nici necazurile, nici zavistiile și nici altceva nu poate fi în stare a întrista un suflet ce cugetă bine,** ci precum pe o scânteie mică ce ar cădea într-o prăpastie mare o ai putea stinge îndată, tot așa și cea mai mare tristeţe, dacă cade într-un cuget bun, se nimicește și piere cu ușurinţă." „Chiar și tristeţea mântuitoare, pe care o simţim pentru păcatele noastre, poate să ne distrugă dacă este prea mare." (p.945)

„Cel ce nu-l iubește pe aproapele lui, de și-ar da și toată avuţia lui săracilor, sau mucenic să se facă, nimic nu-i va folosi." „Deci, ca să ducem și aici viaţă tihnită și liniștită, și să dobândim iertare și slobozire din păcate, să ne străduim și să lucrăm cu totul ca să ne împăcăm cu dușmanii pe care-i avem. Așa, vom împăca și pe Stăpânul nostru, chiar de am fi făcut păcate nenumărate, și vom dobândi și bunătăţile ce vor să fie." (p.953)

„Celor care socot că după moarte nu mai e nimic, ci, odată stins sufletul nostru, n-avem să mai dăm nici cuvânt (de îndreptare), nici socoteală, acelora este poate chiar de râs să le răspundem, cum nu răspunzi unor nebuni și ieșiţi din minţi. Nici **nu este cu cale să cauţi a convinge prin cuvânt și a-l aduce la adevăr pe un om care spune că ziua nu e zi, care tăgăduiește lucruri recunoscute de toţi."** „Dar înseși lucrurile strigă că există Dumnezeu; or', El e și drept; iar dacă dă fiecăruia după merit, trebuie neapărat să existe o altă viaţă, în care fiecare va primi după merit sau va fi pedepsit și osândit pentru cele ce-a făcut." (p.976)

„A fi virtuos înseamnă a dispreţui toate cele omenești, a te gândi în fiecare clipă la cele viitoare, a nu rămâne uimit de nimic din cele de aici, ci dimpotrivă a ști că toate cele omenești sunt umbră și vis, dacă nu chiar mai puţin decât atât. A fi virtuos înseamnă a sta ca un mort faţă de lucrurile din viaţa aceasta; și ca un mort, așa de nesimţitor să fii faţă de cele ce vatămă mântuirea sufletului. A fi virtuos înseamnă să trăiești numai pentru cele duhovnicești și numai pe acelea să le săvârșești, precum zice și Pavel: *Nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine* (Ga.2,20)." (p.979)

„Vreau însă să vă spun ceva mai mult; nu ni se încuie cerul numai dacă nu facem o singură virtute din toate virtuţile, ci păţim același lucru dacă le facem pe toate, dar nu le facem cum trebuie și cu prisosinţă." (p.986)

„Cea mai bună metodă și cea mai ușoară cale către virtute este să nu te uiţi numai la osteneli, ci și la răsplăţi, o dată cu ostenelile, și nu numai la osteneli singure.“ (p.991)

„*Dar, zici tu, pentru ce oare cei mai mulţi nu doresc ceea ce este mai ușor [virtutea]?* Fiindcă unii nu cred în viaţa viitoare, iar alţii deși cred, au totuși o părere greșită și voiesc mai bine plăcerea trecătoare în locul veșnicei plăceri.“ (p.994)

„Căci când beţivanul cade în nesimţire și nu vede pe nimeni din cei de faţă, ci se găsește mai rău decât cei nebuni, ce plăcere poate fi? Și mai drept vorbind, nici chiar în desfrânare nu este plăcere. Căci când sufletul, fiind cuprins de patimă, își pierde judecata, ce plăcere poate fi? Apoi atunci dacă aceasta este plăcere, atunci și râia este o plăcere. Plăcerea adevărată, aceea aș numi-o eu, când sufletul nu este stăpânit și încleștat de patimă. Și atunci, ce plăcere este aceasta, de a scrâșni din dinţi, de a holba ochii, de a fi gâdilat și de a se înfierbânta mai mult decât trebuie? Astfel, nu poate fi plăcere, fiindcă ne grăbim să scăpăm de ea, și scăpând, simţim părere de rău. Dacă este plăcere, nu te grăbi să scapi de ea, ci rămâi în acea plăcere. Ai văzut că este numai numele de plăcere?“ (p.999)

„Aș vrea să stiţi bine că trebuie să-i sfătuiţi necontenit pe fraţii voștri; dacă ei vor rămâne mai departe în trândăvia lor, eu n-am să vă mai supăr niciodată. Dar îmi este teamă că ei rămân neîndreptaţi din pricina dispreţului și nepăsării voastre. Că este cu neputinţă ca un om să nu ajungă mai bun, mai vrednic, dacă-l sfătuiești și-l înveţi mereu. Este și un proverb popular pe care vreau să vi-l spun. Și vine în ajutorul meu. *Picătura de apă ce cade mereu găurește piatra,* spune proverbul. Și ce-i mai slab decât apa? Și ce-i mai tare ca piatra? Cu toate acestea, stăruinţa biruie firea. Iar dacă stăruinţa biruie firea, apoi cu mult mai mult poate birui voinţa.“ (p.1001)

„Să ne astupăm urechile la vorbele cele zadarnice, căci asemenea vorbe sunt un mare rău, și de la dânsele vin toate relele. Dacă ne deprindem cugetul a fi băgător de seamă la cuvintele lui Dumnezeu, nu vom da atenţie la cuvinte de acelea, și nedând atenţie nu vor pătrunde în sufletul nostru cele rele.“ (p.1004)

Omilii la Ana, Omilii la David și Saul, Omilii la Serafimi
(Ed. I.B.M. al B.O.R., București, 2007)

„Dar cum ajunge [cineva] peșteră de tâlhari? Dacă lăsăm să intre și să se cuibărească în sufletele tinerilor pofte rușinoase și josnice. Astfel de gânduri sunt mai grozave decât tâlharii. Ele îi fac **pe tineri** să-și piardă libertatea, îi robesc patimilor nesocotite; îi lovesc de pretutindeni și le umplu sufletul de multe răni. De aceea **trebuie să-i supraveghem în fiecare zi; să ne folosim de cuvânt ca de bici, ca să alungăm din sufletul lor toate patimile de acest fel,** ca să poată copiii noștri lua parte cu noi la viețuirea cea de sus și să săvârșească toată slujba de acolo." (p.48-49)

„Dar cum e cu putință, aș putea fi întrebat, ca eu, care trăiesc în lume și care sunt ocupat cu slujba la tribunal, să mă rog după fiecare trei ceasuri din zi și să alerg la biserici? E cu putință, și încă foarte ușor! Dacă nu-i ușor să alergi la biserică, poți să te rogi și acolo, stând la tribunal. Nu e nevoie atât de glas, cât de minte; nu atât de întinderea mâinilor, cât de încordarea sufletului; nu atât de chipul în care stă trupul, cât de chipul în care stă gândirea." (p.62)

„Dacă vrei să rămână în sufletele ascultătorilor spusele tale, nu înceta a da aceleași sfaturi și îndemnuri, nici nu sări de la un subiect la altul până ce nu vezi că s-a înrădăcinat bine în ascultători virtutea despre care vorbești." (p.78)

„Dar ce păcat așa de mare au făcut cei care s-au dus la teatru [azi televizorul și internetul ţin locul teatrului] încât merită să fie scoși afară din biserică? **Dar ce alt păcat mai mare decât acesta vrei, că ei, după ce s-au desfrânat desăvârșit, tăbărăsc fără rușine, ca niște câini turbați, asupra acestei sfinte mese [asupra Sfintei Împărtășanii]?** Vreţi să cunoaşteţi chipul desfrânării lor? Nu vi-l spun eu, ci Cel ce ne va judeca întreaga noastră viață: *Oricine se va uita la o femeie, ca să o poftească, a și făcut desfrânare cu ea în inima lui* (Mt.5,28). Dacă o femeie, întâlnită din întâmplare pe stradă și îmbrăcată obișnuit, îl atrage de multe ori pe cel ce se uită plin de curiozitate la înfăţişarea chipului ei, cum vor putea spune cei ce se duc la teatru nu simplu și din întâmplare, ci cu atâta stăruinţă, dispreţuind biserica, și stau acolo zi și noapte, cu ochii pironiţi la feţele ace-

lor femei necinstite, cum vor putea ei, deci, spune că nu s-au uitat la ele cu poftă?“ (p.110)

„Unele gânduri rele, dacă ne supraveghem cu tărie, nici nu intră în sufletul nostru; altele, dacă ne trândăvim, se nasc și lăstăresc; dar dacă le-o luăm înainte, sunt înăbușite iute și dispar; însă celelalte se nasc, cresc, duc la fapte rele și ne strică sănătatea sufletului nostru, dacă suntem tare trândavi.“ (p.165)

„Ați auzit că nu trebuie să facem nimic de ochii lumii; ați auzit cât de mare rău e trândăvia și cum îl face chiar pe omul cu viață curată să se împiedice ușor. Ați aflat cât de mare grijă trebuie să avem, mai ales la sfârșitul vieții, și că nu trebuie să se deznădăjduiască din pricina păcatelor sale cel care și-a schimbat viața și nici să se încreadă în faptele sale bune cel care se trândăvește.“ (p.166)

„Dreptul trebuie să se teamă mai mult de mândrie decât păcătosul – asta am spus-o și ieri, și o spun și astăzi pentru cei ce au lipsit ieri –, pentru că păcătosul are, vrând-nevrând, conștiința smerită, pe când dreptul se laudă cu faptele sale.“ (p.175)

„În general, sufletul care se deznădăjduiește de mântuirea lui nu se mai oprește nicăieri în nebunia lui; ci, lăsând din mâini frânele mântuirii, este purtat spre toate poftele cele neraţionale; este ca un cal greu de strunit, care-și scoate zăbalele din gură, îl aruncă din spatele său pe călăreț și aleargă mai repede ca vântul; îi îngrozește pe toți cei pe care-i întâlnește; aceștia fug de se ascund și nimeni nu îndrăznește să-l oprească. Tot astfel și sufletul, dacă scoate frica de Dumnezeu, care-l strunește, și aruncă rațiunea, care-l conduce, aleargă în locurile păcatului până ce ajunge în prăpastia pierzării și-și pierde mântuirea. **De aceea, trebuie să strunim des sufletul și, ca și cum am folosi un frâu, să-l oprim din pornirea lui cea fără socoteală, cu gânduri ale bunei-credințe.“** (p.184)

„Așadar, lucrurile se împart în trei: **unele bune, care nu pot fi niciodată rele,** de pildă: curăţia trupească și sufletească, milostenia și toate cele ca acestea; **altele rele, care nu pot fi niciodată bune,** de pildă: desfrânarea, neomenia, cruzimea; în sfârșit, **altele, care sunt uneori bune, alteori rele, potrivit gândului și voinţei celui ce le folosește.** Bogăţia slujește uneori lăcomiei, alteori milosteniei, după gândul și voința celui ce o folosește. Sărăcia slujește uneori hulei, alteori laudei și înţelepciunii.“ (p.216)

„Gândul despre natura firii omenești nu este bun numai pentru nimicirea mândriei. Mai mult, dacă o altă poftă te supără, fie a banilor, fie a trupurilor – această poftă nesocotită, care te împinge la desfrâu –, este suficient acest gând ca să potolească pofta. Când vezi o femeie frumoasă, cu ochi strălucitori și veseli, cu obraji rumeni și cu chipul de o frumuseţe nemeșteșugită, când această femeie îţi biciuiește gândul și-ţi mărește pofta, gândește-te că pământ este ceea ce admiri, că cenușă este ceea ce te arde, și atunci sufletul, care se tulbură, se va potoli. Dă la o parte pielea care acoperă chipul ei frumos, și vei vedea toată nimicnicia frumuseţii. Nu te opri însă numai la ceea ce vezi, intră mai adânc, cu gândul, și n-ai să găsești nimic altceva decât oase, nervi și vene. Nu-ţi sunt destule acestea? Gândește-mi-te la timpul când frumuseţea aceea se va schimba, când va îmbătrâni, când va fi bolnavă, cu ochii stinși, cu obrajii scofâlciţi, când toată floarea frumuseţii ei s-a dus. Gândește-te ce admiri și rușinează-te de judecata ta. Te ard pulberea și praful! Nu spun acestea ca să blamez natura omenească – Doamne ferește! –, n-o critic și nici n-o înjosesc, ci prepar doctorii pentru cei bolnavi. Dumnezeu l-a făcut așa pe om ca să-Și arate atât puterea Sa, cât și grija pe care o are faţă de noi, iar prin nimicnicia naturii omenești, ne duce la smerenie și ne potolește poftele, dar Își arată și marea Lui înţelepciune, încât chiar în pământ a arătat atâta frumuseţe. Deci, când batjocoresc natura omenească, atunci descopăr măiestria lui Dumnezeu.“ (p.274-275)

„Interpretăm Scripturile nu ca să învățați Scripturile, ci ca din ele să vă îndreptați viața. Dacă nu facem aceasta, în zadar le citim, în zadar le interpretăm.“ (p.276)

„Umple-ți, omule, și sufletul și trupul de miros bun, nu de miros urât. Fă-ți-le tron împărătesc, nu groapă satanică. Dacă sunt groapă, cel puțin închide-le, ca să nu se răspândească mirosul cel urât**.** Ai gânduri rele. Nu le rosti prin cuvinte. Lasă-le să stea jos, și iute se vor înneca. Suntem oameni și adeseori gândim multe gânduri rele, adeseori facem planuri nesocotite și rușinoase, dar să nu îngăduim ca gândurile noastre să ajungă cuvinte. Să le apăsăm în jos, ca să ajungă mai slabe și să piară. După cum dacă băgăm într-o groapă fiare sălbatice de diferite feluri și astupăm groapa, ele se înăbușă îndată, dar dacă au o gaură care le dă putința să respire puțin și le ușurează mult starea, nu sunt lăsate să piară, ci se sălbăticesc mai mult,

tot așa se întâmplă și cu gândurile cele rele când se nasc în sufletul nostru: dacă le închidem ieșirea în afară, le facem să dispară îndată, dar dacă le dăm drumul afară prin cuvinte, le facem mai puternice și le lăsăm să respire cu ajutorul limbii; atunci, odată cu rostirea cuvintelor rușinoase, cădem în groapa faptelor nesăbuite.“ (p.277-278)

„...*Sunt fameni pe care oamenii i-au făcut fameni, și sunt fameni care singuri s-au făcut fameni pentru Împărăția cerurilor* (Mt.19,12). **Hristos îi numește aici fameni nu pe cei care și-au tăiat mădularele, ci pe cei care și-au tăiat gândul cel rău, cel plin de desfrânare, folosind în acest scop nu cuțit de fier, ci *gândirea,* adevărata filosofie și ajutorul lui Dumnezeu**. Iată deci două feluri de fameni: unii cărora li s-au tăiat mădularele de oameni, alții care, din evlavie, și-au tăiat gândul cel rău.“ (p.290-291)

„Dacă ereticul te va întreba: *Cum S-a născut Fiul din Tatăl?*, coboară-i mândria la pământ și spune-i: *Coboară-te din ceruri, arată-mi cum S-a născut Fiul din Fecioară, și atunci vezi și acelea!* Ţine-l, cuprinde-l, nu-l lăsa să sară, nici să intre în labirintul gândurilor, ci ţine-l bine, înăbușă-l, nu cu mâna, ci cu cuvântul. Nu-l lăsa să se depărteze și să fugă după cum vrea. Că de acolo se naște tulburarea între cei ce discută, că ne lăsăm târâţi de spusele lor și nu-i aducem pe ei sub legile dumnezeieștilor Scripturi. Pune, deci, în jurul ereticului totdeauna zid mărturiile din Scripturi, și atunci n-are să poată deschide gura.“ (p.307)

„De aceea, o spun mai dinainte și o strig cu mare glas: Dacă cineva, după această sfătuire și învățătură, se va mai duce la vătămarea cea nelegiuită a spectacolelor de la hipodrom, nu-l voi mai primi în acest locaș, nu-l voi mai împărtăși cu Sfintele Taine, nu-l voi mai lăsa să se atingă de Sfânta Masă, ci, după cum păstorii despart oile pline de râie de cele sănătoase, ca să nu le dea și acestora boala, tot așa voi face și eu.“ (p.317)

„Dacă pofta cea rea te arde ca focul, gândește-te la focul chinului aceluia [al gheenei], și atunci îţi stingi degrabă pofta. De voiești să rostești cuvinte nesăbuite, gândește-te la scrâșnetul dinţilor, iar frica aceasta îţi va fi frâu. De vrei să răpești, ascultă-L pe Judecător, că spune: *Legați-i mâinile și picioarele și aruncați-l în întunericul cel mai din afară* (Mt.22,13). De ești crud și nemilos, adu-ți aminte de acele fecioare cărora li s-au stins candelele pentru că n-au avut untdelemn, cele care n-au avut parte de Mire, și iute vei deveni iubitor de oameni (Mt.25,1-13). Dacă dorești să

te îmbeți și să petreci, ascultă-l pe bogat, că imploră: *trimite-l pe Lazăr*, ca să-i răcorească limba uscată, cu vârful degetului, dar nu i s-a împlinit cererea (Lc.16,24), și îndată ți se va potoli patima. Și pe toate celelalte în acest chip le vei îndrepta.

Dar din ce pricină par împovărătoare poruncile? Din pricina trândăviei noastre! După cum, dacă ne sârguim, cele ce par grele vor fi ușoare, lesnicioase, tot așa, dacă ne trândăvim, cele ușoare ni se vor părea grele. De aceea, gândindu-ne la toate acestea, să nu-i fericim pe cei ce petrec și se desfătează, ci să ne gândim la sfârșitul lor. Aici murdăria și carnea multă pe om, dincolo, viermele și focul. Nu te uita la cei ce răpesc averile altora! Uită-te la sfârșitul lor! Aici griji și osteneli, dincolo legăturile cele nedezlegate și întunericul cel mai din afară. Nu te uita la cei care iubesc slava cea lumească. Uită-te la sfârșitul lor. Aici robie și aparență, dincolo pagubă mare și ardere necontenită. **Dacă vom vorbi așa cu noi înșine și vom spune necontenit unele ca acestea poftelor noastre rele, repede vom scăpa de viciu, vom săvârși virtutea, vom stinge dragostea de cele din lumea aceasta și vom aprinde dorul de cele viitoare**." (p.345-346)

Omilii la Facere, vol. I
(Ed. I.B.M. al B.O.R, București, 2003)

„Fiecare din voi, deci, să se sârguiască, rogu-vă, măcar de acum înainte, dacă n-a făcut-o până acum; să taie din suflet, folosind, ca un cuțit duhovnicesc, gândul cel binecredincios, să taie păcatul care-l supără mai mult decât celelalte, ca să scape astfel de patimă. Ne-a dat Dumnezeu destulă minte, în stare, dacă vrem să deschidem puțin ochii, să ne facă biruitori asupra patimilor ce se nasc în noi. De asta harul Duhului ne-a lăsat în scris în dumnezeieștile Scripturi viața și traiul tuturor sfinților, ca să vedem că ei, de aceeași fire cu noi, au săvârșit toate virtuțile, și ca să nu ne mai trândăvim în împlinirea lor." (p.120)

„Vă rog, dar, să ne străduim totdeauna să fim însuflețiți de gânduri curate. Gândul curat este pricina tuturor bunătăților. Bunul Stăpân nu Se uită atât la ceea ce facem, cât la ceea ce avem înăuntru, în mintea noastră, de acolo de unde pornesc faptele noastre; și, uitându-Se la gândurile noastre lăuntrice, primește faptele noastre sau Își întoarce spatele. Fie de ne rugăm, fie de postim, fie de facem milostenie – că acestea sunt jertfele

noastre cele duhovnicești –, fie de facem vreo altă faptă duhovnicească, să o facem mânați de gânduri curate, ca să primim cunună vrednică de osteneli. N-am face, oare, cea mai mare prostie să îndurăm ostenelile, dar să fim lipsiți de răsplată, din pricină că n-am făcut faptele de virtute după cum cer legile date de Dumnezeu? **Da, este cu putință, este cu putință datorită nespusei iubiri de oameni a lui Dumnezeu, să primim cunună chiar pentru o faptă nesăvârșită, numai pe temeiul gândului.** Și ca să vezi că așa este, uită-mi-te la milostenie! Vezi în piață un om aruncat jos și sărac lipit pământului, dacă ți-i milă de el, dacă îndreptându-te la cer mulțumești Stăpânului și pentru cele date ție și pentru răbdarea săracului, vei primi răsplată desăvârșită, datorită gândurilor tale, chiar dacă n-ai putut să-i dai ceva și să-i pui capăt foamei lui. De aceea și spunea Stăpânul: *Cel care va da un pahar de apă rece în nume de ucenic, amin zic vouă, nu-și va pierde plata sa* (Mt.10,42). Este, oare, ceva de mai puțin preț ca un pahar cu apă rece? Nu! Dar gândul cu care ai dat paharul, acela îți aduce răsplată!

Același lucru și cu gândurile rele! Trebuie neapărat să vorbesc dragostei voastre și de acestea, pentru ca, știindu-le bine, să vă întăriți cu înțelepciunea sufletelor voastre. Ascultă ce zice Hristos: *Cel care se uită la o femeie spre a o pofti, a și făcut preadesfrânare cu ea în inima lui* (Mt.5,28). **Vezi și aici iarăși că osânda vine din pricina gândului rău, că din pricina privirii pofticioase pedeapsa este dată ca și cum ar fi fost săvârșită fapta?** Gândindu-ne, dar, la toate acestea, să ne întărim totdeauna gândul nostru, pentru ca gândul nostru să facă să fie bine primite faptele noastre. Dacă gândul cu care a adus Noe jertfă lui Dumnezeu a prefăcut fumul și mirosul de grăsime arsă în miros de bună mireasmă, ce nu va face gândul nostru curat din slujirile noastre duhovnicești și câtă bunăvoință de sus nu ne va aduce? *Și a mirosit Domnul Dumnezeu mirosul cu bună mireasmă*. Uită-te la cele ce a făcut dreptul Noe! Dacă le socotești după valoarea lor, sunt o nimica toată; dar dacă le socotești după gândul curat al lui Noe, sunt foarte mari.“ (p.350-351)

Sfântul Teofan Zăvorâtul

Cum luptăm cu gândurile?
(Ed. Axa, Botoșani)

„Obișnuiţi-vă să cugetaţi la Dumnezeu nu numai când sunteţi în rugăciune, ci în fiece clipă și oră, căci El este pretutindeni. Aceasta vă va aduce liniște în suflet, putere de muncă și vă va pune în ordine toate lucrurile."

„Mijlocul împotriva rătăcirii gândurilor este aţintirea minţii spre prezenţa lui Dumnezeu în faţa noastră și a noastră în faţa Lui. Trebuie să ne aţintim toată mintea spre acest gând și să nu-l lăsăm să ne părăsească."

„După cum e gândul, așa e și mișcarea inimii. […] Gândul împreună cu sentimentul nasc totdeauna dorinţa [vrerea, voirea], mai slabă sau mai puternică."

„Dar mai există o metodă care, respectată cu toată grija, rareori va îngădui să treacă neobservat vreun lucru pătimaș – și anume **să ne analizăm gândurile și sentimentele, către ce înclină ele: către a fi pe plac Domnului ori către bunul plac personal?"**

„Vinovăţia noastră în gânduri, ca și în simţiri și dorinţe, depinde de zăbovirea noastră asupra lor după ce le vom fi observat, neizgonindu-le [pe cele pătimașe sau rele], ci întârziind asupra lor."

„Vedeţi așadar că, dacă veţi izgoni imediat gândul pătimaș, veţi pune dintru bun început capăt întregii lupte. Nu vor mai fi atunci nici simţăminte pătimașe și cu atât mai puţin dorinţe. Așa să vă propuneţi să faceţi."

„Puneţi-vă ca lege generală să consideraţi un lucru permis în funcţie de efectele pe care le produce înăuntru. Să vă permiteţi ceea ce zidește, iar ceea ce distruge să nu vă permiteţi."

„Astfel, lipsa totală de avuţie, curmarea voii proprii și neprecupeţirea de sine izgonesc grabnic din suflet toate patimile" *(Ce este viaţa duhovnicească).*

„Dacă în minte este cuvânt zdrobitor, în inimă este zdrobire și durere pentru păcate; în minte este implorare pentru iertarea păcatelor, în inimă simţământul trebuinţei și însemnătăţii acesteia.“

„Victoria în luptă depinde foarte mult de o privire de ansamblu.“

„Prin urmare, toată luarea-aminte a nevoitorului trebuie aţintită înspre înlăuntru – spre gânduri, dorinţe, patimi și înclinaţii. Atenţia să fie concentrată mai ales asupra gândurilor, pentru că inima și voinţa nu sunt atât de iuţi ca gândurile, iar patimile și poftele rareori atacă singure – de cele mai multe ori sunt odrăslite din gânduri. Din acestea putem desprinde următoarea regulă: taie gândurile și vei tăia lucrarea păcătoasă.“

„… lupta lăuntrică trebuie să fie necurmată și neschimbată. Ea nu este grozav de puternică prin sine însăși dar atunci când lipsește, toate celelalte mijloace sunt nelucrătoare și nefolositoare.“

„Observă și urmărește cu multă asprime și luare-aminte încordată tot ceea ce se petrece înlăuntrul tău. De îndată ce își iţește capul vreo mișcare pătimașă, izgonește-o și zdrobește-o și cu gândul și cu fapta, neuitând firește să reîncălzești un duh lăuntric de străpungere și de durere pentru păcatele tale“ *(Calea spre mântuire).*

*„Când **atenţia** mea scapă spre inimă, mă tem s-o ţin acolo!* Dimpotrivă, trebuie s-o ţineţi, și cu cât mai mult, cu atât mai bine! **Nu îngăduiţi voi înșivă să se piardă și să se smulgă, prin diferite gânduri!“**

„Deci prin aceste trei moduri […] adică prin gândurile sfinte, prin săvârșirea oricărei lucrări spre slava lui Dumnezeu și prin aceste mici rugăciuni rostite des, se cultivă comuniunea imediată a omului cu Dumnezeu.“

„Rugăciunea multă este bună ca antidot împotriva lâncezelii duhovnicești, dar **de bază sunt înţelesurile [ideile, gândurile] și sentimentele sfinte.** Rodul de excepţie al rugăciunii este nu căldura și dulceaţa, care se datorează poate și înșelăciunii, ci frica de Dumnezeu și zdrobirea de inimă. Aceste sentimente trebuie să le păstrăm întotdeauna vii în noi.“

„Importanța acestei rugăciuni [adică Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă!] este mare pentru că, prin folosirea ei corectă, se realizează întoarcerea minţii în inimă sau, cu alte cuvinte, unirea fiinţei minţii cu lucrarea ei, care se răspândește în cele din afară prin simţuri și, în continuare, urcarea ei până la Dumnezeu. Dacă mintea, după ridicarea

ei la Acesta, rămâne statornică în El, dobândește amintirea Lui neîncetată. În inima credincioasă, pomenirea lui Dumnezeu este însoţită fiziologic de sentimentele evlaviei, recunoștinţei, speranţei, încrederii absolute în voia divină și altele asemănătoare. Pentru că aceste sentimente sunt duhovnicești, rugăciunea lui Iisus, care naște și ţine amintirea lui Dumnezeu, se numește rugăciune duhovnicească. Când însă nu este însoţită de sentimente duhovnicești, ea este o simplă rugăciune raţională."

„Pocăinţa adâncă și autentică, zdrobirea inimii pentru păcate unește în mod firesc mintea cu inima."

„Confuzia gândurilor și a sentimentelor voastre se va liniști cu timpul; este de ajuns ca voi să nu încetaţi să vă interesaţi cu toată râvna de un lucru: cum veţi face întotdeauna ceea ce este plăcut Domnului. Și, pentru ca să reușiţi, trebuie întâi de toate să păstraţi continuu în mintea voastră amintirea lui Dumnezeu și amintirea morţii. Aceste două amintiri vor naște și vor întări în voi frica de Dumnezeu, care îndeamnă la virtute, se îngreţoșează de păcat, păstrează în suflet pe cele bune și le șterge pe cele rele. **Prin pomenirea lui Dumnezeu, Îl veţi vedea continuu pe Domnul înaintea voastră și în voi, și în același timp veţi dobândi puterea să sesizaţi ceea ce se naște pătimaș în inimă și să-l alungaţi. În aceasta constă lupta duhovnicească."**

„În urma oricărei fapte bune, vin gândurile mândriei; și în urma oricărui păcat, vin gândurile de deznădejde pentru mântuire… Sunt atacurile obișnuite ale vrăjmașului nostru, diavolul. Cum le vom respinge? În prima fază, prin amintirea păcatelor și a slăbiciunilor noastre. În faza a doua, prin gândul că nu există păcat care să biruiască milostivirea lui Dumnezeu. Moartea pe Cruce a Domnului a fost solia pentru izbăvirea tuturor păcătoșilor, fără excepţie…!"

„Deci să ne îngrijim, cu gânduri potrivite, să ţinem în noi vii credinţa și nădejdea în Mântuitorul Hristos!"

„Când ne stăpânește răceala duhovnicească, nu trebuie să neglijăm canonul de rugăciune obișnuit. Să-l săvârșim cu continuitate, forţându-ne mintea, pe cât ne stă în putere, ca să urmărească cuvintele rugăciunii, să ne miște inima, s-o încălzească, s-o umple de evlavie. Să ne rugăm chiar și cu jumătate de minte, chiar și cu jumătate de inimă! Și jumătate de rugăciune este rugăciune. Desigur, este foarte greu pentru cineva să-și concen-

treze atenţia în inimă și să se roage, cât durează această stare de paralizie sufletească. Este greu, dar nu imposibil. În îndărătnicia noastră, trebuie să ne străduim, să ne forţăm cu de-a sila sufletul nostru. Această forţare este cea care atrage mila lui Dumnezeu și ne aduce și ne poartă din nou spre starea binecuvântată a harului. Dumnezeu va vedea cât de puternic dorim harul Lui și ni-l va trimite, ne spune Sfântul Macarie. Să nu ne limităm însă doar la rugăciunile stereotipe ale canonului nostru! **Să ne adresăm Părintelui ceresc cu cuvintele noastre, arătându-i sufletul nostru vrednic de milă așa cum este,** aproape mort, și să-i spunem cu durere: *Doamne, vezi în ce stare se află, și doar cu un singur cuvânt de-al Tău poate să-și revină!* Astfel, cu credinţă și nădejde, să cerem ajutorul lui Dumnezeu de multe ori pe zi."

„Când vă apucaţi de o treabă, să n-aveţi în mintea voastră altele zece. Dedicaţi-vă acesteia, până când o încheiaţi. Și când o sfârșiţi, gândiţi-vă ce trebuie să faceţi în continuare. Aţi gândit-o bine? Începeţi să lucraţi în liniște, concentrându-vă din nou atenţia la lucrarea concretă, până la încheierea ei."

„Nu există motiv să discute cineva cu ei [cu cei care ne fac să suferim], pentru că mintea lor s-a pervertit. Omul poate să primească îndemnul [cel bun], cât timp păstrează gândirea și înțelegerea sănătoasă. Când o pierde, nu mai poate fi influențat nici de sfatul cel mai bun, nici de argumentul cel mai înțelept. Întotdeauna se împotrivește, cu ideile lui bolnave, gândurilor sănătoase. Pe acestea le primește doar când se potrivesc cu sentimentele lui pătimașe "*(Călăuzire către viaţa duhovnicească).*

„Vameșul se bătea în piept; dar el încă dinainte de asta bătea sufletul său și rănea inima sa cu gândurile minţii sale. **Așadar, intră în tine însuţi, adună gânduri mântuitoare și îngrijește-te să sfărâmi prin ele inima ta cea învârtoșată."**

„Să mergem și noi pe aceeași cale a pomenirii Înfricoșatei Judecăţi! Ea va naște frângerea inimii, străpungerea și lacrimile, care vor stinge focul pregătit nouă de către păcatele noastre, dacă acestea vor rămâne neplânse."

„Întrebuinţează toate mijloacele legiuite ca să ajungi a suspina din inimă, fiindcă aceasta este rădăcina pocăinţei. Suspinării îi premerge cunoașterea păcatelor și îi urmează hotărârea de a nu mai păcătui."

„Împreună-grăirea cu sine, înduplecarea sufletului este mijlocul de căpetenie pentru a-l trezi din somnul păcatului.“

„Iar atunci când neputinţa va începe să războiască sufletul nostru și să clatine duhul nostru, să ne grăbim de fiecare dată să punem împrejurul ei gânduri însufleţitoare. Să-i spunem că altminteri nu se poate; fie pierim, fie stăm pe crucea răstignirii de sine atâta timp cât mai avem suflare de viaţă.“

„Să zicem că te-au ajuns necazul și nevoia. Deja porţi crucea. Ei bine, fă ca purtarea crucii să-ţi fie spre mântuire, nu spre pierzare. Pentru asta nu trebuie să muţi din loc munţii, ci **să faci o mică schimbare în gândurile minţii și așezările (dispoziţiile) inimii.** Stârnește în tine recunoștinţa, smerește-te sub mâna tare a lui Dumnezeu, pocăiește-te, îndreaptă-ţi viaţa.“

„Înconjură-te cu gânduri privitoare la primejdia rămânerii în patimi, și prin aceasta te vei goni din întunericul lor la lumina slobozirii de ele. Dă viaţă simţământului că ești chinuit de patimi, și te vei aprinde de supărare împotriva lor și de dorinţa de a scăpa de ele; dar, mai întâi de toate, după ce ţi-ai mărturisit înaintea Domnului neputinţa, stai și bate la ușa milostivirii Lui, plângându-ţi slăbănogia. Ajutorul va veni!“

„Necruţarea de sine, nepăsarea faţă de ceea ce vor spune oamenii și frica de judecată sunt trei săbii ascuţite pe amândouă părţile, împotriva cărora nu poate ţine piept nici o ispită a vrăjmașului. Atâta vreme cât sunt întregi și în putere în tine aceste arme, vrăjmașul nici nu va veni la tine.“

„Ca atare, neîntrerupând cugetările care îţi dau în vileag orbirea, în urma primei mișcări lovește-te și mai mult și **zguduie inima ta cu idei ce pot să te întoarcă de la păcat și să-ţi stârnească dezgustul faţă de el.** Închipuie-ţi cât mai viu ce este păcatul în sine. Este o boală, cea mai rea dintre toate bolile: el îl desparte pe om de Dumnezeu, aruncă în neorânduială sufletul și trupul, dă conștiinţa chinurilor, îl supune pe om necazurilor în viaţă, în moarte și după moarte, îi închide raiul, îl aruncă în iad. Poate că prin aceste gânduri se va înfiripa în inimă dezgustul faţă de acest monstru“ *(Pregătirea pentru spovedanie și Sfânta Împărtășanie).*

„Când vă vizitează vreun simţământ la rugăciune, opriţi-vă la el și înfierbântaţi-l cât timp vă rămâne în suflet. Iar când el pleacă chemaţi altul. Și așa toată ziua. Aceasta va fi rugăciune neîncetată. **Simţirea une-**

ori vine de la sine, iar alteori trebuie s-o provocăm. Cum? Prin meditaţii dumnezeiești sau cugetarea la toate tainele credinţei, mai ales la lucrarea mântuirii și la sfârșitul tuturor lucrurilor. Treceţi mai des cu mintea prin toate aceste lucruri și neapărat unul va ajunge în suflet."

„Când atenţia începe să slăbească, să o întăriţi prin lectură sau meditaţie." „Rugăciunea în esenţa sa e o lucrare a minţii și, dacă nu vă rugaţi cu mintea, înseamnă că nu vă rugaţi deloc."

„A vă ruga, cugetând la ceea ce spun cuvintele rugăciunii, este tot rugăciune, numai că este o rugăciune șchioapă. Rugăciunea încetează a mai fi rugăciune atunci când atenţia pleacă de la cuvintele rugăciunii. Iar, când conștiinţa participă la rugăciune, este rugăciune, chiar dacă nu este deplină. Simţirea vine, dar trebuie să vă și încordaţi pentru ea. Este mai bine să faceţi acest lucru prin cugetarea la conţinutul rugăciunilor, dar nu în timpul rostirii rugăciunilor, căci apoi și în timpul rostirii rugăciunilor inima se poate tulbura. Cel mai bine este să vă rugaţi ca Însuși Dumnezeu să vă aprindă totdeauna inima. Să faceţi, de asemenea, iată ce: când vă trece prin minte un întreg șir de adevăruri, să vă opriţi la ultimul punct la Judecată și la sentinţa Judecăţii în așteptarea glasului: *Vino* sau *Du-te…* Și în această stare să strigaţi: *Doamne, miluiește-mă!* Căci, ceea ce va hotărî Domnul, nimeni nu va putea schimba."

„**Când rostiţi rugăciuni scurte, să vă adânciţi în sensul lor, aplicându-l în viaţa voastră.** Primul rod va fi faptul că nu veţi observa cum va trece timpul. Iar celelalte roade le veţi vedea după aceea."

„Cum să curăţiţi rugăciunea de griji? În timpul rugăciunii, îndată ce vă vin grijile, să le izgoniţi; dacă vin iarăși, iarăși să le izgoniţi. Și așa totdeauna**. Niciodată să nu ţineţi grijile în suflet în timpul rugăciunii, ci să le izgoniţi îndată ce observaţi că vin.** În aceasta constă lupta! Și veţi vedea și roadele. Încă înainte de rugăciune să vă propuneţi să nu vă dedaţi grijilor dacă vin în timpul rugăciunii și astfel să îngrădiţi rugăciunea și **să vă întăriţi această intenţie prin diferite cugetări."**

„… să repeţi ceea ce citești până când vei citi fiecare cuvânt al rugăciunii cu înţelegere și trăire. […] **Dacă vreun cuvânt al rugăciunii lucrează mai puternic în suflet, să te oprești la el** și să nu citești mai departe: să stai la locul acela cu atenţie și cu trăire **și să-ţi hrănești cu el sufletul tău. Sau: cu acele gânduri, pe care le poate naște el,** să nu distrugi sta-

rea aceasta până când nu va trece ea singură. Acesta este semnul că duhul rugăciunii începe să se înrădăcineze în tine, iar starea aceasta este cel mai bun mijloc pentru educarea și întărirea în noi a duhului de rugăciune."

„Pentru ca pravila noastră de rugăciune să devină cel mai eficient mijloc pentru educarea rugăciunii, trebuie s-o săvârșim astfel încât și mintea și inima să-și însușească conținutul rugăciunilor care alcătuiesc pravila noastră. Iată trei metode foarte simple pentru realizarea acestui lucru: să nu începi pravila de rugăciune fără pregătirea cuvenită, să nu o săvârșești la întâmplare, ci cu atenţie și cu trăire și să nu treci imediat după terminarea rugăciunilor la îndeletnicirile obișnuite."

„De asemenea, să ţii minte că rugăciunea singură nu se află în desăvârșire, ci împreună cu toate virtuţile. În măsura desăvârșirii virtuţilor se desăvârșește și rugăciunea."

„Uneori trebuie să ne rugăm cu cuvintele, alteori cu mintea. Trebuie doar să explic că nici cu mintea nu poţi să te rogi fără cuvinte, numai că aceste cuvinte nu se aud, ci ele se rostesc tainic, acolo înlăuntru, în inimă. Mai bine zis: roagă-te uneori cu voce tare, iar alteori în gând. Trebuie să te îngrijești numai ca rugăciunea, și cea rostită cu voce tare, și cea rostită în gând, să iasă din inimă."

„Toate rugăciunile noastre, care intră în componenţa cărţilor de rugăciuni și a cărţilor bisericești, conţin ceea ce am spus; și, dacă noi, citind aceste rugăciuni, nu rostim numai cuvintele, ci avem și acele gânduri și simţăminte, iată, aceasta este rugăciunea adevărată."

„Această atenţie neîntreruptă faţă de Dumnezeu sau umblare înaintea lui Dumnezeu este rugăciunea neîncetată."

„Principala condiţie pentru izbândirea în rugăciune este curăţirea inimii de patimi și de orice atașament faţă de ceva pământesc. Fără aceasta rugăciunea va rămâne tot pe prima treaptă. Pe măsura curăţirii inimii rugăciunea citită se va preface în rugăciunea minţii și a inimii, iar când mintea se va curăţi de tot, atunci se va înrădăcina și rugăciunea neîncetată. Cum să procedaţi? În biserică să urmăriţi slujba și să aveţi acele gânduri și simţăminte, care sunt cerute de dumnezeiasca slujbă. Acasă să treziţi în voi gândurile și simţămintele specifice rugăciunii și să le ţineţi în suflet cu ajutorul rugăciunii lui Iisus."

„Trebuie să punem inimă în orice lucru, și inimă temătoare de Dumnezeu. Ca inima să fie în starea temerii de Dumnezeu, trebuie să fie neîncetat umbrită de cugetarea la Dumnezeu."

„Ca să-și lipească cugetul de un singur lucru, stareţii aveau obiceiul de a rosti neîncetat o rugăciune scurtă și datorită obișnuinţei și a desei repetări rugăciunea aceasta se lega atât de mult de limbă încât limba o repeta singură. Prin aceasta mintea se lipea de rugăciune, iar prin ea și de cugetarea la Dumnezeu, neîncetată. După obișnuinţă rugăciunea se lega de pomenirea lui Dumnezeu, iar pomenirea lui Dumnezeu de rugăciune; și ele se sprijineau reciproc. Iată, aceasta este umblarea înaintea lui Dumnezeu" *(Rugăciunea).*

„Simţământul către Dumnezeu și fără cuvinte este rugăciune. Toate cuvintele rugăciunilor sunt menite să hrănească simţămintele; atât timp cât nu le hrănesc, ele sunt zadarnice…"

„Săvârșiţi-vă rugăciunea fără grabă, însoţind întotdeauna cuvintele cu gândurile exprimate de ele și cu încordarea simţămintelor inimii. Fără acestea, rugăciunea nu are gust și nu atrage. Ca atunci **când citiţi cărţi, urmaţi cu gândul cele citite și vă însușiţi cu plăcere cele întâlnite, dar, imediat ce fuge gândul, citirea se face în zadar. Același lucru se întâmplă și cu rugăciunea… Dacă fuge gândul și simţământul dă înapoi, siliţi-vă… "**

„Și de acest lucru să aveţi grijă să existe mai puţine imagini în suflet și mai multe gânduri și sentimente."

„Căderea rareori are loc dintr-o dată. De obicei, ea începe cu gânduri, cu consimţiri ușoare și încetineală în gândire… apoi mai mult și mai mult… până la dorirea păcatului… după care căderea în păcat nu mai întârzie."

„Rugăciunea este, propriu-zis, suspinul inimii către Dumnezeu: dacă acesta nu există, nici rugăciunea nu există."

„Când lucrarea rugăciunii se desfășoară corect, doriţi să vă rugaţi și nu vreţi să plecaţi de la rugăciune."

„Cum să curăţim rugăciunea de griji? Îndată ce vine grija în timpul rugăciunii, alungaţi-o; iarăși vine, iarăși alungaţi-o… Și așa să faceţi mereu… Niciodată să nu păstraţi grijile în timpul rugăciunii… Îndată ce le simţiţi, alungaţi-le. În aceasta constă lupta! Și veţi vedea roadele. **Încă înainte de rugăciune să hotărâţi să nu vă dedaţi grijilor dacă vin în timpul rugă-**

ciunii și să vă îngrădiţi cu această hotărâre și să întăriţi această intenţie prin diferite cugetări… Veţi vedea și roadele, numai să nu vă descurajaţi, ci să luptaţi."

„Mănăstirile și călugăria îndeamnă cu putere, dar nu prin ele însele, ci prin acele cugetări care sunt inevitabile în cadrul lor…"

„Ochiul minţii voastre să nu-l scoateţi din inimă și tot, ceea ce iese de acolo, prindeţi și cercetaţi: dacă este bun, să trăiască, dacă nu este bun, trebuie să-l ucideţi imediat. Astfel veţi învăţa să vă cunoașteţi pe voi înșivă. **Observaţi gândul care iese mai des, căci înseamnă că acea patimă este mai puternică; împotriva ei să și începeţi să luptaţi mai puternic.** Lupta cu gândurile nu are sfârșit. Faceţi totul cu înţelepciune, dar cel mai mult lucraţi cu gândurile și cu sentimentele."

„La noi în Ortodoxie este neclintit ceea ce se sprijină pe Sfinţii Părinţi. La protestanţi este altceva… La ei, orice le-ar trece prin cap, este valabil. Vedeţi pe deplin adevărul… care există numai în Ortodoxie. Care (Ortodoxia) nu caută ceea ce este nou, ci se străduiește să rămână în vremurile cinstite de odinioară."

„Spovedania și Sfânta Împărtășanie sunt neapărat necesare: una curăţește, cealaltă este baia, plasturele și hrana. Trebuie să ne împărtășim în toate cele patru posturi. Și mai putem adăuga, în Postul Mare și cel al Nașterii Domnului să ne împărtășim de două ori… Și mai putem adăuga, dar nu prea mult, ca să nu devenim neglijenţi faţă de Împărtășanie."

„La atenţie întotdeauna trebuie să adăugaţi raţionamentul, ca să cercetaţi cum se cuvine cele ce se petrec în interior și sunt cerute în exterior. Fără raţionament și atenţie nu ajungeţi nicăieri. De unde să luaţi raţionamentul? Din conștiinţa luminată de cunoașterea voii lui Dumnezeu, exprimată în Evanghelie și în epistolele apostolești."

„Cum să înţelegem expresia a concentra mintea în inimă? Mintea este acolo unde este atenţia. A o concentra în inimă înseamnă a sălășlui atenţia în inimă și a-L vedea cu mintea înaintea noastră pe Dumnezeu, Cel prezent în chip nevăzut, adresându-ne Lui cu slavoslovie, mulţumire și cerere, urmărind în același timp ca nimic străin să nu intre în inimă. Aici este toată taina vieţii duhovnicești. Trebuie să naștem și să întărim în inimă sentimentul către Dumnezeu… Sau de fiecare dată să naștem ba frică, ba nădejde, ba dragoste, ba mulţumire… Atenţia toată la acestea se va opri

și celelalte cugetări vor cădea de la sine. Iar sentimentul către Dumnezeu este produs de harul lui Dumnezeu."

„Dacă aveţi încredere că Domnul este doctor, și un doctor care nu folosește doctoriile în zadar, când veţi evita greșelile nu în fapte, ci în gânduri și sentimente, atunci și necazurile vor înceta."

„Prima metodă pentru cel ce simte atracţii rele este să nu socotească îndemnurile ca fiind ale sale, ci sădite, să facă diferenţă între sine și acele îndemnuri sădite și, socotindu-le străine, să se poarte faţă de ele ca și cum ar fi nu roadele sale, ci roadele vrăjmașului. De aici imediat în suflet nu numai că se va slăbi, dar va pleca cu totul de la el silirea de a lucra după îndemnul simţit. De obicei, oamenii spun: natura mea îmi cere – cum să nu o satisfac? Dar celui ce recunoaște dintr-o dată în dorinţa născută un rod străin, aceluia nu afirmaţia aceasta îi vine în minte, ci cu totul altceva. El îi adresează întrebări dorinţei și o supune analizei și criticii. Aceasta este cea mai simplă metodă, care împrăștie ispita și ispita dispare ca fumul din faţa vântului."

„Măsuraţi-vă nu prin nevoinţe, ci prin omorârea patimilor. Dacă una moare, este un pas înainte. Până când patimile nu vor fi omorâte definitiv, gândurile, simţămintele, pornirile și intenţiile rele nu vor înceta. Ele se vor împuţina pe măsura împuţinării patimilor. Izvorul lor este jumătatea noastră pătimașă. Tocmai într-acolo trebuie să vă îndreptaţi toată atenţia. Există un mijloc educativ. Pomenirea neîncetată a Domnului împreună cu rugăciunea către El. Aveţi hotărâre, dar înaintea patimii ea se împrăștie ca un nor ușor dus de vânt… De ce se întâmplă acest lucru? Deoarece voi, îndată ce apare un gând sau o dorinţă ușoară, înclinaţi în partea lor. Și de ce faceţi lucrul acesta? Pentru că primiţi gândul și îi daţi voie să ajungă până la dorinţă… De câte ori să vă înștiinţez – să alungaţi gândul și să înăbușiţi dorinţa. Ca de foc să vă temeţi să lucraţi potrivit patimilor. Unde există o umbră cât de mică a patimii, acolo să nu așteptaţi vreun folos. Acolo se ascunde vrăjmașul și încurcă totul. Când percepeţi… un sentiment rău, îndată loviţi-l cu mânie și cu ură și afurisiţi-l în toate chipurile… Pe lângă acestea începeţi să chibzuiţi și străduiţi-vă ca patima care s-a stârnit mai mult s-o urâţi și sentimentul opus ei să-l stârniţi și să-l întăriţi, strigând în același timp către Domnul: *Vezi, Doamne, ce este în mine, eu nu vreau această patimă, însă ea singură mi-a pătruns în inimă și mă chi-*

nuie, ajută-mă s-o alung și în locul ei să sădesc sentimentul cel bun!… Așa să vă osteniţi asupra voastră până când sentimentul cel rău va pleca și sentimentul cel bun se va arăta. Osteniţi-vă asupra voastră și Dumnezeu vă va da izbândă. Imediat, poate, nu se va arăta nimic, dar voi să nu renunţaţi, ci să vă străduiţi în continuu. Și, când Dumnezeu vă va da izbândă, să nu depuneţi armele, ci să fiţi gata iarăși de luptă. Dacă vrăjmașul își va strecura iarăși otrava, iarăși să vă luptaţi, până când veţi birui… Iar vrăjmașul va înceta să vă mai atace pe această latură“ *(Sfaturi înţelepte).*

„Vrăjmașul își face treabă necontenit pe lângă noi. Prima sa grijă este să ne ocupe, dacă nu cu ceva rău, măcar cu ceva de o importanţă secundară, ca să ne îndepărteze atenţia de la lucrul cel mai important, singurul de trebuinţă. Când reușește aceasta, atunci începe să ne arunce și câte ceva rău și așa, puţin câte puţin, ne aduce la gânduri și la simţăminte urâte…“

„Construiește-ţi o barieră la intrarea în inimă și asigur-o cu o pază severă. Orice s-ar apropia – gând, sentiment, dorinţă [voie] – întreabă-l dacă este al tău sau străin. Pe străini alungă-i fără milă și fii neînduplecat.“

„Predecesorii ispitei sau ai trezirii patimii sunt desele gânduri la ele sau îngăduirea unor favoruri și plăceri ale trupului. Trebuie să ne deșteptăm.“

„Cunoașterea sau întrezărirea lucrurilor duhovnicești are loc în rugăciune. Dar nu în rugăciunea citită, ci în rugăciunea proprie cu puţine cuvinte, unită cu cugetarea la Dumnezeu.“

„Cine-și conduce cu râvnă lucrarea mântuirii va observa imediat acest lucru. Atenţia cu care se cercetează pe sine îi descoperă neîncetat toată împletirea de gânduri pătimașe care roiesc înlăuntrul său. Observând această neregulă, el începe să alunge gândurile păgubitoare și să strângă în frâu mișcările patimilor, se deprinde să recunoască fiecare gând pătimaș după cum începe și cum se continuă, cum ademenește sufletul și îl amăgește, dar totodată se deprinde și cum să-l biruiască, cum să-l alunge și să-l stârpească. Bătălia continuă, și patimile sunt izgonite tot mai mult din inimă. Uneori se întâmplă și ca patimile să fie izgonite din inimă de tot. Sunt izgonite! Fiţi atente la asta: Ce înseamnă această izgonire a patimilor din inimă? Patimile sunt izgonite, dar lupta nu încetează; sunt izgonite din inimă, dar nu ies afară din fiinţa noastră, ci rămân în ea. Semnul

că patima este alungată din inimă este când inima începe să simtă dezgust și ură față de acea patimă."

„Așadar, fraţilor! Luaţi aminte la voi înșivă, ca râvna să nu slăbească și sufletul să vă fie în permanenţă preocupat de un singur lucru: de curăţirea sa de toate întinăciunile."

„Vedeţi, așadar, fraţilor, ce simplă este calea spre curăţarea de patimi care vi se propune! Arderea duhului, plânsul și frângerea inimii, **lupta cu gândurile** și îndepărtarea de obiectele patimilor! Monahilor le este mai ușor să reușească în aceasta. Dar nici mirenii nu trebuie să creadă că lor le este îngăduit să facă hatârul patimilor și gândurilor pătimașe" *(Viaţa lăuntrică).*

„Eu cred că, dacă pătrundem în gânduri, se adună o grămadă de păcate, că nu le poţi ridica. **Trebuie să ne așezăm lângă inimă și să ne deprindem a observa gândurile și sentimentele care izvorăsc din ea.** Atunci veţi vedea ce lucru urât mirositor este inima noastră, pe care o considerăm bună. Și va veni atunci pocăinţa necontenită și mărturisirea în faţa lui Dumnezeu, Cel ce este pretutindeni și e atoatevăzător. Domnul să vă ajute!"

„Dacă ne aflăm, sau nu pe drumul cel drept, mărturia pentru aceasta nu este căldura simţămintelor – deși nu e lucru rău – ci tăria de a lucra și de a fi pe plac lui Dumnezeu, până la punerea vieţii, fără a mai băga de seamă dacă avem căldură în suflet sau ne este sufletul uscat și fără chef."

„Dispoziţiile sufletești ale celor ce caută mântuirea sau dispoziţiile cu care trebuie negreșit să ne deprindem pe calea spre mântuire, sunt aceleași pentru toţi, fie ei călugări sau nu."

„Există o parte a vieţii monahale care nu se potrivește mirenilor, dar ea ţine numai de rânduiala exterioară a vieţii și a relaţiilor cu alţii, iar nu de duh și de dispoziţiile lăuntrice. Acestea din urmă trebuie să fie aceleași la toţi, căci *este un Domn, o credinţă, un botez* (Ef.4,5)."

„Iată de ce bunii mireni, râvnitori la mântuirea sufletului nu se mai satură citind scrierile ascetice ale părinţilor Macarie cel Mare, Isaac Sirul, Ioan Scărarul, ale Sfântului Dorotei, Efrem Sirul, *Filocalia* și altele. Iar despre cei ce se îndepărtează de povăţuirile din scrierile lor, vă daţi singură seama ce trebuie spus: *Nu au duhul lui Hristos.* Aspru este cuvântul acesta, dar n-avem ce face! Să chibzuiască singuri… Despre ce este scris în acele capete? Despre cum să biruim patimile, cum să ne curăţim inima,

cum să sădim în ea bunele începuturi, cum să ne rugăm și să sporim în rugăciune, cum să ne rânduim bine gândurile, cum să ne păstrăm necontenit atenţia nerisipită și altele. Iar acestea nu ar trebui, oare, să fie în grija oricărui creștin?“

„Nu te uita că ai câteva fapte bune și sentimente bune și că uneori simţi un val de râvnă fierbinte pentru Dumnezeu. Dumnezeu nu cere câte ceva, ci totul, dreptatea desăvârșită și bunătatea desăvârșită, și când omului îi lipsesc unele părţi ale acestora, El îl respinge cu totul, ca pe un netrebnic.“

„Lacrimile de pocăinţă le sunt trebuitoare tuturor și nimeni pe lume nu are mântuire fără ele; totodată, este nevoie de lacrimi necontenite, iar nu așa: am plâns puţin odată, ne-am spovedit și gata [...] **Lacrimile pocăinţei slujesc ca temelie a dreptăţii și completează neajunsurile faptelor bune din viaţa noastră.** Așadar n-avem de ce să căutăm ocolișuri! Trebuie să plângem și iarăși să plângem!“

„În ce ne va găsi moartea, în aceea ne vom înfăţișa la Judecată. De ne va afla moartea păcătoși nepocăiţi, tot păcătoși nepocăiţi ne va găsi și Dreptul Judecător și ne va osândi. De ne va găsi moartea căindu-ne pentru păcate și râvnind la cele bune, tot așa ne va recunoaște și Domnul, Care ne va judeca și ne va milui.“

„De îndată ce sufletul își încordează forţele ca să treacă la fapte, atenţia îi este surprinsă de un strigăt de tânguire: *mai lasă o zi, și gata!; mâine vei trece hotarul!* Strigătul este foarte ademenitor. Păcatul se află acum în spatele nostru, implorându-ne să ne îndurăm de noi înșine; dar, de te apleci cât de puţin la ademenirile lui, numaidecât toată gloata de gânduri rele, izgonite abia acum din inimă, te va cuprinde într-o singură clipită din toate părţile, ca la un semn, și te va înăbuși sub greutatea ei. Omul, care mai înainte ajunsese să se însufleţească, iarăși nu vrea să ridice o mână, sau să miște un picior. **De aceea, însufleţește-te cu bărbăţie, nu socoti că acest gând ar proveni de la tine, nu-l lăsa să stăruie multă vreme în suflet și, mai ales, nu-i îngădui să ajungă la inimă. Grăbește-te să-l alungi printr-o înţelegere clară a lipsei lui de chibzuinţă și a primejdiei amânării;** fii încredinţat că această mică cerinţă reprezintă pe scurt totul, toate relele, este imaginea înșelătoare a robiei sub formă de libertate, este o prietenie lingușitoare, care ascunde un dușman de neîmpăcat.

Însufleţeşte-te: înfrângând acest duşman, vei obţine o victorie hotărâtoare. Spune-ţi: *inima mea este gata… ridicându-mă, pornesc…“*

„Observând apropierea vrăjmașului – începutul unei tulburări ori al unui gând necurat, al unei patimi, ori al unei înclinaţii – mai întâi de toate grăbește-te să-l recunoști în acestea. Este o mare greșeală, și încă o greșeală generală, să considerăm că tot ce se naște în noi este de același sânge cu noi, și că trebuie să ne luptăm pentru aceasta ca pentru noi înșine. Tot ce este păcătos este venetic în noi; de aceea, trebuie mereu să-l despărţim de noi, altminteri vom purta în noi un trădător. **Cel ce vrea să se lupte cu sine, trebuie să se împartă în două: el însuși și vrăjmașul care se ascunde în el. Despărţind de tine respectiva mișcare vicioasă și recunoscând-o ca dușman, transmite apoi această descoperire și simţirii, și înnoiește-ţi în inimă neplăcerea faţă de ea. Aceasta este calea cea mai mântuitoare pentru alungarea păcatului.“**

„Apreciindu-și calitatea gândurilor, omul află limpede cine este și ce îi rămâne de făcut“ *(Învăţături și scrisori despre viaţa creștină).*

„Ce este de făcut? Trebuie ca omul să demonteze dinainte toate argumentele patimilor și să le cerceteze punctele slabe, apoi să își formeze contraargumente pe care să le pună în inima sa ca pe o rezervă de arme biruitoare. Când va începe „procesul“ cu patima, trebuie doar să scoată la lumină aceste contraargumente, și patima va fugi cum fuge de Cruce puterea necurată.“

„Lucru fără primejdie e oare să teologhisești nemţește? Nu: vezi că ai să cazi sub anatema pusă de Sinoade asupra celor ce teologhisesc de capul lor. Canonul 19 al Sinodului 6 Ecumenic, spune că Dumnezeiasca Revelaţie trebuie explicată nu altfel decât au făcut-o Dascălii Bisericii și că trebuie să ne mulţumim cu ei mai bine decât să alcătuim comentarii din mintea noastră – și asta din teama abaterii de la adevăr. Prin urmare, **dacă cineva bagă în domeniul adevărului dumnezeiesc filosofarea sa personală, este supus anatemei rostite asupra celor ce nu păzesc hotărârile sinodale îndeobște.“**

„Orice lucru are o latură văzută și una nevăzută, una făptuitoare și una contemplativă. Potrivit învăţăturii Sfântului Isaac Sirul, lucrul cu adevărat plăcut lui Dumnezeu este o îmbinare de contemplaţie și făptuire. Con-

templaţia alcătuiește gânduri care îndeamnă și călăuzesc în făptuire, iar făptuirea este lucrul săvârșit ca urmare a acestui proces. De pildă, împărţirea de milostenie este făptuire, iar vederea Domnului în sărac este contemplaţie; răbdarea jignirilor și a clevetirilor este făptuire văzută, iar gândul care îl însufleţește pe om să rabde este contemplaţie; starea în biserică sau acasă înaintea icoanelor, facerea de metanii însoţită de semnul crucii, citirea și ascultarea rugăciunilor sunt latura văzută a rugăciunii, iar starea minţii înaintea lui Dumnezeu în inimă cu frică și cu cutremur este latura contemplativă. […] Unora li se pare că numai pustnicii trebuie să-și facă de lucru cu contemplaţia, în timp ce ea este un lucru obligatoriu pentru toţi și la orice pas.

Făptuirea lipsită de contemplaţia potrivită ei este trup fără suflet, idol fără suflare, ce seamănă a făptură vie, dar viaţă n-are – iar contemplarea este preţioasă și în sine: de pildă, cel ce n-are ce să dea nevoiașului, însă are durere adevărată pentru nevoia lui; cel ciung și olog, care nu poate să stea în picioare la rugăciune, dar cade neîncetat cu mintea la Dumnezeu, săvârșesc pe de-a-ntregul lucrul lui Dumnezeu, așa cum sunt datoraţi s-o facă în condiţiile lor. Pornind de la principiile acestea, se rezolvă de la sine problema felului în care se mântuiau fără fapte bune cei ce se însingurau în păduri și se ascundeau în peșteri. Ei își aveau toate virtuţile în inimă și prin urmare stăpâneau latura esenţială a facerii de bine – contemplarea."

„Mulţi se strică la minte numai din neștiinţă, și ca atare osândirea solemnă, în auzul tuturor, a învăţăturilor piezătoare i-ar mântui de pierzare" *(Răspunsuri la întrebări ale intelectualilor, vol. I).*

La vremea de apoi: **„Evanghelia va fi cunoscută de către toţi, dar o parte nu va crede în ea, alta – cea mai mare – va fi eretică, nu urmând învăţăturii predanisite de Dumnezeu, ci construindu-și singură credinţa din propriile născociri care iau ca pretext cuvintele Scripturii.** Aceste credinţe născocite de către oameni se vor înmulţi la nesfârșit. Începutul lor a fost pus de papa, Luther și Calvin au continuat lucrarea acestuia, iar înţelegerea individuală a credinţei pornind de la un singur izvor și anume Scriptura, înţelegere pe care aceștia au socotit-o a fi de temelie în creștinism, a dat un puternic avânt născocirii de noi credinţe. Acestea deja se înmulţesc: vor fi și mai multe. Fiecare împărăţie cu mărturisirea

sa de credinţă, iar în ea fiecare judeţ, pe urmă fiecare oraş, iar în cele din urmă poate că fiecare cap va avea mărturisirea sa de credinţă.

Acolo unde oamenii nu primesc credinţa predanisită de Dumnezeu, ci își fac singuri una, nici nu se poate altfel. Și toţi aceștia își vor da numele de creștini. **Vor fi și unii care vor ţine credinţa cea adevărată așa cum a fost predanisită ea de către Sfinţii Apostoli și cum se păstrează în Biserica Ortodoxă, dar și dintre aceștia nu puţini vor fi numai cu numele ortodocși, dar în inima lor nu vor avea rânduiala pe care o cere credinţa, căci vor iubi veacul de acum.** Iată ce cuprinzătoare este lepădarea de credinţă pe care o așteptăm! **Deși se va auzi peste tot numele de creștin și peste tot se vor vedea biserici și cinuri bisericești, acestea vor fi numai aparenţe, iar înăuntru va fi deplina lepădare de credinţă.** Tocmai pe acest teren se va naște Antihrist și va crește în același duh de aparenţă, lipsit de esenţa lucrului. După aceea, dându-se satanei, el se va lepăda de credinţă în chip vădit și, înarmat cu cursele lui cele amăgitoare, îi va atrage la lepădare vădită de Hristos Domnul pe toţi cei ce nu ţin creștinismul întru adevăr, făcându-i să-l cinstească pe el în locul lui Dumnezeu. Cei aleși nu se vor lăsa amăgiţi, dar el va încerca să-i înșele și pe aceștia, dacă va fi cu putinţă – iar ca aceasta să nu se întâmple, se vor scurta acele zile rele. Se va arăta Domnul, nimicindu-l pe Antihrist și toata lucrarea lui prin arătarea venirii Sale."

„**Datoria noastră este să alungăm gândul cel rău, născând în locul lui un gând bun, și să săvârșim lucrul bun, cu gândul cel bun.** Cu cât veţi priveghea mai cu luare-aminte asupra propriei inimi și cu cât veţi tăia mai nemilos gândurile și simţămintele cele rele ce ies din ea, cu atât mai repede veţi slăbi, veţi istovi și veţi nimici aceste gânduri pătimașe. Ele se vor arăta din ce în ce mai puţin, iar în cele din urmă se vor potoli de tot și vor înceta să mai pricinuiască tulburare, iar în locul lor vor prinde rădăcină simţăminte bune și sfinte."

„Vă voi povesti o întâmplare la care am fost aproape martor nemijlocit în Orient. A păcătuit un oarecare creștin; vine la părintele duhovnicesc, se pocăiește și zice: *Fă cu mine cum poruncește legea. Eu îţi descopăr rana mea: doftoricește-o și, fără să mă cruţi, fă ceea ce se cuvine.* Văzând cât de sinceră este pocăinţa lui, duhovnicului i s-a făcut milă și nu a pus pe rană pansamentul rânduit de către Biserică. Creștinul cu

pricina a murit. După un răstimp, se arată în vis duhovnicului său și zice: *Eu ţi-am descoperit rana mea și am cerut pansament, iar tu nu mi l-ai dat – și iată că din pricina asta nu primesc îndreptăţirea!* La trezirea din somn, sufletul duhovnicului s-a umplut de mâhnire și nu știa ce să facă. Răposatul i s-a arătat iarăși și iarăși, de multe ori, ba zilnic, ba din două în două zile, ba la o săptămână, și repeta aceleași cuvinte: *Am cerut pansament, iar tu nu mi l-ai dat, și acum sufăr din această pricină.* Ajuns la capătul puterilor de frică și de mâhnire, duhovnicul a plecat în Athos, la sfatul nevoitorilor de acolo a luat asupră-și o aspră epitimie, a petrecut câţiva ani în post, în rugăciuni și în osteneli, până când a primit vestire că pentru smerenia, frângerea de inimă și osteneala sa au fost iertaţi și el, și acel creștin pe care, făcând pogorământ mincinos, nu-l doftoricise duhovnicește. Iată unde duc indulgenţa și pogorămintele făcute împotriva legii lui Hristos. Din pricina lor și-a stricat credinţa și viaţa tot Occidentul, iar acum piere în necredinţă și în viaţa sa fără frâu, cu laxismele sale.“

„Tu însă, Doamne, izbăvește-ne de asemenea lărgimi! Să iubim mai bine toată strâmtorarea poruncită nouă, spre mântuirea noastră, de către Domnul! Să iubim dogmele creștinești și să strâmtorăm cu ele mintea noastră, poruncindu-i să gândească așa, iar nu altminteri; să iubim regulile creștinești de viaţă și să îngrădim cu ele voia noastră, silind-o să poarte cu smerenie și cu răbdare jugul acesta bun; să iubim toate rânduielile și slujbele creștinești călăuzitoare, îndreptătoare și sfinţitoare, și să strâmtorăm cu ele inima noastră, îndatorând-o să mute gusturile sale de la cele pământești și stricăcioase la cele cerești și nestricăcioase. Chiar dacă este strâmt de nu te poţi abate nici la dreapta, nici la stânga, în schimb este neîndoielnic că pe această cale strâmtă vom intra în Împărăţia cerurilor. Împărăţia cerurilor este Împărăţia Domnului, și calea către ea a fost croită de Domnul Însuși: și atunci, are noimă să dorim schimbări, de vreme ce prin schimbările acestea negreșit te vei abate de la cale și vei pieri?“

„Iar indulgenţe și laxisme în învăţătură și în regulile de viaţă să nu-și dorească [nimeni]; mai mult, să fugă de ele ca de focul cel veșnic, de care nu vor scăpa cei ce născocesc laxisme și indulgenţe și îi atrag în urma lor pe cei slabi la suflet.“

Pentru a înţelege mai bine cum sunt chinurile iadului, iată ce ne spune Sfântul Teofan: „Printre torturile folosite cândva se număra și aceasta: dădeau cuiva mâncare foarte sărată, după care îl închideau fără să îi dea apă. Prin ce chinuri trecea nefericitul atunci! Dar cine îl ardea și îl chinuia? Dinafară, nimeni. El purta în sine arderea cea chinuitoare: nu avea cu ce să își potolească setea, și setea îl rodea. Așa și patimile, căci ele sunt însetări, aprinderi, pofte lăuntrice ale sufletului iubitor de păcat; dacă le satisfaci, ele amuţesc pentru o vreme, ca după aceea să ceară iarăși satisfacţie, cu și mai mare putere, și nu îl lasă pe om în pace până ce n-o primesc. Pe lumea cealaltă, sufletul nu va avea cu ce să le satisfacă, pentru că toate obiectele patimilor sunt lucruri pământești – însă ele vor rămâne în suflet și vor cere să fie satisfăcute. Sufletul neavând cu ce să le satisfacă, setea va fi tot mai puternică și mai chinuitoare. Și cu cât va trăi mai mult sufletul, cu atât va fi mai chinuit și mai sfâșiat de patimile nesatisfăcute; acest chin necurmat va tot crește, iar creșterea și intensificarea lui nu se vor sfârși. Poftim și iadul!...“

„Îndrăciţi nu sunt numai cei în care neorânduiala drăcească se descoperă în chip vădit; în cea mai mare parte a îndrăciţilor, dracii locuiesc potoliţi, mărginindu-se să diriguiască prin insuflare faptele lor păcătoase și strângând șurubul atunci când omului îi trece prin cap să se pocăiască și să se îndrepte. În unii trăiesc câţiva draci deodată – asta la cei care slujesc mai multor patimi. Ei, și prin aceștia stăpânește dumnezeul acestui veac. Lui i se închinau păgânii divinizând patimile; acum i se închină cei ce sunt creștini doar cu numele, plecându-se imboldurilor patimilor pe care el le aprinde și le îndrumă“ *(Răspunsuri la întrebări ale intelectualilor, vol. II).*

„În afară de Biserica Ortodoxă nu este adevăr. Ea este singura păstrătoare credincioasă a tuturor celor poruncite de Domnul prin Sfinţii Apostoli și este, ca atare, adevărata Biserică Apostolică.“

„Ia seama la ce te îmbie să faci nelipsitul tău sfătuitor din partea stângă; cercetează pentru ce te îmbie cu acel lucru, unde duce acesta și niciodată nu vei cădea în cursa lui. Un lucru să nu uiţi: singură luarea-aminte n-are putere, ci numai când e înfrăţită cu trezvia, duhul priveghetor și cu neîncetata rugăciune către Domnul. Îmbină toate acestea și vrăjmașului îi va fi peste putinţă să te prindă în cursă.“

„Înaintea căderii merge cugetarea la rele (Pr.16,18). Asta înseamnă că dacă nu vei îngădui gândurile rele, n-ai a te teme de cădere. Și, cu toate acestea, ce lucru este mai nebăgat în seamă de oameni? Gândurile. Oamenii le îngăduie să flecărească cum și cât vor și nici nu se gândesc să le astâmpere, ori să le îndrepte spre îndeletniciri raţionale. Și în această învălmășeală lăuntrică se furișează vrăjmașul, strecoară în inimă răul, o amăgește și o pleacă spre acest rău. Și omul, fără să bage de seamă, se arată gata să facă răul. Nu îi rămâne decât fie să împlinească răul ascuns în inimă, fie să lupte. Nenorocirea noastră e că mai nimeni nu face alegerea aceasta din urmă, ci toţi urmează răului de parcă ar fi duși legaţi."

„Ascultă, fiule, și fii înțelept și-ți îndreptează gândurile inimii tale (Pr.23,19). **Din inimă ies necontenit gânduri: uneori bune, însă în cea mai mare parte rele. Celor rele nu trebuie nicicum să le urmăm; dar nici pe cele bune nu trebuie să le împlinim întotdeauna – se întâmplă ca gândurile care sunt bune în sine să nu fie potrivite în anumite împrejurări. Iată de ce ni se poruncește să luăm aminte la noi înșine, să căutăm la tot ce iese din inimă; ce este rău să lepădăm, ce este bun să cercetăm, făcând doar ceea ce se va arăta a fi bun cu adevărat.** Cel mai bine este însă a închide inima astfel încât din ea să nu iasă și în ea să nu intre nimic fără îngăduința minții, pentru ca mintea să premeargă în toate, rânduind mișcările inimii: dar mintea devine astfel numai atunci când este mintea lui Hristos. Asta înseamnă să-ți unești mintea și inima cu Hristos și totul înlăuntrul tău va fi așa cum trebuie."

„Domnul merge la patima cea de voie. Se cade să-L însoţim și noi. Aceasta este datoria oricui mărturisește că prin puterea patimilor lui Hristos a devenit ceea ce e acum și care trage nădejde să primească o moștenire atât de mare și de slăvită, cum nimeni nu și-ar putea măcar închipui. **Dar cum să-L însoţim? Prin gând, prin simţire. Mergi cu mintea în urma Domnului ce pătimește, și cu ajutorul cugetării scoate, din orice, gânduri în stare să îţi străpungă inima și s-o facă să simtă pătimirile suferite de Domnul!** Pentru a face aceasta mai cu spor, trebuie să devii tu însuţi pătimitor prin micșorarea simţitoare a hranei și a somnului și prin mărirea ostenelii statului în picioare și îngenuncherilor. Plinește tot ce face Sfânta Biserică și vei fi un bun însoţitor al Domnului pe drumul patimilor."

„Dacă oamenii cad în necredinţă – și acum sunt foarte mulţi care cad –, cad nu din altă pricină decât [din] lipsa gândirii sănătoase. Ei nu vor să judece și se lasă mânaţi de păreri amăgitoare, pe care înșelăciunea inimii stricate le face lesne să pară vrednice de crezare. Sărmane suflete! Pier, închipuindu-și că au nimerit, în cele din urmă, pe drumul potrivit, bucurându-se mai ales de faptul că au pășit cei dintâi pe această cărare, făcându-se și altora călăuze. Dar nu e mare bucurie să șezi pe scaunul pierzătorilor."

„(1Co.1,1-9; Mt.13,24-30). A fost semănată sămânţa cea bună, dar a venit vrăjmașul și a semănat neghină printre grâu. Neghinele sunt în Biserică eresurile și schismele, iar în fiecare din noi, gândurile, simţămintele, dorinţele rele, patimile. Primește omul sămânţa cea bună a cuvântului lui Dumnezeu, hotărăște să vieţuiască în sfinţenie și începe să trăiască astfel. Când adoarme omul cu pricina – când slăbește, adică, luarea-aminte la sine – vine vrăjmașul mântuirii și strecoară în el gânduri rele care, nefiind lepădate imediat, se preschimbă în dorinţe și înclinări, înfiripând un cerc propriu de fapte și întreprinderi ce se amestecă cu faptele, simţămintele și gândurile bune; și amestecate rămân până la seceriș. Secerișul acesta este pocăinţa. Domnul trimite îngerii Săi – străpungerea inimii și frica de Dumnezeu; iar aceștia, ivindu-se ca o seceră, pârjolesc toată pleava și o ard în cuptorul osândirii de sine, cea dureroasă. Grâul curat rămâne în jitniţa inimii, bucurând și pe om, și pe îngeri și pe Preabunul Dumnezeu Cel în Treime Închinat."

„Ne e îngăduit să gândim că acolo unde nu este post și rugăciune s-a și înfiinţat demonul? Da. **Demonii, sălășluindu-se în om, nu întotdeauna își fac simţită adăstarea, ci se ascund, învăţându-și gazda la tot răul și abătând-o de la tot binele în chip hoţesc, așa încât acesta este încredinţat că singur face tot, împlinind de fapt voia vrăjmașului său.** Tu doar apucă-te de rugăciune și de post, și vrăjmașul va fugi îndată, așteptând prilejul de a se întoarce; într-adevăr se întoarce, îndată ce omul părăsește rugăciunea și postul."

„Putem spune doar că această sălășluire [a duhurilor rele în oameni] nu este întotdeauna văzută, nu se vădește întotdeauna prin manifestările cunoscute ale celor îndrăciţi. **Există o sălășluire nevăzută, ascunsă a duhurilor în om; mai există și o stăpânire a duhurilor care nu se**

atinge de trupuri, ci are putere asupra minţilor, pe care le mână precum vor prin patimile ce lucrează în ei; iar oamenii cred că făptuiesc ceea ce vor, fiind în fapt batjocoriţi de puterile necurate. Dar ce e de făcut? Fii un creștin adevărat și nici o putere a vrăjmașului nu te va birui!“

„Oricare patimă te-ar tulbura, apucă-te să citești cuvântul lui Dumnezeu, și patima se va potoli treptat, până ce se va stinge de tot. Cel care se îmbogăţește cu cunoașterea cuvântului lui Dumnezeu va avea deasupra sa stâlpul de nor care i-a călăuzit pe israeliteni în pustie.“

„Nu-ţi îngădui cugete plăcute satanei și nu le primi, nu te lăsa înrâurit de ele și nu te învoi cu ele și satana va pleca așa cum a venit, căci nu i s-a dat putere asupra nimănui. Dacă el pune stăpânire pe cineva, asta e din pricină că omul însuși se dă rob. Începutul a tot răul sunt gândurile. Nu primi gânduri rele și astfel vei închide satanei pentru totdeauna ușa sufletului tău. Dacă-ţi vin gânduri rele, nu ai ce-i face – nici un om nu scapă de asta și nu este vreun păcat aici. Gonește-le și gata; vin iar, gonește-le iar și tot așa întreaga viaţă. Dacă ai să primești gândurile și ai să zăbovești asupra lor, nu este de mirare că va apărea și încuviinţarea faţă de ele; atunci ele vor deveni și mai greu de alungat. După încuviinţare apar dorinţele rele de a săvârși o nelegiuire sau alta. Dorinţele nehotărâte se opresc până la urmă asupra unui anumit păcat, apare hotărârea, și gata păcatul! Ușa inimii este trântită la perete. Îndată ce apare încuviinţarea la păcat, se năpustește înlăuntru satana și începe să tiranisească sufletul. Sărmanul suflet este atunci gonit și istovit întru săvârșirea faptelor netrebnice ca un rob sau ca un dobitoc de samar. De n-ar fi îngăduit gândurile rele, nu s-ar fi întâmplat nimic de felul acesta.“

„(Mc.10,2-12). *Ceea ce Dumnezeu a unit, omul să nu despartă.* Prin aceste cuvinte, Domnul a întărit căsătoria; **singura pricină legiuită de despărţire pe care o arată este adulterul.** Dar ce să fac, dacă am neplăceri în căsnicie? Rabdă. Avem în toate împrejurările porunca: *Purtaţi-vă poverile unii altora;* cu atât mai mult ar trebui s-o împlinească niște oameni atât de apropiaţi între ei, cum sunt soţul cu soţia. Nedorinţa de a suferi face ca neplăcerile să pară mai mari decât sunt de fapt, iar fleacurile se îngrămădesc până devin un zid despărţitor. **Dar mintea pentru ce ne-a fost dată? Pentru a netezi cărarea vieţii. Înţelepciunea înlătură piedicile care apar în cale.** Oamenii nu se despart din lipsa înţelepciunii lumești,

ci mai mult din nedorința de a chibzui bine la starea de fapt a lucrurilor și încă în mai mare măsură din lipsa unui alt țel în viață afară de desfătări. Încetează desfătările, oamenii nu mai sunt mulțumiți unul cu celălalt și așa mai departe, până la divorț. Pe măsură ce țelurile pe care le au oamenii în viață devin din ce în ce mai greșite, pe atât devin mai dese divorțurile, pe de altă parte, concubinajul vremelnic. Iar izvorul acestui rău trebuie căutat în concepțiile materialiste asupra lumii și vieții“ *(Tâlcuiri din Sfânta Scriptură pentru fiecare zi din an).*

Sfântul Ignatie Briancianinov

Experiențe ascetice, vol. I
(Ed. Sofia, București, 2000)

„Ce este cugetarea trupească? Felul de a gândi care decurge din starea în care au fost aduși oamenii de către cădere; care îi face să se poarte ca și cum ar fi veșnici pe pământ; care face să pară mare tot ce e stricăcios și vremelnic, care face să pară de nimic Dumnezeu și tot ce ţine de a plăcea lui Dumnezeu; care le răpește oamenilor mântuirea.“ (p.96)

„Poate oare cel ce se află în înșelare, pe tărâmul minciunii și amăgirii, să fie plinitor al poruncilor lui Hristos, al căror adevăr este din Adevărul-Hristos? Cel ce încuviințează minciuna, care se desfată de minciună, care își însușește minciuna, care se unește în duh cu minciuna poate să încuviințeze, oare, adevărul? Nu! Ci îl urăște, devine vrăjmașul și prigonitorul lui înverșunat.“ (p.112)

„Cel care tâlcuiește după bunul plac Evanghelia și întreaga Scriptură leapădă prin aceasta tâlcuirea ei de către Sfinții Părinți, de către Sfântul Duh. Cel care leapădă tâlcuirea Scripturii de către Sfântul Duh leapădă, fără nici o îndoială, însăși Sfânta Scriptură.“ (p.115)

„Însușește-ți gândirea și duhul Sfinților Părinți prin citirea scrierilor lor. Sfinții Părinți au atins țelul: mântuirea. Și tu vei atinge acest țel prin mersul firesc al lucrurilor. Fiind într-un cuget și într-un suflet cu Sfinții Părinți, te vei mântui.“ (p.117)

„Citirea cărților Părinților e maica și împărăteasa tuturor virtuților. Din citirea cărților Părinților deprindem adevărata înțelegere a Sfintei Scripturi, credința dreaptă, viețuirea după îndreptarul poruncilor evanghelice, adânca cinstire pe care se cuvine să o avem față de ele: într-un cuvânt, mântuirea și desăvârșirea creștină. După ce povățuitorii duhovni-

cești s-au împuținat, citirea scrierilor Părinților a devenit călăuza de căpetenie pentru cei ce doresc să se mântuiască și chiar să atingă desăvârșirea creștină.“ (p.118)

„Acest glas [al Sfinților Părinți] dă în vileag meșteșugurile vrăjmașului nostru, viclenia lui, descoperă cursele lui, felul în care lucrează el: drept aceea, vrăjmașul se înarmează împotriva citirii Sfinților Părinţi prin felurite cugetări trufașe și hulitoare; se străduiește să-l arunce pe nevoitor în vârtejul grijilor deșarte, ca să-l abată de la citirea cea mântuitoare, îl luptă prin trândăvie, plictiseală, uitare. **Din acest război împotriva citirii Sfinților Părinți trebuie să ne dăm seama cât de mântuitoare armă este ea pentru noi și cât o urăște vrăjmașul.** [...] Este neapărat trebuincioasă citirea potrivită cu felul de viață al fiecăruia. Altminteri, ne vom umple de gânduri chiar dacă sfinte, însă de neîmplinit cu fapta, care stârnesc o lucrare neroditoare doar în închipuiri și în dorințe; faptele cucerniciei care se potrivesc cu felul tău de viață îți vor scăpa din mâini. Pe lângă faptul că vei deveni un visător sterp, gândurile tale, aflându-se în neîncetată împotrivire cu faptele, negreșit vor naște tulburare în mintea ta, iar în purtarea ta, nehotărâre; iar această tulburare și această nehotărâre sunt apăsătoare și vătămătoare pentru tine însuți și pentru cei din jurul tău. Necitind după rânduiala cuvenită Sfânta Scriptură și pe Sfinții Părinți, lesne te poți abate de la calea mântuitoare în hățișuri de netrecut și prăpăstii adânci, ceea ce s-a și întâmplat cu mulți.“ (p.119)

„Cel ce citește cărțile dascălilor mincinoși intră negreșit în părtășie cu duhul viclean și întunecat al minciunii. Lucrul acesta să nu ți se pară ciudat și de necrezut: așa spun răspicat luminătorii Bisericii, Sfinții Părinți.“ (p.120)

„Eu și cu tine însă trebuie să ne păzim neapărat de citirea cărților alcătuite de dascăli mincinoși. Oricine a scris despre Hristos, despre credința și duhovnicia creștină fără să fie mădular al Bisericii de Răsărit, singura sfântă, poartă numele de dascăl mincinos.“ „Moartea sufletului e mai de plâns decât moartea trupească: trupul mort are să învieze și adeseori moartea trupului se face pricină de viață sufletului; dimpotrivă, **sufletul omorât de rău este jertfă a morții veșnice, iar el poate fi omorât de orice gând care cuprinde vreun fel de hulă împotriva lui Dumnezeu,** pe care cei neștiutori nu-l bagă nicidecum de seamă.“ (p.122)

„Nu te lăsa înșelat de titlurile răsunătoare ale cărților care făgăduiesc să-i învețe desăvârșirea creștină pe cei ce încă au nevoie de hrana pruncilor; nu te lăsa înșelat nici de podoaba cea din afară a cărții, de vioiciunea, puterea, frumusețea stilului, nici de faptul că autorul ar fi, pasămite, sfânt, care și-a dovedit sfințenia prin numeroase minuni (aluzie, probabil, la „sfinții“ apuseni ca Francisc din Assisi – n. tr.). Învățătura mincinoasă nu se dă înapoi de la nici o născocire, de la nici o înșelăciune ca să dea basmelor sale înfățișarea adevărului și astfel să otrăvească mai lesne sufletul cu ele. […] **Semnul după care recunoaștem că o carte e cu adevărat folositoare de suflet este că a fost scrisă de un sfânt scriitor, mădular al Bisericii de Răsărit, încuviințat și recunoscut de Sfânta Biserică.“** (p.122-123)

„Nu te lăsa înșelat de părerea de sine și de învățătura celor care, înșelați de părerea de sine, disprețuind adevărul Bisericii și dumnezeiasca Descoperire, spun sus și tare că adevărul poate să vorbească în tine fără sunetele cuvântului și să te povățuiască el însuși printr-o oarecare lucrare nehotărnicită și tulbure. Aceasta este o învățătură a minciunii și a celor de aproape ai ei. **Semnele învățăturii mincinoase: întunecimea, lipsa de limpezime, părerea și ceea ce urmează lor: desfătarea visătoare a sângelui și a nervilor pe care le nasc ele.** Această desfătare se dobândește în urma lucrării perfide a slavei deșarte și iubirii de desfătări.“ (p.124)

„…de socoți că-L iubești pe Dumnezeu, iar în inima ta trăiești un simţământ de neplăcere fie și față de un singur om, să știi că te afli într-o veșnică amăgire de sine.“ (p.134)

„Postul îl desface pe om de patimile trupești, iar rugăciunea se luptă cu patimile sufletești, și după ce le-a biruit, pătrunde întreaga alcătuire a omului, îl curăţește; în biserica cea cuvântătoare curăţită, ea Îl aduce pe Dumnezeu. Cel ce seamănă pământul fără să-l fi lucrat pierde sămânţa, și în loc de grâu culege mărăcini. La fel și noi: dacă vom semăna seminţele rugăciunii fără să fi subţiat trupul, în loc de dreptate vom culege roada păcatului. Rugăciunea va fi nimicită și răpită de feluritele gânduri și visări deșarte și păcătoase, va fi spurcată cu simţăminte ale împătimirii de plăceri. Trupul nostru a luat fiinţă din pământ, și dacă nu-l lucrăm așa cum se lucrează pământul, nicicând nu poate să aducă roada dreptăţii. Dimpotrivă, dacă cineva lucrează pământul cu mare sârguinţă și cheltuieli, dar

îl lasă nesemănat, pământul se va acoperi cu neghină deasă. La fel și cu trupul: când este subţiat prin post, dar sufletul nu e lucrat prin rugăciune, citire, smerită cugetare, atunci postul devine părinte al unor neghine de multe feluri, patimile sufletești: cugetarea semeaţă, slava deșartă, dispreţul." (p.141)

„Când te trezești din somn, primul tău gând să fie la Dumnezeu; adu lui Dumnezeu însăși începătura gândurilor tale, încă nepecetluită cu nici o întipărire deșartă. Când mergi spre somn, când te pregătești să te cufunzi în acest chip al morţii, cele din urmă gânduri ale tale să fie la veșnicie și la Dumnezeu, Care împărăţește în ea." (p.147)

„Dacă te-ai hotărât să-i aduci lui Dumnezeu prinos de rugăciune, leapădă toate cugetările și grijile lumești. Nu te îndeletnici cu gândurile care îţi vor veni atunci, oricât îţi vor părea de însemnate, strălucitoare, trebuincioase. Dă lui Dumnezeu ce este al lui Dumnezeu, iar cele trebuincioase pentru viaţa vremelnică vei reuși să le dai la vremea potrivită. Nu este cu putinţă să slujești lui Dumnezeu cu rugăciunea și totodată să-ţi umpli mintea cu gânduri și griji lăturalnice." (p.150)

„Toată rugăciunea în care trupul nu se ostenește, iar inima nu vine la străpungere, a zis același mare Părinte [Sfântul Isaac Sirul], se socoate ca roadă necoaptă, fiindcă această rugăciune e fără suflet." (p.151)

„Sufletul rugăciunii este luarea-aminte. Trupul fără suflet e mort, iar rugăciunea fără luare-aminte e, așijderea, moartă. Fără luare-aminte, rugăciunea rostită se preface în vorbire deșartă, iar cel ce se roagă astfel se numără cu cei ce *iau numele lui Dumnzeu în deșert.* Cuvintele rugăciunii să le rostești fără grăbire; nu îngădui minţii să rătăcească peste tot, ci zăvorăște-o în cuvintele rugăciunii. Strâmtă și mâhnicioasă este această cale pentru minte, ce s-a obișnuit să vagabondeze slobod prin lume; însă această cale duce la luarea-aminte.

Cine va gusta din marea bunătate a luării-aminte, acela va iubi să-și strâmtoreze mintea pe calea care duce la fericita luare-aminte. **Luarea-aminte este cel dintâi dar al harului dumnezeiesc,** trimis de sus celui care se ostenește și cu răbdare pătimește în nevoinţa rugăciunii. Haricei luări-aminte trebuie să-i premeargă silinţa omului spre luarea-aminte: aceasta din urmă trebuie să fie martorul lucrător al nemincinoasei dorinţe de a o primi pe cea dintâi. Luarea-aminte a omului este înviforată de gânduri și visări, se

clatină din pricina lor; luarea-aminte harică e neclintită și plină de tărie. Nu-ţi îngădui să te împrăștii cu gândurile la rugăciune, să urăști visarea, să lepezi grijile cu puterea credinţei, să baţi în inimă cu frica de Dumnezeu – și lesne vei deprinde luarea-aminte. Mintea care se roagă trebuie să se afle în stare de adevăr deplin. Visarea, oricât ar fi de ademenitoare și frumoasă la arătare, pentru simplul fapt că e o alcătuire proprie și samavolnică (arbitrară) a minţii, scoate mintea din starea de adevăr dumnezeiesc, o aduce în starea de amăgire de sine și înșelare, drept care și trebuie lepădată la rugăciune.

În vremea rugăciunii, mintea trebuie să o avem și cu toată osârdia să o păzim fără închipuiri, lepădând toate chipurile care ni se zugrăvesc în ea prin virtutea închipuirii: fiindcă la rugăciune mintea stă înaintea Dumnezeului Nevăzut, Care nu poate fi închipuit în nici un chip material. Chipurile, dacă mintea le va îngădui la rugăciune, se vor face un văl, un zid de nepătruns între minte și Dumnezeu. *Cei ce nu văd nimic în rugăciunile lor Îl văd pe Dumnezeu*, a grăit Sfântul Meletie Mărturisitorul. Dacă în vremea rugăciunii tale ţi se înfăţișează în chip simţit sau se zugrăvește în tine de la sine, în chip gândit, chipul lui Hristos sau vreunui înger sau vreunui sfânt – într-un cuvânt, orișice fel de chip –, nicicum să nu iei această arătare drept adevărată, nu o băga de loc în seamă, nu sta de vorbă cu ea. Altminteri, negreșit te vei supune unei înșelări și foarte puternice vătămări sufletești, precum s-a și întâmplat cu mulţi. Mai înainte de a fi înnoit de către Sfântul Duh, omul nu e în stare să aibă împărtășire cu duhurile sfinte. Aflându-se încă în tărâmul duhurilor căzute, în robia lor, nu e în stare să le vadă decât pe ele, și acestea, văzând la om înaltă părere despre sine și amăgire de sine, i se arată în chip de îngeri luminaţi, în chipul lui Hristos Însuși, pentru a pierde sufletul lui.“ (p.152-153)

„Înaltă stare este a simţi că Dumnezeu e de faţă! Ea înfrânează mintea de la împreună-vorbirile cu gândurile străine care uneltesc împotriva rugăciunii; ea îi aduce omului din belșug simţirea nimicniciei sale; ea îl face pe om priveghetor asupră-și, păzindu-l de greșeli, chiar și de cele mai mărunte. Simţirea că Dumnezeu este de faţă se dobândește prin rugăciune cu luare-aminte. Mult ajută la dobândirea ei și starea cu evlavie înaintea sfintelor icoane. **Cuvintele rugăciunii, însufleţite de luarea-aminte, pătrund adânc în suflet, străpung, ca să zic așa, inima, și nasc în ea**

străpungerea. Cuvintele rugăciunii săvârșite cu împrăștiere se ating de suflet numai pe deasupra, fără a lăsa în ele nici o întipărire." (p.154)

„În nevoitorul rugăciunii, **sporirea în rugăciune începe să se arate printr-o osebită lucrare a luării-aminte:** din vreme în vreme, aceasta cuprinde fără veste mintea, închizând-o în cuvintele rugăciunii. După aceea, ea se face mult mai statornică și mai dăinuitoare: mintea se lipește, parcă, de cuvintele rugăciunii, este trasă de ele spre unirea cu inima. În cele din urmă, cu luarea-aminte se unește pe neașteptate străpungerea, și îl face pe om biserică a rugăciunii, biserică a lui Dumnezeu." (p.155)

„Simţămintele născute prin rugăciune și pocăinţă sunt: ușurarea conștiinţei, pacea sufletească, împăcarea cu aproapele și cu împrejurările vieţii, mila și împreună-pătimirea faţă [de] omenire, înfrânarea de la patimi, răceala faţă de lume, supunerea faţă de Dumnezeu, puterea în lupta cu gândurile și înclinările păcătoase. Să te mulţumești cu aceste simţiri în care guști, totuși, nădejdea mântuirii. Nu căuta mai înainte de vreme înalte stări duhovnicești și extaze în rugăciune. Acestea nu sunt deloc așa cum se înfăţișează închipuirii noastre: lucrarea Sfântului Duh, din care apar înaltele stări ale rugăciunii, sunt neajunse pentru mintea trupească. Învaţă-te să te rogi din tot cugetul tău, din tot sufletul tău, din toată vârtutea ta. Vei întreba: *Cum adică?* Aceasta nu o poţi afla decât încercând. Silește-te să te îndeletnicești necontenit cu rugăciunea întru luare-aminte: rugăciunea întru luare-aminte îţi va răspunde la întrebare prin fericita cunoaștere din cercare." (p.156)

„Lungimea rugăciunii la plăcuţii lui Dumnezeu vine nu din multa vorbărie, ci din belșugul simţămintelor duhovnicești care apar în ei la vremea rugăciunii. Prin îmbelșugarea și puterea acestor simţăminte se desfiinţează, ca să zic așa, timpul, prefăcându-se în veșnicie pentru sfinţii lui Dumnezeu. Atunci când lucrătorul rugăciunii ajunge la sporire în fericita sa nevoinţă, felurimea gândurilor din psalmi și din alte rugăciuni devine nepotrivită cu așezarea lui lăuntrică. Rugăciunea vameșului și alte rugăciuni foarte scurte rostesc cel mai bine nerostita, cuprinzătoarea dorinţă a inimii, și plăcuţii lui Dumnezeu au petrecut adeseori în astfel de rugăciune multe ceasuri, zile și ani, fără a simţi nevoie de felurime a gândurilor pentru rugăciunea lor puternică și concentrată. Rugăciunile alcătuite de eretici sunt foarte asemănătoare cu rugăciunile păgânilor: în ele e multă

vorbărie; în ele este frumuseţea pământească a cuvântului; în ele e înfierbântarea sângelui; în ele nu e pocăinţă îndestulătoare; în ele este năzuinţă către nunta Mielului de-a dreptul din casa de desfrânare a patimilor; în ele este amăgire de sine. Ele sunt străine de Duhul Sfânt: adie din ele suflarea molipsitoare a duhului întunecat, a duhului viclean, a duhului minciunii și pierzării." (p.158-159)

„Recunoașterea propriei păcătoșenii, a propriei neputinţe, a propriei nimicnicii este condiţia de neînlăturat pentru ca Dumnezeu să primească și să asculte cu milostivire rugăciunea. **Toţi sfinţii au pus la temelia rugăciunii recunoașterea și mărturisirea păcătoșeniei lor și a păcătoșeniei întregii omeniri. Sfinţenia omului atârnă de recunoașterea și mărturisirea acestei păcătoșenii.** Cel ce dăruiește oamenilor sfinţenie pentru pocăinţa lor a grăit: *Nu am venit să chem pe cei drepţi, ci pe cei păcătoși la pocăinţă* (Mt.9,13). Tu, care voiești să te îndeletnicești cu nevoinţa rugăciunii! Mai înainte de a purcede la această nevoinţă, silește-te să ierţi pe oricine te-a amărât, te-a clevetit, te-a batjocorit, pe oricine ţi-a pricinuit vreun rău, oricare ar fi acest rău." (p.161-162)

„Nu admira natura văzută, nu te lăsa prins de contemplarea frumuseţilor ei; **nu pierde vremea atât de preţioasă și puterile sufletului cu dobândirea cunoștinţelor aduse de știinţele lumești. Atât puterile, cât și timpul să le întrebuinţezi pentru dobândirea rugăciunii** care săvârșește sfânta slujbă în cămara ta cea lăuntrică. Acolo, în tine însuţi, rugăciunea îţi va descoperi o priveliște care va atrage întreaga ta luare-aminte: ea îţi va aduce cunoștinţe pe care lumea nu poate să le încapă și de care nici nu are habar. Acolo, în adâncul inimii, vei vedea căderea omenirii, vei vedea sufletul tău omorât de păcat, vei vedea mormântul, vei vedea iadul, vei vedea demonii, vei vedea legăturile și obezile, vei vedea sabia de foc a heruvimului care străjuiește calea spre viaţa veșnică, care îngrădește omului intrarea în locașul raiului – vei vedea multe alte taine ascunse de lume și de fiii lumii. Când ţi se va descoperi această priveliște, privirile tale se vor lipi de ea; te vei răci faţă de toate cele vremelnice și stricăcioase, care ţi-au fost pe plac până în ceasul acela." (p.163-164)

„Ispitindu-ne din afară, demonii se țin de ticăloșii și înlăuntrul nostru. Când ne depărtăm în însingurare și începem a ne îndeletnici cu rugăciunea, stârnesc în noi felurite dorințe păcătoase pe care nu le simțeam mai

înainte, învăluiesc inima noastră cu nenumărate gânduri și visări păcătoase, care până atunci nu se arătaseră niciodată minții noastre și fac acestea cu scopul ca noi, aduși într-o stare de nedumerire și descurajare și nevăzând nici un folos de la nevoința rugăciunii și de la însingurare, să ne lăsăm de ele. **Această lucrare a demonilor se înfățișează nevoitorilor noi în nevoință ca o lucrare a sufletului lor: vrăjmașii noștri cei nevăzuți și vicleni, săvârșindu-și fărădelegile, vor totodată să se ascundă, ca omul să nu poată ieși din cursele pe care ei i le-au întins, să meargă la destrămare lăuntrică și la pierzanie sigură. Dat fiind că pentru demoni este un lucru foarte însemnat să se ascundă de om, pentru om este un lucru foarte însemnat să înțeleagă că ei sunt lucrătorii începători ai păcatului, izvorul ispitelor noastre, și nicidecum cei de aproape ai noștri, nici noi – atunci când ne petrecem viața slujind lui Dumnezeu – și nici vreo oarecare întâmplare.** Privind cum lucrează vrăjmașii, ne deprindem treptat, sub călăuzirea cuvântului lui Dumnezeu, să priveghem cu trezvie asupra lor și asupra noastră și să ne împotrivim lor cu tărie." (p.165-166)

„Este de neapărată trebuinţă ca mai întâi să ne desfacem de avuţia materială, să ne despărţim de lume, să ne lepădăm de ea: numai după săvârșirea acestei lepădări poate creștinul să-și vadă lăuntrica înrobire și temniţă, lăuntricele legături și răni, lăuntrica omorâre a sufletului. Lupta cu moartea care trăiește în inimă, săvârșită prin rugăciune, sub călăuzirea Cuvântului lui Dumnezeu, e răstignire, este pieire a sufletului pentru mântuirea sufletului (Mc.8,35)." (p.169)

„**Când vei ierta tuturor celor de aproape ai tăi, din suflet, toate greșelile lor, atunci ți se vor descoperi toate greșelile tale**. Vei vedea câtă nevoie ai de milostivirea lui Dumnezeu, câtă nevoie are de ea toată omenirea: vei plânge înaintea lui Dumnezeu pentru tine și pentru omenire. Sfinții Părinți concentrează toate lucrările monahului, toată viața lui în plâns. Ce însemnătate are plânsul monahului? Plânsul e rugăciunea lui." (p.170)

„Plânsul trebuie să fie o însușire nelipsită a rugăciunii noastre, tovarăș și ajutor statornic și nedespărțit al rugăciunii noastre, trebuie să fie sufletul ei. Cel ce împreunează rugăciunea cu plânsul se nevoiește după rânduiala arătată de Însuși Dumnezeu, se nevoiește după cuviință, în chip legiuit. La vremea sa, el va da roadă îmbelșugată: bucuria mân-

tuirii neîndoielnice. Cel ce a înstrăinat plânsul de rugăciunea sa se ostenește împotriva rânduielii lăsate de Dumnezeu și nu va culege nici un fel de roade sau, mai bine zis, va culege spinii părerii de sine, amăgirii de sine, pierzării. Fraţilor! Să nu ne îngăduim a ne amăgi cu gândul mincinos, caraghios, nechibzuit, pierzător; să nu ne repezim a căuta desfătări în rugăciunea noastră! Nu este dată păcătoșilor desfătarea harică; acestora li se cuvine plânsul: pe acesta să-l căutăm cu toată osârdia, să căutăm această comoară, cheia tuturor comorilor duhovnicești. **Cel ce nu are plâns se află într-o stare mincinoasă: el este înșelat de trufia sa**. Sfinţii Părinţi numesc plânsul *călăuză în nevoinţa duhovnicească*. El trebuie să meargă înaintea tuturor cugetărilor noastre evlavioase, să le îndrepteze spre ţelul cel adevărat**. Cugetarea care nu este pătrunsă și călăuzită de plâns este o cugetare rătăcită.“** (p.171)

„Gândurile, adunându-se în inimă, stârnesc în ea rugăciunea și întristarea cea după Dumnezeu, iar întristarea aceasta aduce lacrimi. Dată fiind cumplita sărăcie a vremii noastre în povățuitori ai adevăratei rugăciuni, să ne alegem ca povățuitor și călăuzitor plânsul. El ne va învăța rugăciunea, iar de înșelarea de sine ne va păzi. Toți câți au lepădat plânsul au căzut în înșelare de sine. Aceasta o spun cu tărie toți Sfinții Părinți.“ (p.172)

„Este cu neputinţă, bagă de seamă Sfântul Ioan Scărarul, ca cel ce dorește să înveţe a se ruga să poată învăţa asta numai din vorbe. Dascălii ei sunt cercarea (experienţa) și plânsul. În străpungerea și smerirea duhului să începem nevoinţa rugăciunii, să intrăm sub acoperământul plânsului: Dumnezeu Însuși, *Care dă rugăciune celui ce se roagă* (1Rg.2,9), se va face nouă Dascăl al rugăciunii.“ (p.173)

„Un frate l-a întrebat pe Avva Pimen: *Ce să fac cu păcatele mele*? Bătrânul a zis: ***Cel ce voiește a se izbăvi de păcatele care trăiesc în el prin plâns să se izbăvească de ele; și cel ce voiește să nu cadă iarăși în păcate, prin plâns să fugă de căderea în ele.*** *Aceasta este calea pocăinței, predanisită nouă de Scriptură și Părinți, care au zis: Plângeți! Altă cale afară de plâns nu este.*“ (p.199)

„Când a adormit Avva Arsenie cel Mare, Sfântul Pimen, auzind vestea aceasta, a lăcrimat, grăind*: Fericit ești, Avva Arsenie, că ai plâns pentru tine în această viață. Cel ce nu plânge aici va plânge veșnic.* ***Cu neputință***

este omului să nu plângă – fie de bunăvoie aici, fie fără voie dincolo, în munci.“ (p.200)

„Sfinţii Părinţi ne poruncesc să preschimbăm atât lacrimile firești, cât și pe cele păcătoase, îndată ce se ivesc, în lacrimi plăcute lui Dumnezeu – adică să schimbăm pricina lacrimilor: să ne aducem aminte de păcatele noastre, moartea de care nu vom scăpa și a cărei venire nu știm când va fi, judecata lui Dumnezeu – și să plângem din aceste pricini. Minunat lucru! Cei care din firească înclinare vărsau fără osteneală râuri de lacrimi fără rost și roadă, precum și cei ce le vărsau din imbolduri păcătoase, atunci când vor să plângă în chip bineplăcut lui Dumnezeu, îndată văd în sine o uscăciune neobișnuită – nu pot să stoarcă din ochi nici măcar o picătură de lacrimă. De aici ne dăm seama că lacrimile temerii de Dumnezeu și ale pocăinţei sunt dar al lui Dumnezeu, că pentru a le primi trebuie mai întâi să ne îngrijim a dobândi pricinile lor.

Pricina lacrimilor este vederea și recunoașterea păcătoșeniei proprii. *Izvoare de apă au izvorât ochii mei*, grăiește Sfântul Prooroc David, *că n-am păzit legea Ta* (Ps.118,136). Pricina lacrimilor e sărăcia cu duhul: fiind o fericire în sine, ea naște altă fericire – plânsul (Mt.5,3-4), o hrănește, o sprijină, o întărește. *Nu plânsul vine din lacrimi, ci lacrimile din plâns*, a zis Preacuviosul Ioan Proorocul. *Dacă cineva, aflându-se în sânul obștii, taie voia sa și nu ia aminte la păcate străine, află plânsul. Prin această lucrare se adună gândurile lui – și adunându-se în acest chip, nasc în inimă întristarea cea după Dumnezeu, iar întristarea naște lacrimile*. Lacrimile, fiind dar al lui Dumnezeu, slujesc ca semn al milei dumnezeiești: *Lacrimile la rugăciune,* grăiește Sfântul Isaac Sirul*, sunt semn al milei dumnezeiești de care s-a învrednicit sufletul prin pocăinţa sa și a faptului că a fost primit și a început să intre în ţarina curăţiei prin lacrimi. Dacă gândurile nu se vor rupe de lucrurile trecătoare, dacă nu vor lepăda de la sine nădejdile în această lume, dacă nu se va stârni în ele dispreţul faţă de ea și dacă nu vor începe a-și pregăti merinde pentru ieșire, dacă nu vor începe să lucreze în suflet cugetări despre lucrurile ce ţin de veacul viitor, nu vor putea să verse lacrimi.*“

„Rugându-ne pentru darul lacrimilor, este neapărată nevoie să ne silim și noi înșine a lăcrima. Sforţarea sau osteneala proprie merg înaintea revărsării lacrimilor și o însoţesc. Osteneala ce merge înaintea vărsării lacrimilor stă în înfrânarea cu dreaptă socotinţă de la mâncare și băutură, în prive-

gherea cu dreaptă socotinţă, în neagonisire, în desprinderea luării-aminte de tot ce ne înconjoară, în adunarea ei în noi înșine. Sfântul Ioan Scărarul a spus în Cuvântul său despre plâns: *Pocăinţa este lipsirea neîntristată de toată mângâierea trupească.*“ (p.202-203)

„**Fără a muri pentru lume, omul nu poate dobândi plânsul și lacrimile: le dobândim pe măsură ce murim pentru lume.**“ (p.204)

„Monahilor zdraveni la trup le este cu putinţă și de folos o silire mai puternică spre plâns și lacrimi; pentru ei e de trebuinţă (mai ales când sunt începători, înainte de a dobândi plânsul duhului) să spună cuvintele rugăciunii cu glas plângător, așa încât sufletul, care doarme somnul morţii din pricina beţiei păcatului, să se trezească la glasul plânsului și să se pătrundă el însuși de simţământul plânsului.“ (p.205)

„Darul plânsului și al lacrimilor este unul dintre cele mai mari daruri ale lui Dumnezeu. El e un dar esenţial pentru mântuirea noastră. Darurile proorociei, înainte vederii, facerii de minuni, sunt semne că cel care le are a plăcut în chip deosebit lui Dumnezeu și și-a atras în chip deosebit bunăvoinţa Lui, **iar darul străpungerii și al lacrimilor este semnul că pocăinţa noastră a fost sau este primită.** *Întristarea cugetului este cinstita dajdie către Dumnezeu; cel ce o are și o păzește cum se cuvine se aseamănă omului ce are sfinţenie în sine. Nevoinţele trupești fără întristarea cugetului sunt asemenea unui trup fără suflet.* Lacrimile vărsate pentru păcate sunt la început amare, se varsă întru durere și chin al duhului, durere și chin pe care duhul le împărtășește și trupului. Puţin câte puţin, cu lacrimile începe să se unească o mângâiere alcătuită dintr-o deosebită liniște, dintr-un simţământ de blândeţe și smerenie; o dată cu aceasta, înseși lacrimile, pe măsura și pe potriva mângâierii aduse, se preschimbă, își pierd într-o măsură însemnată amarul, curg fără durere sau cu durere mai puţină. La început, ele sunt puţine și vin rar; după aceea, încep, puţin câte puţin, să vină mai des și sunt mai îmbelșugate. Iar atunci când darul lacrimilor se întărește în noi prin mila lui Dumnezeu, războiul lăuntric se alină, se liniștesc gândurile, începe să lucreze cu o deosebită adâncime rugăciunea minţii sau rugăciunea duhului, ce satură și veselește omul lăuntric. Atunci, de pe minte se ridică vălul patimilor și se descoperă învăţătura cea de taină a lui Hristos. Atunci, lacrimile se prefac din lacrimi amare în lacrimi dulci. Atunci, în inimă odrăslește mângâierea duhovnicească, care nu se aseamănă

cu nici una din bucuriile pământești și care este cunoscută doar celor ce se nevoiesc în rugăciunea cu plâns și care au darul lacrimilor." (p.206-207)

„Darul lacrimilor – această adumbrire a harului dumnezeiesc – îl cercetează cel mai mult pe nevoitor în vremea rugăciunii cu luare-aminte, fiind roada ei obișnuită; altora le vine în vremea citirii; altora, în vremea unei osteneli oarecare." „Sfinții Părinți poruncesc să rămânem în acea lucrare în care ne vin lacrimile, fiindcă lacrimile sunt o roadă, iar scopul vieții călugărești este dobândirea roadei prin acel mijloc prin care îi place lui Dumnezeu să o dăruiască." (p.210)

„Cel ce se pocăiește cu adevărat, după spusele Sfântului Ioan Scărarul, socoate fiecare zi în care nu a plâns o zi pierdută pentru sine, chiar dacă în răstimpul ei ar fi făcut vreun lucru bun. Oricât de înaltă ar fi vieţuirea noastră, dacă n-am câștigat inimă înfrântă această vieţuire e prefăcută și neroditoare. Se cuvine, cu adevărat se cuvine celui ce s-a spurcat după baia celei de-a doua nașteri (după Sfântul Botez) să-și cureţe mâinile prin arderea cea de totdeauna a inimii și prin milostivirea lui Dumnezeu. După ieșirea din trup a sufletului nostru nu vom fi învinovăţiţi, fraţilor, că n-am fost făcători de minuni, că nu am fost cuvântători de Dumnezeu, că n-am avut vederi duhovnicești; dar negreșit **vom da răspuns lui Dumnezeu pentru faptul că nu am plâns neîncetat**, adică pentru că nu am petrecut în întristarea cea mântuitoare pentru păcatele și păcătoșenia noastră. Cu toate că plânsul este încununat mai totdeauna de lacrimi mai mult sau mai puţin îmbelșugate, unii nevoitori – precum vedem din cuvintele de mângâiere rostite pentru unii ca aceștia de către Sfinţii Părinţi – se chinuie sub povara plânsului fie de-a lungul întregii lor nevoinţe, fie de-a lungul unui lung răstimp, fără a primi lacrimi spre a se mângâia și răcori cu ele. Aceștia să știe că fiinţa pocăinţei stă în smerenie și în străpungerea duhului nostru (Ps.50,18), când duhul plânge din pricina smereniei**.** Plânsul duhului, atunci când puterile trupești nu-s îndestulătoare pentru a vădi prin nevoinţe și fapte trupești pocăinţa care lucrează în suflet, ţine locul tuturor nevoinţelor și faptelor trupești, printre care și lacrimile." (p.211)

„Precum nu este cu putinţă [spune Sfântul Isihie] a duce viaţa pământească fără mâncare și băutură, așa nu este cu putinţă, fără paza minţii și curăţia inimii, care alcătuiesc trezvia și care se numesc trezvie, să ajungă

sufletul la vreun lucru duhovnicesc ori să se slobozească de păcatul cu gândul, chiar de s-ar sili omul, de frica muncilor celor veșnice, să nu păcătuiască. Dacă voiești să rușinezi gândurile care te necăjesc, să te liniștești în pace sufletească, să te trezvești cu inima fără împiedicare, rugăciunea lui Iisus să se unească cu răsuflarea ta și vei vedea cum se săvârșește acest lucru în puţine zile. Nu poate corabia să plutească fără apă; nici ***păzirea minţii nu poate avea loc fără trezvie împreunată cu smerenie și necurmată rugăciune a lui Iisus.“*** (p.215)

„Îmi amintesc că în tinereţea mea erau mireni evlavioși, unii chiar nobili, care se îndeletniceau cu rugăciunea lui Iisus, ducând o viaţă foarte simplă. Acum, când creștinismul și monahismul cunosc o slăbănogire obștească, acest obicei de mare preţ aproape că s-a pierdut. Cel ce vrea să se roage cu numele Domnului Iisus Hristos trebuie să ducă o viaţă de trezvie, de o moralitate neabătută, o viaţă înstrăinată de această lume; iar nouă ne trebuie împrăștiere, relaţii cât mai multe, împlinirea numeroaselor noastre pofte, protectori și protectoare.“ „Sfântul Isihie, după ce spune că fără trezvie este cu neputinţă a scăpa de păcatul cu gândul, i-a numit „fericiţi“ și pe cei care se înfrânează de la păcatul cu fapta. Despre unii ca aceștia a spus că *iau cu sila Împărăția cerurilor*.“ (p.216)

„Temei pentru îndeletnicirea cu rugăciunea lui Iisus este purtarea înţeleaptă și prevăzătoare. Mai întâi, trebuie să îndepărtăm de la noi răsfăţul și desfătările trupești de toate felurile. Trebuie să ne mulţumim a mânca și a dormi întotdeauna cu măsură, potrivit cu puterile și sănătatea noastră, pentru ca hrana și somnul să aducă trupului întărirea cuvenită, fără a pricinui nici mișcările necuviincioase care apar din prisos, nici slăbănogirea ce apare din neajuns. Haina, locuința și, îndeobște, toate cele materiale ale noastre se cuvine să fie sărăcăcioase, după pilda lui Hristos, după pilda Apostolilor. Sfinţii Apostoli și adevăraţii lor ucenici nu aduceau jertfe de nici un fel slavei deșarte și deșertăciunii, așa cum cereau obiceiurile lumii, nu intrau nicicum în împărtășire cu duhul lumii. Lucrarea nerătăcită, harică a rugăciunii lui Iisus poate odrăsli numai din Duhul lui Hristos: ea odrăslește și crește numai în acest pământ. Vederea, auzul și celelalte simţuri trebuie păzite cu asprime, ca nu cumva prin ele să dea năvală în suflet vrăjmașii ca prin niște porţi. Gura și limba trebuie înfrânate, oarecum ferecate, prin tăcere: grăirea în deșert, multa vorbire și mai

ales glumele, judecarea aproapelui și grăirea de rău sunt cei mai răi vrăjmași ai rugăciunii." (p.218)

„Cel ce a pășit cu mintea în nevoința rugăciunii trebuie să se lepede neîncetat de toate gândurile și simțirile firii căzute, precum și de toate gândurile și simțirile aduse de duhurile căzute, oricât ar fi de frumoase la arătare atât unele, cât și celelalte: el trebuie să meargă mereu pe calea cea strâmtă a rugăciunii cu cea mai mare luare-aminte, fără a se abate nici la stânga, nici la dreapta. Abaterea la stânga este atunci când mintea părăsește rugăciunea pentru a sta de vorbă cu gânduri deșarte și păcătoase; abaterea la dreapta este atunci când mintea părăsește rugăciunea pentru a sta de vorbă cu gânduri care par bune.

Patru feluri de gânduri și simțiri lucrează asupra celui care se roagă: unele odrăslesc din harul lui Dumnezeu cel sădit în fiecare creștin ortodox prin Sfântul Botez, altele sunt aduse de Îngerul păzitor, altele apar din firea căzută și, în fine, celelalte sunt aduse de duhurile căzute. Primele două feluri de gânduri – sau, mai bine zis, aduceri aminte și simțiri – ajută rugăciunea, îi dau viață, întăresc luarea-aminte și simțământul pocăinței, nasc străpungerea, plânsul inimii, lacrimile, descoperă privirilor celui care se roagă cât de mare este păcătoșenia lui și adâncul căderii omenești, îi vestesc despre moartea despre care nimeni nu știe când va veni, despre judecata cea nemitarnică și înfricoșată a lui Dumnezeu, despre muncile veșnice, care prin grozăvia lor întrec închipuirea omenească.

În gândurile și simțirile firii căzute, binele este amestecat cu răul, iar în cele demonice răul adeseori este acoperit cu masca binelui, dar totuși lucrează uneori și pe față. Ultimele două feluri de gânduri și simțiri lucrează în tovărășie, din pricina legăturii și părtășiei dintre duhurile căzute și firea omenească aflată în starea de cădere, și cel dintâi rod al lucrării lor e cugetarea semeață, iar cel de-al doilea, împrăștierea. Aducând cugetări părut duhovnicești și înalte, prin ele abat mintea de la rugăciune, pricinuiesc o bucurie, desfătare și mulțumire de sine plină de slavă deșartă, care ar veni, pasămite, din descoperirea celei mai tainice învățături creștine. În urma teologiei și filosofiei demonice se strecoară în suflet gânduri și visări deșarte și pătimașe, răpesc și nimicesc rugăciunea, strică buna întocmire a sufletului. **După roadele lor pot fi deosebite gândurile și simțirile cu adevărat bune de gândurile și simțirile părut bune.** O, câtă dreptate au Părinții

să numească îndeletnicirea cu rugăciunea lui Iisus și cale strâmtă, și lepădare de sine, și lepădare de lume! Aceste nume de cinste se cuvin oricărei rugăciuni pline de luare-aminte și evlavie, și în primul rând rugăciunii lui Iisus, care e străină de acea felurime în formă și de acea mulţime de gânduri care ţin de cântarea psalmilor și de celelalte rugăciuni.

Ucenicul: Din ce cuvinte este alcătuită rugăciunea lui Iisus?

Stareţul: Ea e alcătuită din următoarele cuvinte: *Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul*. Unii Părinţi împart rugăciunea, pentru începători, în două jumătăţi, și le poruncesc ca de dimineaţa, de pildă, și până la prânz să spună: *Doamne Iisuse Hristoase, miluiește-mă*, iar după prânz: *Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă.* Aceasta este o predanie veche, însă mai bine e, dacă se poate, a fi rostită întreaga rugăciune. Împărţirea este îngăduită din pogorământ faţă de neputinţa celor neputincioși și a începătorilor.“ (p.219-221)

În obștea Sfântului Pahomie cel Mare: „După trecerea a trei ani, începătorilor li se cerea învățarea pe dinafară, în întregime, a Evangheliilor și a Psaltirii, iar de la cei înzestrați chiar a întregii Sfintei Scripturi – lucru care dă un spor neobișnuit rugăciunii cu luare-aminte săvârșite cu gura. După aceasta începea deja însușirea învățăturii tainice a rugăciunii minții: ea era lămurită din belșug atât prin Noul Testament, cât și prin cel Vechi.“ (p.234)

„Ucenicul: Este, oare, vreun mijloc de nădejde pentru a mă păzi de înșelare îndeobște, în toate nevoinţele călugărești, și mai cu seamă când mă îndeletnicesc cu rugăciunea lui Iisus?

Stareţul: Precum trufia este, îndeobște, pricina înșelării, așa și smerenia – virtutea ce se împotrivește nemijlocit trufiei – este un mijloc de nădejde pentru a ne păzi de înșelare. Sfântul Ioan Scărarul a numit smerenia *pierzania patimilor*. E limpede că în omul în care nu lucrează patimile ele sunt înfrânate; nu poate să lucreze în el nici înșelarea, fiindcă *înșelarea este aplecarea pătimașă sau împătimită a sufletului către minciună, ce se întemeiază pe trufie.* În timpul îndeletnicirii cu rugăciunea lui Iisus (și, îndeobște, cu rugăciunea), în chip deplin și cu toată temeinicia apără acel fel de smerenie ce se numește *plâns.* Plânsul este simţământul de pocăinţă, de întristare mântuitoare a inimii pentru păcătoșenia și pentru neputinţa cea de multe feluri a omului. Plânsul este *duhul umilit, inima înfrântă și smerită* pe care *Dumnezeu nu le va urgisi* (Ps.50,18), adică nu le va da în stăpâ-

nirea demonilor ca să le batjocorească, așa cum le este dată inima trufașă, plină de părere de sine, de nădăjduire în sine, de slavă deșartă. Plânsul este singura jertfă pe care o primește Dumnezeu de la firea căzută mai înainte de înnoirea duhului omenesc prin Sfântul Duh al lui Dumnezeu. **Rugăciunea noastră să fie pătrunsă de simţământul pocăinţei, să se împreuneze cu plânsul, și înșelarea nu va lucra niciodată în noi.“** (p.235)

„Chiar dacă unii s-au stricat, pătimind vătămare de minte, să știi că au pătimit aceasta din facerea voii lor și din semeaţă cugetare. Acum, din pricina desăvârșitei împuţinări a povăţuitorilor purtători de Duh, nevoitorul rugăciunii este silit să se călăuzească numai după Sfânta Scriptură și scrierile Părinţilor. Această cale este mult mai anevoioasă – o nouă pricină ca să plângem mai mult!“ (p.236)

„…înșelarea este însușirea de către oameni a minciunii luate de ei drept adevăr. **Înșelarea lucrează mai întâi asupra felului de a gândi; după ce a fost primită și a corupt felul de a gândi, ea nu întârzie să se împărtășească inimii**, corupând simțirile inimii; luând stăpânire asupra ființei omului, ea se revarsă în toată activitatea lui, otrăvindu-i și trupul ca pe unul care a fost legat în chip nedespărțit cu sufletul de către Ziditor. Starea de înșelare este starea de pierzanie sau de moarte veșnică.“ (p.239)

„Toate felurile de înșelare demonică la care se supune cel ce se nevoiește în rugăciune apar ca urmare a faptului că la temelia rugăciunii nu este pusă pocăința, că pocăința nu s-a făcut izvorul, sufletul, scopul rugăciunii.“ (p.240)

„*Oricât de înalte ar fi nevoințele noastre,* a spus Sfântul Ioan Scărarul, *dacă nu am dobândit inimă îndurerată, atunci nevoințele noastre sunt și mincinoase și deșarte.* Pocăința, duhul înfrânt, plânsul, sunt semne care dau mărturie despre nevoința cu bună cuviință în rugăciune; lipsa lor este un semn al abaterii spre o direcție greșită, semn al amăgirii sau al sterpiciunii. Una sau cealaltă, adică înșelarea sau sterpiciunea (lipsa de roade), alcătuiesc o urmare cu neputință de ocolit a îndeletnicirii cu rugăciunea într-un chip nepotrivit, iar îndeletnicirea cu rugăciunea în chip nepotrivit este nedespărțită de amăgirea de sine.“ (p.241)

„Funcţionarul [care săvârșea rugăciunea în chip înșelător] vedea lumină cu ochii cei trupești: buna-mireasmă și dulceaţa pe care le simţea atârnau de simţurile trupești. Dimpotrivă, vedeniile sfinţilor și stările lor cele mai

presus de fire sunt pe de-antregul duhovnicești: nevoitorul devine în stare să le primească abia după deschiderea ochilor sufletului său de către harul dumnezeiesc, înviind deopotrivă și celelalte simţuri ale sufletului, care până atunci petreceau în nelucrare (Preacuviosul Simeon Noul Teolog, Cuvântul despre credinţă); la vedenia dăruită de har iau parte și simţurile cele trupești ale sfinţilor, dar numai atunci când trupul trece din starea pătimașă în cea despătimită." (p.246)

„Se știe că adevăraților sfinți ai lui Dumezeu vedeniile li se dăruiesc numai și numai prin bunăvoința și lucrarea lui Dumnezeu, iar nu după voia omului și nu prin propriile lui sforțări; se dăruiesc pe neașteptate, foarte arareori, când este neapărată nevoie, potrivit minunatei iconomii a lui Dumnezeu, iar nu la întâmplare." „Cel ce vede duhul amăgirii – în vedeniile care îi sunt înfățișate, a spus Preacuviosul Maxim Capsocalivitul, foarte adesea este supus iuțimii și mâniei; buna-mireasmă a smereniei ori rugăciunii ori a lacrimii adevărate nu încape într-însul. Dimpotrivă, unul ca acesta se laudă mereu cu virtuțile sale, este plin de slavă deșartă și se dedă într-una, fără frică, patimilor viclene." (p.252)

„Cel căruia i se pare că este despătimit nu se va curăța niciodată de patimi; cel căruia i se pare că este plin de har nu va primi niciodată har; cel căruia i se pare că este sfânt nu va ajunge niciodată la sfințenie." (p.256)

„Nu este mântuire fără de pocăință, iar pocăință primesc de la Dumnezeu doar aceia care pentru primirea ei își vor vinde toată averea lor, adică se vor lepăda de tot ce și-au însușit prin „părere." [...] Cei molipsiți de înșelare prin „părere" pot fi întâlniți foarte adesea. **Oricine nu are duh înfrânt, cel care își recunoaște vreun fel oarecare de vrednicie și de merite, oricine nu ține neabătut învățătura Bisericii Ortodoxe, ci judecă în ce privește o oarecare dogmă sau predanie după cum îl taie pe el capul sau după învățăturile celor de altă lege, se află în această înșelare.** Cât este de mare înșelarea cuiva se poate vedea după mărimea rătăcirii și a stăruinței sale în rătăcire." (p.257)

„Semnul de obște al stărilor duhovnicești este adânca smerenie și smerita cugetare, unită cu gândul omului că este mai prejos decât toți, cu dragostea evanghelică față de oricare semen, cu năzuința de a fi în însingurare." (p.261)

Referindu-se la cartea lui Toma de Kempis, *Urmarea lui Hristos*, Sfântul Ignatie Briancianinov spunea următoarele: „În această carte trăiește și din această carte răsuflă ungerea duhului celui viclean, care îi lingușește pe cititorii ei, îmbătându-i cu otrava minciunii, otravă îndulcită cu mirodeniile subțiri ale semeței cugetări, slavei deșarte și patimii dulceții. Cartea îi poartă pe cititorii săi drept spre părtășia cu Dumnezeu, fără a-i curăți, mai înainte, prin pocăință: de aceea și stârnește o deosebită aplecare spre ea în oamenii pătimași, care nu au bătut cărarea pocăinței, care nu au fost preveniți cu privire la amăgirea de sine și la înșelare, care nu au luat povață din învățătura Sfinților Părinți ai Bisericii Ortodoxe, cum să viețuiască după legea duhovnicească. Cartea lucrează cu putere asupra sângelui și nervilor, îi ațâță și de aceea ea place cu osebire oamenilor robiți simțurilor: de această carte poți să te îndulcești fără a te lepăda de desfătările grosolane ale simțurilor. Cugetarea semeață, subțirea patimă a dulceții și slava deșartă sunt înfățișate de acestă carte ca lucrare a harului dumnezeiesc." (p.263)

„Necontenita chemare a numelui lui Dumnezeu, grăiește Marele Varsanufie, *e doctorie care ucide nu numai patimile, ci chiar și lucrarea lor. Precum doctorul pune doctorii sau cataplasme pe rana celui suferind, iar ele lucrează, deși bolnavul nu știe cum se întâmplă asta, întocmai așa și numele lui Dumnezeu, fiind chemat, ucide toate patimile, chiar dacă noi nu știm cum are loc aceasta.*" (p.268)

„Sfântul Ioan Scărarul sfătuiește să închidem mintea în cuvintele rugăciunii și, ori de câte ori s-ar depărta, să o băgăm iarăși în ele. Acest mecanism este deosebit de folositor și deosebit de lesnicios. Când mintea se va găsi, într-acest chip, în trezvie, atunci și inima va intra, prin străpungere, într-o stare de împreună-simţire cu inima: rugăciunea va fi săvârșită de minte și de inimă laolaltă. Cuvintele rugăciunii trebuie rostite deloc grăbit, chiar tărăgănat, ca mintea să aibă putinţa de a se închide în cuvinte." (p.269)

„Patimile – aceste boli duhovnicești ale omului – sunt pricina de căpătâi a împrăștierii la rugăciune. Pe măsură ce slăbesc patimile, se micșorează și împrăștierea. Patimile sunt înfrânate și omorâte, puţin câte puţin, prin ascultarea cea adevărată, prin lepădarea de sine și smerenia ce izvorăsc din adevărata ascultare. Ascultarea, lepădarea de sine și smerenia sunt faptele

bune pe care se clădește sporirea în rugăciune. Neîmprăștierea ce este cu putinţă omului este dăruită de Dumnezeu la vremea potrivită acelui nevoitor al rugăciunii care prin stăruinţă și osârdie în nevoinţă își dovedește nefăţărnicia dorinţei sale de a dobândi rugăciunea. Ieromonahul Dorotei, compatriotul nostru, mare povăţuitor în viaţa duhovnicească, ce se apropie prin această vrednicie a sa de Sfântul Isaac Sirul, îl sfătuiește pe cel ce învaţă rugăciunea lui Iisus să o spună la început cu gura. El spune că această rugăciune cu gura se va preface de la sine în rugăciune a minţii. *Din rugăciunea multă cu gura,* spune ieromonahul, *izvorăște rugăciunea minţii, iar din rugăciunea minţii apare rugăciunea inimii. Rugăciunea lui Iisus nu trebuie rostită cu glas răsunător, ci lin, încât să o audă doar cel ce o rostește*.

Atunci când împrăștierea, mâhnirea, trândăvia, lenevia lucrează cu o putere deosebită, e foarte de folos a săvârși rugăciunea lui Iisus în chip auzit: astfel, sufletul se deșteaptă, puţin câte puţin, din somnul cel greu duhovnicesc în care îl cufundă îndeobște mâhnirea și trândăvia. E foarte de folos a săvârși rugăciunea lui Iisus în chip auzit atunci când năvălesc gândurile și închipuirile poftei trupești și mâniei, atunci când, din lucrarea lor, se aprinde și fierbe sângele, sunt răpite pacea și liniștea inimii, când mintea se clatină, slăbește, ca și cum ar fi doborâtă și legată de mulţimea gândurilor și închipuirilor netrebnice: căpeteniile răutăţii cele din văzduhuri (a căror prezenţă nu este dată în vileag de ochii cei trupești, însă pe care sufletul o recunoaște din lucrarea pe care o săvârșesc asupra lui), auzind numele cel cumplit pentru ele al Domnului Iisus, cad în nedumerire și încurcătură, se înspăimântă, nu întârzie a se îndepărta de suflet. Mijlocul înfăţișat de ieromonah e foarte simplu și lesnicios. El trebuie îmbinat cu mecanismul Sfântului Ioan Scărarul, adică trebuie rostită rugăciunea lui Iisus în chip auzit, cu voce joasă, încât să o audă numai cel ce se roagă, fără grabă și închizând mintea în cuvintele rugăciunii: închiderea minţii în cuvintele rugăciunii este un sfat pe care îl dă și ieromonahul." (p.270-271)

„Vai! Se ascund de noi căile lui Dumnezeu cele drepte; se ascund de noi din pricina orbirii pe care o pricinuiește și o hrănește în noi căderea. Ne alegem drept povăţuitori cu precădere acei îndrumători pe care lumea îi declară sfinţi și care se găsesc fie în adâncul înșelării, fie în adâncul neștiinţei. Ne alegem drept călăuze cărţi scrise de nevoitori eterodocși, aflaţi în cea mai cumplită înșelare demonică, în comuniune cu diavolii. Ne ale-

gem drept povăţuitori scrieri ale Sfinţilor Părinţi ai Bisericii Ortodoxe care înfăţişează rugăciunea monahilor sporiţi, pe care începătorii nu o pot nici măcar înţelege, darămite s-o urmeze, şi ca roadă a nevoinţei duhovniceşti apar ca nişte monştri neorânduiala sufletească, pierzania." (p.278)

„Spre sporirea în rugăciunea pocăinţei trebuie să tindă toţi creştinii; la îndeletnicirea cu rugăciunea pocăinţei şi sporirea în ea Sfinţii Părinţi îi cheamă pe toţi creştinii. Dimpotrivă, ei interzic cu tărie strădania venită la vreme nepotrivită de a sui cu mintea în altarul inimii în vederea rugăciunii harice atunci când această rugăciune încă nu a fost dată de către Dumnezeu. La această oprelişte se adaugă o ameninţare aspră. *Rugăciunea minţii*, spune Preacuviosul Nil Sorski, repetând cuvintele Preacuviosului Grigorie Sinaitul, *e mai presus de toate îndeletnicirile şi este capul virtuţilor, fiind dragoste dumnezeiască. Cel ce cu neruşinare şi obrăznicie voieşte a intra la Dumnezeu şi a vorbi cu El şi se sileşte să-L dobândească în sine, lesne e omorât de demoni*. Te rog, te rog să dai toată luarea-aminte cuvenită înfricoşatei oprelişti puse de Părinţi. Ştiu unii oameni bine intenţionaţi, însă care cădeau în desfrânare cu fapta şi nu puteau, din obiceiul cel rău, să se înfrâneze de la căderi şi totodată încercau să se îndeletnicească cu rugăciunea inimii. Poate, oare, să existe vreo întreprindere mai nechibzuită, mai prostească, mai obraznică decât aceasta?

Rugăciunea pocăinţei le este dată tuturor – şi celor stăpâniţi de patimi, şi celor care sunt supuşi cu silnicie căderilor. Ei au tot dreptul să strige la Domnul după mântuire; însă intrarea în inimă pentru liturghisirea de taină le e oprită: ea este dată numai şi numai arhiereului de taină care este hirotonit în chip legiuit de către harul dumnezeiesc. Pricepeţi că numai degetul lui Dumnezeu deschide această intrare: ea se deschide atunci când omul nu numai că va înceta a păcătui cu fapta, ci va şi primi din dreapta lui Dumnezeu puterea de a se împotrivi gândurilor pătimaşe, de a nu se lăsa atras şi a nu se îndulci de ele. Puţin câte puţin se zideşte curăţia inimii: curăţiei i se arată Dumnezeu *în chip treptat şi duhovnicesc*. Treptat! Fiindcă şi patimile se micşorează, iar virtuţile cresc nu deodată: aceste lucruri cer o vreme însemnată." (p.281-282)

„În chinovia alexandrină pe care o descrie Sfântul Ioan Scărarul, toţi fraţii se îndeletniceau cu rugăciunea lui Iisus. Acest sfânt, ca şi Varsanufie cel Mare, porunceşte celor luptaţi de patima desfrânării să se roage cu

deosebită osârdie folosind numele Domnului Iisus. Fericitul stareţ Serafim de Sarov mărturisea, povăţuit de propria cercare, că rugăciunea lui Iisus este bici împotriva trupului și a patimilor trupești. Văpaia acestor pofte se stinge prin lucrarea acestei rugăciuni. Atunci când ea lucrează în om, lucrarea ei face ca poftele trupești să nu mai poată lucra cum vor ele. La fel se întâmplă cu o fiară pusă în lanţ care, rămânând în stare să omoare și să mănânce oameni și dobitoace, nu-și poate înfăptui această dorinţă.“ (p.285)

„Fericit începătorul care a găsit în vremurile noastre povăţuitor de nădejde! *Să știi*, exclamă Sfântul Simeon Noul Teolog, *că în vremurile noastre au apărut mulţi învăţători mincinoși și amăgitori!* Aceasta era situaţia creștinismului și a monahismului cu opt veacuri înainte de noi. Ce să mai spunem de cea de acum?! Mai că același lucru pe care l-a spus Sfântul Efrem Sirul cu privire la situaţia celor care vor căuta cuvântul viu al lui Dumnezeu în vremurile din urmă. Aceștia – prooroceşte Preacuviosul – vor străbate pământul de la răsărit la apus și de la miazănoapte la miazăzi, căutând asemenea cuvânt și nu-l vor afla. După cum privirilor istovite ale celor ce s-au rătăcit în pustie li se înfăţișează case înalte și străzi lungi, care îi atrag în rătăcire încă mai mare, fără scăpare, așa și celor care caută cuvântul viu al lui Dumnezeu în pustia morală de acum li se înfăţișează mulţime de năluciri cu chip măreţ ale cuvântului și învăţăturii lui Dumnezeu, înălţate din înţelegerea sufletească, din înţelegerea neîndestulătoare și mincinoasă a literei, din înrâurirea duhurilor lepădate a stăpânitorilor acestei lumi. Aceste năluciri, înfăţișându-se în chip amăgitor drept Eden duhovnicesc, hrană îmbelșugată, lumină, viaţă, despart sufletul, prin înfăţișarea lor mincinoasă, de adevărata hrană, de adevărata lumină, de adevărata viaţă; aruncă nefericitul suflet în întuneric nepătruns, îl înfometează, îl otrăvesc cu minciuna, îl omoară cu moartea veșnică.“ (p.293-294)

„Păcatul desfrânării are însușirea că unește două trupuri – chiar dacă în chip nelegiuit – întru-unul singur (1Co.6,16): din această pricină, chiar dacă el se iartă neîntârziat după ce a fost pocăit și mărturisit (cu condiţia neapărată ca cel ce se pocăiește să se lase de păcat), pentru curăţirea și trezvirea trupului de păcatul desfrânării este nevoie de mult timp, ca legătura și unirea ce s-au statornicit între trupuri, ce s-au sădit în inimă, ce au îmbolnăvit sufletul să se învechească și să moară. **Pentru nimicirea nefericitei împroprieri, Biserica orânduiește celor ce au căzut în desfrânare**

și preadesfrânare răstimpuri foarte însemnate de pocăinţă și abia după aceea le îngăduie să se împărtășească cu Preasfântul Trup și Sânge al lui Hristos. Întocmai: pentru toţi cei ce au dus viaţă împrăștiată, pentru cei întipăriţi de felurite împătimiri, mai ales pentru cei căzuţi în prăpastia păcatelor de desfrânare, care au dobândit deprinderea lor, este nevoie de vreme îndelungată pentru a se curaţi prin pocăință, pentru a șterge din ei urmele lumii și ale smintelilor, pentru a se trezvi de păcat, pentru a-și forma moralitatea prin poruncile evanghelice și astfel a deveni în stare de rugăciune harică a minţii și a inimii." (p.296-297)

Preacuviosul Macarie cel Mare spunea: „Cel care se silește din toate puterile numai și numai la rugăciune, dar nu se ostenește pentru a dobândi smerenia, iubirea, blândeţea și tot soborul celorlalte virtuţi nu poate dobândi mai mult decât uneori, la cererea lui, se atinge de el harul dumnezeiesc, fiindcă Dumnezeu, din bunătatea Sa cea firească, le dăruiește celor care cer ceea ce vor, ca un Iubitor de oameni. Dar dacă cel ce a primit cererea sa nu se va învăţa să facă celelalte fapte bune pe care le-am pomenit și acestea nu-i vor intra în deprindere, fie că rămâne lipsit de harul primit, fie că, semeţindu-se, va cădea în trufie, fie că, rămânând pe treapta cea foarte mică la care a urcat, nu mai sporește și nu mai crește." (p.297-298)

„Gândurile, închipuirile și simțămintele păcătoase și deșarte pot, fără îndoială, să ne vatăme dacă nu ne luptăm cu ele, dacă ne îndulcim de ele și le sădim în noi. Din însoțirea cea de bunăvoie cu păcatul și din părtășia cea de bunăvoie cu duhurile lepădate se nasc și prind putere patimile și poate să se strecoare în suflet, pe nebăgare de seamă, înșelarea; iar **atunci când ne împotrivim gândurilor, închipuirilor și simțămintelor păcătoase, însăși lupta cu ele ne aduce sporire și ne îmbogățește cu înțelegere lucrătoare."** (p.299)

„Să ne rugăm mereu, cu răbdare, cu stăruinţă. Dumnezeu va da la vremea potrivită rugăciunea curată, harică, celui care se roagă fără de lenevie și în chip statornic cu rugăciunea sa necurată, celui care nu părăsește din puţinătate de suflet nevoinţa rugăciunii atunci când nu ajunge nici după sforţări îndelungate să stăpânească rugăciunea. O pildă de reușită a rugăciunii lui Iisus făcute cu stăruinţă vedem în Evanghelie. Atunci când Domnul a ieșit din Ierihon însoţit de ucenici și de mulţime de popor, orbul Bartimeu, care ședea lângă cale și cerea milostenie, aflând că trece pe lângă el

Domnul, a început să strige: *Iisuse, Fiul lui David, miluiește-mă.* Au încercat să-i închidă gura, dar el striga și mai tare. Strigătele lui stăruitoare au avut drept urmare tămăduirea lui de către Domnul (Mc.10,46-52). Așa să strigăm și noi, neluând în seamă gândurile care apar din firea căzută și pe care le aduce diavolul ca să împiedice strigătul rugăciunii – și negreșit vom primi milă.

Ucenicul: Care sunt roadele nemincinoase ale rugăciunii lui Iisus după care să-și poată da seama începătorul că se roagă așa cum trebuie?

Stareţul: **Primele roade ale rugăciunii sunt luarea-aminte și străpungerea**. Aceste roade se arată înaintea tuturor celorlalte din fiecare rugăciune făcută așa cum trebuie, și mai ales de la rugăciunea lui Iisus, care e mai presus de psalmodiere și de celelalte rugăciuni. Din luarea-aminte se naște străpungerea, iar străpungerea înmulţește luarea-aminte; ele dau rugăciunii adâncime, îndepărtând împrăștierea și închipuirile. La fel ca rugăciunea adevărată, și luarea-aminte dimpreună cu străpungerea sunt daruri ale lui Dumnezeu. Dorinţa de a dobândi rugăciunea ne-o dovedim îndeletnicindu-ne cu ea: dorinţa de a dobândi luare-aminte și străpungere ne-o arătăm silindu-ne spre ele. În continuare, **rod a rugăciunii este vederea din ce în ce mai limpede a păcatelor și păcătoșeniei proprii, care dă putere străpungerii și se preface în plâns.** Plâns se numește străpungerea preaîmbelșugată unită cu durerea inimii înfrânte și smerite, care lucrează din adâncul inimii și cuprinde duhul. După aceea, apare simţirea că Dumnezeu este de faţă, pomenirea vie a morţii, frica de judecată și de osândă. Toate aceste roade ale rugăciunii sunt însoţite de plâns și, la vremea lor, sunt adumbrite de subţirea, sfânta, duhovniceasca simţire a fricii de Dumnezeu.

Frica de Dumnezeu nu poate fi asemănată cu nici un fel de simţire trupească, chiar și a omului duhovnicesc. Frica de Dumnezeu este un simţământ cu totul nou. Frica de Dumnezeu este lucrare a Sfântului Duh. Gustarea din această lucrare minunată face să se topească patimile: mintea și inima încep să fie atrase spre îndeletnicirea neîncetată cu rugăciunea. După o oarecare sporire vine simţământul de pace, de smerenie, de iubire faţă de Dumnezeu și de aproapele, fără a face deosebire între cei buni și cei răi, răbdarea necazurilor ca pe niște lucruri îngăduite de Dumnezeu și doctorii trimise de El, de care păcătoșenia noastră are neapărată

nevoie. Iubirea de Dumnezeu și de aproapele, care apare treptat din frica de Dumnezeu, e pe de-a-ntregul duhovnicească, netâlcuit de sfântă, subţire, smerită, se deosebește cu nesfârșită deosebire de iubirea omenească în starea obișnuită a acesteia, nu poate fi asemuită cu nici o iubire ce se mișcă în firea căzută, oricât de dreaptă și de sfinţită ar fi acea iubire. Legea firească, ce lucrează în vreme, este încuviinţată de Dumnezeu; dar legea veșnică, legea duhovnicească e cu atât mai presus de ea cu cât este Sfântul Duh al lui Dumnezeu mai presus decât duhul omului.

Cu privire la acele roade și urmări ale rugăciunii cu preasfântul nume al Domnului Iisus care vin după cele pomenite, mă înfrânez a vorbi: fie ca cercarea cea fericită să ne înveţe care sunt acestea atât pe mine, cât și pe ceilalţi. Urmările și roadele acestea sunt descrise amănunţit în *Filocalie*, această minunată, de Dumnezeu insuflată călăuză în deprinderea rugăciunii minţii de către monahii sporiţi, în stare să intre în stadia (arena de luptă) a fericitei liniștiri și nepătimiri. Recunoscând că atât tu cât și eu suntem începători în nevoinţa duhovnicească, atunci când înfăţișez concepţiile corecte cu privire la îndeletnicirea cu rugăciunea lui Iisus am în vedere cu precădere trebuinţele începătorilor, trebuinţele celor mai mulţi dintre monahi. *Agonisește-ţi plânsul*, au zis Părinţii, *și el te va învăţa toate.* Să plângem mereu înaintea lui Dumnezeu: cele dumnezeiești nu pot fi altfel decât prin bunăvoinţa lui Dumnezeu și vin într-un chip duhovnicesc, într-un chip nou, într-un chip despre care noi nu ne putem face nici o părere cât de cât adevărată câtă vreme ne aflăm în starea trupească, sufletească, veche, pătimașă." (p.300-302)

„Pentru cel ce se îndeletnicește cu rugăciunea e foarte de folos să aibă în chilie icoanele Mântuitorului și Maicii Domnului de mărime îndestulătoare. Uneori le putem vorbi în rugăciune icoanelor așa cum Le-am vorbi Însuși Domnului și Maicii Domnului, fiind Ei de faţă. Simţirea prezenţei lui Dumnezeu în chilie poate deveni obișnuită. Când simţirea aceasta va fi cu noi mereu, vom sta în chilie cu frică de Dumnezeu, ca și cum am fi neîncetat sub ochii Lui. Și chiar așa și este: Dumnezeu este totdeauna cu noi, fiindcă este pretutindenea-fiitor; ne aflăm totdeauna înaintea privirilor Lui, fiindcă vede toate, în orice loc. Slavă atotmilostivului nostru Domn, Care vede păcătoșenia și păcatele noastre, care așteaptă cu

îndelungă-răbdare pocăinţa noastră, Care ne-a dăruit nu doar îngăduinţa, ci și porunca de a-L ruga pentru iertare." (p.303)

„Atât părăsirea nevoinţei rugăciunii cât și întreruperile ei sunt din cale-afară de primejdioase. Mai bine să nu înceapă cineva această nevoinţă decât s-o părăsească după ce a început-o. Sufletul nevoitorului care a părăsit îndeletnicirea cu rugăciunea lui Iisus se aseamănă cu o ţarină lucrată și îngrijită, iar apoi părăsită: într-o astfel de ţarină cresc cu o putere neobișnuită neghinele, își înfig rădăcini adânci, capătă o vigoare deosebită. În sufletul care s-a lepădat de fericita unire cu rugăciunea, care a părăsit rugăciunea și a fost părăsit de ea, se revarsă patimile în șuvoi furtunos, potopindu-l. Patimile capătă o putere deosebită asupra unui astfel de suflet, o deosebită vigoare și trăinicie, sunt pecetluite de împietrirea și omorârea inimii, de necredinţă. Se întorc în suflet demonii alungaţi mai înainte prin rugăciune: întărâtaţi de izgonirea de mai înainte, se întorc cu mai multă încrâncenare și în mare număr. *Cele din urmă ale omului se fac mai rele decât cele dintâi* (Mt.12,45), potrivit spuselor Evangheliei: starea celui căzut în stăpânirea patimilor și a demonilor după ce s-a izbăvit de ele prin mijlocirea adevăratei rugăciuni e neasemuit mai nenorocită decât starea celui ce nu a încercat să lepede jugul păcatului, care nu a scos din teacă sabia rugăciunii. Vătămarea care se naște din întreruperi sau din părăsirea periodică a rugăciunii este asemenea cu vătămarea pricinuită de părăsirea ei desăvârșită; această vătămare e cu atât mai însemnată cu cât întreruperile sunt mai lungi." (p.304-305)

Experienţe ascetice, vol. II
(Ed. Sofia, București, 2000)

„Preacuviosul Avvă Dorotei pune la începutul învăţăturii sale despre smerenie, ca pe o piatră unghiulară, spusa unuia dintre sfinţii stareţi: *Mai înainte de toate ne trebuie smerita cugetare și trebuie să fim gata ca la orice cuvânt pe care îl auzim să răspundem iartă-mă, fiindcă prin smerita cugetare se sfărâmă toate săgeţile vrăjmașului și potrivnicului.* În lepădarea dezvinovăţirilor, în învinuirea de sine și în a cere iertare în toate împrejurările în care oamenii se grăbesc de obicei să se dezvinovăţească: în acestea, zic, se cuprinde marea agonisire de taină a sfintei smerenii. De aceasta s-au ţinut și pe aceasta au poruncit-o toţi Sfinţii Părinţi." (p.20)

„Răul nu poate fi nicidecum pricină a binelui. Fățărnicia și dorința de a plăcea oamenilor nu pot fi pricină de zidire: ele pot plăcea lumii, fiindcă dintotdeauna i-au plăcut; ele pot atrage lauda lumii, fiindcă dintotdeauna au atras-o; pot atrage dragostea și încrederea lumii, fiindcă dintotdeauna le-a atras. Lumea iubește ceea ce e al său; ea laudă pe cei în care aude duhul său (In.15,18-20).“ (p.22)

„Cei sporiți în viața călugărească dobândesc o deosebită libertate și simplitate a inimii, care nu au cum să nu se vădească în legăturile lor cu oamenii. Ei nu plac lumii! Lumea îi socoate trufași, precum bagă de seamă, cu mult temei, Sfântul Simeon Noul Teolog. Lumea caută lingușire, iar în ei vede o nefățărnicie care nu îi este de trebuință, întâlnește o dare a sa în vileag pe care o urăște.“ (p.23-24)

„*Smerita cugetare* este felul de a gândi luat în întregime din Evanghelie, de la Hristos. *Smerenia* este un simţământ al inimii, e chezășia din inimă a smeritei cugetări. La început se cuvine ca omul să se deprindă cu smerita cugetare; după măsura întăririi în smerita cugetare, sufletul dobândește smerenie, fiindcă starea inimii atârnă totdeauna de gândurile care s-au împropriat minţii. Iar atunci când lucrarea omului e adumbrită de harul Dumnezeiesc, smerita cugetare și smerenia încep a se naște din belșug și a se spori una pe alta, cu ajutorul celui care ajută rugăciunea – adică plânsul.“ (p.24)

„Vrei să rămâi în sfânta casă a răbdării și să nu mai ieși de acolo? Adună-ţi merindea neapărat trebuincioasă pentru aceasta: dobândește și înmulţește în tine gândurile și simţămintele smerite. Acel chip al smereniei care îl pregătește pe om pentru răbdarea necazurilor încă dinainte de venirea lor și îl face în stare să le rabde cu inimă bună după ce vin, este numit de către Sfinţii Părinţi *defăimare de sine*. **Să ne defăimăm pe noi înșine înseamnă să ne învinuim pentru păcătoșenia cea de obște a tuturor și pentru păcătoșenia noastră aparte.** Făcând aceasta, este bine să ne amintim și să înșirăm în minte încălcările Legii lui Dumnezeu pe care le-am făptuit, afară de căderile și poticnirile ce sunt legate de patima curviei, a căror aducere aminte amănunţită nu este iertată de Părinţi, fiindcă înnoiește în om simţirea păcatului și îndulcirea de el. Defăimarea de sine este lucrare călugărească, este lucrare a minţii, care lucrează împotriva bolnăvicioasei însușiri a firii noastre căzute care face ca toţi oamenii, chiar și

păcătoșii cei mai învederaţi, să se străduie a face pe drepţii și a-și dovedi dreptatea cu ajutorul tuturor vicleniilor cu putinţă.

Defăimarea de sine este o siluire a firii căzute, la fel ca rugăciunea și celelalte nevoinţe călugărești, prin care *Împărăţia cerurilor se silește*, și prin care *silitorii o răpesc pe ea* (Mt.11,12). Defăimarea de sine are, la începutul îndeletnicirii cu ea, caracterul unui mecanism inconștient, adică este rostită numai de limbă, fără cine știe ce împreună simţire a inimii, chiar împotriva simţământului acesteia; după aceea, puţin câte puţin, inima începe să se obișnuiască a simţi în potrivire cu cuvintele defăimării de sine; în cele din urmă, defăimarea de sine ajunge să fie rostită din tot sufletul, cu un îmbelșugat simţământ de plâns, să micșoreze înaintea noastră și să ascundă de noi neajunsurile și greșelile aproapelui, să ne împace cu toţi oamenii și cu toate împrejurările, să adune în lucrarea pocăinţei gândurile împrăștiate prin toată lumea, să aducă o rugăciune trezvitoare, plină de străpungere, să însufleţească și să înarmeze cu o nebiruită putere, răbdarea.

Cu smerite gânduri de defăimare de sine sunt pline toate rugăciunile Bisericii Ortodoxe. Monahii, însă, au o parte din zi pe care o păstrează tocmai pentru defăimarea de sine. Ei se străduie ca prin mijlocirea acesteia să se încredinţeze pe sine că sunt păcătoși: firea căzută nu vrea să creadă acest lucru, nu vrea să-și însușească această cunoștinţă. Pentru toţi monahii îndeobște este de folos defăimarea de sine; și pentru noii începători, și pentru cei sporiţi, și pentru cei închinoviaţi, și pentru sihaștri. Pentru aceștia din urmă, cea mai primejdioasă patimă, care nimicește toată lucrarea lor, este semeaţa cugetare; dimpotrivă, fapta bună de temelie pentru ei, pe care se zidesc și se ţin toate celelalte, este defăimarea de sine. Tocmai de aceea **Avva isihaștilor din Nitria spunea că cea mai de căpetenie lucrare a lor, după socotinţa lui, era defăimarea de sine.** Ajungând la deplinătatea sa, defăimarea de sine dezrădăcinează pentru totdeauna răutatea din inimă, dezrădăcinând din ea cu desăvârșire viclenia și făţărnicia, care nu încetează a trăi în inimă atâta vreme cât îndreptăţirea de sine își află în ea loc.“ (p.29-31)

„Defăimarea de sine are acea însușire aparte, preafolositoare și tainică de a aduce în amintire și păcatele pe care le uitasem cu desăvârșire sau pe care nu le luasem deloc în seamă. Îndeletnicirea cu defăimarea de sine face ca aceasta să devină un obicei. Atunci când pe cel ce a dobân-

dit acest obicei îl lovește vreun necaz oarecare, îndată prinde a lucra în el obiceiul, și necazul este primit ca un lucru meritat. *Cea mai mare pricină a oricărei tulburări*, spune Preacuviosul Avvă Dorotei, *dacă cercetăm cu deadinsul, este faptul că nu ne defăimăm pe noi înșine. Din aceasta nu ne aflăm niciodată odihna, din aceasta ni se pricinuiește toată tulburarea și scârba. Așadar, nu este de mirare că auzim de la toți sfinții: nu este alt drum decât acesta. Nu vedem ca vreunul dintre sfinți să fi aflat odihnă mergând pe altă cale! Iar noi vrem să avem odihnă și să ținem calea cea dreaptă fără a voi vreodată să ne defăimăm pe noi înșine. Adevărat zic, că de ar face cineva mii de bunătăți, dar nu va ține drumul acesta, niciodată nu va scăpa de întristare, nici nu se va putea păzi să nu scârbească pe altul, prăpădind prin aceasta toate ostenelile sale. Dimpotrivă, cel ce se defăimă pe sine oriunde s-ar afla, totdeauna este vesel și liniștit. Cel ce se defăimă pe sine, precum a zis și Avva Pimen, orice i s-ar întâmpla, sau pagubă, sau necinstire, sau oarecare scârbă, mai dinainte socotindu-se vrednic de ele, nicicând nu se tulbură. Oare este ceva mai lipsit de grijă decât această stare? Dar poate va să zică cineva: Cum voi putea să mă defaim pe mine însumi când mă mâhnește vreun frate, dacă cercetându-mă aflu că nu i-am dat nici o pricină pentru aceasta? Adevărul vă zic, că de se va ispiti cineva cu de-amănuntul și cu frică de Dumnezeu, va afla că în tot chipul i-a dat pricină cu lucrul sau cu cuvântul sau într-un alt chip oarecare. Iar dacă i se va părea, cum spune, că în vremea de față cu nimic nu l-a mâhnit, atunci altă dată l-a scârbit pe acesta sau pe alt frate în aceeași privință sau într-alta, și trebuie să pătimească pentru aceasta, ori pentru vreun alt păcat, precum adeseori se întâmplă. Așa este! De se va cerceta cineva cu frică de Dumnezeu, precum am zis, și va ispiti conștiința sa, se va afla vinovat în tot chipul.*

Minunat lucru! **Începând să ne defăimăm pe noi înșine în chip mecanic, silit, sfârșim prin a ajunge la o defăimare de sine atât de convingătoare și care lucrează asupra noastră într-un chip atât de puternic, încât cu ajutorul ei răbdăm nu doar necazurile obișnuite, ci și nenorocirile cele mai mari.** Ispitele nu mai au aceeași putere asupra celui care sporește, ci, după măsura sporirii, se fac mai ușoare, chiar de ar fi mai grele în sine. După măsura sporirii, sufletul se întărește și primește puterea de a suferi cu răbdare ceea ce i se întâmplă. Puterea aceasta o dă, ca o mân-

care deosebit de hrănitoare, smerenia adâncită în suflet, și ea este tocmai răbdarea." (p.32-34)

„Când ne lovesc necazuri, Dumnezeu vede asta. Acest lucru se săvârșește nu numai cu îngăduința Lui, ci și prin atotsfânta Lui purtare de grijă pentru noi. El îngăduie să fim chinuiţi o vreme pentru păcatele noastre ca să ne izbăvească de chinurile veșnice. Adeseori se întâmplă ca un păcat tainic și greu pe care l-am făcut să rămână necunoscut oamenilor, nepedepsit, acoperit de milostivirea lui Dumnezeu; în același timp sau după ce se scurge câtva timp, suntem siliţi să pătimim întrucâtva, ca urmare a clevetirilor sau șicanelor, fiind pasămite nevinovaţi. Conștiinţa ne spune că pătimim pentru păcatul nostru cel tăinuit! Milostivirea lui Dumnezeu, ce a acoperit acest păcat, ne dă mijlocul de a ne încununa cu cununa pătimitorilor nevinovaţi pentru răbdarea clevetirilor, și totodată de a ne curăţa de pedeapsa pentru păcatul cel tăinuit. Deslușind acest fapt, să proslăvim preasfânta Pronie a lui Dumnezeu și să ne smerim înaintea ei." (p.34-35)

„Dacă nici o ispită nu poate să se atingă de om fără voia lui Dumnezeu, înseamnă că plângerile, cârtirea, amărăciunea, îndreptățirea de sine, învinuirea aproapelui și a împrejurărilor sunt mișcări ale sufletului împotriva voii lui Dumnezeu, sunt încercări de împotrivire față de Dumnezeu. Să ne înfricoșăm de această nenorocire! Cugetând la orice necaz al nostru, să nu întârziem mult în această cugetare, ca nu cumva să ne abată pe nebăgate de seamă de la smerita cugetare în îndreptățirea de sine pe față sau într-ascuns, într-o stare potrivnică purtării de grijă pentru noi a lui Dumnezeu. Fără a ne încrede neputinței noastre, să ne luăm într-ajutor arma sigură a defăimării de sine! Pe două cruci, lângă Mântuitorul, au fost răstigniţi doi tâlhari. Unul din ei Îl vorbea de rău și Îl hulea pe Domnul; celălalt s-a recunoscut pe sine vrednic de munci pentru fărădelegile sale, iar pe Domnul – pătimitor nevinovat. Fără de veste, osândirea de sine i-a deschis ochii sufletului și a văzut în pătimitorul nevinovat pe Dumnezeu Cel Atotsfânt pătimind pentru omenire. Acest lucru nu îl văzuseră nici cărturarii, nici preoţii, nici arhiereii iudeilor, în ciuda faptului că stăteau culcaţi pe Legea lui Dumnezeu și cu osârdie o învăţau după literă. Tâlharul se face cuvântător de Dumnezeu, și înaintea feţei tuturor celor care se socoteau înţelepţi și puternici și Îl batjocoreau pe Domnul, Îl mărturisește, călcând prin sfânta sa părere părerea cea greșită a celor înţe-

lepţi în ochii lor şi puternici în gândurile lor. Pe tâlharul-hulitor, păcatul hulirii lui Dumnezeu, mai greu decât toate celelalte păcate, l-a aruncat în iad, îndoite munci veşnice aducându-i. Pe tâlharul care prin mijlocirea nefăţarnicei defăimări de sine a ajuns la adevărata cunoştinţă de Dumnezeu, mărturisirea Răscumpărătorului, proprie şi cu putinţă numai celor smeriţi, l-a băgat în rai. **Aceeaşi cruce la amândoi tâlharii! Gândurile, simţămintele, cuvintele lor opuse le-au atras sorţi opuse.**

Cu bun temei pot sluji aceşti doi tâlhari drept chip al întregii omeniri: fiecare om ce şi-a pierdut viaţa cum nu trebuie, în chip potrivnic faţă de menirea dată lui de către Dumnezeu, spre paguba mântuirii sale şi a fericirii sale în veşnicie, este faţă de sine şi hoţ, şi tâlhar, şi ucigaş. Acestui răufăcător i se trimite o cruce, ca ultim mijloc de mântuire, pentru ca răufăcătorul, mărturisind fărădelegile sale şi recunoscându-se vrednic de munci, să apuce mântuirea dăruită lui de către Dumnezeu. Spre a-i uşura pătimirile şi a-i aduce mângâieri duhovniceşti, în timp ce este răstignit şi petrece pe cruce, în apropierea omului răstignit e răstignit şi spânzurat pe lemn Dumnezeu întrupat. Cel ce cârteşte se plânge, este nemulţumit de necazurile sale, leapădă de tot mântuirea sa, nerecunoscându-L şi nemărturisindu-L pe Mântuitorul, e aruncat în iad, în muncile cele veşnice şi lipsite de roadă, ca unul ce s-a înstrăinat, s-a lepădat cu desăvârşire de Dumnezeu. Dimpotrivă, cel ce descoperă prin mijlocirea defăimării de sine păcătoşenia sa, care se recunoaşte vrednic de muncile cele vremelnice şi veşnice, intră puţin câte puţin, prin defăimarea de sine, în cunoaşterea lucrătoare şi vie a Răscumpărătorului, care e *viaţa veşnică* (In.17,3)." (p.40-41)

„Sfinţii Părinţi poruncesc *să păzim capul şarpelui* (Fc.3,15), adică să luăm seama la gândul păcătos chiar de la începutul lui şi să îl lepădăm. Aceasta s-a spus cu privire la toate gândurile păcătoase, dar mai cu seamă la cel al curviei, care are ca împreună lucrătoare firea căzută şi care, din această pricină, are asupra noastră o deosebită înrâurire. Preacuviosul Casian Romanul porunceşte monahului începător să mărturisească fără întârziere stareţului gândul păcătos ce îi vine. Acest mijloc e minunat; el este cel mai bun pentru începător dar şi pentru cel sporit rămâne în unele împrejurări foarte trebuincios şi totdeauna folositor, întrucât strică în chip hotărâtor prietenia cu păcatul la care atrage firea bolnavă. Fericit cel ce poate între-

buinţa cu lucrul acest mijloc! Fericit începătorul care a aflat stareţ căruia să îi poate descoperi gândurile sale! Monahilor care nu au putinţa de a merge mereu la un stareţ, Părinţii le poruncesc să lepede fără întârziere gândul păcătos care se iveşte, fără a intra de fel în vorbă ori ceartă cu el (acestora urmându-le negreşit atragerea de către păcat) şi să tindă la rugăciune. Acest mijloc a fost întrebuinţat cu foarte mare reuşită şi roadă de către Preacuvioasa Maria Egipteanca, precum se vede din viaţa ei.

Dacă cineva, spune Preacuviosul Nil Sorski*, în orice necaz întâlnit şi în faţa oricărui gând adus de către vrăjmaşul, va striga plângând după ajutor la bunătatea lui Dumnezeu, degrab va simţi linişte, dacă se va ruga întru înţelegere./ Precum este în firea focului să mistuie vreascurile, aşa este şi în firea lacrimilor curate să nimicească toată întinăciunea trupului şi a duhului,* a spus Sfântul Ioan Scărarul. Când suntem în singurătate, dacă ne năpădesc gândurile şi visările curveşti şi trupul ni se aprinde în chip neobişnuit, trebuie să cădem în genunchi şi chiar cu faţa la pământ înaintea sfintelor icoane, urmând Sfintei Maria Egipteanca, şi cu lacrimi să Îl rugăm pe Dumnezeu ca să ne miluiască. Cercarea nu va întârzia să dovedească apropierea lui Dumnezeu faţă de noi şi stăpânirea Lui asupra firii noastre; aceasta ne-o va aduce credinţa vie, iar credinţa vie ne va însufleţi cu o putere neobişnuită şi ne va aduce biruinţă statornică." (p.50-51)

„Îndeobşte, Părinţii cei mai înzestraţi cu dreaptă socotinţă au recunoscut că, în lupta cu poftele firii, înfrânarea de la mâncare şi celelalte nevoinţe trupeşti trebuie săvârşite cu înţelepciune şi măsură; că pofta trupească este doar înfrânată de nevoinţele acestea, iar de biruit este biruită prin smerenie şi rugăciune înlăcrimată, ce atrag harul Dumnezeiesc la nevoitor; că marile nevoinţe trupeşti sunt mai mult vătămătoare decât folositoare atunci când ele, slăbind peste măsură puterile trupeşti, împiedică de la îndeletnicirea cu rugăciunea, plânsul şi faptele smereniei." (p.54)

„Atunci când harul Dumnezeiesc începe să ne ajute deja în chip vădit, primul semn al acestei ajutorări este *neîncuviinţarea gândului*, după cum spune Sfântul Ioan Scărarul: adică se arată în minte, puţin câte puţin, neîncuviinţarea faţă de gândurile şi închipuirile păcătoase, în locul încuviinţării de mai înainte, din care luau naştere imboldul păcătos şi înfrângerea de fiecare dată când pentru împotrivire nu era întrebuinţată o silinţă deosebită." (p.58)

„Să urmăm lui Hristos! Să ne smerim asemenea Lui! Asemenea Lui să nu ne dăm în lături a părea amăgitori și ieșiţi din minţi: să nu cruţăm cinstea noastră, să nu întoarcem feţele noastre de la scuipări și obrajii noștri de la lovituri; să nu căutăm nici slava, nici frumuseţea, nici desfătările acestei lumi; să săvârșim călătoria noastră pământească la fel ca niște pribegi care nu au unde să-și plece capul; să primim, să primim defăimările, înjosirile și dispreţul oamenilor ca pe niște lucruri care nu pot fi despărţite de calea pe care ne-am ales-o; să ne luptăm pe faţă și în taină cu gândurile trufiei, să surpăm din toate puterile aceste gânduri ale omului nostru vechi, care caută să învie „eul" său sub felurite îndreptăţiri părut adevărate." (p.65)

„Pentru a lua pe umeri crucea trebuie ca mai înainte să nu împlinim trupului dorințele sale pofticioase, dându-i doar cele neapărat trebuincioase traiului; trebuie să socotim dreptatea noastră cea mai cumplită nedreptate înaintea lui Dumnezeu, să socotim priceperea noastră drept desăvârșită nepricepere și, în fine, predându-ne lui Dumnezeu cu toată puterea credinței, predându-ne deprinderii necontenite a Evangheliei, să ne lepădăm de voia noastră. Cel ce a săvârșit această lepădare de sine este în stare să ia crucea sa." (p.69)

„Purtarea cu răbdare a crucii proprii este adevărata vedere și recunoaștere a păcatului propriu. În această recunoaștere nu este nici o amăgire de sine; dar cel care se recunoaște păcătos, iar totodată cârtește și țipă de pe crucea sa, dovedește prin asta că prin recunoașterea superficială a păcatului său nu face altceva decât să se amăgească, să se înșele pe sine. Purtarea răbdătoare a crucii proprii este adevărata pocăință. Tu, care ești răstignit pe cruce! Mărturisește-te Domnului întru dreptatea judecăților Lui. Învinuindu-te pe tine însuți, dă dreptate judecăților lui Dumnezeu, și vei primi iertarea păcatelor tale." (p.70)

„Om este cel ce s-a cunoscut pe sine, a zis Preacuviosul Pimen cel Mare; om este cel care a cunoscut însemnătatea sa, starea sa, rostul său." (p.80)

„Starea de sănătate a conștiinţei și lucrarea ei cea dreaptă sunt cu putinţă numai în sânul Bisericii Ortodoxe, fiindcă orice gând nedrept primit de om are înrâurire asupra conștiinţei, abătând-o de la lucrarea ei cea dreaptă." (p.82)

„Fiii lumii socot împrăștierea un lucru nevinovat, în vreme ce Sfinţii Părinţi o socot drept începutul tuturor relelor. Omul dedat împrăștierii

are despre orice, chiar și despre lucrurile cele mai însemnate, o concepţie foarte ușuratică, foarte superficială. Omul împrăștiat este de obicei nestatornic: simţirile inimii lui sunt lipsite de adâncime și putere, și drept aceea, sunt nestatornice și neîndelungate. Precum fluturele zboară din floare în floare, așa și omul împrăștiat trece de la o desfătare pământească la alta, de la o grijă deșartă la alta. Omul împrăștiat e străin de iubirea de aproapele: el privește cu nepăsare la suferinţele oamenilor și lesne pune asupra lor poveri anevoie de purtat. Necazurile lucrează cu putere asupra celui împrăștiat, tocmai fiindcă acesta nu le așteaptă. El așteaptă doar bucurii. Dacă necazul este puternic, însă degrab trecător, omul împrăștiat îl uită repede în zarva desfătărilor. Necazul îndelungat îl strivește. Împrăștierea însăși îl pedepsește pe cel dedat ei: cu vremea îl plictisește și el, întrucât nu și-a agonisit nici un fel de cunoștinţe și întipăriri sufletești temeinice, se lasă pradă unei trândăvii chinuitoare, fără sfârșit.

Împrăștierea, care este atât de vătămătoare îndeobște, este deosebit de vătămătoare în lucrarea lui Dumnezeu, în lucrarea mântuirii, care cere priveghere și luare aminte statornice, încordate. *Privegheaţi și rugaţi-vă, ca să nu intraţi în ispită* (Mt.26,41), grăiește Domnul către ucenicii Săi. *Tuturor zic: Privegheaţi* (Mc.13,37), a vestit El la toată creştinătatea – prin urmare și celei a vremurilor noastre. Cel ce duce viaţă împrăștiată se împotrivește nemijlocit, prin viaţa sa, poruncii Domnului Iisus Hristos. **Toţi sfinţii au fugit cu osârdie de împrăștiere. Ei se adunau în sine neîncetat sau cel puţin, cât de des puteau, luând aminte la mișcările inimii și minţii și dându-le îndreptare potrivită cu poruncile Evangheliei.** Obișnuinţa luării aminte la sine îl păzește pe om de împrăștiere chiar și atunci când el se află înconjurat din toate părţile de zarvă și pricini de răspândire. Cel cu luare aminte la sine rămâne însingurat, singur cu sine, chiar și în mijlocul mulţimii. Aflând prin cercare folosul luării aminte și vătămarea adusă de împrăștiere, oarecare dintre Părinţii cei mari a spus: ***Fără să priveghem cu deadinsul asupra noastră nu putem spori în nici o faptă bună.*** “ (p.86-87)

„Poruncile lui Hristos nu au fost date numai omului dinafară, ci mai vârtos celui lăuntric: ele cuprind toate gândurile și simţămintele omului, până și cele mai subţiri mișcări ale lui. A păzi aceste porunci este cu neputinţă fără priveghere statornică și adâncă luare aminte. Privegherea și lua-

rea aminte nu sunt cu putinţă pentru cel ce duce viaţă împrăștiată. Păcatul și cel ce folosește păcatul, diavolul, se furișează pe nesimţite în minte și în inimă. Omul este dator să stea necontenit de strajă împotriva vrăjmașilor săi nevăzuţi. Cum va sta la această strajă, dacă este dedat împrăștierii?“ (p.88)

„Viaţa cu luare aminte slăbește lucrarea simţurilor trupești asupra omului – ascute, întărește, educă lucrarea simţurilor sufletești. Dimpotrivă, împrăștierea adoarme simţurile sufletești: ea se hrănește prin lucrarea necontenită a simţurilor trupești. În zadar spun cei împrăștiaţi că viaţa împrăștiată este un lucru nevinovat! Prin aceasta, ei își dau în vileag răutatea bolii de care sunt cuprinși. Boala lor este atât de mare, tocește atât de mult simţurile sufletului, că sufletul bolnav de ea nici măcar nu simte starea sa jalnică. Cei ce voiesc a deprinde luarea aminte, sunt datori a se înfrâna de la orice îndeletnicire deșartă. Împlinirea îndatoririlor particulare și obștești nu intră în alcătuirea împrăștierii: împrăștierea este întotdeauna unită fie cu nelucrarea, fie cu îndeletniciri deșarte, pe care le putem număra fără a greși alături de nelucrare.“ (p.88-89)

„Pofta [sentimentul] căreia raţiunea, satisfăcând-o vreme îndelungată și în chip statornic, îi dă stăpânire asupra omului, domnește ca un tiran atât asupra trupului cât și a sufletului, ducându-le la pierzare pe amândouă.“ (p.93)

„Câte curse pentru inima mea! Văd curse grosolane și curse măiestre. Pe care să le numesc mai primejdioase, mai cumplite? Nu mă pricep. Vânătorul e iscusit, și pe cel ce scapă din cursele grosolane îl prinde în laţurile cele meșteșugite. Sfârșitul vânătorii este unul singur – pierzania. Cursele sunt ascunse în toate felurile, cu o deosebită măiestrie. Căderea e ascunsă în toate chipurile biruinței; dorința de a plăcea oamenilor, fățărnicia, slava deșartă sunt ascunse sub toate chipurile virtuții. Amăgirea, întunecata înșelare, poartă chip duhovnicesc, ceresc. Dragostea sufletească, adesea pătimașă, se ascunde sub chipul iubirii sfinte; desfătarea mincinoasă, închipuită, se dă drept desfătare duhovnicească. Stăpânitorul lumii acesteia se străduiește prin toate mijloacele să-l țină pe om închis în firea căzută: și aceasta este de ajuns, fără să fie nevoie de păcate grosolane, pentru a-l face pe om străin de Dumnezeu. **Păcatele grosolane sunt înlocuite cu deplină izbândă, precum pe bună dreptate socotește**

vânătorul, de trufașa părere de sine a creștinului care se mulțumește cu virtuțile firii căzute și se dă pe mâna amăgirii de sine, înstrăinându-se prin aceasta de Hristos. Câte curse pentru trup! El însuși, ce mai cursă! Cum se folosește de el stăpânitorul lumii acesteia! Prin mijlocirea trupului, plecându-ne înclinărilor și dorințelor sale josnice, ne apropiem de asemănarea cu dobitoacele necuvântătoare." (p.112)

„Nici desfătările trupești mai puțin grosolane nu sunt, însă, mai puțin pierzătoare. Din pricina lor este părăsită grija de suflet, este uitat Dumnezeu, cerul, veșnicia, rostul omului. Stăpânitorul lumii acesteia se străduiește să ne țină într-o neîncetată împrăștiere și întunecare tocmai prin mijlocirea desfătărilor trupești! Prin simțurile trupești, aceste ferestre către suflet, prin care sufletul are legătură cu lumea văzută, el îl adapă neîncetat cu desfătări ale simțurilor, și totodată cu păcatul și robia care sunt nedespărțite de acestea. În faimoasele săli de concert pământești răsună o muzică ce exprimă și stârnește feluritele patimi; aceste patimi sunt înfățișate și în teatrele pământești; aceste patimi sunt răscolite prin distracțiile pământești: omul este adus, prin toate mijloacele cu putință, la desfătarea cu răul care îl ucide." (p.113)

„Cuvântul cel nemincinos al lui Dumnezeu, mai nestrămutat decât cerul și pământul, ne vestește înmulţirea, în aceste vremuri din urmă, a curselor diavolești și înmulţirea numărului celor ce pier în aceste curse. Întocmai! Mă uit la lume și văd: cursele diavolului s-au înmulţit faţă de vremurile de început ale Bisericii lui Hristos, s-au înmulţit peste măsură. S-au înmulţit cărţile care cuprind învăţături mincinoase; s-au împuţinat, s-au împuţinat peste măsură cei ce urmează Sfântului Adevăr; s-a întărit cinstirea faţă de virtuţile firești, pe care le pot avea și iudeii, și păgânii; s-a ivit cinstirea faţă de virtuţile de-a dreptul păgânești, potrivnice firii însăși, care le privește ca pe niște rele; s-a împuţinat înţelegerea virtuţilor creștine, nu mai zic că s-a împuţinat, a pierit aproape, plinirea lor cu lucrul; a prins aripi viaţa materială; piere viaţa duhovnicească; desfătările și grijile trupești înghit aproape tot timpul oamenilor; aceștia nici nu mai au când să-și aducă aminte, măcar, de Dumnezeu. Și toate acestea devin datorie, devin lege. *Din pricina înmulţirii fărădelegii, dragostea multora se va răci* – și a acelora care ar fi rămas în iubirea de Dumnezeu dacă răul nu ar fi fost atât de obștesc, dacă laţurile diavolului nu s-ar fi înmulţit atât de amarnic.

Îndreptățită era întristarea fericitului Antonie. Cu atât mai îndreptățită este întristarea creștinului din vremea de azi înaintea priveliștii curselor diavolești; întemeiată este înlăcrimata întrebare: *Doamne! Cine, oare, dintre oameni poate să scape de aceste curse și să se mântuiască?* La întrebarea Preacuviosului pustnic a venit de la Domnul răspunsul: *Smerita cugetare trece de aceste curse, iar ele nu pot nici măcar a se atinge de ea.*“ (p.113-114)

„Domnul a poruncit să ne lepădăm de noi înșine în această scurtă viață pământească, să călcăm în picioare toate dezvinovățirile, toată dreptatea noastră, pentru dreptatea evanghelică. Dar ce alcătuiește dreptatea evanghelică? Pătimirile, crucea! Aici îl cheamă pe ucenicul Său Mântuitorul! Aici face El deosebire între cei chemați! Aici desparte neghina de grâu! Aici însemnează cu pecetea Sa pe cei aleși!“(p.140-141)

„Atunci când creştinismul se va împuţina cu totul pe pământ, viaţa lumii se va sfârși (Lc.18,8).“ (p.180)

„Adeseori viaţa înaltă a unui monah se descoperă doar la sfârșitul lui sau după sfârșitul lui. Adeseori un monah părtaș al harului dumnezeiesc este acoperit de lume cu clevetiri și defăimări, din pricina urii pe care o are lumea față de Duhul lui Dumnezeu (In.15,18-19).“ (p.189)

„Mitropolitul Serafim de Sankt-Petersburg, într-o discuţie privitoare la înmulţirea contemporană lui a dosarelor de divorţ înaintate consistoriului, mi-a spus că atunci când era episcop vicar în Moscova în consistoriul moscovit erau unul, cel mult două dosare de divorţ pe an, iar **arhiereii bătrâni din acea vreme i-au spus că în tinereţea lor divorţuri nici nu existau.** Iată un fapt care descrie limpede moralitatea vremurilor dinainte și mersul ei către situaţia de acum – mers grăbit, care nu ne oferă nici o consolare.“ (p.202)

„Monahul care se călăuzește după scrierile Părinţilor va avea în orice mănăstire putinţa să dobândească mântuirea: pierde această putinţă cel ce trăiește după voia și după mintea sa, de ar sălășlui și în pustia cea mai adâncă.“ (p.221)

„Sunt orbi cei ce pun preţ pe așa numitele de către ei „fapte bune“ ale firii căzute. Aceste fapte au lauda lor, preţul lor, în vreme și între oameni – nu însă înaintea lui Dumnezeu, înaintea Căruia *toţi s-au abătut, împreună netrebnici s-au făcut* (Rm.3,12). Cei ce nădăjduiesc în faptele bune ale firii căzute nu l-au cunoscut pe Hristos, n-au priceput taina răscumpă-

rării, sunt prinși în cursele propriei filosofări mincinoase, ridicând împotriva credinţei lor care este pe jumătate moartă și se clatină din împotrivire prostească: *Oare Dumnezeu este atât de nedrept încât să nu dea răsplata mântuirii veșnice faptelor bune săvârșite de închinătorii la idoli și de eretici?* Acești „judecători“ pun nedreptatea și neputinţa judecăţii lor pe seama judecăţii lui Dumnezeu. Dacă faptele bune săvârșite potrivit simţirilor inimii ar aduce mântuirea, venirea lui Hristos ar fi fost de prisos, n-ar mai fi fost nevoie de răscumpărarea lumii prin patimile și moartea pe cruce a Dumnezeului-Om, nici de poruncile evanghelice. **Este învederat că cei ce socot că mântuirea se poate dobândi și numai prin faptele firii căzute nimicesc însemnătatea lui Hristos, leapădă pe Hristos. […] Faptele părute bune, făcute din imboldurile firii căzute, fac să crească în om „eu“-ul său, nimicesc credința în Hristos, sunt potrivnice lui Dumnezeu; faptele *credinței* omoară egoismul în om, fac să crească în el *credința*, fac să crească în el Hristos.“** (p.228-229)

„Potrivit însemnătăţii credinţei în lucrarea mântuirii, și păcatele împotriva ei au o deosebită greutate în cumpăna dreptei judecăţi a lui Dumnezeu: toate aceste păcate sunt de moarte, adică sunt împreunate cu moartea sufletului și le urmează veșnica pierzanie, muncile veșnice în adâncurile iadului. Păcat de moarte este *necredința*: ea leapădă singurul mijloc de mântuire – credinţa în Hristos. Păcat de moarte este *lepădarea de Hristos*: ea îl lipsește pe cel care se leapădă de credinţa vie în Hristos, ce se arată și se păstrează prin mărturisirea cu gura. Păcat de moarte este *erezia*: ea cuprinde în sine hulirea lui Dumnezeu și îl face pe cel molipsit de ea străin de adevărata credinţă în Hristos. Păcat de moarte este *deznădăjduirea*: ea este lepădare a credinţei lucrătoare, vii în Hristos. Vindecarea de toate aceste păcate de moarte este *credința adevărată*, sfântă, vie în Hristos. De o însemnătate covârșitoare în faptele credinţei este mărturisirea cu gura: marele dătător de lege al israilitenilor, văzătorul de Dumnezeu Moisi, a fost lipsit de intrarea în pământul făgăduinţei îndată ce a rostit, cu privire la o faptă a credinţei, cuvinte ce arătau o oarecare îndoială (Nm.20,10-12). **De ucenicul unui oarecare pustnic mare din Egipt s-a depărtat harul botezului îndată ce acesta, stând de vorbă cu un evreu, a rostit, în simplitatea sa, un cuvânt de îndoială cu privire la credinţa creștină.** Istoria bisericească povestește că în primele timpuri ale creștinismului, în vremea

prigoanelor, unii păgâni mărturiseau cu gura pe Hristos cu prefăcătorie, în glumă și în bătaie de joc, iar harul dumnezeiesc îi adumbrea de îndată: într-o clipă se prefăceau din păgâni înrăiţi în creștini râvnitori și pecetluiau cu sângele lor mărturisirea pe care la început o rostiseră ca pe o luare în deșert." (p.230-231)

„Proorocii mincinoși sunt întotdeauna vicleni – și drept aceea Domnul poruncește să avem în privinţa lor o deosebită luare aminte, o deosebită fereală. **Proorocii mincinoși se cunosc după roadele lor: după viaţa lor, după faptele lor, după urmările lucrării lor.** Nu te lăsa atras de vorbirea meșteșugită și cuvintele frumoase ale făţarnicilor, de glasul lor lin, ce pare semn al blândeţii, smereniei și dragostei; nu te lăsa atras de zâmbetul dulce care le joacă pe buze și pe faţă, de prietenia și bunăvoinţa care le strălucesc în ochi: nu te lăsa înșelat de zvonurile despre sine pe care ei le răspândesc cu iscusinţă printre oameni, de încuviinţările, de laudele, de numele răsunătoare cu care îi mărește lumea: **ia aminte la roadele lor."** (p.243)

„Patimile viază în chip tainic în oamenii care duc viaţă împrăștiată, fără trezvie; în cea mai mare parte ele sunt satisfăcute de către ei, în cea mai mare parte nu sunt băgate în seamă de către ei, în cea mai mare parte sunt dezvinovăţite – adeseori sunt socotite virtuţi din cele mai curate și mai înalte. Doar creștinul adevărat, care ia aminte la sine în chip statornic, care cugetă întru legea Domnului ziua și noaptea, care se străduiește să plinească cu toată râvna poruncile evanghelice, își poate vedea patimile. Cu cât se curăţește și sporește mai mult, cu atât se descoperă mai mult patimile înaintea lui." (p.255)

„**Prin ce se descoperă patimile? Prin gânduri, prin închipuiri și simţiri păcătoase.** Gândurile și închipuirile se arată minţii fără de veste, uneori se furișează spre ea hoţește; în chip asemănător răsar și simţirile din inimă și trup. Gândurile, închipuirile și simţirile păcătoase îl trag pe om la săvârșirea păcatului cu fapta sau, cel puţin, la îndulcirea cu gânduri, închipuiri și simţiri păcătoase, la robirea de către ele, la săvârșirea păcatului cu închipuirea și cu simţirea. Nevoitorul lui Hristos trebuie să lepede nu numai săvârșirea păcatului cu fapta, ci și săvârșirea lui cu închipuirea și cu simţirea. **Orice patimă prinde putere în urma îndulcirii de ea, a împlinirii pretenţiilor și cererilor ei nelegiuite prin mișcările tainice ale sufletului.** Patima împlinită cu fapta ori sădită în suflet prin îndelunga învoire

la ea și hrănire a ei primește stăpânire asupra omului. Este nevoie de mult timp, de nevoinţă până la sânge, de o deosebită milă a lui Dumnezeu, de un deosebit ajutor al Lui, pentru a arunca jugul patimii primite de bună voie, ce a primit stăpânire asupra omului fie în urma căderii omului în păcat de moarte, fie în urma îndulcirii nelegiuite, de bună voie, cu păcatul în cămara cea de taină a inimii sfinţite lui Hristos. **Nu este cu putinţă ca patimile ce trăiesc în om să nu se descopere în gândurile, cuvintele și faptele lui.** Aceste manifestări ale patimilor, atunci când sunt însoţite de oarecare încuviinţare din partea omului, sunt numite și socotite „căderi" în alergarea adevăratei nevoinţe creștine, ce năzuiește spre desăvârșire. Ele se vindecă prin pocăinţă neîntârziată." (p.256-257)

„Plinirea poruncilor îl învaţă pe om neputinţa lui, a zis Preacuviosul Simeon. Pe cunoașterea și recunoașterea neputinţei noastre se zidește toată zidirea mântuirii. Ciudat mers al lucrurilor pentru o privire superficială! *Plinirea poruncilor îl învaţă pe om neputinţa lui:* însă acestea sunt cuvinte ale experienţei. Numai când plinește cu osârdie poruncile lui Hristos poate omul să vadă mulţimea patimilor sale; numai când plinește cu osârdie poruncile lui Hristos poate omul să se încredinţeze de neputinţa desăvârșită a vechiului Adam în privinţa lucrării noi, de îndreptăţirea hotărârii rostite de legea duhovnicească, care spune că această lege poate fi împlinită numai prin îndurările lui Hristos." (p.260-261)

„Robul lui Dumnezeu, plinind poruncile evanghelice, descoperă în sine din ce în ce mai mult patimile, și în vreme ce harul Sfântului Duh naște în el stări duhovnicești fericite – sărăcia cu duhul, plânsul, blândeţea, milostivirea, întreaga înţelepciune – el se socoate pe sine păcătosul păcătoșilor, om care n-a făcut nici un lucru bun, vinovat de păcate nenumărate, vrednic de chinurile veșnice în gheena focului pentru călcarea neîncetată a poruncilor lui Dumnezeu." (p.261-262)

„Adevărata smerită cugetare stă în ascultarea și urmarea lui Hristos (Flp.2,5-8). Adevărata smerită cugetare e înţelegerea duhovnicească. Ea este un dar a lui Dumnezeu; ea este lucrarea harului Dumnezeiesc în mintea și în inima omului. Este și o „smerită cugetare" după bunul plac al omului: pe aceasta și-o alcătuiește pentru sine sufletul iubitor de slavă deșartă, sufletul amăgit și înșelat de învăţătura mincinoasă, sufletul care se lingușește pe sine, sufletul care caută măguliri din partea lumii, sufletul care

năzuiește cu totul spre sporirea lumească și spre desfătările lumești, sufletul care a uitat de veșnicie, de Dumnezeu. „Smerita cugetare" pe care și-o scornește omul după bunul său plac este alcătuită din fel de fel de tertipuri prin care trufia omenească se străduiește să capete slava smeritei cugetări de la lumea oarbă, lumea care iubește cele ale sale, de la lumea care preamărește viciul atunci când viciul își pune masca virtuţii, de la lumea care urăște virtutea atunci când virtutea se înfăţișează privirilor sale în sfânta ei simplitate, în sfântă și neclintită supunere faţă de Evanghelie. Nimic nu este atât de vrăjmaș smereniei lui Hristos ca „smerita cugetare" după bunul plac, care a lepădat jugul ascultării faţă de Hristos și, săvârșind furt de cele sfinte, slujește satanei sub acoperământul unei făţarnice slujiri lui Dumnezeu." (p.263)

„Smerenia este viaţa cerească pe pământ. Harica și minunata vedere a măreţiei Dumnezeiești și a nenumăratelor faceri de bine ale lui Dumnezeu către om, cunoașterea prin har a Răscumpărătorului, urmarea Lui cu lepădare de sine, vederea adâncului pierzaniei în care a căzut neamul omenesc – iată semnele nevăzute ale smereniei, iată primele trăsături ale acestei cămări duhovnicești zidite de către Dumnezeul-Om. Smerenia nu se vede pe sine smerită. Dimpotrivă, ea vede în sine multă trufie. Ea se îngrijește să afle toate ramurile acesteia; aflându-le, descoperă că încă au mai rămas foarte multe de aflat." (p.264)

„Smerenia cea mincinoasă se vede pe sine smerită: se mângâie în chip caraghios și jalnic cu această vedere amăgitoare, pierzătoare de suflet." (p.265)

„Privește mai cu luare-aminte, privește fără patimă la sufletul tău, iubite frate! Nu este mai de nădejde oare, pentru el pocăinţa, decât desfătarea? Nu este mai de nădejde, oare, pentru el, a plânge pe pământ, în această vale a plângerii lăsată anume pentru plâns, decât a născoci pentru sine desfătări mai înainte de vreme, desfătări amăgitoare, vrednice de râs și pierzătoare? Pocăinţa și plânsul pentru păcate aduc cu sine veșnica fericire – acest lucru e sfânt; acest lucru este vrednic de crezământ; acest lucru a fost vestit de Domnul. De ce, oare, să nu te cufunzi în aceste stări sufletești, de ce să nu petreci în ele, de ce să-ţi născocești ţie desfătări, să te saturi cu ele, să te îndestulezi cu ele, prin ele să nimicești în tine fericita foame și sete de dreptatea lui Dumnezeu, fericita și mântuitoarea întris-

tare pentru păcatele tale și pentru păcătoșenie. **Foamea și setea de dreptatea lui Dumnezeu sunt martorii sărăciei cu duhul: plânsul este semnul smereniei, glasul ei. Lipsa plânsului, îndestularea cu sine și desfătarea cu părutele stări duhovnicești dau pe faţă trufia inimii.** Teme-te ca nu cumva, din pricina desfătării deșarte și amăgitoare, să moștenești veșnicul „vai“ făgăduit de Dumnezeu celor ce se satură acum după bunul lor plac, împotriva voii lui Dumnezeu. […] Anevoie se gonește trufia și când omul și-o recunoaște, dar cum s-o izgonești atunci când i se pare că este smerenie?!“ (p.265-266)

„Smerenia mincinoasă orbește omul în așa hal, că îl silește nu numai să creadă că e smerit și să dea de înţeles celorlalţi că este astfel, ci să o spună deschis, propovăduind-o cu mare glas. (*Urmarea lui Hristos,* cartea III, cap. 2). Amarnic își bate joc de noi minciuna atunci când, amăgiţi fiind de ea, o recunoaștem drept adevăr. Smerenia cea din har este nevăzută, așa cum nevăzut este și Dăruitorul ei – Dumnezeu. Ea este acoperită de tăcere, simplitate, nefăţărnicie, lipsă de sforţare, libertate. Smerenia cea mincinoasă poartă întotdeauna un chip prefăcut; prin aceasta ea se face cunoscută lumii. Smerenia cea mincinoasă iubește scenele: prin aceasta ea amăgește și se amăgește. Smerenia lui Hristos este îmbrăcată în haină și cămașă (In.19,24), în veșmântul cel mai nemeșteșugit: acoperită de acest veșmânt, ea nu se face cunoscută și nu este băgată în seamă de oameni. […] cel mânat de smerenie, cu cât se îmbogăţește mai mult cu virtuţi și daruri duhovnicești, cu atât se vede pe sine mai sărac și mai de nimic.“ (p.266-267)

„Smerenia nu se mânie niciodată, niciodată nu caută să placă oamenilor, nu se lasă în voia întristării, de nimic nu se înfricoșează. Poate, oare, să se lase în voia întristării cel care dinainte s-a recunoscut pe sine vrednic de tot necazul? Poate să se teamă de nenorociri cel care dinainte s-a osândit pe sine la necazuri, cel care vede în acestea mijlocul mântuirii sale?“ (p.268)

„Cel smerit nu e în stare să aibă răutate și ură: el nu are vrăjmași. Dacă vreunul din oameni îi pricinuiește necazuri, el vede în acest om o unealtă a dreptei judecăţi sau a Proniei Dumnezeiești. […] Trufia este semnul neîndoielnic al omului deșert, rob al patimilor, semnul sufletului în care nu are nici o intrare învăţătura lui Hristos. […] **Domnul a poruncit să-i**

cunoaștem pe oameni după faptele lor, după purtarea lor, după urmările faptelor lor.“ (p.269)

„Judecătorii cei orbi socot adesea smerit pe cel făţarnic și josnic, care caută să fie pe placul oamenilor, în vreme ce el este un hău al slavei deșarte. Dimpotrivă, acestor judecători neștiutori le pare trufaș cel care nu caută laude și răsplătiri de la oameni, și de aceea nu se târăște înaintea oamenilor, ci este slugă adevărată a lui Dumnezeu; acesta a simţit slava lui Dumnezeu, care se descoperă numai celor smeriţi, a simţit putoarea slavei omenești și și-a întors de la ea și ochii și mirosul sufletului său. *Ce înseamnă a crede?* – a fost întrebat un mare bineplăcut al lui Dumnezeu. Acesta a răspuns: *A crede înseamnă a petrece întru smerenie și milă*. Smerenia nădăjduiește în Dumnezeu – nu în sine și nu în oameni; de aceea, purtarea ei e simplă, fără ocolișuri, statornică, măreaţă. Fiii cei orbi ai acestei lumi numesc asta trufie. **Smerenia nu pune nici un preţ pe bunătăţile cele pământești;** în ochii ei, mare este Dumnezeu, mare este Evanghelia. Ea năzuiește către acestea, neînvrednicind stricăciunea și deșertăciunea nici cu luarea aminte, nici cu căutătura. Sfânta răceală faţă de stricăciune și deșertăciune este numită trufie de către fiii stricăciunii și slujitorii deșertăciunii.“ (p.270)

„Tu, care te numeri printre mai-marii pământului, ia seama: înaintea ta se târăsc slava deșartă, lingușirea, josnicia! Acestea, după ce își vor fi atins ţelul, te vor batjocori, te vor vinde cu cel dintâi prilej. Niciodată nu-ţi revărsa dărnicia asupra celui stăpânit de slava deșartă: acesta, pe cât este de umil înaintea celor mai mari, pe atât este de obraznic, semeţ, lipsit de omenie cu cei mai mici. Pe cel stăpânit de slava deșartă îl vei cunoaște după deosebita înclinare pe care o are către lingușire, către slugărnicie, către minciună, către orice lucru ticălos și josnic. […] Sufletul înalt, sufletul cu nădejde cerească, care dispreţuiește bunătăţile cele stricăcioase ale lumii acesteia, nu este în stare de mărunta dorinţă de a plăcea oamenilor și de slugărnicie.“ (p.271)

„Înstrăinarea de Dumnezeu, veșnicele chinuri din iad, veșnica părtășie cu diavolii și cu oamenii asemenea diavolilor, văpaia, gerul, întunericul gheenei: iată ce se cuvine a se numi „necaz“! Cu adevărat, acesta este necaz mare, cumplit, de nerăbdat. La mare necaz veșnic duc desfătările pământești. De acest necaz ne ferește, ne apără Paharul lui Hristos,

atunci când cel care îl bea, îl bea mulţumind lui Dumnezeu, slavoslovind pe Atotbunul Dumnezeu, Care în Paharul amar al necazurilor vremelnice dă omului nemărginita, veșnica Sa milostivire." (p.281)

„Este vrednic de luare aminte faptul că toate florile și roadele duhovnicești au odrăslit în sufletele care, departe de legături (neduhovnicești) dinafară și dinlăuntrul mănăstirii, s-au cultivat pe sine prin citirea Scripturii și a Sfinţilor Părinţi, întru credinţă și rugăciune însufleţită prin pocăinţă smerită, însă puternică. Unde nu e această cultivare, acolo este nerodire." (p.295)

Experienţe ascetice, vol. III
(Ed. Sofia, București, 2001)

„Nu am moștenit pocăinţa, pentru că încă nu îmi văd păcatul meu. **Păcatul nu pot să mi-l văd atâta vreme cât mă îndulcesc de păcat și îmi îngădui gustarea lui – fie și doar cu gândurile și cu încuviinţarea inimii.** Păcatul poate să și-l vadă numai acela care cu voinţă hotărâtă s-a desfăcut de orice prietenie cu păcatul, care s-a sculat priveghind și păzind porţile sale cu sabia scoasă din teacă – cu cuvântul lui Dumnezeu, cel care gonește și taie cu această sabie păcatul, în orice chip s-ar apropia de el acesta." (p.155)

„Dacă simţi nevoia să vorbești cu tine însuţi, adu-ţi nu lingușire, ci defăimare de sine. În starea noastră de cădere ne sunt folositoare doctoriile amare. Cei ce se lingușesc pe sine și-au primit deja plata lor aici pe pământ – și această plată este amăgirea de sine, lauda și iubirea lumii celei potrivnice lui Dumnezeu: ei n-au ce aștepta în veșnicie, afară de osândă. *Păcatul meu înaintea mea este pururea* (Ps.50,4), spune despre sine Sfântul David, care necontenit își cerceta păcatul. *Fărădelegea mea eu o voi vesti și mă voi griji pentru păcatul meu* (Ps.37,l8). Sfântul David se îndeletnicea cu osândirea de sine, cu vădirea păcatului său, chiar și atunci când păcatul fusese deja iertat și darul Sfântului Duh îi fusese deja întors. Mai mult: el și-a dat păcatul în vileag, și l-a mărturisit în auzul lumii întregi (Ps.50). Sfinţii Părinţi ai Bisericii de Răsărit, și mai cu seamă pustnicii, atunci când atingeau înălţimile nevoinţelor duhovnicești, toate aceste nevoinţe se împreunau în ei în pocăinţă. Pocăinţa le cuprindea întreaga viaţă, întreaga lucrare: ea era urmarea vederii propriilor păcate. L-au întrebat pe oarecare dintre

Părinţii cei mari: în ce stă lucrarea monahului însingurat? El a răspuns: *Sufletul tău stă omorât înaintea privirilor tale, și tu mai întrebi care trebuie să fie lucrarea ta?* **Plânsul este adevărata lucrare a adevăratului nevoitor al lui Hristos;** plânsul este lucrarea acestuia de când a pornit la nevoinţă și până la săvârșirea ei. Vederea păcatului nostru și pocăinţa pe care o naște aceasta sunt lucrări care nu au sfârșit pe pământ; vederea păcatului nostru stârnește pocăinţa; prin pocăinţă se dobândește curăţirea; **ochiul minţii, curăţindu-se treptat, începe să vadă în întreaga fire omenească neajunsuri și vătămări pe care nu le băga nicicum de seamă mai înainte.“** (p.159-160)

„*Ciudată e dorinţa ta ca Dumnezeu să te audă atunci când tu singur nu te auzi!,* – grăiește Sfântul Dimitrie al Rostovului, împrumutând aceste spuse de la Sfinţitul Mucenic Ciprian al Cartaginei – și tocmai asta se întâmplă cu cei care se roagă fără luare-aminte cu gura și cu glasul: ei nu se aud pe sine până-ntr-atât, își îngăduie a se împrăștia până-ntr-atât, se depărtează cu gândurile de la rugăciune spre felurite lucruri până-ntr-atât că nu arareori li se întâmplă să se oprească dintr-odată, nemaiștiind ce citeau; sau încep să spună în locul cuvintelor din rugăciunea citită cuvinte dintr-o altă rugăciune, chiar dacă au cartea deschisă în faţa ochilor. Cum să nu prihănească Sfinţii Părinţi astfel de rugăciune fără luare-aminte, vătămată, nimicită de răspândire! *Luarea-aminte*, grăiește Sfântul Simeon Noul Teolog, *trebuie să fie așa legată și nedespărţită de rugăciune cum sunt legate trupul și sufletul, care nu pot fi despărţite, nu pot fi unul fără celălalt. Luarea-aminte trebuie să apuce înaintea vrăjmașilor și să-i pândească precum un străjer; ea, cea dintâi, să lupte împotriva păcatului, să se împotrivească gândurilor viclene ce se apropie de inimă; iar luării-aminte să îi urmeze rugăciunea, ce nimicește și omoară neîntârziat toate gândurile viclene cu care luarea-aminte a început lupta, fiindcă aceasta singură nu le poate omorî.* ***De această luptă dusă de luare-aminte și rugăciune atârnă viaţa și moartea sufletului.*** *Dacă vom păstra rugăciunea curată prin mijlocirea luării-aminte, vom izbuti; iar de nu ne vom strădui a o păstra curată, ci o vom lăsa nepăzită, ne vom face de nici o treabă, vom fi lipsiţi de sporire*. Rugăciunii cu gura și cu glasul, ca și oricărei alteia, trebuie să-i fie tovarășă luarea-aminte. Cu acestea trebuie să înceapă nevoitorul.“ (p.232)

„Vrei să sporești în rugăciunea minţii și inimii? Învaţă-te să fi cu luare-aminte în cea cu gura și cu glasul: rugăciunea cu gura întru luare-aminte trece de la sine în rugăciunea minţii și inimii. **Vrei să te înveţi a alunga degrabă și cu putere gândurile semănate de vrăjmașul cel de obște al omenirii? Gonește-le atunci când ești singur în chilie prin rugăciunea cu glasul întru luare-aminte, rostind cuvintele ei fără grabă, cu străpungere.** Răsună în văzduh rugăciunea întru luare-aminte, cu gura și cu glasul – și îi prinde cutremurul pe stăpânitorii văzduhului, slăbănogesc puterile lor, putrezesc și se strică cursele lor!“ (p.233)

„Trebuie să băgăm de seamă că preacuvioșii monahi ai primelor timpuri și toţi cei care au dorit a spori în rugăciune nu se îndeletniceau nicidecum (ori o făceau foarte puţin) cu cântarea propriu-zisă, ci prin numele „cântare de psalmi“ care se află pomenit în Vieţile și scrierile lor trebuie să înţelegem citirea lipsită de grabă, foarte rară a psalmilor și altor rugăciuni. **Citirea rară este neapărat trebuincioasă pentru păstrarea unei luări-aminte neștirbite și pentru a scăpa de împrăștiere.** Din pricina ritmului său rar și a asemănării cu cântarea acest fel de citire se numea „cântare de psalmi“. Ea era săvârșită pe dinafară; monahii acelor vremuri aveau ca pravilă să înveţe Psaltirea pe dinafară: rostirea psalmilor pe dinafară ajută foarte mult luării-aminte.“ (p.235)

Plângerile unui monah
(Ed. Anastasia, 1997)

„Gândurile ființei omenești căzute lucrează asemeni acestor proorociri mincinoase [vezi Plâng.2,14], atunci când nu țin seama de cuvântul lui Dumnezeu, când fac totul după propria lor chibzuință, sub înrâurirea duhurilor osândite și viclene. Ele socot că faptele de pocăință ar putea fi amânate pentru vremea bătrâneții sau pentru sfârșitul vieții și prin aceasta îl țin pe om legat de păcat. Vorbesc de mulțimea celor ce cad în greșeală și de puținătatea celor ce se abțin de la păcate de moarte, și prin aceasta minimalizează gravitatea păcatului. Găsesc scuze vieții trăite în desfătări, destrăbălate, spunând că aceasta s-ar explica prin cerințele firii, prin tinerețe, prin modul cum este alcătuit trupul, căutând prin aceasta să diminueze gravitatea păcatului în fața conștiinței păcătosului. Tâlcuiesc în chip mincinos și taina milosârdiei dumnezeiești, și taina pocăinței, și prin aceasta

îl abat pe om de la adevărata pocăință, nu-l lasă să se învrednicească de îmbrățișarea de părinte a bunătății lui Dumnezeu. *După roadele lor îi veți cunoaște*, a spus Mântuitorul lumii despre proorocii mincinoși; ei apar în *piei de oaie*, în prefăcătorie și în blândețe închipuită, ascunzându-și sub această mască putreziciunea duhului și gândurile rele. **Roada pe care o aduce un prooroc al lui Dumnezeu,** inspirat de îngerul său păzitor, sau care este înzestrat cu un dar natural și se supune cuvântului lui Dumnezeu, **este desăvârșirea morală și mântuirea omului. Roada pe care o dă proorocul mincinos,** gândul ivit sub înrâurirea căderii și a duhurilor viclene **este dezordinea morală și pieirea omului.“** (p.54-55)

„Voi găsi dovada succesului pocăinței mele atunci când toate gândurile și intențiile păcătoase, prin care se vădește năvălirea asupra mea a vrăjmașilor demoni, vor rămâne sterpe și zadarnice. […] Păstrează o necontenită trezvie, o neîncetată stare de veghe asupra ta însuți. **Fără cea mai aspră grijă de sine nu poți înainta în nici o virtute,** a spus un mare părinte [Cuviosul Agathon]. Imploră pe Dumnezeu să-ți dăruiască tărie și înțelepciune în lupta cu vrăjmașii, care nu pot fi văzuți cu ochii simțurilor trupești; imploră pe Dumnezeu ca să-ți dea puterea de a-ți vedea vrăjmașii cu ochii sufletului, cu mintea și cu inima. Imploră pe Dumnezeu ca El să-ți dăruiască puterea de a-i descoperi repede pe răufăcători și pe ucigași înainte ca ei să se strecoare în suflet și să se oploșească acolo. Imploră-L pe Dumnezeu și îmbărbătează-te singur și silește-te singur să fii înțelept și prevăzător. Dovedește prin eforturi proprii voința de a primi de la Dumnezeu tărie și înțelepciune.

Înțelepciunea în lupta cu gândurile și cu nălucirile diavolești constă în a nu intra câtuși de puțin în relație cu ele. Când îți apar în minte să nu le iei în seamă deloc. Când comunici cu gândurile diavolești, când ții seama de atrăgătoarea lor nălucire, tu, ca monah, arăți că te bizui, fără a-ți da seama, pe puterea și pe discernământul tău propriu, vădind trufie, laudă de sine, îngâmfare, duplicitate, înțelegere copărtașă față de păcat, predispoziție către trădare. A intra în comunicare cu gândurile demonice și speranța că le vei putea birui cu propriile eforturi și prin subterfugii, aceasta vine de la judecata cea după fire. Asemenea gânduri îți pot trece prin minte din pricina necunoașterii faptelor de desăvârșire duhovnicească. Ele îți sunt inspirate de vicleniii demoni, care știu că

biruința este de partea lor atunci când nevoitorul se lasă atras în comunicare cu ei, într-o relație deșartă. Întocmai cum pruncul cel slab în putere aleargă în brațele mamei, căutând acolo scăpare de tot ce îl înspăimântă, tot așa și călugărul, aflat în mijlocul unor ispite nevăzute, când îl înconjoară tâlharii și haitele de câini ai iadului, trebuie să tindă cu tot sufletul spre Dumnezeu, să-L roage să-l izbăvească de năpastă, să nu caute scăpare în sine, ci numai în rugăciune și în singurul Dumnezeu.“ (p.60-62)

„Viața se organizează în funcție de modul cum raționează omul. Activitatea văzută și nevăzută depinde întru totul de gândirea omului, de ceea ce și-a însușit și a tradus în practică rațiunea lui. Din cauza greșelilor mele, mi s-a zdruncinat însuși modul de a gândi, gândurile și-au pierdut direcția cea bună și sfântă. În locul acesteia au apărut șovăiala, nestatornicia, contrazicerea. Un zbucium neîncetat al gândurilor atrage după sine zbuciumul simțămintelor și de aici se ajunge la tulburarea sufletului, la o viață agitată și dezordonată. **Cum aș putea să numesc starea în care mă aflu? Sminteală? Îndrăcire? E bine zis și într-un fel, și în altul.“** (p.72-73)

„Când omul își pierde interesul pentru pământ, pământul își pierde influența sa asupra omului.“ (p.81)

„Adevărata liniște înseamnă deplina părăsire a gândurilor deșarte, strădania prin toate gândurile de a-L sluji pe Dumnezeu. Dobândirea unei asemenea liniști poate fi numai fondul credinței; **puzderiei de griji deșarte trebuie să-i ia locul o singură grijă: cea a pocăinței și a mântuirii**. Cine se va dărui acestei unice preocupări va căuta să reducă la minimum chiar și convorbirile folositoare sufletului, chiar și pe cele cu prietenii, de care îl leagă mentalități și comportări comune, pentru ca să se adâncească necontenit în scrutarea de sine. Continua scrutare de sine atrage după sine întotdeauna fapte de pocăință și de plângere a păcatelor.“ (p.87-88)

„Fără virtutea smereniei nici o altă virtute nu poate trece drept adevărată și plăcută în fața lui Dumnezeu. Pentru a învăța smerenia sunt trimise asupra noastră fel de fel de necazuri, de la demoni și de la oameni, unele constând în tot felul de lipsuri, altele datorate firii noastre pervertite și otrăvite de păcat.“ (p.88-89)

„Lucru de mare preț este cunoașterea de sine! Ea duce către o cunoaștere vie și cuprinzătoare a lui Dumnezeu, te îndreaptă către un mod corect și drept de a te conduce în viață și de a dispune de tine." (p.90)

„Să căutăm smerenia, din toată inima! Prin smerenie se obține iertarea de toate greșelile și tămăduirea de toate patimile." (p.91)

Cuvânt despre moarte
(Ed. Sofia, București, 2007)

„Pe bună dreptate bagă de seamă Sfântul Ioan Scărarul că răul, prefăcându-se în însușire din pricina îndelungatei deprinderi cu el, se face de neîndreptat. *Adesea obiceiul cel rău îi stăpânește, ca un tiran samavolnic, și pe cei ce plâng*, strigă cu tristețe același povățuitor al călugărilor. La asta se cuvine să adăugăm că **pocăinţa este cu putinţă numai în condiţiile unei cunoașteri exacte și străine de orice eres și cugetare rea (chiar dacă această cunoaștere este simplă) a credinţei creștinești drept-slăvitoare.** Cei ce și-au luat felul de a gândi cu privire la faptele cele bune și la regulile de viaţă din romane și din alte cărţi eretice, vătămătoare de suflet, nu pot avea pocăinţă adevărată: multe păcate de moarte, ce duc în iad, sunt socotite de ei greșeli neînsemnate, scuzabile; multe patimi crâncene sunt luate drept slăbiciuni ușoare și plăcute; ei nu se înfricoșează a se deda lor chiar înaintea porţilor morţii. Necunoașterea creștinismului este cea mai mare nenorocire! Domnul îl cheamă pe om la pocăinţă și mântuire până în cea de pe urmă clipă a vieţii lui. În această din urmă clipă încă mai sunt deschise ușile milostivirii lui Dumnezeu pentru oricine bate în ele. Nimeni să nu deznădăjduiască! Câtă vreme nu s-a închis stadionul acestei vieţi, nevoinţa are putere. Cele din urmă clipe ale unui om pot răscumpăra toată viaţa lui." (p.69-70)

„Iar când sufletul, despărţindu-se de trup, năzuiește să urce la cer, la Ziditorul său, duhurile viclene îl împiedică, dând în vileag păcatele lui, care sunt însemnate în scris la ei. Dacă sufletul are mai multe fapte bune decât păcate, ele nu-l pot opri; dar dacă vor afla în el mai multe păcate, îl opresc pentru o vreme și îl închid în temniţa nevederii lui Dumnezeu: acolo îl chinuiesc atâta timp cât le-o îngăduie puterea lui Dumnezeu, până când va fi răscumpărat prin rugăciunile și milosteniile celor apropiaţi. Iar dacă sufletul se dovedește a fi atât de păcătos și de scârbavnic înaintea lui

Dumnezeu că nu i-a mai rămas nici o nădejde de mântuire, ci îl așteaptă pierzarea veșnică, dracii îl pogoară de îndată întru adânc, unde au și pentru sine gătit loc de veșnică chinuire, și îl ţin acolo până la a doua venire a lui Hristos, după care sufletul se va uni cu trupul și împreună cu el se va chinui de atunci în gheena focului. Să mai știi [îi spun îngerii unei femei care murise, Theodora, și care era dusă prin vămile văzduhului] și că pe această cale urcă și sunt supuși pe ea cercetării și tragerii la răspundere numai cei luminaţi cu sfânta Credinţă Creștinească și spălaţi cu Sfântul Botez. Nu vin aici slujitorii idolilor, mahomedanii și toţi cei străini de Dumnezeu: aceștia, fiind încă vii cu trupul, sunt deja morţi și îngropaţi în iad cu sufletul. Când mor, dracii îi iau îndată, fără nici o cercetare, ca pe o parte ce este a lor, și îi pogoară în hăul iadului." (p.131-132)

„Apostolul poruncește să robim spre ascultarea lui Hristos nu numai gândurile păcătoase care sunt potrivnice Lui pe faţă, *ci toată înţelegerea* – pentru că vicleanul nostru potrivnic, încercat în pierzarea oamenilor, nu ne insuflă de la prima ciocnire cu noi gânduri vădit păcătoase, ci se străduiește să aducă împotriva înţelegerii duhovnicești, adică împotriva învăţăturii evanghelice, înţelegerea omenească firească, înţelegerea căzută, trupească și sufletească, înţelegerea cu nume mincinos, și, numind-o sănătoasă, întemeiată, dreaptă, mare, să îndepărteze prin mijlocirea ei ascultarea de Hristos. Ca pildă a lingușirii și vicleniei cu care atrage diavolul voia omului la lepădarea jugului celui bun al lui Hristos, Sfântul Macarie cel Mare dă următorul război gândit: *Oarecine, certându-se cu fratele său, e tulburat în sine, gândind astfel: Să îi zic asta sau cealaltă?... Nu! N-o să-i zic... Dar mă ocărăște în așa hal!... Să îi fac mustrări?... Mai bine să tac din gură... Ce-i drept, avem poruncile lui Dumnezeu, dar totuși trebuie să-mi apăr și obrazul...* În acest fel este greu să te lepezi de tine însuţi." (p.141-142)

„Pe când domnea împăratul grec Leon, trăia în Constantinopol un om foarte slăvit și bogat, care dădea milostenie îmbelșugată săracilor. Din nefericire, acesta s-a dedat păcatului preacurviei și a rămas în acesta până la bătrâneţe, deoarece cu timpul se întărise în el obiceiul rău. Neîncetat dând milostenie, nu se depărta nici de preacurvie – și a murit pe neașteptate. Mult a cugetat la soarta lui veșnică patriarhul Ghenadie împreună cu ceilalţi episcopi. Unii ziceau că s-a mântuit, după cuvântul Scripturii: *răscumpărarea sufletului omului e avuţia sa* (Pr.13,8). Alţii, dimpotrivă, spu-

neau că se cuvine ca robul lui Dumnezeu să fie fără prihană și fără întinăciune, fiindcă tot în Scriptură s-a zis că de va și păzi omul toată Legea, dar *va greși întru una, s-a făcut tuturor vinovat* (Iac.2,10-11), *nu se va socoti toată dreptatea lui* (Iz.33,13); și Dumnezeu a zis: *în ce te voi afla, întru aceea te voi și judeca* (Iz.33,20). Patriarhul a poruncit tuturor mânăstirilor și tuturor zăvorâţilor să ceară de la Dumnezeu descoperire despre soarta celui răposat, și Dumnezeu i-a descoperit despre ea unui zăvorât. Acesta l-a poftit la sine pe patriarh și i-a istorisit în faţa tuturor: *Noaptea trecută eram la rugăciune, și am văzut un loc care avea de-a dreapta raiul plin de bunătăţi negrăite, iar de-a stânga un lac de foc, a cărui văpaie suia până la nori. Între raiul cel fericit și flacăra cea cumplită stătea legat cel mort și gemea cumplit; adeseori își întorcea privirile către rai și se tânguia cu amar. Și am văzut un înger purtător de lumină, care s-a apropiat de el și a zis:«Omule! Pentru ce te tânguiești în deșert? Iată, pentru milostenia ta te-ai izbăvit de pedeapsă, iar pentru că nu te-ai lăsat de preacurvie te-ai lipsit de raiul cel fericit»*. Patriarhul și cei ce erau împreună cu el, auzind aceasta, au fost cuprinși de frică și au zis: *Adevăr a vestit Apostolul Pavel: „fugiţi de curvie, pentru că tot păcatul pe care îl va face omul, afară de trup este, iar cel ce curvește, întru al său trup greșește“* (1Co.6,18). Unde sunt cei ce zic: *De vom și cădea în curvie, vom da milostenie?* Cel milostiv, dacă e milostiv cu adevărat, trebuie să se miluiască întâi pe sine și să câștige curăţia trupului, fără de care nimeni nu va vedea pe Dumnezeu. Nu aduce nici un folos banul împărţit cu mână necurată și cu suflet nepocăit.“ (p.145-147)

„Patima trebuie doftoricită cu osârdie prin pocăință și dezrădăcinare la bună vreme prin fapta bună potrivnică ei. **Patima nu se vădește totdeauna prin faptă; ea poate trăi tainic în inima omului, punând stăpânire pe simțămintele și pe gândurile lui.** Patima se cunoaște după aceea că omul nu încetează să își închipuie păcatul și să se îndulcească de visare la el, când, robit de el, nu mai are deja putere să se împotrivească puterii cu care îl atrag gândurile și chipurile păcătoase, ce cu dulceața lor netrebnică îi înghit toată bărbăția și tăria. Cel pătimaș nu contenește a săvârși păcatul prin visare și prin simțirea inimii, lucru prin care întărește împărtășirea sa cu puterile întunericului și supunerea sa față de ele, iar ca atare și veșnica sa pierzare. *Strigă cu tărie*, îi poruncește Domnul Proorocului Său, *și vestește norodului Meu păcatele lor și casei lui Iacov fărădelegile lor.*

Pre Mine din zi în zi Mă caută și poftesc să știe căile Mele ca un norod care a făcut dreptate și n-a părăsit judecata Dumnezeului său; cer acum de la Mine judecată dreaptă și poftesc să se apropie de Domnul, zicând: „Ce este că am postit și n-ai văzut, smerit-am sufletele noastre și n-ai știut?" Pentru că în zilele posturilor voastre faceți voile voastre (Is.58,1-3), adică *gândurile voastre cele viclene! Le aduceți arderi de tot ca unor idoli! Ați recunoscut drept dumnezei gândurile cele cumplite și le aduceți jertfa cea decât toate jertfele mai de cinste: sloboda voastră voie, pe care se cuvenea să Mi-o închinați Mie prin lucrarea binelui și prin conștiința curată*. **Pe om îl adumbrește nădejdea mântuirii numai atunci când se vede pe sine mereu biruitor în războiul cel nevăzut."** (p.148-149)

„Este învederat că *păcat ascuns* și totodată *păcat mare* Proorocul [David] a numit patima. El a numit-o *păcat străin*, pentru că se alcătuiește din gânduri drăcești primite și însușite de suflet, ce sunt străine sufletului, de care este chinuit și de la care pătimește durere, pentru că ele aduc stare împotriva firii. Neprihănirea vrednică de rai se arată după nimicirea patimilor din inimă. Duhul Cel singur Sfânt îl poate curăţa deplin pe om de patimi și îi poate înapoia stăpânirea de sine, care i-a fost răpită de către diavol. În stare de nepătimire, omul ajunge la dragostea cea curată, și gândul lui începe să rămână necontenit la Dumnezeu și în Dumnezeu. Simţind adumbrirea Duhului, văzându-se biruitor asupra gândurilor și visărilor păcătoase, sufletul începe a simţi nepovestita bucurie a mântuirii. Această bucurie n-are nici o asemănare cu bucuria omenească obișnuită, care se naște doar din slava deșartă, care este alcătuită din mulţumirea de sine, atunci când omul se măgulește pe sine însuși, ori când alţii îl măgulesc, ori când îl măgulește sporirea cea pământească. **Bucuria duhovnicească, ce aduce încredinţarea mântuirii, este plină de smerită cugetare, plină de recunoștinţă faţă de Dumnezeu, este însoţită de lacrimi îmbelșugate și statornice, de rugăciuni necontenite, nu se mai satură a se osândi și defăima pe sine, se revarsă în mărturisire lui Dumnezeu, în slavoslovire a lui Dumnezeu are ca semn moartea faţă de lume.** Ea este mai înainte-simţire a vieţii veșnice!" (p.149-150)

Cât de greu e și păcatul săvârșit cu gândurile și cu imaginaţia, ni se arată în răspunsul dat de o tânără fecioară care murise și care era crezută de toţi mântuită, dar care după moarte, arătându-se unora le spune că s-a

dus în iad: „*Pentru că*, a răspuns chinuita, *în ochii voștri eram feciorelnică, înger neprihănit, dar de fapt nu eram așa. Nu m-am spurcat cu păcat trupesc, dar gândurile mele, dorinţele mele tainice și visările călcătoare de lege m-au aruncat în gheenă. Cu toată neprihănirea trupului meu de fecioară, n-am știut să-mi păzesc întru neprihănire și sufletul, gândurile și mișcările inimii, și pentru asta am fost dată la munci. Din lipsă de prevedere, mă simţeam în inima mea legată de un anumit tânăr, mă desfătam în gândurile și în visările mele de nălucirea chipului său frumos și de împreunarea cu el – și pricepând că este păcat ce fac, m-am sfiit să-l descopăr duhovnicului la spovedanie. Ca urmare a întinatei îndulciri de gândurile și de visările necurate, după ce m-am săvârșit din această viaţă sfinţii îngeri s-au îngreţoșat de mine și m-au lăsat în mâinile dracilor. Și iată că acum ard în văpaia gheenei, voi arde veșnic și niciodată, niciodată nu mă voi mistui: nu este sfârșit chinului pentru cei lepădaţi de cer!…* “ (p.153-154)

„Cel luptat de patima curviei faţă de cineva trebuie să se depărteze din răsputeri de împreună-vorbirea și împreună-petrecerea cu acel cineva, chiar de atingerea hainelor lui și de mirosirea lui. Cel ce nu se păzește în această privinţă împlinește patima și o lucrează cu gândurile în inima sa, au zis Părinţii. Unul ca acesta își aprinde singur în sine cuptorul patimilor și aduce în sine, ca pe niște șerpi, gândurile viclene.“ (p.155)

„Pomenirea morţii, a spaimelor care o însoţesc și care o urmează, pomenire împreunată cu osârdnica rugăciune și cu plângerea de sine, poate înlocui toate nevoinţele, poate cuprinde toată viaţa omului, îi poate aduce curăţia inimii, poate atrage la el harul Sfântului Duh, și prin aceasta îi poate dărui înălţare neîmpiedicată la cer pe lângă stăpâniile văzduhului.“ (p.170)

„La lucrarea imaginaţiei în omul trupesc și iubitor de păcat se adaugă cu ușurinţă lucrarea duhurilor căzute, cărora le-a intrat în fire să se târască prin păcat, să afle în păcat singura plăcere, singura hrană. Iar întrucât toţi cei ce purced la nevoinţa bunei credinţe se află, în ciuda bunei lor intenţii, sub stăpânirea patimilor și simt o puternică aplecare către păcat, fiind în unire și în legătură cu el, **Sfinţii Părinţi interzic cu stricteţe întrebuinţarea capacităţilor imaginaţiei, poruncesc să păstrăm mintea cu totul lipsită de imagini, nepecetluită cu vreo pecete materială.** Nu trebuie să ne închipuim nici raiul, nici iadul, nici tronul Dumnezeirii, nici strălucirea slavei lui Dumnezeu, nici înger, nici mucenic, nici ierarh, nici

cuvios, nici pe Maica Domnului, nici pe Hristos Însuşi. **Duhurile căzute se străduie să stârnească în noi lucrarea imaginaţiei,** iar uneori se arată ei înşişi prin felurite năluciri mincinoase şi amăgitoare: din această pricină ni s-a interzis nu numai să ne cufundăm în visări, oricât de bune ar fi la vedere acestea, ci şi să avem încredere faţă de vreo arătare din lumea nevăzută. Dracii iau chip de îngeri ai luminii, de sfinţi răposaţi şi chipul lui Hristos Însuşi ca să-i înşele şi să îi piardă nu numai pe începători, ci şi pe cei sporiţi în nevoinţă. Este îngăduită închipuirea vie a flăcării iadului, a întunericului veşnic de sub pământ, al temniţei înfricoşătoare şi a celorlalte grozăvii dinaintea morţii şi de după moarte, dar asta numai când apar simţăminte, gânduri şi visări trupeşti; această folosire a închipuirii este îngăduită numai la vreme de nevoie, după trecerea căreia această armă trebuie pusă fără amânare deoparte. Fiind întrebuinţată fără să fie nevoie, ea poate vătăma mintea, făcând-o lesne de înclinat spre visare şi amăgire de sine." (p.320-321)

Predici la Octoih
(Ed. Sofia, Bucureşti, 2005)

„Pacea lui Hristos nu este însă nicidecum pacea acestui veac; Domnul dă pacea Sa nu cum se dă pacea după obiceiul omenirii căzute (In.14,27). Unirea în vederea unui scop deşert, chiar nelegiuit, nu rareori aduce între oameni o împreună-glăsuire vremelnică şi pierzătoare de suflet. Pacea lui Hristos este sfântă! Pacea lui Hristos e toată în Hristos! Pacea lui Hristos este semănată în suflet de Cuvântul lui Dumnezeu, se zămisleşte prin lucrarea ţarinii inimii cu poruncile lui Hristos, se hrăneşte cu această nevoinţă nevăzută, dar nu lipsită de osteneală, creşte în urma ei." (p.5)

„Vieţuirea bineplăcută lui Dumnezeu este obiect de ură şi de batjocură pentru lumea trufaşă. Pentru a scăpa de ura lumii, de prigoanele şi de săgeţile ei, inima slabă, neîntărită în credinţă, se pleacă spre a face pe placul oamenilor, trădează învăţătura Domnului, iese din numărul celor aleşi." (p.29)

„A deveni al lui Hristos este cu neputinţă nu doar atunci când omul nu părăseşte păcătoşenia sa: este cu neputinţă şi când omul nu părăseşte dreptatea sa. De cei drepţi cu propria dreptate, Hristos Se leapădă, îi leapădă." (p.36)

„Supunerea minţii faţă de Dumnezeu este pricina supunerii inimii faţă de minte. Când mintea se supune lui Dumnezeu, inima se supune minţii. În asta stă blândeţea.“ (p.50)

„Istoria omenirii dă mărturie în chip de netăgăduit despre faptul că fărădelegile oamenilor, altminteri îmbunătățiți au fost lucrări lipsite de dreapta socotință sau, totuna, lucrări înaintea cărora nu a mers judecata.“ (p.57)

„Este neapărată trebuință ca împreună cu citirea să lucreze și viețuirea, ca citirea să poată fi înfăptuită cu lucrul, ca ea să nu stârnească o visare stearpă, ce duce la starea de înfierbântare și amăgire de sine.“ (p.70)

„Cunoştinţele date de Cuvântul lui Dumnezeu sunt mai de nădejde decât cunoştinţele pe care le aduc vedeniile, chiar dacă sunt sfinte și adevărate.“ (p.106)

„Cârtirea asupra necazului trimis de Sus, cârtirea asupra lui Dumnezeu, Care a trimis necazul, nimicesc scopul dumnezeiesc al necazului: îl lipsește pe om de mântuire, îl face supus chinurilor veșnice.“ (p.113)

„Via și statornica aducere-aminte de Dumnezeu este vedere a lui Dumnezeu.“ (p.142)

„Începutul necurmatei aduceri-aminte de Dumnezeu este deja cuprins în cercetarea cu osârdie a legii lui Dumnezeu, în citirea cu luare-aminte a Evangheliei și a întregului Legământ Nou, în citirea Sfinţilor Părinţi ai Bisericii Ortodoxe. Nu este cu putinţă să nu îţi amintești de-a lungul unei zile, lucrurile cărora le-ai dat o luare-aminte deosebită de-a lungul unui ceas din acea zi.“ „Un ajutor foarte însemnat spre necurmata aducere-aminte de Dumnezeu este împlinirea statornică a pravilei de chilie și mersul des (după putinţa fiecăruia) la biserică pentru a lua parte la Dumnezeieștile slujbe de obște.“ (p.143)

„Cel ce se iubește pe sine se pierde pe sine, iar cel ce vrea să placă oamenilor se pierde pe sine, îl pierde și pe aproapele. Iubirea de sine este amăgire de sine amară; vrerea de a plăcea oamenilor se străduie să-l facă și pe aproapele părtaș al amăgirii ei de sine.“ (p.152)

„Desfrâul cel de obște și preaîmbelșugata sporire materială ce îl va odrăsli, vor fi împreună semnul sfârșitului veacului și al apropierii Înfricoșatei Judecăţi a lui Hristos. Nu doar iubirea de plăceri va domni atunci! Desfrâul, în înţelesul larg al acestui cuvânt, va ajunge „avutul“ omenirii în vremurile de pe urmă ale petrecerii omenirii pe pământ. *Că vor fi*

oamenii iubitori de sine, grăiește Sfântul Apostol Pavel, *iubitori de argint, măreţi, trufași, hulitori, de părinţi neascultători, nemulţumitori, necuraţi, fără de dragoste, neprimitori de pace, clevetitori, neînfrânaţi, fără blândeţe, neiubitori de bine, vânzători, obraznici, îngâmfaţi, iubitori de desfătări mai mult decât iubitori de Dumnezeu, având chipul bunei credinţei, iar puterea ei tăgăduind* (2Tim.3,2-5). Păcatul va ajunge la deplina sa sporire și va fi cu atât mai cumplit, stăpânirea lui va fi cu atât mai tare, cu cât obrăzarul [masca] bunei credinţe va fi păstrat." (p.164)

„Omenirea nu va vedea starea sa cea moralicește și duhovnicește nenorocită; dimpotrivă, ea va trâmbiţa despre sporirea sa, fiind orbită de sporirea în dezvoltarea materială, cea pentru timp și pentru pământ, lepădând dezvoltarea creștinească, cea pentru duh, pentru veșnicie, pentru Dumnezeu. Când lumea va proclama și va preamări „prosperitatea" sa, încetăţenirea celui mai înalt nivel de „bunăstare", „a liniștii netulburate", *atunci fără de veste va veni peste dânșii pieirea* (1Tes.5,3), atunci va veni deodată sfârșitul lumii, la care aceasta, întunecată fiind și beată de propășirea cea pământească, nu se va aștepta nicicum." (p.165)

„... toate puterile sufletului și trupului sunt irosite de către om nu pentru pregătirea de veșnicie: ele sunt irosite, sunt jertfite unei visări cu neputinţă de împlinit, nebunești; ele sunt irosite pe întocmirea „supremei bunăstări și fericiri" trupești în acest han care este pământul, în această închisoare a noastră, ca și cum ea ar fi cea mai trainică locuinţă veșnică. Amarnic îi înșală visarea cea mincinoasă pe următorii săi: se poartă cu ei ca un tiran neomenos, ca un demon crunt. Demon și este! Nimic nu poate fi mai rău ca ea, nimic nu poate fi mai viclean, mai mincinos ca ea. Ea este batjocorire a oamenilor de către duhurile căzute. Visarea cea pierzătoare îi amăgește pe oameni de-a lungul întregii căi a vieţii pământești, ca la sfârșitul vieţii să-i trădeze, să-i dea pe mâna realităţii, lăsându-i cu nimic. Ei intră în veșnicie fără a fi pregătiţi defel, fără a fi făcut cunoștinţă deloc cu ea. Și nu numai atât: ei intră în veșnicie după ce și-au însușit o așezare cu totul vrăjmașă bunătăţilor ei duhovnicești și celor ce le-ar fi adus bunăstare în ea. Unde să fie loc dincolo de graniţele timpului pentru asemenea neghine? Nu este și nu poate fi alt loc pentru ele în univers decât în adâncul iadului: acolo trebuie să fie ei ascunși de privirile universului.

Monahii mănăstirii Soloveț predanisesc următorul răspuns al Cuviosului Zosima, pe care Bătrânul l-a dat ucenicilor când aceștia l-au întrebat cum va putea fi recunoscută venirea lui Antihrist: *Când veți auzi că a venit pe pământ ori S-a arătat pe pământ Hristos, să știți că este Antihristul.* Răspuns fără greș! Lumea, altfel spus omenirea, nu îl va recunoaște pe Antihrist: ea va socoti că este Hristosul, va proclama că el este Hristosul. Prin urmare, când se va răspândi cu putere zvonul că a venit Hristosul, aceasta va sluji drept semn vrednic de crezare că s-a arătat Antihrist și a prins a săvârși slujirea prevăzută și îngăduită lui." (p.166-167)

„Păcătosul învederat, păcătosul căzut în păcate de moarte, păcătosul ce și-a atras dispreţul și scârba oamenilor, este mai în stare să se pocăiască decât părutul drept care cu purtarea cea dinafară e fără pată, însă în taina sufletului său e mulţumit de sine." (p.177)

„Cel ce vrea să se mântuiască trebuie neapărat să facă parte din Biserica Ortodoxă, singura Biserică adevărată, și să se supună rânduielilor ei. Domnul l-a asemuit pe cel ce nu ascultă de Biserică cu un păgân, străin de Dumnezeu (Mt.18,17). Rostind Simbolul de Credinţă, fiecare dintre noi își mărturisește credinţa în Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească Biserică, **mărturisește, prin urmare, că în afară de această Biserică Una nu este altă Biserică,** cu atât mai mult alte Biserici, chiar dacă felurite comunităţi omenești și-ar însuși numele de „Biserică". Cel ce vrea să se mântuiască trebuie neapărat să fie botezat în sânul Bisericii Ortodoxe în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, precum a zis Însuși Domnul: *Cel ce va crede și se va boteza, se va mântui, iar cel ce nu va crede, se va osândi* (Mc.16,16)." (p.201)

„Pe cine i-a recunoscut lumea drept sfinţi? Pe cine a fericit și a preaînălțat cu laudele sale? Pe proorocii mincinoși, pe învățătorii mincinoși, pe făţarnici (Lc.6,26). Cum s-a purtat ea cu adevăraţii sfinţi ai lui Dumnezeu? I-a lepădat, i-a acoperit cu ocări, cu clevetiri, i-a prigonit ca pe niște vrăjmași ai societăţii omenești, i-a supus celor mai grele prigoane și i-a necăjit cât se poate de crunt (Lc.6,22-23 și Mt.23,34)." (p.205-206)

„Nu vom păcătui deloc dacă de fiecare dată când ne rugăm o vom face ca în cea din urmă clipă a vieţii noastre, ca în clipa venirii sfârșitului. **Când mintea e cu luare aminte la rugăciune, ia aminte la ea și inima, arătând și dovedind luarea sa aminte prin simțământul de pocăință**.

Spre a ajunge mai lesne în starea de luare-aminte, Sfinţii Părinţi ne sfătuiesc să ne rugăm fără grăbire, închizând mintea în cuvintele rugăciunii, ca nici un cuvânt să nu scape luării-aminte. Cuvântul scăpat e un cuvânt pierdut! Rugăciunea ce scapă luării-aminte este rugăciune pierdută!“ (p.215)

„Rugăciunea celor trufaşi este nimicită de răspândire. Le lipseşte stăpânirea de sine: nu li se supun nici gândurile, nici simţămintele lor. Mintea nu li se poate aduna în vederea de sine, din care se naşte în suflet simţământul pocăinţei şi umilinţei.“ (p.230)

„Venind pe pământ, Fiul lui Dumnezeu aproape că nu va mai găsi pe nimeni, altfel spus va găsi foarte puţini oameni, care să aibă adevărată credinţă şi sporirea în rugăciune, care atârnă de credinţă şi vădeşte credinţa. Şi tocmai atunci va fi o deosebită nevoie de această sporire! *Sfârşitul tuturor s-a apropiat*, spune Sfântul Apostol Petru: *deci fiţi cu întreagă înţelepciune şi privegheaţi întru rugăciuni* (1Ptr.4,7). Nici sporire în rugăciune, nici adevărată lucrare a rugăciunii nu se va mai afla: toţi oamenii se vor îndeletnici cu sporirea materială, se vor îndeletnici cu prefacerea în rai a pământului, care este sortit arderii, vor socoti în amăgirea lor de sine că viaţa vremelnică ţine o veşnicie, vor lepăda şi vor batjocori grijile pregătirii de veşnicie. Pentru cei ale căror gânduri sunt aţintite pe de-a-ntregul spre pământ şi prinse de pământ, nu este Dumnezeu.“ (p.236-237)

„*Cel ce nu are lucrare sufletească*, a zis Sfântul Isaac Sirul, *rămâne străin de darurile Duhului*, oricare ar fi nevoinţele lui trupeşti.“ (p.242)

„Nevoinţa trupească rece sau înfierbântată, străină de cea sufletească, străină de înţelegerea duhovnicească, pe care o cere cuvântul lui Dumnezeu şi care trebuie să fie sufletul nevoinţei trupeşti, este pierzătoare. Ea duce în părerea de sine, în dispreţuirea şi osândirea aproapelui, duce în amăgire de sine, dă chip fariseului lăuntric, înstrăinează de Dumnezeu, întovărăşeşte cu satana. Când harul lui Dumnezeu îl adumbreşte din belşug pe nevoitor, în acesta se descoperă îmbelşugată nevoinţă duhovnicească, ce duce la *desăvârşirea creştinească*. Atunci i se descoperă sufletului păcătoşenia lui, ce până atunci se ascundea de el! Atunci e luat de pe ochii lui vălul şi i se înfăţişează necuprinsa, măreaţa veşnicie, ce până atunci se ascundea de el! Atunci îi devine apropiat ceasul morţii, care mai înainte vreme era undeva departe, şi stă chiar înaintea sufletului, înaintea ochilor lui! Atunci viaţa pământească, care mai înainte vreme părea nesfârşită, se scurtează cum

omul nici nu și-ar fi închipuit: viaţa care s-a scurs ajunge ca visul nopţii ce a trecut! Restul alergării acestei vieţi se adună într-un singur ceas dinaintea morţii! Atunci apar din adâncul sufletului tânguiri de care înainte nu ştia! Apare plâns pe care înainte nu-l simțea! Apare prinos de rugăciune cum înainte n-aducea! Apar rugăciunea și plânsul chiar în adâncul sufletului, sunt rostite de minte și de inimă întru muțenia gurii… " (p.245-246)

„De cine le poruncește Domnul să se despartă celor ce doresc să ajungă copii ai lui Dumnezeu? De împărtășirea cu oamenii mânaţi de grijile pământești, de sporirea pământească, de plăcerile pământești, care nu iau deloc aminte la înalta nevoie duhovnicească a omenirii." (p.247)

„Fiul lumii acesteia și al acestui veac, care trăiește în așa-zisa „statornică bunăstare", care se afundă în necurmată desfătare, care e răspândit de necontenitele distracții, este – vai! – uitat, lepădat de Dumnezeu. „Statornica" lui „bunăstare" și „îndestulare" sunt semnul celei mai mari nenorociri, care îl așteaptă în veșnicie: înstrăinarea de Dumnezeu." (p.254)

„Cine vrea să se mântuiască trebuie să facă parte din Sfânta Biserică Ortodoxă, să fie fiu credincios al ei, să se supună întru totul rânduielilor ei**.** Dacă cineva nu se supune Bisericii, dacă cineva s-a despărţit de Biserică, dacă e cineva schismatic, oricâte metanii ar face, oricât ar posti, oricât s-ar ruga, nu se va mântui." **„Schismaticul și ereticul sunt străini de smerenie, la fel cum e străin de smerenie diavolul, și ca atare sunt străini de mântuire, la fel cum e străin de mântuire diavolul."** „Pe deasupra, erezia și schisma cuprind hulă asupra Sfântului Duh, care este păcat de moarte, neiertat de către Dumnezeu omului nici în acest veac, nici în cel viitor, dacă omul rămâne în el. Nici sângele muceniciei nu poate șterge acest păcat, învaţă Sfântul Ioan Gură de Aur. Acest păcat se curăţă numai prin lepădarea de erezie, părăsirea schismei și unirea cu Sfânta Biserică." (p.257-258)

„Minții noastre întunecate de păcat nu-i ajung nicidecum pentru a se mântui propriile gânduri, ce sunt neputincioase, șovăielnice, amăgitoare: ea are neapărată nevoie ca prin citirea cu luare-aminte sau ascultarea cu osârdie a Cuvântului lui Dumnezeu să ia din el gânduri dumnezeiești și să se înțelepțească prin ele. Trebuie să ne îndeletnicim cu cercetarea Cuvântului lui Dumnezeu cu foarte multă evlavie și foarte des, ca el să ne fie călăuză în lucrarea mântuirii, fiindcă propriile noastre gânduri lesne ne pot

abate de pe calea mântuitoare, făcându-ne să socotim dreptate nedreptatea. Propriile noastre gânduri sunt atât de vătămate de către păcat încât ele chiar grăiesc și lucrează împotriva Cuvântului lui Dumnezeu. Mare nenorocire este încrederea în ele! Dimpotrivă, foarte bine este când se ține cineva neabătut de Cuvântul lui Dumnezeu cum se ține orbul de mâna celui ce-l însoțește. Sfinţii Părinţi numeau citirea și ascultarea Cuvântului lui Dumnezeu *al tuturor faptelor bune împărat.*“ (p.264-265)

„…cine rabdă cu mărime de suflet necazurile trimise lui de Dumnezeu; cine se îndeletnicește plin de râvnă cu cercetarea cuvântului lui Dumnezeu, acela are zălogul de mult preţ al mântuirii. O nevoinţă îl mai așteaptă pe unul ca acesta: el are neapărată nevoie să își păzească marea comoară – mântuirea sa – de păcate, și mai ales de păcatele de moarte. Ce este păcatul de moarte? Păcatul de moarte este păcatul care omoară cu moartea veșnică sufletul săvârșitorului său. Dacă omul moare într-un păcat de moarte, fară să fie adus pentru el cuvenitul prinos de pocăinţă, dracii îi răpesc sufletul și îl coboară în adâncurile întunecoase și înăbușitoare de sub pământ, în iad, spre veșnică chinuire.

Păcatele de moarte sunt următoarele: erezia, schisma, lepădarea de credinţa creștinească, hula împotriva lui Dumnezeu, vrăjitoria și descântatul, uciderea de om și sinuciderea, curvia, preacurvia, păcatele curvești împotriva firii, beţia, furtul de cele sfinte, jaful, hoţia și orice împilare cruntă, neomenoasă. Dintre păcatele de moarte, doar pentru sinucidere nu este pocăinţă – din marea, negrăita milostivire a lui Dumnezeu către omenirea căzută, celelalte păcate de moarte se vindecă prin pocăinţă. Pocăinţa pentru păcatul de moarte stă în a mărturisi păcatul părintelui duhovnicesc, a primi de [la] el canon și a nu mai cădea în acel păcat. Dar cât de mulţi care au căzut în păcat de moarte n-au mai avut putinţa să facă pocăinţă pentru el! Unul s-a îmbătat, și sufletul lui s-a despărțit de trup în această stare! Altul a mers să fure, să jefuiască, și mânia lui Dumnezeu l-a lovit chiar în timpul nelegiuirii! Feriţi-vă, fraţilor, de păcatele de moarte! **Vă repet: păcatul de moarte ucide sufletul. Dacă a murit cineva în păcat de moarte, fără să fi reușit a se pocăi pentru el, sufletul lui merge în iad. N-are nici o nădejde de mântuire.**

Care păcate nu sunt de moarte? Păcatele cu gândul, cu cuvântul, cu fapta, întru știinţă și neștiinţă, care nu ucid sufletul, ci numai îl rănesc

mai mult sau mai puţin. De aceste păcate nu sunt străini nici Sfinţii – dar Sfinţii au priveghere de sine și când bagă de seamă o greșeală, în care i-a târât obșteasca neputinţă omenească, o vindecă îndată prin pocăinţă. Dacă urmează despărţirea sufletului de trup chiar atunci, fără ca omul să fi izbutit să-și spele prin pocăinţă păcatele care nu sunt de moarte, sufletul lui nu este coborât, din pricina acestor păcate, în iad; se îngăduie ca în calea către cer, în văzduh, să fie tras la socoteală de către duhurile viclene, în părtășie cu care săvârșesc oamenii păcatele, și se cere răscumpărarea greșelilor prin fapte bune.

Dacă sufletul are destule fapte bune și mai ales, dacă în timpul vieţii pământești a făcut multă milostenie, prin această milostenie și prin celelalte fapte bune își răscumpără greșelile; i se deschid porţile cerești și intră în cer spre veșnică odihnă și bucurie. **Se întâmplă însă ca sufletul să aibă atât de numeroase păcate care nu sunt de moarte și atât de puţine fapte bune încât pentru mulţimea acestor păcate e aruncat în iad**. Sfinţii Părinţi au asemuit păcatul de moarte unei pietre grele, iar păcatul care nu este de moarte unui firicel neînsemnat de nisip. Dacă legi o singură piatră mare de gâtul omului și îl arunci la loc adânc, o să se înece: este de ajuns un singur păcat de moarte ca să arunce sufletul în adâncul iadului. Câteva grăunțe de nisip n-au nici o greutate: în Sfinţii lui Dumnezeu păcatul care nu este de moarte, fiind micșorat și mărunţit mereu prin statornică cercetare de sine și pocăinţă, n-are aproape nici o înrâurire asupra sorţii lor din veșnicie. **Dar același păcat care nu este de moarte capătă o greutate neobișnuită în sufletele care s-au lăsat pradă grijilor lumești și mai ales distracţiilor lumești, și la fel ca păcatul de moarte aruncă în iad nenorocitul suflet.** De pildă, dacă cineva a zis un cuvânt de râs și chiar necuviincios, iar apoi s-a căit de el, păcatul lui e lesne de iertat – dar dacă spune mereu cuvinte de râs, luări în deșert și chiar vorbe de rușine, pentru statornica sa grăire în deșert și grăire spurcată poate fi supus veșnicei chinuiri în iad. Prin mulţimea lor, păcatele care nu sunt de moarte pot aduce sufletului aceeași pierzare ca și păcatul de moarte, la fel cum un sac îndesat cu nisip mărunt și legat de gâtul omului îl poate îneca la fel de lesne ca piatra cea mai grea.“ (p.266-268)

„Ca pocăinţa să fie lucrătoare, să ne aducă mântuirea și veșnica fericire, trebuie să agonisim în noi înșine, în sufletele noastre, mântuirea; tre-

buie ca însuși duhul nostru să se frângă și [să] se smerească de întristarea pe care o iubește Dumnezeu și care se naște din recunoașterea și simţirea propriei păcătoșenii; trebuie să aruncăm din noi părerea de sine, sub orice chip ar fiinţa ea în noi. Pocăinţa nu se împacă cu părerea de sine. **Un singur gând nedrept despre sine poate băga în suflet, poate hrăni, sprijini și întări în el părerea de sine, îl poate face neînstare de pocăinţă.** Părerea de sine este trufie, pe care o urăște Dumnezeu atât de mult! Părerea de sine este patima cea prostească, oarbă și pierzătoare care l-a aruncat din cer pe îngerul purtător de lumină, care a făcut din îngerul purtător de lumină demon întunecat! Părerea de sine este otrava aducătoare de moarte pe care a vărsat-o șarpele cel vechi în firea omenească. Părerea de sine este boală a duhului nostru, pe care n-o bagă de seamă cei ce nu iau aminte la mântuirea lor, însă atât de puternică și de însemnată că îl așază pe om, ca stare sufletească, în rândul duhurilor lepădate, vrăjmașe lui Dumnezeu. Cel molipsit de părerea de sine nu e în stare să fie a lui Dumnezeu. Pentru a fi al lui Dumnezeu, trebuie să lepezi cu totul părerea de sine." (p.275)

„Trebuie, trebuie să lepădăm părerea de sine, trebuie să ne recunoaștem păcătoșenia, căderea, pierzarea, trebuie să ne pocăim, adică să ne pară rău pentru păcatele făcute, să părăsim viaţa păcătoasă, ca să intrăm în adevărata cunoaștere a lui Dumnezeu și slujire a lui Dumnezeu." (p.279)

„... trufia este o boală abia băgată de seamă a sufletului, care adesea li se înfăţișează oamenilor sub chipul celei mai adânci smerenii și este socotită de către oameni drept sfinţenie și nepătimire, însă ucide sufletul, îl face neînstare de nici o faptă bună. Năpârca este oarbă: oarbă e și trufia. Cel întunecat de ea nu-L vede și nu-L cunoaște pe Dumnezeu, este lipsit de dreapta vedere asupra sa și a omenirii. Însăși poarta spre fapta bună – pocăinţa – e zăvorâtă, închisă cu totul de trufie. *Vameșii și curvele,* ale căror păcate sunt atât de vădite și grosolane, s-au arătat mai în stare să primească pocăinţa și să răpească prin ea Împărăţia Cerurilor decât arhiereii și preoţii iudei, care erau molipsiţi de părerea de sine (Mt.21,31)." (p.284)

„Soarta nefericiţilor de trufași, care sunt plini cu vârf de părere de sine și de cugetare trupească, este moartea veșnică, moartea sufletului, care stă în desăvârșita înstrăinare de Dumnezeu, în însușirea urii faţă de Dumnezeu și de omenire – acelei uri de care s-a îmbolnăvit satana și de care el îi molipsește pe toţi cei care intră în împărtășire cu el. Soarta acestor neferi-

ciţi, după despărţirea lor de trup și apoi reunirea cu trupul înviat, este veșnica închisoare în temniţele iadului, veșnica chinuire în muncile din iad. *Șerpi, pui de năpârci,* le-a vestit Domnul, *cum veţi scăpa de osânda gheenei?* (Mt.23,33). Asta înseamnă: *Nu este cu putinţă ca cei ce nutresc părerea de sine, ce și-au umflat în sine „eul", să scape de osândă la înfricoșata judecată a lui Dumnezeu, dacă nu se vor îngriji să se vindece de părerea de sine prin pocăinţă și lepădare sine.*" (p.286)

Despre vedenii, duhuri și minuni
(Ed. Sofia, București, 2002)

„Minunile lui Hristos au fost palpabile; ele au fost învederate și pentru cei mai simpli oameni; nimic în ele nu era enigmatic; oricine putea să le cerceteze lesne; pentru îndoiala și nedumerirea: *Minune a fost asta, sau doar părere de minune?* nu era loc." (p.22)

„Creștinismul a fost predanisit cu atâta limpezime încât nu este dezvinovăţire pentru cei ce nu îl cunosc. Pricina neștiinţei este doar libera alegere făcută de voinţă. Precum luminează soarele de pe cer, așa luminează și creștinismul." (p.35)

„Adevăratele semne [și minuni] au fost ajutătoare spre adevărata cunoaștere de Dumnezeu și spre mântuirea cea dăruită prin aceasta; semnele mincinoase au fost ajutătoare ale rătăcirii și ale pierzării ce vine din aceasta. Lucrarea semnelor pe care le va săvârși Antihrist va fi cu osebire cuprinzătoare și puternică, va atrage nefericita omenire la recunoașterea trimisului satanei drept dumnezeu." (p.61-62)

„Ne apropiem treptat de vremea în care trebuie să se deschidă un larg spectacol de numeroase și izbitoare minuni mincinoase, atrăgând în pierzare pe acei nefericiţi fii ai cugetării trupești care vor fi amăgiţi și înșelaţi de aceste minuni." (p.65)

„... în vremurile noastre diavolul ascunde cu mare sârguinţă cursele sale, îngrijindu-se mai mult să nimicească ceea ce este esenţial decât ceea ce este la arătare." (p.102)

„Să nu socoată vreun lucru mare despre sine cei care au văzut trupește duhuri, chiar și sfinţi îngeri: această vedere nu mărturisește, în sine, vrednicia celor ce au văzut-o: de ea sunt în stare nu numai păcătoșii, ci chiar și dobitoacele necuvântătoare (Nm.22,23). Sfinţii Părinţi dădeau oricărei

vederi duhovnicești întâietate asupra vederii trupești. Marele povăţuitor al monahilor, Sfântul Isaac Sirul, a zis: *Cel care s-a învrednicit a se vedea pe sine este mai mare decât cel care s-a învrednicit a vedea îngeri, fiindcă acesta din urmă intră în împărtășire cu ochii cei trupești, iar cel dintâi cu ochii sufletești.*“ (p.105-106)

„Cel ce vede trupește duhurile poate fi lesne amăgit spre vătămarea și pierzarea sa; iar dacă el, văzând duhuri, va arăta încredere ușuratică faţă de ele, negreșit va fi amăgit, negreșit va fi rătăcit, negreșit va fi pecetluit în duhul său cu pecetea de nepriceput pentru cei neîncercaţi a amăgirii, cu pecetea unei cumplite vătămări, adeseori pierzând putinţa îndreptării și mântuirii. Cu mulţi, cu foarte mulţi s-a întâmplat acest lucru.“ (p.110)

„Demonii sunt vicleni: ei sunt în stare să ia felurite înfăţișări și chipuri. Deseori se înfăţișează cântând psalmi, rămânând nevăzuţi, și amintesc cuvintele Scripturii. Foarte adeseori, atunci când noi citim ei repetă îndată cele citite, asemenea unui ecou. Când dormim, ei ne scoală la rugăciune, ca să nu ne lase deloc să ne odihnim prin somn. Uneori, luând chip de monahi, la arătare cât se poate de cucernici, intră în vorbă ca să amăgească prin nălucirea veșmântului și chipului și să-i atragă unde vor pe amăgiţi. Nu trebuie nicidecum să-i ascultăm, fie că îmboldesc la rugăciune, fie că îndeamnă să nu mâncăm nimic, fie că ne învinuiesc și ne dau în vileag păcatele pe care ei știu că le-am făcut. Ei fac asta nu cu scop de evlavie ori virtute, ci cu scopul de a-i aduce pe cei mai simpli la deznădejde…“ (p.117-118)

„Ei sunt fricoși, și se tem nespus de semnul crucii: fiindcă Mântuitorul i-a lipsit de putere și i-a făcut de batjocoră prin cruce.“ (p.128)

„Și următorul lucru să vă slujească drept semn al lor. Dacă frica nu se va depărta de la suflet, acesta este semn al venirii vrăjmașilor. Dracii nu înlătură nicidecum frica, precum au înlăturat-o marele arhanghel Gavriil când s-a arătat Mariei și Zahariei, și îngerul când s-a arătat femeilor la mormânt. Dimpotrivă, dracii, văzând că omul s-a speriat de ei, sporesc nălucirea, pentru a-l lovi cu groază mare și a-l batjocori, făcându-l să se închine lor.“ (p.130)

„Un mijloc al mântuirii de duhuri stă în a refuza cu hotărâre vederea lor și împărtășirea cu ele, socotindu-ne cu totul neînstare de o vedere ca aceasta.“ (p.141)

„…cunoașterea esenţială a omului se dobândește prin studierea felului său de a gândi și de a simţi, a felului său de a lucra; cu cât va fi mai amănunţită studierea aceasta, cu atât cunoașterea devine mai exactă.“ (p.162)

„… orice gând [spune Preacuviosul Varsanufie cel Mare], căruia nu îi este înainte-mergătoare seninătatea smereniei nu vine de la Dumnezeu, ci este în chip vădit din partea stângă. Domnul nostru vine lin, iar tot ce este vrăjmășesc are loc cu tulburare.“ (p.167)

„Chiar dacă, [spune Preacuviosul Macarie cel Mare], potrivit Apostolului, satana se și preschimbă la arătare în înger luminat (2Co.11,14) pentru a-l amăgi pe om, cu toate că înfăţișează vedenii de lumină, lucrarea cea bună nu poate, precum s-a spus, să o dea nicicum, ceea ce și slujește drept semn limpede al lui. El nu poate să dea nici dragostea de Dumnezeu și de aproapele, nici blândeţe, nici smerenie, nici bucurie, nici pace, nici înfrânarea gândurilor, nici ură faţă de lume, nici liniște duhovnicească, nici dorirea darurilor cerești, nici nu poate îmblânzi patimile și poftele – lucruri care alcătuiesc lucrarea vădită a harului…“ (p.168-169)

Ofrandă monahilor contemporani
(Ed. Egumeniţa, Galaţi, 2011)

„Omul nu poate exista fără gânduri și simţăminte. Gândurile și simţămintele sunt semnul vieţii omului. Dacă ele ar înceta pentru un timp, atunci ar înceta și viaţa omenească. Viaţa nu încetează nici o clipă: mintea nu încetează nici o clipă să dea naștere la gânduri, iar inima nu încetează nici o clipă să dea naștere la simţăminte. Îndeletnicirea neîncetată este firească sufletului. A-i da sufletului o îndeletnicire plăcută lui Dumnezeu este datoria cea mai înaltă a oricărui om care intră în mănăstire [dar și a mireanului în lume]. Această îndeletnicire este numită de Sfinţii Părinţi *lucrare sufletească, nevoinţă duhovnicească, paza minţii, paza inimii, trezvie și atenţie.“* (p.31)

„Din faptul că mintea naște neîncetat gânduri, iar inima simţăminte, este limpede ce lucrare este dator să dea călugărul [și mireanul] sufletului său. Minţii trebuie să-i propună îndeletnicirea cu gândurile cele plăcute lui Dumnezeu, iar inimii îndeletnicirea cu simţămintele cele plăcute lui

Dumnezeu. Altfel spus, mintea și inima trebuie să primească și să-și însușească Evanghelia.“ (p.33)

„Ţi-a venit vreun gând bun? Oprește-te. Să nu tinzi nicidecum spre împlinirea lui în mod pripit și nechibzuit. Simţi în inimă vreo înclinaţie bună? Oprește-te; să nu îndrăznești să te lași atras de ea. Pune-te în lumina Evangheliei și vezi dacă gândul tău cel bun și înclinaţia cea bună a inimii tale sunt în acord cu sfânta învăţătură a Domnului. În curând vei vedea că nu există nici un acord între binele evanghelic și binele firii omenești căzute. Binele firii noastre căzute este amestecat cu răul și de aceea binele acesta a devenit el însuși rău, așa cum mâncarea gustoasă și sănătoasă devine otravă atunci când este amestecată cu otrava. Ferește-te să săvârșești binele firii căzute! Săvârșind acest bine, îţi grăbești propria cădere, sporind în tine îngâmfarea și mândria și ajungând la asemănarea cu demonii. Și, dimpotrivă, săvârșind binele evanghelic, ca un adevărat și credincios ucenic al lui Dumnezeu-Omul, te vei face asemenea Lui.“ (p.48)

„Lucrătorul dreptăţii omenești este plin de îngâmfare și de înșelare de sine. El propovăduiește, trâmbiţează despre sine, despre faptele sale, nedând nici o atenţie poruncii Domnului (Mt.6,1-18). Plătește cu ură și răzbunare celor ce ar îndrăzni să deschidă gura, ca să se împotrivească cu smerenie și temeinicie dreptăţii lui, se socotește mai mult decât vrednic de răsplata pământească și de cea cerească. Și, dimpotrivă, lucrătorul poruncilor evanghelice este pururea cufundat în smerenie. Punând chipul în care împlinește poruncile alături de nobleţea și curăţia lor, socotește necontenit această împlinire foarte nemulţumitoare și nevrednică de Dumnezeu. Pe sine se socotește vrednic de chinurile vremelnice și de cele veșnice pentru greșelile sale, pentru legătura neruptă cu satana, pentru căderea proprie tuturor oamenilor, pentru stăruinţa lui în cădere și, în sfârșit, pentru însăși împlinirea nedeplină și adesea mincinoasă a poruncilor. În faţa fiecărui necaz trimis de pronia lui Dumnezeu, el își pleacă supus capul, știind că prin necazuri Dumnezeu îi învaţă și îi face iscusiţi pe slujitorii Săi în timpul călătoriei lor pământești. Îi miluiește pe vrăjmașii săi și se roagă pentru ei ca pentru niște fraţi ispitiţi de diavoli, ca pentru niște mădulare ale unui singur trup, care sunt molipsite de boală în duhul lor, ca pentru binefăcătorii săi, ca pentru uneltele proniei lui Dumnezeu.“ (p.49-50)

„Vederea căderii tale este o vedere duhovnicească. Și vederea neputinţei tale este tot o vedere duhovnicească și cea care vede este mintea. Vederea aceasta este dată de harul sădit în noi prin botez. Prin lucrarea harului, se dezleagă orbirea minţii și, pe calea nevoinţei sale, ea începe să vadă limpede ceea ce până atunci nu văzuse, aflându-se în afara acestei căi. Atunci mintea cunoaște existenţa lucrurilor despre care nici nu bănuia că există. De vederea duhovnicească a căderii omenești este legată și o altă vedere duhovnicească: vederea duhurilor căzute. Această vedere este darul harului. Cea care vede este mintea. **Datorită lucrării poruncilor și năzuind spre împlinirea lor desăvârșită, mintea începe să vadă puţin câte puţin duhurile căzute în *gândurile și senzaţiile* aduse de ele, începe să vadă legătura jalnică a oamenilor cu duhurile căzute și supunerea faţă de ele, cursele și lucrările duhurilor îndreptate spre pieirea oamenilor**. În vederile duhovnicești nu există nimic palpabil: ele se nasc prin trezvia împlinirii poruncilor evanghelice și prin lupta cu gândurile și simţirile păcătoase. Omul care nu are experienţa acestor vederi nu poate avea nici o ideie despre ele, nici măcar nu știe că ele există.“ (p.51-52)

„Trebuie să observăm că atunci când voiește să pună stăpânire pe nevoitorul lui Hristos, duhul căzut nu lucrează cu sila, ci caută să obţină învoirea omului la înșelăciunea propusă, și numai după ce-a dobândit învoirea lui, pune stăpânire pe cel ce s-a învoit. […] Duhul Sfânt lucrează cu putere, fiind Dumnezeu. El vine în momentul când omul, care se smerește și se umilește pe sine, nu așteaptă nicidecum venirea Lui. Și dintr-o dată îi schimbă mintea și inima. Prin lucrarea Sa, cuprinde toată voinţa și toate înclinaţiile omului, care nu are putinţa să cugete la lucrarea ce se săvârșește în el. Harul, atunci când se află în cineva, nu îi arată acestuia un lucru de rând sau palpabil, ci îl învaţă în taină ceea ce niciodată nu văzuse mai înainte și nu își închipuise. […] Și, dimpotrivă, în vremea arătării diavolului, omului i se oferă întotdeauna libertatea de a se gândi la acea arătare, de a o primi sau a o respinge.“ (p.67)

„Omului ce se află încă în sfera cugetării trupești și nu are o viziune duhovnicească asupra firii omenești căzute, îi este cu neputinţă să nu pună un oarecare preţ pe faptele sale și să nu-și recunoască o oarecare vrednicie, oricâte vorbe smerite ar spune un asemenea om și oricât de smerit ar părea

el. **Adevărata smerenie nu este proprie cugetării trupești și este cu neputinţă pentru ea. Smerenia este atributul cugetării duhovnicești.“** (p.68)

„Astăzi, în societatea noastră, viaţa pustnicească trăită în pustie poate fi socotită cu neputinţă, iar zăvorârea un lucru foarte anevoios, fiind mai primejdios și mai nepotrivit decât odinioară. Aici trebuie să vedem voia lui Dumnezeu și să ne supunem ei. Dacă voiești să fii un sihastru plăcut lui Dumnezeu, iubește tăcerea și străduiește-te pe cât poţi să te înveţi cu ea. Nu-ţi îngădui vorbirea deșartă nici în biserică, nici la trapeză, nici în chilie. Nu-ţi îngădui a ieși din mănăstire altfel decât pentru o mare nevoie și pentru scurt timp. Nu-ţi face cunoștinţe, mai cu seamă apropiate, nici în afara, nici în lăuntrul mănăstirii. Nu-ţi îngădui purtări slobode și distracţii pierzătoare. Poartă-te ca un străin și venetic și în mănăstire, și în viaţa cea pământească, și așa vei deveni un sihastru, un pustnic, un schimnic iubit de Dumnezeu.“ (p.71-72)

„Ascultarea îl formează pe ucenic după chipul celui căruia acesta i se supune: *Și zămisleau oile cum erau nuielele,* spune Scriptura (Fc.30,39). Acei bătrâni, care își asumă rolul – folosim acest cuvânt neplăcut, care aparţine lumii păgâne, pentru a explica mai bine lucrarea ce în esenţă nu este altceva decât actorie pierzătoare de suflet și cea mai tristă comedie – sfinţilor stareţi de demult, neavând darurile lor duhovnicești, să știe că însăși intenţia lor, gândurile și ideile lor despre înalta lucrare monahicească, despre ascultare, sunt greșite și că însuși felul lor de a gândi, însăși înţelepciunea și știinţa lor sunt înșelare de sine și amăgire diavolească, ce nu pot să nu-și dea rodul lor în sufletele celor povăţuiţi de ei.

Alcătuirea lor strâmbă și nedesăvârșită poate rămâne neobservată doar pentru o vreme de începătorul nepriceput, povăţuit de ei, dacă acest începător este cât de cât ascuţit la minte și se îndeletnicește cu sfânta citire din dorinţa sinceră de mântuire. La un moment dat ea tot se va da în vileag și va fi prilej pentru cea mai neplăcută despărţire, pentru cea mai neplăcută relaţie dintre stareţ [sau duhovnic] și ucenic, pentru tulburarea sufletească și a unuia, și a celuilalt. Înfricoșător lucru este să-ţi asumi, din îngâmfare și dorinţă de stăpânire, obligaţii ce pot fi împlinite numai din porunca Sfântului Duh și prin lucrarea Duhului. Înfricoșător lucru este să te araţi vas al Duhului Sfânt în vreme ce legătura ta cu satana încă nu s-a rupt și vasul se murdărește fără încetare cu lucrurile satanei! Îngrozitoare sunt

această făţărnicie şi această lucrare mincinoasă! Sunt pierzătoare atât pentru sine, cât şi pentru aproapele, şi nelegiuite înaintea lui Dumnezeu şi hulitoare de Dumnezeu.

Degeaba ni se va aduce drept pildă **Cuviosul Zaharia,** care, aflându-se în ascultare la un bătrân neiscusit, tatăl său după trup, a ajuns la desăvârşirea călugărească, sau **Cuviosul Acachie,** ce s-a mântuit în ascultare la un bătrân aspru, care, prin bătăi neomeneşti, l-a trimis înainte de vreme pe ucenicul său în mormânt. **Şi unul, şi altul s-au aflat în ascultare la nişte bătrâni neiscusiţi, dar s-au călăuzit după sfaturile Părinţilor celor purtători de Duh şi, de asemenea, după cele mai ziditoare pilde, care pe atunci erau destul de multe înaintea ochilor lor.** Numai datorită acestui lucru au putut vieţui în ascultare de bătrânii lor. Cazurile acestea sunt în afara ordinii şi rânduielii obişnuite. [...] Unii se opun, zicând: *credinţa ucenicului poate înlocui lipsurile stareţului [sau duhovnicului]*. Nu este adevărat: **credinţa în adevăr mântuieşte, dar credinţa în minciună şi înşelare diavolească pierde,** după învăţătura Apostolului. *Fiii pierzării...n-au primit iubirea adevărului,* spune el despre cei ce pier de bunăvoie, *ca ei să se mântuiască. Şi de aceea, Dumnezeu le trimite o lucrare de amăgire, ca ei să creadă minciuni, ca să fie osândiţi toţi cei ce n-au crezut adevărul, ci le-a plăcut nedreptatea* (2Tes.2,10-12). *După credinţa voastră, fie vouă* (Mt.9,29), le-a spus Domnul, Însuşi Adevărul, celor doi orbi şi i-a vindecat de orbire. Minciuna şi făţărnicia nu au dreptul să repete cuvintele Adevărului spre îndreptăţirea purtării lor nelegiuite prin care **îl vatămă pe aproapele lor.“** (p.74-75)

„Cuviosul Pimen cel Mare a poruncit să ne despărţim îndată de stareţ dacă împreuna-vieţuire cu el este vătămătoare de suflet, adică dacă stareţul [sau duhovnicul] încalcă învăţătura morală a Bisericii. Altceva este atunci când nu există vătămare sufletească, ci doar gânduri care tulbură: gândurile tulburătoare sunt de bună seamă diavoleşti. Nu trebuie să le dăm ascultare, deoarece lucrează tocmai acolo unde dobândim folos sufletesc, folos pe care vor să-l răpească de la noi.“ (p.76-77)

„Fă ascultare de toţi părinţii şi fraţii atunci când îţi dau porunci ce nu sunt potrivnice Legii lui Dumnezeu, pravilei şi rânduielii mănăstirii, precum şi poruncilor conducerii mănăstireşti. Dar nu fi nicidecum ascultător la rău, chiar de ţi s-ar întâmpla să suferi pentru că nu vrei să placi oame-

nilor și pentru tăria ta. **Sfătuiește-te cu părinţii și fraţii cei virtuoși și înţelepţi, dar primește sfaturile lor cu cea mai mare băgare de seamă.** Și nu te lăsa atras de sfat după prima lui lucrare asupra ta! Datorită împătimirii și orbirii tale, un sfat pătimaș și vătămător poate să-ţi placă, dar aceasta numai din neștiinţa și nepriceperea ta sau pentru că el este pe placul vreunei patimi ascunse în tine, pe care tu nu o cunoști.

Cu lacrimi și cu suspine din inimă să-L rogi pe Dumnezeu să nu-ţi îngăduie să te abaţi de la voia Lui cea sfântă spre a urma voia omenească cea căzută, a ta sau a aproapelui tău, adică a sfătuitorului tău. Atât în privinţa gândurilor tale, cât și în privinţa gândurilor aproapelui, a poveţelor lui, să te sfătuiești cu Evanghelia. **Slava deșartă și îngâmfarea sunt dornice să-i înveţe și să-i povăţuiască pe ceilalţi. Ele nu se îngrijesc de calitatea sfatului lor. Ele nu se gândesc că îi pot pricinui aproapelui o rană de nevindecat printr-un sfat nepotrivit, pe care începătorul nepriceput îl primește cu încredere oarbă și cu înflăcărare trupească.** Ele au nevoie de izbândă, de orice fel ar fi această izbândă și oricare ar fi temelia ei. Ele vor să-l uimească pe începător și să-l supună sufletește. Ele au nevoie de lauda omenească. Ele vor să câștige faima de stareţi și învăţători văzători cu duhul, înţelepţi și sfinţi. Ele au nevoie să-și hrănească mândria lor. [...] **Vorba mincinoasă și vicleană nu poate să nu fie rea și vătămătoare.** Împotriva unei asemenea meșteșugiri trebuie să ne purtăm cu băgare de seamă. *Cercetează Dumnezeiasca Scriptură,* spune Sfântul Simeon Noul Teolog, *precum și scrierile Sfinţilor Părinţi, mai cu seamă cele practice, pentru ca, punând alături de ele învăţătura și purtarea învăţătorului și stareţului [sau duhovnicului] tău, să o poţi vedea ca în oglindă și să o înţelegi.* ***Ceea ce este potrivit cu Scriptura, să-ţi însușești și să ţii minte, iar ceea ce este rău și mincinos, să recunoști și să lepezi, ca să nu fii înșelat****. Să știi că în zilele noastre au apărut mulţi înșelători și învăţători mincinoși.*" (p.78-79)

„Unirea minţii cu inima este unirea gândurilor duhovnicești ale minţii cu simţămintele duhovnicești ale inimii. Pentru că omul a căzut, iar gândurile și simţămintele lui s-au schimbat din duhovnicești în trupești și sufletești, el trebuie să ridice mintea și duhul la gândurile și simţămintele duhovnicești prin poruncile evanghelice." (p.118)

„Să te socotești osândit la iad, la chinurile veșnice, iar din această conștiință se vor naște în inima ta acele strigăte puternice și nestăpânite de rugăciune, care Îl vor îndupleca negreșit pe Dumnezeu spre a te milui, iar Dumnezeu te va duce în rai în loc de iad. Cei ce vă socotiţi vrednici de răsplata cea pământească și cerească, luaţi aminte! Pentru voi, iadul este mai primejdios decât pentru păcătoșii cei vădiţi, deoarece păcatele cele mai grele dintre toate păcatele, mândria și îngâmfarea, sunt păcate ale duhului, nevăzute de ochii trupești, ascunse adesea sub masca smereniei. Cu pomenirea și cugetarea la moarte s-au îndeletnicit cei mai mari dintre Cuvioșii Părinţi." (p.125-126)

„Omenilor născuţi înainte de Răscumpărătorul le-a fost rânduit a se mântui prin credinţa în Răscumpărătorul cel făgăduit, dar au primit mântuirea după săvârșirea răscumpărării. Celor născuţi după Răscumpărătorul le este rânduit a se mântui prin credinţa în Răscumpărătorul Care a venit și primesc mântuirea încă din timpul vieţii pământești, iar mântuirea veșnică, îndată după despărţirea sufletului de trup și după săvârșirea judecăţii particulare. Oricine crede în Mântuitorul trebuie să-și recunoască și să-și mărturisească negreșit propria cădere și starea în care se află din pricina izgonirii pe pământ. […] A mărturisi cu însăși viaţa noastră propria cădere înseamnă a răbda toate necazurile vieţii pământești ca pe o dreaptă răsplată pentru cădere, ca pe o urmare logică și firească a păcătoșeniei, înseamnă a renunţa pentru totdeauna la toate desfătările, ca la ceva nefiresc pentru un nelegiuit și un surghiunit care L-a mâniat pe Dumnezeu și este lepădat de El." (p.128-129)

„Cine se leapădă de suferinţe și nu se socotește pe sine vrednic de ele, acela nu-și recunoaște căderea și pieirea sa! Cine își petrece viaţa pământească în desfătări, acela se leapădă de mântuirea sa!" (p.130)

„… viaţa pământească fără necazuri a omului este semnul sigur că Domnul Și-a întors faţa Sa de la el, că omul acela nu este plăcut Domnului, chiar dacă la arătare ar fi cucernic și virtuos." (p.132)

„Numai acel suflet care aduce roadă întru Hristos este curăţit de Tatăl Ceresc. Sufletul care nu aduce roadă întru Hristos, care rămâne în firea sa căzută, care aduce roada seacă a binelui firesc și se mulţumește cu ea, nu atrage asupra sa purtarea de grijă a lui Dumnezeu. El, la vremea sa, va fi retezat de moarte și va fi aruncat din vie – din sânul Bisericii și din viaţa

pământească ce i-a fost dată spre mântuire în sânul Bisericii – și va fi dus în focul cel veșnic al iadului, unde va arde nemistuit în veci (In.15,6).“ (p.135)

„Duhul căzut a văzut că ispitele mari și crunte trezesc în oameni râvna înflăcărată și bărbăţia, care îi ajută să le rabde. El a văzut aceasta și a înlocuit ispitele tari cu ispite slabe, dar fine și care lucrează foarte puternic. Ele nu trezesc în inimă râvna, nu o duc la nevoinţă, ci o ţin într-o stare de nehotărâre, iar mintea o ţin în stare de nedumerire. Ele istovesc, secătuiesc treptat puterile sufletești ale omului, îl duc la deznădejde, la trândăvie și îl pierd, făcându-l sălașul patimilor din pricina slăbănogirii, a deznădejdii, și a trândăviei.“ (p.138-139)

„Vieţuirea după Dumnezeu devine foarte grea din pricina apostaziei generale. Apostaţii, care se înmulţesc, numindu-se și dându-se în aparenţă drept creștini, îi vor asupri cu atât mai ușor pe adevăraţii creștini. Ei îi vor împresura cu nenumărate curse și vor pune nenumărate piedici în calea bunei lor intenţii de a se mântui și a sluji lui Dumnezeu, precum mărturisesc Sfinţii Tihon de Voronej și Tihon de Zadonsk. Ei vor lucra împotriva robilor lui Dumnezeu și prin violenţă, și prin clevetire, și prin curse viclene, și prin felurite amăgiri și prigoane cumplite. […] în vremurile din urmă, adevăratul călugăr abia va găsi un adăpost depărtat și necunoscut pentru a sluji lui Dumnezeu cu oarecare libertate și a nu fi atras de forţa apostaziei și apostaţilor puși în slujba satanei.“ (p.142)

Fragmente din scrierile Cuviosului Marcu Ascetul: **„Cel ce a păcătuit nu va putea scăpa de răsplată, decât printr-o pocăinţă pe măsura greșelii.“** (p.170)

„Cel ce s-a bucurat de poftele trupești mai mult decât trebuie v-a plăti prisosul cu osteneli însutite.“ (p.174)

„Cel ce crede în cele viitoare se înfrânează de bunăvoie de la plăcerile de aici. Iar cel care nu crede, caută plăcerea și fuge de durere.“ (p.175)

„Cel ce se luptă cu oamenii de frica relei pătimiri și a ocărilor, sau va pătimi aici și mai multe necazuri, sau va fi muncit fără milă în veacul viitor.“ (p.177)

„Dacă ești nedreptăţit și ţi se înăsprește inima, nu te întrista, căci cu bun rost (prin voia lui Dumnezeu) a fost pus în mișcare ceea ce ţi s-a întâmplat. Ci bucurându-te, alungă gândurile ce răsar, știind că, biruindu-le de la primul atac, răul va fi biruit împreună cu ele și după ce a fost pus în miș-

care. **Dar dacă gândurile continuă să se mişte, atunci şi răul sporeşte.“** „De va cădea cineva în orice fel de păcat şi nu se va întrista pe măsura greşelii, lesne va cădea iarăşi în aceeaşi cursă.“ (p.181)

„Necazurile sunt aduse de **duhurile rele** cu care noi ne aflăm în război, după cuvântul Apostolului. Ele **urmăresc vorbele şi faptele noastre şi, potrivit cu ele, trag concluzii despre gândurile noastre, care trebuie în mod firesc să semene cu vorbele şi cu faptele. Şi judecata demonilor este corectă!“** „Pricina oricărei întâmplări triste sunt gândurile fiecăruia. Aş putea arăta ca pricină vorbele şi faptele, însă ele nu se nasc înaintea gândurilor, de aceea pun totul pe seama gândurilor. Mai întâi vine gândul, apoi prin cuvânt şi faptă se alcătuieşte legătura dintre oameni.“ (p.196)

Fragmente din *Scara* Sfântului Ioan Scărarul: „Precum apa şterge literele, aşa lacrima poate şterge greşalele.“ „Precum unii, în lipsa apei, şterg literele în alte chipuri, asemenea şi **sufletele lipsite de lacrimi şterg păcatele şi le rad prin întristare, suspinare şi multă mâhnire.“** „Când cineva e neputincios cu trupul şi a săvârşit păcate grele, să umble pe calea smereniei şi a însuşirilor ei, căci altă mântuire nu va afla.“ „Precum nu este drept ca cel cuprins de friguri să se omoare, aşa nu trebuie să deznădăjduiască cineva, până la ultima suflare.“ (p.207)

„Cei mai mulţi ne numim pe noi păcătoşi şi poate că şi suntem. Dar ceea ce probează inima este primirea defăimării.“ (p.209)

„Nu ştiu cum, dar mulţi din cei mândri nu se cunosc pe ei şi, socotind că sunt nepătimaşi, şi-au văzut sărăcia (de virtute) în ceasul ieşirii din viaţă.“ (p.213)

„Cel ce a lepădat de la sine mustrarea dreaptă sau nedreaptă a lepădat însăşi mântuirea sa. Iar cel ce o primeşte cu durere sau fără durere va dobândi degrabă iertarea păcatelor sale.“ (p.216)

„Un foc mic înmoaie ceară multă. Şi o mică necinstire, ce vine deseori, înmoaie, îndulceşte şi alungă dintr-odată toată sălbăticia, nesimţirea şi împietrirea.“ „Cei râvnitori să ia cu atât mai mult aminte la ei înşişi, ca nu cumva, judecând pe cei trândavi, să fie osândiţi mai mult decât aceia. Socotesc că Lot de aceea s-a îndreptăţit, pentru că aflându-se în mijlocul desfrânaţilor, nu i-a osândit niciodată.“ (p.217)

Fragmente din scrierile Cuviosului Avva Dorotei: „Nu este potrivit ca cineva să-l îndrepte pe fratele său chiar în clipa în care fratele greşeşte

faţă de el. Trebuie să-i dea răgaz fratelui, ca să se poată dumiri și liniști. Și niciodată nu trebuie să facem aceasta dacă simţământul răzbunării este pricina lucrării noastre." „Semnul că cineva își împlinește patima de bunăvoie este tulburarea pe care o are când este mustrat și îndreptat de ea. Dar dacă rabdă mustrarea pentru patimă fără tulburare, adică se supune fără tulburare îndreptării, acesta este semn că a lucrat patima din neștiinţă sau din ispită." (p.228)

Sfântul Ignatie Briancianinov spune în continuare: „Așa cum pământul, din pricina blestemului ce l-a lovit, rodește de la sine, necontenit, firea sa vătămată, spini și pălămidă, tot așa și inima, otrăvită de păcat, rodește fără încetare din sine, din firea sa vătămată, gânduri și simţăminte păcătoase." (p.260)

„Pământul care este lucrat cu cea mai mare grijă, care este bine îngrășat și afânat, însă fără a fi semănat, rodește cu atât mai mult spini și pălămidă. Așa și inima care este lucrată prin nevoinţe trupești, dar nu își însușește poruncile evanghelice, rodește cu atât mai mult spinii slavei deșarte, ai mândriei și ai desfrâului. Pământul, cu cât este lucrat și îngrășat mai bine, cu atât este mai potrivit pentru creșterea spinilor deși și groși. Și cu cât mai mare este nevoinţa trupească a călugărului [sau mireanului] care neglijează poruncile evanghelice, cu atât este mai puternică și mai greu de vindecat îngâmfarea din el." (p.261)

„Râvna cugetului trupesc este totdeauna însoţită de aprinderea sângelui, de năvălirea multor gânduri și năluciri. Urmările râvnei oarbe și nesăbuite, atunci când aproapele îţi stă împotrivă, sunt de obicei mânia, ţinerea de minte a răului și dorinţa de răzbunare în felurite chipuri, iar când aproapele ţi se supune, sunt slava deșartă și mulţumirea de sine, stârnirea și înmulţirea îngâmfării și a părerii de sine." (p.267)

„Călugărul [sau mireanul] care are trezvie și vede în sine însuși păcatele sau căderea omenirii bagă ușor de seamă că prin dobândirea unui lucru de preţ sau a unei mari sume de bani îi apare îndată în inimă nădejdea în această avuţie, iar nădejdea în Dumnezeu se răcește și slăbește. De nu te vei păzi, nu va întârzia să apară nici alipirea inimii de avuţie. Alipirea sau atracţia faţă de avuţie se poate preface ușor în patimă, din a cărei pricină se săvârșește pe nesimţite lepădarea de Hristos în inimă, chiar dacă buzele continuă să-L mărturisească, să-L cheme în rugăciuni și să propo-

văduiască învăţătura Lui. **Când vreo patimă ucigaşă îl ia în stăpânire pe om, celelalte patimi încep să tacă în el. Diavolul încetează să-l mai lupte și să-l ispitească, păzind în el ca pe o comoară, ca pe un zălog sigur al pieirii lui, patima cea aducătoare de moarte, de care acesta s-a molipsit.** Omul, fiind omorât de păcat în tainiţa inimii și fiind atras de el chiar până la porţile iadului, deseori se înfăţișează înaintea celorlalţi ca sfânt și ales povăţuitor, așa cum se înfăţișa Pavel înaintea călugăriţelor, până când încercarea îl vădește, așa cum l-a vădit pe Pavel [care s-a lepădat de Mântuitorul pe vremea persecuţiilor persane împotriva creștinilor, nevrând să-și piardă grămada foarte mare de aur pe care o avea]." (p.274)

„Calea celui ce caută slava omenească este strădania neîncetată de a face oamenilor pe plac în felurite chipuri. Dacă aceasta este dreaptă sau nedreaptă, după lege sau în afara legii, nicidecum nu îl interesează pe cel ce caută slava omenească, lucru cel mai de seamă este doar ca ea să își atingă scopul." (p.276)

„Potrivit ţelului său de căpetenie, lucrarea omului ce dorește a dobândi slava lui Dumnezeu stă în strădania atentă și neîncetată de a fi pe plac lui Dumnezeu sau în a-I urma Domnului cu crucea sa pe umeri și în a-i face pe plac aproapelui atât cât este îngăduit și rânduit de poruncile evanghelice. Această lucrare nu îi mulţumește nicidecum, ba chiar îi înfurie pe fiii lumii, ce caută și au nevoie de satisfacerea la nesfârșit a patimilor lor și a înșelării de sine, pentru care îl și răsplătesc cu slavă pământească pe cel ce le face pe plac și care este vrăjmaș lui Dumnezeu și străin de adevăratul bine al aproapelui…" (p.277)

„Pierzătoare este slava deșartă și cu atât mai pierzătoare este slava omenească. Slava călugărului [sau a mireanului], ce vine de la fiii lumii și de la cugetul trupesc, este semnul că acesta este vas lepădat de Dumnezeu, în timp ce, dimpotrivă, defăimările și prigonirile venite din partea oamenilor sunt pentru călugăr [sau mirean] adevăratul semn al alegerii lui de către Dumnezeu." (p.281)

„Nu trebuie nicidecum să dispreţuim neghina ce apare în inimă sau gândurile păcătoase ce apar în minte. Gândurile trebuie să le respingem și să le izgonim îndată, iar simţămintele păcătoase să le dezrădăcinăm și să le nimicim, punând împotriva lor poruncile evanghelice și alergând la rugăciune. Neghina se dezrădăcinează ușor când este slabă și tânără. Dar

dacă, în timp, se înrădăcinează prin obișnuință, atunci dezrădăcinarea ei se face cu mari osteneli. Gândul păcătos, fiind primit și însușit de minte, intră în alcătuirea felului de-a gândi și înlătură gândurile cele drepte, iar simţământul păcătos, încleștându-se în inimă, devine cumva al ei, o însușire a sa firească și lipsește inima de libertatea duhovnicească." (p.287)

„O, adevăraţilor slujitori ai Adevăratului Dumnezeu! Cercetaţi și aflaţi rânduiala hotărâtă pentru voi de pronia lui Dumnezeu în vremea călătoriei voastre pământești. Nu lăsaţi duhurile căzute să vă ademenească și să vă înșele când vă vor înfăţișa în chip atrăgător bunăstarea cea pământească și vă vor insufla dorinţa de a o avea, pentru ca astfel să vă răpească veșnica voastră comoară. Nu așteptaţi și nu căutaţi laude și încurajări de la societatea omenească! Nu căutaţi slavă și cinste! Nu așteptaţi și nu căutaţi viaţă fără necazuri, slobodă și ușoară! Nu aceasta este menirea voastră. Nu căutaţi și nu așteptaţi dragoste de la oameni! Căutaţi cu orice chip și cereţi de la voi dragoste și milă faţă de oameni." (p.290)

„Părinţii noștri, precum am spus, răstignindu-și *lumea* lorusi, s-au sârguit, prin nevoinţe, să se răstignească și pe ei *lumii*. Noi am socotit de cuviinţă să ne răstignim nouă *lumea* când am părăsit-o și am venit în mănăstire, dar nu voim să ne răstignim și pe noi înșine *lumii*. Căci avem încă pofte faţă de ea, avem încă împătimiri faţă de ea, pătimim încă de slava ei, pătimim încă de mâncăruri și de haine. Căci dacă se află vreo unealtă frumoasă și suntem împătimiţi de ea și lăsăm această mică unealtă să ne stăpânească, cum a zis Avva Zosima, ţinând la ea ca la o sută de livre de aur, chiar dacă socotim că am ieșit din *lume* și am lăsat cele ale ei și am venit în mănăstire, ne aflăm împătimiţi de ea prin lucruri neînsemnate. Aceasta o pătimim din multa noastră nebunie, căci lăsând lucrurile mari și de preţ, ne împlinim patimile noastre prin unele foarte mici." (p.291)

„Evanghelia pune pe seama iubitorilor de *lume* toate fărădelegile săvârșite de oameni, începând cu, uciderea lui Abel de către Cain (Mt.23,35). Iubitorii de *lume*, în vremea vieţii pământești a lui Dumnezeu-Omul, și-au săvârșit fărădelegile lor prin lepădarea de Hristos și uciderea Lui (Mt.23,32), iar în vremurile din urmă ale omenirii le vor săvârși prin primirea lui antihrist, dându-i acestuia cinstire dumnezeiască (In.5,43)." (p.295)

„Dacă *tovărășiile rele strică obiceiurile bune* (1Co.15,33), după cum zice Scriptura, apoi lucrul acesta îl săvârșesc mai cu seamă discuţiile cu femeile,

[spune Cuviosul Isidor Pelusiotul]. Căci grăirea cu femeile, chiar și bună de ar fi, este însă puternică a strica în taină pe omul cel dinlăuntru prin gânduri necurate, căci deși trupul este curat, însă pe suflet îl face necurat. De vorbele femeiești fugi pe cât poţi, bunule bărbat. De vei merge la femei pentru vreo slujbă, să ai ochii plecaţi în jos și pe acelea la care ai mers să le înveţi să privească cu curăţie deplină. După ce vei grăi cuvinte puţine, care pot să le întărească și să le lumineze sufletele, îndată fugi, ca nu cumva vorba cea lungă să înmoaie a ta putere și să o slăbească." (p.301-302)

„Unirea dintre partea femeiască și partea bărbătească este în esenţa ei ceva firesc (pentru firea cea căzută). Fecioria este mai presus de fire. Prin urmare, cel ce voiește a-și păzi trupul său în feciorie trebuie negreșit să se ţină departe de acel trup a cărui unire cu el este cerută de fire. În trupul bărbatului și al femeii este o putere nevăzută ce îl atrage pe unul spre celălalt. Cel ce se apropie de femeie este supus negreșit înrâuririi acestei puteri. Cu cât mai deasă este apropierea, cu atât mai deasă și, prin urmare, mai puternică este și înrâurirea. Și cu cât mai puternică este înrâurirea, cu atât mai slabă devine voinţa noastră, prin care avem de gând să biruim, cu ajutorul lui Dumnezeu, firea. Chipurile femeilor, privirile lor, glasul și gingășia lor se întipăresc foarte puternic în sufletele noastre prin lucrarea firii, mai cu seamă atunci când firea este ajutată de satana. Atunci când stăm de vorbă cu femeile și când se nasc impresii, noi nu simţim acest lucru; dar când ne retragem în singurătate, atunci impresiile pe care sufletul și le-a însușit se stârnesc cu o putere neobișnuită și duc la cumplita luptă a desfrâului." (p.302)

„Când călugărul [sau mireanul] se molipsește de îngâmfare și de mândrie, ca urmare a vătămătoarelor și neîncetatelor insuflări și laude, atunci pleacă de la el harul lui Dumnezeu. El se întunecă și la minte, și la inimă și devine, în orbirea sa, capabil de cea mai nesăbuită purtare și de încălcarea fără teamă a tuturor poruncilor lui Dumnezeu." (p.305)

„Îndeobște, omul face rău crezând că face bine, fără a vedea că răul poartă masca binelui, și aceasta din pricina întunecării minţii și a cugetului său. Duhurile căzute fac rău de dragul răului, aflându-și desfătarea și slava în săvârșirea răului." (p.309)

„În general, în lupta de astăzi a diavolului împotriva creștinismului și a monahismului, în realitate, nu se văd mijloace puternice, ci se văd numai

mijloace slabe. Asupra mănăstirilor ortodoxe nu mai năvălesc agarenii și latinii, iar călugării nu mai sunt arși și tăiaţi pentru nimicirea monahismului ortodox. El este nimicit prin niște curse pe care nu le vezi și în care se prinde, după obiceiul vremii, foarte ușor. Îndeletnicirile pământești, atunci când monahul [sau mireanul] se lasă cuprins de ele, pot, și fără a fi săvârșit păcatul, să-l lipsească pe acesta de izbândă și să pustiască sărmanul lui suflet. Un astfel de suflet va deveni locașul demonilor, după mărturia Evangheliei (Mt.12,44-45).“ (p.312)

„Când sufletul leapădă nevoința duhovnicească sau, ceea ce este același lucru, o săvârșește cu nepăsare, cu ușurătate și cu răceală și se îndeletnicește numai sau în primul rând cu cele pământești, atunci patimile, ce aparţin firii căzute, petrec slobode în inima lui și netulburate de nimic. Ele cresc, se măresc și se întăresc în libertate. Atunci călugărul se bucură de liniștea cea înșelătoare, mângâindu-se cu îngâmfarea și cu slava deșartă și socotind această mângâiere un dar al harului. Cei ce nu se luptă cu patimile nu le tulbură, iar dacă patimile sunt tulburate pentru puţin timp, atunci cel *nedeprins cu cercetarea de sine* nu dă nici o atenţie acestui lucru și se străduiește să-și potolească patimile printr-o desfătare pământească. Această liniște sau, mai bine zis, adormire a sufletului, străină de înduioșare, străină de aducerea aminte de moarte și de Judecată, de iad și de rai, străină de grija pentru înduplecarea la timp a lui Dumnezeu, pentru împăcarea și unirea cu El, Sfinţii Părinţi o numesc nesimţire, moarte sufletească, moarte a minţii înainte de moartea trupului. **În timpul cumplitei adormiri sufletești patimile, îndeosebi cele sufletești, cresc nespus de mult și capătă o putere ce întrece hotarele firii, iar călugărul moare fără să-și dea seama.“** (p.313-314)

„Foarte mulţi dintre călugării din vechime împleteau funii, iar alţii făceau coșuri sau rogojini. Dacă cercetăm rucodeliile de acum, putem vedea ușor că unele rucodelii, datorită deprinderii cu ele, cer foarte puţină atenţie, de pildă, împletirea ciorapilor. Cei deprinși cu acest lucru îl săvârșesc chiar fără a se uita la el și în timp ce lucrează, mintea lor se îndeletnicește slobodă cu alte lucruri. Însă alte îndeletniciri, cum ar fi pictura, cer multă atenţie, iar cei deprinși cu pictura, chiar dacă în timpul ei se pot îndeletnici cu rugăciunea, totuși le este cu neputinţă să se cufunde cu totul în rugăciune, deoarece rucodelia cere ca atenţia lor să fie deseori îndreptată

spre ea. Pictura trezește în suflet o mare pasiune pentru ea, iar în acest timp, năzuinţa sufletului nu poate să nu se împartă între Dumnezeu și rucodelie.“ (p.315-316)

„Dacă vremea dăruită pentru pocăinţă și pentru dobândirea fericitei veșnicii va fi cheltuită cu îndeletniciri vremelnice, altă vreme nu va mai veni. Pierderea ei nu va fi răsplătită, ci va fi plânsă cu lacrimi veșnice și neroditoare în iad. Dacă omul, în vremea călătoriei sale pământești, nu va rupe legătura cu duhurile căzute, va rămâne și după moarte în legătură cu ele, având mai mult sau mai puţin părtășie cu ele, după măsura în care a fost legat de ele. Legătura neruptă cu duhurile căzute îl duce pe om la veșnica pieire, iar cea care nu a fost ruptă desăvârșit îl supune pe om unor grele chinuri în drumul spre cer. [...] Duhul căzut i-a făcut pe unii călugări să se îndeletnicească cu agonisirea feluritelor lucruri rare și preţioase și, pironindu-le mintea la ele, a înstrăinat-o de Dumnezeu. Pe alţii i-a făcut să se îndeletnicească cu învăţarea feluritelor meșteșuguri și științe, bune numai pentru pământ și, atrăgându-le toată atenţia spre cunoștinţele cele trecătoare, i-a lipsit de cunoștinţa cea cu totul folositoare despre Dumnezeu. Pe alţii i-a făcut să se îndeletnicească cu agonisirea feluritelor câștiguri pentru mănăstire, cu zidirile, cu livezile, cu grădinile, cu ogoarele, cu pășunile, cu vitele și i-a silit să uite de Dumnezeu. Pe alţii i-a făcut să se îndeletnicească cu împodobirea chiliei cu floricele, cu ilustraţii, cu metănuţe și i-a depărtat de Dumnezeu. Pe alţii i-a legat de strung și i-a învăţat să nu le mai pese de Dumnezeu. Pe alţii i-a învăţat să dea prea multă atenţie postului lor și celorlalte nevoinţe trupești, să socotească de mare însemnătate pesmeţii, ciupercile, varza, mazărea și astfel a preschimbat nevoinţele cele înţelegătoare, sfinte și duhovnicești în nevoinţe nebunești, trupești și păcătoase, iar pe nevoitor l-a robit și l-a doborât cu cunoștinţa cea trupească și mincinoasă, cu trufia și cu dispreţuirea aproapelui, ce înlătură prilejurile pentru sfânta sporire și sunt pricină de pieire. Unora le-a insuflat să dea prea mare însemnătate laturii văzute a ritualurilor bisericești, umbrind latura duhovnicească...“ (p.317-318)

„Cuviosul Macarie cel Mare spune: *De atunci de când, prin călcarea poruncii (în rai de către primii oameni), răul a intrat în om, diavolul a căpătat libertatea de a vorbi totdeauna cu sufletul așa cum vorbesc oamenii între ei și de a pune în inimă tot ce este rău.* Diavolul vorbește cu omul prin

cuvinte, dar fără de glas, pentru că gândurile sunt tot cuvinte, numai că nu sunt rostite cu voce tare, nu sunt înveşmântate în sunetele fără de care omul nu-şi poate împărtăşi gândurile celorlalţi oameni. În acelaşi Cuvânt, Macarie cel Mare spune: ***Diavolul lucrează cu atâta viclenie, încât tot răul ni se înfăţişează ca şi cum s-ar fi născut de la sine în suflet, şi nu din lucrarea unui duh străin, care face rău şi se sileşte să se ascundă.*** Semnele vădite ale venirii şi lucrării duhului căzut asupra noastră sunt gândurile şi nălucirile deşarte şi păcătoase ce se ivesc fără de veste, simţămintele păcătoase, îngreuierea trupului şi poftele lui dobitoceşti cât mai mari, învârtoşarea inimii, înfumurarea, gândurile de slavă deşartă, lepădarea pocăinţei, uitarea morţii, deznădejdea, aplecarea deosebită către îndeletnicirile pământeşti." (p.321-322)

„Felul luptei începătorului cu duhul nevăzut, care este văzut numai cu mintea prin gânduri şi năluciri, presupune ca monahul începător să respingă degrabă gândurile şi nălucirile păcătoase, neintrând nicidecum în vorbă cu ele, neîndreptând şi neoprindu-şi atenţia la ele, ca nu cumva gândul sau nălucirea să izbutească a se pecetlui în minte şi astfel să fie însuşit de ea. Asupra călugărului cu oarecare experienţă duhovnicească şi oarecare sporire duhovnicească, la început lucrează mai mult gândul cel nevăzut, ce aduce doar amintirea păcatului. Apoi, dacă mintea intră în vorbă cu gândul, în conlucrare cu el apare nălucirea cea păcătoasă. La călugărul începător, în care carnea şi sângele sunt cât se poate de vii, gândul păcătos şi nălucirea păcătoasă vin împreună. Şi numai o clipă dacă le dă atenţie şi stă de vorbă cu gândul, în aparenţă neînvoindu-se cu el şi stându-i împotrivă, negreşit va fi biruit şi atras de el." (p.324)

„Cuviosul Nil Sorski, întemeindu-se pe învăţătura Sfântului Isaac Sirul, propune următorul mijloc de luptă cu gândurile păcătoase – se înţelege, când lupta nu este prea puternică şi dă înapoi în faţa acestei strategii. Strategia aceasta constă în a preface gândurile viclene în gânduri bune şi a înlocui patimile cu virtuţile. De pildă, de-ţi vine vreun gând de mânie sau de pomenire a răului, este de folos să-ţi aduci aminte de blândeţe şi nerăutate, de poruncile lui Dumnezeu, care opresc de la mânie şi de la pomenirea răului. De-ţi vine vreun gând şi vreun sentiment de întristare, este de folos să-ţi aduci aminte de puterea credinţei şi a cuvântului lui Dumnezeu, care ne opreşte să ne lăsăm cuprinşi de teamă şi de întris-

tare, încredinţându-ne și adeverindu-ne prin dumnezeiasca Sa făgăduinţă că la Dumnezeu și părul capului nostru este numărat, că nimic nu ni se poate întâmpla fără pronia și îngăduinţa lui Dumnezeu. Cuviosul Varsanufie cel Mare a spus: *Părinţii spun: dacă diavolii trag mintea ta spre desfrânare, adu-i aminte de curăţie, iar dacă o trag spre lăcomia pântecelui, adu-i aminte de post. Așa să faci și cu celelalte patimi.* Așa să faci când se vor stârni gândurile iubirii de argint, ale slavei deșarte și celelalte gânduri și năluciri păcătoase. Mijlocul acesta, repet, este foarte bun atunci când el se dovedește a fi destul de puternic. Însuși Domnul este Cel Care ni-l propune (Mt.4,3-10). Însă când patimile freamătă, mintea se întunecă și se pierde în faţa mulţimii ispitelor, iar gândurile năvălesc cu tărie și îndârjire, atunci nu numai împotriva gândurilor desfrânate, ci și împotriva gândurilor de mânie, întristare, deznădejde, într-un cuvânt, **împotriva tuturor gândurilor păcătoase, cea mai puternică armă este rugăciunea la care să ia parte și trupul.“** (p.331-332)

„Noi trebuie să știm bine că în starea noastră, neînnoită încă prin har, nu suntem în stare să avem alt fel de visuri decât din acelea alcătuite din aiurarea sufletului și momeala demonilor. Așa cum în starea de veghe apar neîncetat în noi gânduri și năluciri izvorâte din firea căzută sau aduse de demoni, așa și în timpul somnului avem numai visuri izvorâte din lucrarea firii căzute și din lucrarea demonilor.“ (p.334)

„Experienţa a arătat că mulţi dintre cei ce s-au învrednicit a vedea în vis vămile, Înfricoșata Judecată și alte grozăvii de dincolo de mormânt, au fost cutremuraţi de vedenie pentru puţin timp, apoi s-au împrăștiat, au uitat cele văzute și au trăit în nepăsare. Și, dimpotrivă, cei ce nu au avut nici o vedenie, dar au cercetat cu atenţie Legea lui Dumnezeu, au ajuns treptat la frica de Dumnezeu, au sporit duhovnicește și cu bucuria dată de vestea mântuirii, au trecut din valea pământească a plângerii în fericita veșnicie.“ (p.335)

„Se cuvine a ști, iubiţii mei fraţi, următorul lucru: toate gândurile bune și virtuţile se înrudesc între ele. Tot la fel gândurile și nălucirile păcătoase, păcatele și patimile se înrudesc între ele. Datorită acestei înrudiri, supunerea de bună voie faţă de un gând bun atrage în chip firesc după sine supunerea faţă de alt gând bun, iar dobândirea unei virtuţi aduce în suflet altă virtute, înrudită cu cea dintâi și nedespărţită de ea. Și, dimpotrivă, supu-

nerea de bunăvoie faţă de un gând păcătos atrage după sine supunerea fără voie faţă de alt gând păcătos, iar dobândirea unei patimi păcătoase atrage după sine în suflet altă patimă, înrudită cu ea. Săvârșirea de bunăvoie a unui păcat duce la căderea fără voie în alt păcat, născut din cel dintâi. Răutatea, precum au spus Părinţii, nu suferă *să stea neînsoţită* în inimă. Vom lămuri acest lucru prin pilde. Cine a lepădat ţinerea de minte a răului, acela simte în chip firesc înduioșarea inimii. De s-a lepădat cineva de osândirea aproapelui, cugetul aceluia începe să vadă în chip firesc păcatele și neputinţele sale, pe care nu le vedea atunci când se îndeletnicea cu osândirea aproapelui…“ (p.338)

„Așa cum încălcarea unei singure porunci înseamnă totodată încălcarea întregii Legi Dumnezeiești sau a voii lui Dumnezeu, așa și împlinirea unui singur sfat diavolesc înseamnă împlinirea, a toată voia diavolului. **Nevoitorul care împlinește voia diavolului este lipsit de libertate și supus puterii silnice a duhului căzut, în măsura în care împlinește voia diavolului.** Păcatul de moarte îl duce pentru totdeauna pe om în robia diavolului și rupe pentru totdeauna legătura omului cu Dumnezeu, dacă el nu se vindecă prin pocăinţă. Desfătarea cu gândurile și nălucirile pricinuiește într-o măsură mai mică înrobirea faţă de diavol și ruperea de Dumnezeu, dar totuși le pricinuiește. Și, **de aceea, trebuie să ne înfrânăm de la toate gândurile și nălucirile ce nu se potrivesc cu învăţătura Evangheliei, iar pornirile pătimașe să le vindecăm îndată prin pocăinţă.“** (p.339)

„Trebuie să fim atenţi și veghetori: numai dacă este mare nevoie și dacă o cere ascultarea, putem folosi timpul rânduit pentru rugăciune la altă îndeletnicire. Fără motiv întemeiat, să nu lași, iubite frate, rugăciunea! **Cel ce renunţă la rugăciune renunţă la mântuirea sa. Cel ce nu se îngrijește de rugăciune nu se îngrijește de mântuire. Cel ce părăsește rugăciunea se leapădă de mântuirea sa.** […] Duhul cel lepădat, când nu poate răpi timpul rânduit pentru rugăciune se străduiește să jefuiască și să spurce rugăciunea în vremea săvârșirii ei. De aceea lucrează prin gânduri și năluciri. Gândurile le acoperă cu masca dreptăţii spre a le face mai puternice și mai convingătoare, iar nălucirile le înfăţișează în cele mai ademenitoare chipuri. Rugăciunea poate fi prădată și nimicită atunci când, în vremea săvârșirii ei, mintea nu este atentă la cuvintele rugăciunii, ci se îndeletni-

cește cu gândurile și nălucirile cele deșarte. Ea se întinează atunci când, în vremea săvârșirii ei, mintea, abătându-se de la rugăciune, ia aminte la gândurile și nălucirile păcătoase aduse de vrăjmașul. **Când îţi vine vreun gând sau vreo nălucire păcătoasă, să nu o iei în seamă. Îndată ce le vezi cu mintea, mai tare să o zăvorăști pe aceasta în cuvintele rugăciunii și să-L rogi pe Dumnezeu cu cea mai atentă și fierbinte rugăciune să-i alunge de la tine pe ucigașii tăi.**

Duhul cel viclean își rânduiește cu multă iscusinţă oștile sale. Pe locul cel dintâi stau la el gândurile, sub toate chipurile dreptăţii și nălucirile, pe care nevoitorul cel neiscusit le poate primi nu numai ca pe niște simple fapte, ci ca pe niște insuflări, ca pe niște vedenii sfinte și cerești. Când mintea le primește și, supunându-se lucrării lor, își pierde libertatea, atunci căpetenia celorlalte oști aduce în luptă gânduri și năluciri păcătoase. *După gândurile nepătimașe,* spune Nil Sorski, făcând trimitere la marii Părinţi dinainte, *urmează cele pătimașe: intrarea cu voia a celor dintâi este pricina intrării silnice a celor din urmă.* Mintea, pierzându-și de bunăvoie libertatea prin ciocnirea cu trupele din frunte, fiind dezarmată, slăbită și înrobită, nu poate lupta nicidecum împotriva trupelor mai puternice și îndată este biruită de ele, fiind supusă și înrobită. **În vremea rugăciunii, trebuie să închidem mintea în cuvintele rugăciunii, respingând orice gând fără osebire: și pe cel păcătos și pe cel drept la arătare. Orice gând, oricare ar fi veșmântul și armele lui, însă, dacă îndepărtează de la rugăciune, tocmai prin aceasta dovedește că face parte din oastea celor de alt neam și a venit, netăiat împrejur, *să înfrunte pe Israel*** (1Rg.17,25).

Lupta sa nevăzută cu omul, prin gânduri și năluciri păcătoase îngerul căzut o întemeiază pe înrudirea dintre păcate. Lupta aceasta nu încetează nici ziua, nici noaptea, ci lucrează cu multă încordare și îndârjire atunci când ne așezăm la rugăciune. Atunci, după cum au spus Sfinţii Părinţi, diavolul adună de peste tot cele mai neroade gânduri și le revarsă în sufletul nostru. În primul rând, el ne aduce aminte de toţi cei ce ne-au adus necazuri. Necazurile și jignirile ce ne-au fost aduse se străduiește a le înfăţișa în imagini clare, iar răzbunarea și împotrivirea faţă de ele le înfăţișează ca fiind cerute de o judecată dreaptă, de o cugetare sănătoasă, de folosul obștesc, de propria apărare și de necesitate.

De bună seamă că vrăjmașul se sârguiește să clatine însăși temelia nevoinţei rugăciunii, neräutatea și blândeţea, pentru ca slăvita zidire ridicată pe această temelie să se prăbușească singură. Și așa se și întâmplă, pentru că cel ce ţine minte răul și nu iartă aproapelui greșelile lui nicidecum nu se poate aduna în sine la rugăciune și nu poate ajunge la înduioșare. Gândurile mânioase împrăștie rugăciunea. Ele o împrăștie în toate părţile, tot așa cum vântul cel puternic împrăștie seminţele aruncate de semănător pe ogorul lui și ogorul inimii rămâne nesemănat, iar osteneala nevoitorului este zadarnică. Se știe că iertarea ocărilor și a necazurilor, înlocuirea osândirii aproapelui cu iertarea și mila faţă de el și osândirea de sine sunt temelia rugăciunii adevărate. Foarte adesea, chiar la începutul rugăciunii, vrăjmașul aduce gânduri și năluciri legate de bunăstarea pământească: fie arată în imagini ademenitoare slava de la oameni, ca pe o dreaptă sau fericită răsplată a virtuţii, care ar fi, în sfârșit, aflată și recunoscută de oamenii ce vor intra de acum sub ocrotirea ei; fie arată în aceleași imagini ademenitoare bogăţia avuţiilor pământești, pe temeiul cărora ar trebui să ia naștere și să sporească virtutea creștină. Toate aceste imagini sunt mincinoase! Ele sunt zugrăvite împotriva învăţăturii lui Hristos și aduc vătămare cumplită ochiului sufletesc care le privește și însuși sufletului care preacurvește faţă de Domnul său prin îngăduirea închipuirilor drăcești." (p.342-344)

„Dacă ne învoim cu gândurile și nălucirile de slavă deșartă, de mândrie, iubire de câștig și iubire de lume și nu le respingem, ci rămânem întru ele și ne desfătăm cu ele, atunci intrăm în legătură cu satana, iar puterea lui Dumnezeu, care ne acoperă, pleacă de la noi. Vrăjmașul, văzând că ajutorul lui Dumnezeu pleacă de la noi, stârnește asupra noastră două lupte foarte puternice: lupta cu gândurile și nălucirile desfrâului și lupta cu deznădejdea. Biruiţi de prima luptă și lipsiţi de apărarea lui Dumnezeu, nu vom putea sta nici împotriva luptei celei de-a doua. Tocmai aceasta înseamnă cele spuse de Părinţi, că Dumnezeu îi îngăduie satanei să ne calce în picioare până când ne vom smeri. De bună seamă că gândurile de pomenire a răului, de osândire, de slavă pământească și de bunăstare pământească au ca temelie mândria. Lepădarea acestor gânduri este lepădare de mândrie. Iar lepădarea de mândrie se săvârșește prin sălășluirea smereniei în suflet. Smerenia este chipul gândirii lui Hristos și acea che-

zășie a inimii ce izvorăște din acest chip al gândirii, prin care se omoară în inimă și sunt stârpite din ea toate patimile.

Năvălirea patimii desfrâului și a deznădejdii este urmată de năvălirea gândurilor și a simţămintelor de întristare, necredinţă, frică, învârtoșare, întunecare, hulă și disperare. O impresie deosebit de puternică produce asupra noastră desfătarea cu poftele trupești. Părinţii spun că ele spurcă templul cel duhovnicesc al lui Dumnezeu. Dacă ne desfătăm cu ele, va pleca pentru mult timp de la noi harul lui Dumnezeu și toate gândurile și nălucirile păcătoase vor căpăta mare putere asupra noastră. Ele ne vor chinui și ne vor munci până când vom atrage iarăși harul asupra noastră prin căinţă sinceră și prin înfrânarea de la desfătarea cu momelile vrăjmașului. Experienţa nu va zăbovi să-i arate toate acestea călugărului veghetor.

Cunoscând ordinea pe care o respectă vrăjmașul în lupta cu noi, putem să i ne împotrivim cum se cuvine. Să nu-l judecăm și să nu-l osândim cu nici un chip pe aproapele și să-i iertăm toate ocările grele, pe care el ni le-a adus. Oricând ar veni asupra noastră gândul pomenirii de rău împotriva aproapelui, să alergăm îndată în rugăciune la Dumnezeu și să cerem pentru aproapele mila lui Dumnezeu, pe care El să i-o dea și în viaţa aceasta, și în veșnicie. Să ne lepădăm de sufletele noastre, adică să nu umblăm după slava omenească, să nu căutăm în deșert o viaţă ușoară și înlesniri pământești, ci să ne lăsăm cu totul în voia lui Dumnezeu, mulţumind și dând slavă lui Dumnezeu pentru trecutul și prezentul nostru, iar viitorul să-l lăsăm în seama Lui. Această purtare și cugetare să ne fie o pregătire pentru rugăciunea noastră, să fie temelia ei. Înainte de începerea rugăciunii, să ne smerim faţă de aproapele, să ne osândim pe noi înșine, ca unii ce l-am smintit și îl smintim pe aproapele prin greșelile noastre, să începem cu rugăciunea pentru vrăjmași, să ne unim în rugăciune cu toată omenirea și să-L rugăm pe Dumnezeu să ne miluiască odată cu toţi oamenii, nu pentru că am fi vrednici să ne rugăm pentru omenire, ci spre a împlini porunca dragostei, care spune: *și vă rugaţi unul pentru altul* (Iac.5,16).“ (p.345-346)

„Chiar dacă și trupurile noastre sunt temple ale lui Dumnezeu, totuși templul lui Dumnezeu este alcătuit mai cu seamă din puterea noastră cuvântătoare, din duhul nostru, din mintea și inima noastră. Prin inimă se înţeleg toate simţămintele duhului. Când mintea și inima devin loca-

șul lui Dumnezeu, și tocmai ele sunt cele care se fac mai întâi locaș al Său, firește că și sufletul, și trupul devin locașul Lui, ca unele ce depind întru totul de minte și inimă. Templul lui Dumnezeu se strică atunci când trupul cade în desfrâu. El se strică atunci când mintea și inima preacurvesc cu satana prin gândurile și simțămintele aduse de satana. Cuvintele *îl va strica Dumnezeu pe el* (1Co.3,16-17; 6,20), înseamnă că Dumnezeu pleacă de la omul care strică în sine templul lui Dumnezeu și devine nepotrivit pentru sălășluirea lui Dumnezeu în el. Urmările acestei despărţiri sunt știute: moartea sufletului, care începe de aici, și închiderea pe veci în temniţele iadului. **Duhul omului se strică, adică este atins de orbire și întunecare, precum am spus deja, prin însușirea învăţăturii greșite propuse de lume și de satana, potrivnice învăţăturii descoperite de Dumnezeu, potrivnice învăţăturii lui Hristos, potrivnice învăţăturii Bisericii Sobornicești de Răsărit.**

Învăţături greșite sunt socotite următoarele învăţături: învăţătura care tăgăduiește existenţa lui Dumnezeu sau ateismul; învăţătura care recunoaște existenţa lui Dumnezeu dar care Îl tăgăduiește pe Hristos și creștinismul, tăgăduind toate legăturile dintre Dumnezeu și oameni sau deismul; învăţăturile care nu tăgăduiesc pe faţă creștinismul, însă strâmbă învăţătura revelată de Dumnezeu printr-o învăţătură liberală, omenească, hulitoare de Dumnezeu, prin care se nimicește esenţa creștinismului, cum sunt toate ereziile; învăţăturile care nu tăgăduiesc pe faţă creștinismul, însă resping faptele credinţei sau tradiţia morală evanghelică și bisericească și acceptă lucrarea păgânească, prin aceasta omorând credinţa și nimicind esenţa creștinismului. Așa sunt, mai ales, progresul modern sau creșterea imoralităţii și a ignoranţei depline faţă de creștinism și, prin urmare, a depărtării și înstrăinării totale de Dumnezeu.

Templul lui Dumnezeu nu se strică de tot, dar se spurcă, ochiul sufletesc nu este lovit de orbire, dar se vatămă, se rănește într-o oarecare măsură atunci când călugărul [sau mireanul] citește o carte necuviincioasă sau eretică, atunci când se întâlnește cu oameni imorali sau necredincioși, când se supune influenţei tentaţiilor păcătoase, când stă de vorbă cu gândurile păcătoase și se desfată cu ele, când se lasă amăgit de vreun obicei al lumii, cum ar fi toate jocurile și petrecerile lumești. Dacă el îndrăgește toate acestea și își îndreptăţește patimile sale, în loc să le recunoască și să se căiască

pentru ele, va cădea în cea mai mare nenorocire sufletească. Va vătăma însuşi miezul fiinţei sale, puterea cuvântătoare, duhul său, mintea şi inima sa. Trebuie să ne păzim ochiul sufletesc şi iarăşi să-l păzim. Orice am face în afara învăţăturii şi a poruncilor evanghelice, ar produce negreşit asupra noastră o impresie vătămătoare. **Orice faptă, cuvânt şi gând, atât bune, cât şi rele, negreşit îşi pun pecetea lor asupra noastră. Aceasta trebuie s-o ştim şi s-o ştim bine."** (p.350-351)

„Viaţa călugărească neînsufleţită de poruncile evanghelice este ca un trup fără suflet: duhneşte a fariseim şi cu atât mai mult duhneşte, cu cât mai mult învelită este în afară în nevoinţa trupească sau se preface că are această nevoinţă. Cititorul înţelept va afla confirmarea acestui adevăr în toate sfaturile pe care le-am dat până acum. Încheind aceste sărmane sfaturi, socotesc că este de datoria mea să înfăţişez iubiţilor noştri fraţi cea mai însemnată lucrare duhovnicească, ce se cuvine a cuprinde în sine toată viaţa călugărului şi a fi sufletul vieţii lui, sufletul nevoinţei lui celei trupeşti şi sufleteşti. Cel ce a citit cu atenţie sfaturile de mai înainte, de bună seamă a observat în ele această lucrare. Însă eu socotesc de datoria mea să vorbesc în chip aparte despre ea şi cât se poate de amănunţit. **Viaţa călugărului [dar şi a mireanului] nu este altceva decât pocăinţă neîncetată.** De voim să nu purtăm în deşert, spre osânda noastră, numele şi chemarea de călugăr, trebuie cu orice preţ să ne afundăm cu totul în pocăinţă. Călugărul merge drept numai atunci când este covârşit şi călăuzit de sentimentul pocăinţei. Când sentimentul pocăinţei pleacă din inima lui, acesta este semn sigur că monahul a fost atras de gânduri mincinoase, insuflate de satana sau născute din firea cea căzută. Lipsa desăvârşită a pocăinţei este semnul unei stări cu totul greşite." (p.352-353)

„Cei ce duc o viaţă păcătoasă cu voia lor, din iubire pentru păcat, cei ce cad în tot felul de păcate, şi cei ce socotesc o desfătare în viaţă desfrâul în feluritele lui chipuri şi orice altă călcare a poruncilor evanghelice sunt fiii diavolului, chiar de s-ar numi creştini, chiar de ar lua parte la anumite slujbe şi rânduieli bisericeşti, chiar de ar lua parte la Tainele Bisericii, care le sunt spre osândă. [...] Cei mai mari Sfinţi Părinţi socoteau pocăinţa singura lor lucrare. Dăruindu-se acestei lucrări, ei o sporeau din ce în ce mai mult întru sine, deoarece pocăinţa nu numai că spală păcatele, dar ascute vederea omului asupra lăuntrului

său. Când unele pete păcătoase se curăţesc prin pocăinţă de pe haina sufletească, dintr-odată ies la iveală alte pete, mai puţin grosolane, dar nu mai puţin însemnate, ce au stat până atunci neobservate din pricina vederii tulburi. În sfârșit, pocăinţa îl înalţă pe lucrătorul ei la cele mai largi vederi duhovnicești: ea descoperă înaintea lui propria lui cădere și căderea întregii omeniri, pătimirea lui și pătimirea întregii omeniri sub jugul stăpânitorului acestei lumi, minunata lucrare de răscumpărare și celelalte taine, pe care cititorul să le cunoască din cercare. Cuvintele nu sunt de ajuns pentru destăinuirea lor.“ (p.356)

„Când un frate l-a întrebat pe Pimen cel Mare cum trebuie să stea în chilie cel ce se liniștește (cu dreaptă socoteală), Cuviosul a răspuns: *Asemenea unui om afundat până la gât în tina cea plină de duhoare, cu o greutate pe grumaz, care strigă la Dumnezeu: Miluiește-mă!* Prin aceste cuvinte arată că **toate nevoinţele călugărești sunt adunate în plânsul și rugăciunea de pocăinţă.** Altui frate, care l-a întrebat ce lucrare trebuie să aibă, același Cuvios i-a spus: *Când va veni vremea să ne înfăţișăm înaintea lui Dumnezeu, ce ne va îngrijora?* Fratele a răspuns: *Păcatele noastre.* Iar Pimen a spus: *Așadar, să intrăm în colibele noastre și, însingurându-ne în ele, să ne aducem aminte (cu pocăinţă) de păcatele noastre și Domnul ne va auzi.*“ (p.358)

„Unii, care nu se îndeletnicesc cu lucrarea sufletească sau se îndeletnicesc prea puţin, deprinzându-se numai cu cea trupească, ce nu este lipsită de fariseism – lucrarea trupească nu poate izbuti singură fără fariseism – **nu simt deloc jalea cugetului și mustrările lui pentru păcate și de aceea socotesc că starea lor de liniște este vrednică de laudă. Stăruie și se întăresc în părerea lor prin multele lor fapte bune și prin lauda omenească.** Pe acest temei socotesc că starea lor de liniște este urmarea directă a lucrării plăcute lui Dumnezeu, a vieţii lor virtuoase, fără cusur. Liniștea se preface uneori în bucurie nespusă și nu contenesc a socoti că bucuria aceasta este un dar al harului. Amarnică înșelare de sine! Pierzătoare orbire! Înșelarea de sine se întemeiază aici pe părerea de sine, iar părerea de sine este vătămarea ochiului sufletesc, care se naște din lucrarea cea greșită și dă naștere și mai mult la această lucrare. Iubitul meu frate! Liniștea prin care te încredinţezi de adevărul căii tale nu este altceva decât neînţelegerea și nesimţirea păcătoșeniei tale, ce iau naștere din nepăsarea vieţii tale, iar bucuria ce se naște uneori în tine din pricina înmulţirii lau-

delor omenești nu este nicidecum o bucurie duhovnicească și sfântă. Ea este rodul părerii de sine, al mulţumirii de sine și al slavei deșarte. Această stare de părută liniște, Sfinţii Părinţi o numesc nesimţire, omorâre a sufletului, moartea minţii înainte de moartea trupului. Nesimţirea sau omorârea sufletului înseamnă retragerea simţămintelor de plâns și pocăinţă de la duhul nostru, retragerea din inima noastră a durerii celei mântuitoare pe care o numim zdrobirea inimii. **Lipsa de durere a inimii sau liniștea închipuită sunt semnul sigur al unei gândiri greșite, al unei nevoinţe greșite, al înșelării de sine.“** (p.359)

„Lipsa de durere a inimii se naște din vieţuirea cea fără de grijă, din ieșirile dese din chilie, din pricina discuţiilor deșarte, a glumelor, a râsului, a grăirii deșarte și a multei vorbării, a săturării și a îmbuibării, a patimilor, a primirii și însușirii gândurilor de slavă deșartă, a îngâmfării și a mândriei. […] **Vieţuirea atentă și dreaptă după poruncile evanghelice, deși este pricina de început a pocăinţei, totuși, până când nu va odrăsli din ea frângerea inimii, înduioșarea, plânsul și lacrimile, care alcătuiesc adevărata pocăinţă a călugărului [și a mireanului], este socotită neumbrită de dumnezeiescul har și neroditoare.** Spre întărirea acestei însemnate învăţături practice, aducem mărturiile Sfinţilor Părinţi.

Sfântul Ioan Scărarul spune: *Cel ce a ieșit din lume pentru a nimici povara păcatelor sale să urmeze celui ce șade lângă morminte în afara cetăţii și să nu se oprească din lacrimi fierbinţi și din jalea fără de glas a inimii până când nu va vedea că a venit la el Iisus, că a ridicat piatra învârtoșării de pe inima lui, că i-a dezlegat mintea din lanţuri, ca pe un alt Lazăr, și a poruncit îngerilor Săi slujitori: „Dezlegaţi-l“ de patimi „și lăsaţi-l să meargă“* (In.11,44) spre fericita nepătimire. Iar dacă nu vor fi acestea, nici un folos nu va avea (din ieșirea din lume).

Sfântul Isaac Sirul: ***Întrebare:*** *Care sunt mărturiile și semnele neîndoielnice cele mai de aproape, din care simte cineva că a început să vadă în sine rodul ascuns în suflet? Răspuns: Când se învrednicește cineva de darul lacrimilor celor multe, ce izvorăsc nesilit. Căci lacrimile sunt puse în cuget ca un hotar între cele trupești și cele duhovnicești, între împătimire și curăţie. Până ce nu primește cineva darul acesta, lucrarea lui este încă în omul cel din afară și nu simte încă deplin lucrările cele tainice ale omului duhovnicesc. Însă când începe cineva să lase cele trupești ale veacului de acum și se arată*

trecând hotarul și intrând în lăuntrul celor ce se află în lăuntrul firii, îndată ajunge la darul acesta al lacrimilor. Și lacrimile acestea încep de la cel dintâi sălaș al viețuirii tainice (de la cea dintâi treaptă a ei) și duc la desăvârșirea dragostei de Dumnezeu. Și cu cât înaintează, cu atât se îmbogățește în ele nevoitorul, până ce le va bea în mâncarea lui și în băutura lui din multa lor stăruire. Iar acesta este semnul neîndoielnic că mintea lui a ieșit din lumea aceasta și vede lumea cea duhovnicească. Și ***cu cât se apropie omul, în cugetul lui, de lumea aceasta (materială), cu atât sărăcesc în el lacrimile. Și când cugetul se va lipsi cu desăvârșire de lacrimile acestea, este semn că omul s-a îngropat în patimi.***

Sfântul Simeon Noul Teolog spune: *Înainte de plâns și de lacrimi, nimeni să nu ne amăgească cu vorbe deșarte, nici să ne amăgim pe noi înșine. Căci încă nu este în noi pocăință, nici adevărata părere de rău, nici frică de Dumnezeu în inimile noastre, nici nu ne-am osândit pe noi înșine, nici n-a ajuns sufletul nostru la simțirea judecății viitoare și a chinurilor veșnice. Căci dacă ne-am fi osândit pe noi înșine și am fi dobândit acestea și am fi ajuns la ele, îndată am fi vărsat și lacrimi. Iar fără de acestea, nici învârtoșarea inimii noastre nu se va putea înmuia vreodată, nici sufletul nostru nu va dobândi smerenie, nici nu vom izbuti să ne facem smeriți. Iar cel ce nu s-a făcut astfel nu se poate uni cu Duhul Sfânt. Și cel ce nu s-a unit cu Duhul prin curăție nu poate să ajungă la vederea și cunoștința lui Dumnezeu și nu e vrednic să se învețe tainic virtuțile smereniei.* Viețuirea cu trezvie duce la înduioșare, iar înduioșarea, mai vârtos când este însoțită de lacrimi, duce la trezvie îndoită și binecuvântată. Plânsul și lacrimile sunt darul lui Dumnezeu. Așadar, pe lângă viețuirea cu trezvie, să ceri darul acesta prin rugăciune osârduitoare." (p.360-361)

„Atât de însemnată este starea de nesimțire pentru vrăjmașul nostru cel nevăzut, încât se străduiește prin toate mijloacele să ne țină și să ne întărească întru ea fără a ne tulbura prin vreo altă patimă sau prin vreo ispită din afară. Pentru că îngâmfarea și mulțumirea de sine cu care se însoțesc îndeobște nesimțirea, înșelarea de sine și mândria, care sunt, de obicei, urmările nesimțirii înrădăcinate, sunt de ajuns pentru răpirea tuturor roadelor duhovnicești, adică pentru pieire. Atât de cumplită este nesimțirea, încât cel stăpânit de ea nu înțelege neno-

rocirea în care se află. El este înșelat și orbit de îngâmfare și de mulţumirea de sine.“ (p.362)

„Este cu neputinţă [spune Cuviosul Simeon Noul Teolog], de găsit în Dumnezeiasca Scriptură să se fi curăţit vreodată cineva dintre oameni fără lacrimi și înduioșare neîncetată sau să fi devenit sfânt sau să-L fi primit pe Sfântul Duh sau să-L fi văzut pe Dumnezeu sau să-L fi simţit sălășluindu-Se în lăuntrul său sau să-L fi primit ca locuitor în inima sa.“ (p.363)

„Cei ce spun că nu este cu putinţă a vărsa lacrimi și a plânge în fiecare noapte și în fiecare zi arată că sunt străini de orice virtute. Dacă Sfinţii noștri Părinţi au arătat aceasta, zicând: cel ce voiește să-și taie patimile, prin plâns și le taie și cel ce voiește să-și agonisească virtuţi, prin plâns și le agonisește, de aici înţelegem că **cel ce nu plânge în fiecare zi nici patimile nu și le taie, nici virtuţi nu-și agonisește, chiar de va crede, fiind înșelat de îngâmfare, că face acestea.** [...] Așa nici cel ce săvârșește anumite virtuţi și se ostenește întru ele nu va dobândi nici un folos fără această sfântă și fericită stăpână și lucrătoare a tuturor virtuţilor.“ (p.364)

„Când diavolul, spune Cuviosul Grigorie Sinaitul, *vede pe cineva săvârșindu-și viaţa plângând, nu stă lângă el, căci se teme de smerenia pe care o aduce plânsul.* **Deși vrăjmașul îi ispitește și pe cei ce plâng, totuși aceștia îl recunosc și îl resping cu ușurinţă. Cel îngâmfat, care socotește a avea în sine o oarecare vrednicie, nu poate respinge înșelarea diavolească dinafară, fiind cuprins și înlănţuit de ea pe dinăuntru.** Nevoitorii neștiutori și făţarnici socotesc că și-au atins ţelul dacă se văd pe ei sfinţi, dacă lumea îi vede așa și îi proslăvește. Ei se bucură de părerea de sine și de înșelarea de sine, nepricepând cât de vătămătoare este părerea de sine, nepricepând că lauda omenească este semnul proorocului mincinos. Semnul acesta este foarte însemnat: Însuși Dumnezeu-Omul l-a arătat. *Vai vouă,* a spus Domnul, *când toţi oamenii vă vor vorbi de bine. Căci tot așa făceau proorocilor mincinoși părinţii lor* (Lc.6,26). Vai, ce nenorocire sufletească, ce nenorocire veșnică!“ (p.365)

„Cea mai mare izbândă a călugărului este să se vadă și să se socotească pe sine păcătos! Cea mai mare izbândă a sa este să dovedească prin toate faptele lui că se socotește cu adevărat păcătos! ***Când mintea începe să-și vadă greșelile sale, ca nisipul mării la număr, acesta este începutul luminării sufletului și semnul tămăduirii lui,*** a spus Sfântul Mucenic Petru

Damaschin. Mintea își poate vedea păcatele sale atunci când se atinge de ea harul lui Dumnezeu. Întunecată fiind prin cădere, ea singură nu și le poate vedea. Vederea păcatelor și a păcătoșeniei este darul lui Dumnezeu. Sfânta Biserică Ortodoxă îi învață pe fiii ei să ceară acest dar de la Dumnezeu prin post și metanii, mai cu seamă în zilele Postului Mare. **Darul vederii propriilor păcate, a propriei căderi, a legăturii omului căzut cu îngerii căzuţi se afla din belșug și în chip de nepătruns în marii Părinţi și Cuvioși și, cu toată mulţimea darurilor duhovnicești care mărturiseau vădit despre sfinţenia lor, această vedere îi îndemna să se pocăiască și să plângă *neîncetat,* să se spele *necontenit* cu lacrimi.** Cugetările rostite de Părinţi în această stare sunt de nepătruns pentru minţile trupești. Pimen cel Mare le-a spus odată fraţilor ce locuiau cu el: *Fraţilor, credeţi-mă: acolo unde va fi aruncat satana, voi fi aruncat și eu. „Oricine se înalţă pe sine se va smeri, iar cel ce se smerește pe sine se va înălţa"* (Lc.18,14), a spus Domnul!" (p.366)

„În vremurile noastre, deși ne despart multe veacuri de obiceiurile și rânduielile în sânul cărora au vieţuit și și-au propovăduit învăţăturile Sfinţii Părinţi, aplicarea învăţăturilor lor la starea de astăzi a monahismului din societatea noastră s-a dovedit a fi foarte trebuincioasă și aducătoare de folos. Acesta a fost scopul sfaturilor propuse aici. Nădăjduiesc că ele vor putea fi o călăuză pentru călugării din vremea noastră, ţinând seama de rânduiala proniei lui Dumnezeu. **Nădăjduiesc că lucrarea mea săracă va putea fi întrebuinţată cu folos** și în mănăstirile de obște, și în mănăstirile de sine, și în viaţa călugărului ce slujește în ograda mănăstirii sau a celui din paraclis, și în viaţa călugărului ce călătorește pe mare, și în viaţa celui ce se află cu ascultarea multă vreme în mijlocul lumii, și în viaţa călugărului dintr-o școală duhovnicească, ce ocupă acolo vreo slujire pedagogică sau administrativă, **chiar și în viaţa mireanului ce ar dori să se îngrijească în lume cu multă atenţie de mântuirea sa."** (p.368)

Cuprins